

VENDIM
Nr. 12, datë 11.1.2024

PËR MIRATIMIN E PROGRAMIT TË REFORMAVE EKONOMIKE (ERP) 2024–2026

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës, me propozimin e ministrit të Financave dhe Ekonomisë, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Miratimin e Programit të Reformave Ekonomike (ERP) 2024–2026, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi. Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

KRYEMINISTËR
Edi Rama

PROGRAMI I REFORMAVE EKONOMIKE
2024–2026
15 janar 2024

Tabela e përmbajtjes

- KUADRI I PËRGJITHSHËM POLITIK DHE OBJEKTIVAT**
  - ZBATIMI I UDHËZIMEVE TË POLITIKAVE**
  - KUADRI MAKROEKONOMIK**
    - Zhvillimet e fundit ekonomike
    - Skenari makroekonomik afatmesëm
    - Skenarët alternativë dhe risqet
  - KUADRI FISKAL**
    - Politikat strategjike dhe objektivat afatmesëm
    - Implementimi i buxhetit për vitin 2023
    - Planet buxhetore për vitin e dorëzimit të ERP-së
    - Perspektiva buxhetore afatmesme
    - Bilanca strukturore (përbërësi ciklik i deficitit, masat e njëhershme dhe të përkohshme, pozicioni fiskal)
    - Ecuria e borxhit të qeverisjes qendrore
    - Analiza e ndjeshmërisë dhe krahasimi me programin e mëparshëm
    - Cilësia e financave publike
    - Qeverisja fiskale dhe kornizat buxhetore
    - Qëndrueshmëria e financave publike
  - REFORMAT STRUKTUREORE PARËSORE MË 2024–2026**
    - Kapitali njerëzor dhe politikat shoqërore
    - Analiza e pengesave kryesore
    - Reformat strukturore
    - Qëndrueshmëria dhe elasticiteti
    - Analiza e pengesave kryesore
    - Reformat strukturore
    - Konkurrueshmëria
    - Analiza e pengesave kryesore
    - Reformat strukturore
    - Përmbledhje e masave të reformave
  - KOSTOJA DHE FINANCIMI I REFORMAVE STRUKTUREORE**
  - ÇËSHTJE INSTITUCIONALE DHE PËRFSHIRJA E AKTORËVE TË INTERESIT**
- SHTOJCAT**
- Shtojca I
  - Shtojca II

- KUADRI I PËRGJITHSHËM POLITIK DHE OBJEKTIVAT**

Programi i Reformave Ekonomike (ERP) 2024–2026 paraqet politikat kryesore makroekonomike dhe fiskale që synojnë të vendosin një ekuilibër optimal midis mundësive dhe rreziqeve, me qëllim që të mundësojnë zhvillim ekonomik të qëndrueshëm, rritje të punësimit dhe qëndrueshmërinë afatmesme dhe afatgjatë të financave publike, si dhe të mbrojtjes dhe forcimit të mëtejshëm të stabilitetit makroekonomik të vendit. Për më tepër, ERP-ja përmbledh masat e reformave prioritare të qeverisë së Shqipërisë për periudhën afatshkurtër e afatmesme me qëllim rritjen e prodhimit vendës, nxitjen e investimeve të reja dhe sigurimin e një zhvillimi të qëndrueshëm dhe rritjen e konkurrueshmërisë. Qëllimi kryesor i kësaj qasje është të sigurojë një përfaqësim të vazhdueshëm të atyre reformave që janë ende në zbatim, duke siguruar kështu qëndrueshmëri në agjendën e reformave prioritare.

Ekonomia shqiptare prej vitit 2019 u impaktua nga disa ngjarje të jashtëzakonshme të njëpasnjëshme, si: tërmeti i vitit 2019, pandemia globale COVID-19 në fillim të vitit 2020 dhe së fundmi, kriza globale energjetike si pasojë e luftës Rusi–Ukrainë në vitin 2022. Deri më tani, fondamentet kryesore ekonomike dhe financiare dhe stabiliteti i përgjithshëm makroekonomik i vendit ka rezistuar relativisht mjaft mirë ndaj këtyre goditjeve dhe deri më tani ekonomia jonë është përshtatur dhe ka performuar relativisht mjaft mirë, përfshirë edhe një rritje ekonomike mbi pritshmëritë fillestare për secilin prej këtyre viteve. Edhe përgjatë vitit 2023, ekonomia e vendit ka performuar relativisht mirë, pavarësisht kushteve më të shtrënguara të financimit si dhe ngadalësimit të kërkesës së huaj, dhe pritet të vazhdojë trendin pozitiv në periudhën afatmesme.

Konsolidimi fiskal vijon të jetë objektivi themelor i politikës fiskale, në funksion të drejtpërdrejtë të mbrojtjes dhe forcimit të mëtejshëm të stabilitetit makroekonomik të vendit, si një premisë thelbësore për sigurimin e një rritje ekonomike të qëndrueshme e gjithëpërfshirëse. Politika fiskale do vijojë të targetojë një trajektore graduale rënëse të borxhit publik, ndërsa balanca primare do të targetohet në nivel pozitiv që prej vitit të ardhshëm 2024 dhe do të vijojë e tillë në vijim, në përputhje edhe me rregullat fiskale në LOB.

Në të njëjtën kohë, krahas konsolidimit fiskal, do synojmë që të ruajmë një raport të shëndetshëm të shpenzimeve buxhetore korrente dhe kapitale, ku shpenzimet kapitale (pra, investimet publike) do targetohen të jenë mbi 4.5 për qind e PBB-së në çdo vit buxhetor për periudhën 2024–2026 (mesatarisht 5.0 për qind në vit), ndërkohë që deficitit buxhetor për këtë periudhë targetohet në mesatarisht rreth 2.2 për qind në vit. Rrjedhimisht, bilanci korrent fiskal targetohet gjithmonë pozitiv, në përputhje kjo me rregullin respektiv fiskal (“rregullin e artë” të buxhetit), konkretisht në mesatarisht rreth +2.7 për qind në vit gjatë periudhës afatmesme 2024–2026.

Balanca primare parashikohet mesatarisht në rreth 0.6 për qind në vit gjatë periudhës afatmesme vijuese 2024–2026. Ndërkohë që, duke filluar prej vitit buxhetor 2024 e në vijim ky target do të jetë edhe ligjërisht i detyrueshëm, ku një rregull fiskal në LOB përcakton që duke filluar nga viti buxhetor 2024 e për çdo vit në vijim balanca primare duhet të rezultojë jo më e vogël se sa zero (pra së paku e balancuar ose pozitive). Në vitin 2024, balanca primare është projektuar me një suficit prej 0.2 për qind të PBB-së dhe të vazhdojë të zgjerohet më tej në normën prej 0.8 për qind në vitin 2025 dhe në 0.9 për qind në vitin 2026.

Si rrjedhojë, borxhi publik ndaj PBB-së do të vazhdojë trajektoren rënëse në përputhje me rregullin fiskal përkatës. Në vitin 2023, borxhi publik pritet të bjerë në rreth 61.5 për qind të PBB-së nga rreth 64.5 për qind në vitin 2022 dhe pritet të vazhdojë të bjerë më tej në rreth 59.8 për qind në vitin 2024. Sipas skenarit bazë, borxhi publik pritet të bjerë në rreth 58.9 për qind në vitin 2026 dhe më tej në rreth 52.7 për qind deri në vitin 2031.

2. ZBATIMI I UDHËZIMEVE TË POLITIKAVE

Udhëzimi i politikave 1

1.1 Të arrihet siç është parashikuar një balancë primare jonegative në vitin 2023 duke ofruar nëse është e nevojshme mbështetje për familjet dhe bizneset me qëllim për të zbutur ndikimin e çmimeve të larta të energjisë dhe të zbatohet plani buxhetor afatmesëm që synon uljen e raportit të borxhit publik dhe rritjen e suficitit primar duke përdorur procesin e rregullt të rishikimit për amendamentet e buxhetit

Kuadri Makroekonomik dhe Fiskal (KMF) parashikon një balancë primare jonegative për vitin 2023, një përmirësim i qartë nga niveli negativ prej -1.8 për qind në vitin 2022. Në vitin 2024, balanca primare është projektuar në rreth 0.2 për qind të PBB-së dhe do të vazhdojë të zgjerohet më tej në normën prej 0.8 për qind në vitin 2025 dhe në 0.9 për qind në vitin 2026. Me një balancë primare të balancuar ndaj PBB-së që pritet në vitin 2023, rregulli fiskal që përcakton një balancë primare jonegative do të përmbushet një vit përpara afatit. Në LOB është përcaktuar se duke filluar nga viti buxhetor 2024 dhe për çdo vit pasardhës, balanca primare do të jetë jo më pak se zero (pra të paktën e balancuar ose pozitive). Gjithashtu, borxhi publik bruto i vlerësuar në KMF do të ndjekë trajektoren rënëse, në përputhje me rregullin fiskal përkatës. Në vitin 2024, borxhi publik pritet të bjerë me rreth 59.8 për qind të PBB-së nga rreth 61.5 për qind në vitin 2023 dhe pritet të vazhdojë të bjerë më tej në rreth 58.9 për qind në vitin 2026 dhe në rreth 52.7 për qind në vitin 2031.

1.2 Mbani detyrimet e prapambetura të qeverisë së përgjithshme në çdo tremujor të 2023 në maksimum 2.5% të shpenzimeve totale dhe nën 2.4% të totalit të shpenzimeve në fund të 2023

Prioriteti kryesor i Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë në periudhën afatmesme mbetet reduktimi i stokut të detyrimeve të prapambetura dhe parandalimi i akumulimit të tyre. Në vitet e fundit ky objektivi është arritur,

pasi stoku i detyrimeve të prapambetura ka ndjekur një trend rënës, edhe pse faktorë të tillë si tërmeti, pandemia, kriza globale energjetike, lufta në Ukrainë dhe luhatjet e çmimeve të lëndëve të para, kanë ndikuar negativisht në “sjelljen” dhe ecurinë e reduktimit të mëtejshëm të totalit të stokut për vitin buxhetor 2023. Nga ana tjetër, vendosja e objektivave specifike ndër vite (p.sh. Vlerësimi PEFA, Mirëqeverisja/PFM dhe ERP) kanë ndihmuar në mbajtjen nën kontroll dhe reduktimin (edhe pse jo tërësisht të qëndrueshëm) të stokut të detyrimeve të prapambetura në vitet e fundit. Konkretisht:

- Vlerësimi PEFA

Stoku i detyrimeve të prapambetura vjetore nuk kalon 2% të totalit të shpenzimeve, në të paktën dy nga tre vitet e fundit fiskalë. Ky target, është arritur për 2022 dhe pritet të arrihet edhe për 2023.

- Mirëqeverisja / PFM

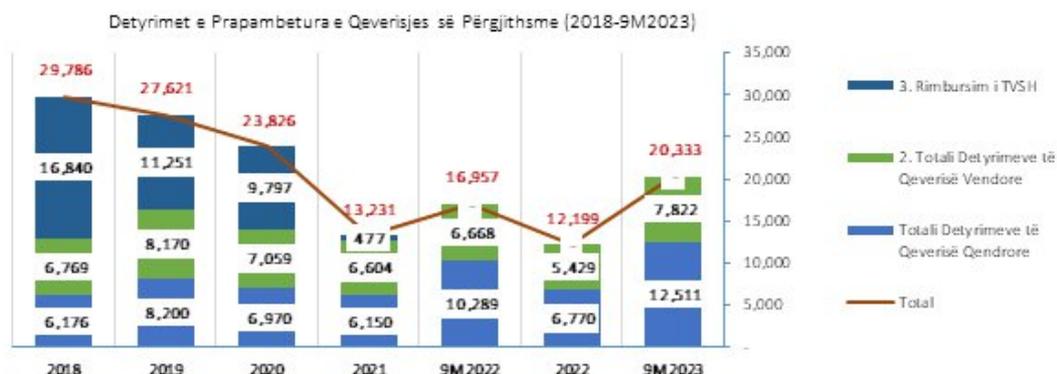
Targeti i detyrimeve të prapambetura të qeverisjes së përgjithshme si përqindje e totalit të shpenzimeve për vitin 2023 është vendosur =/<2.4% (realizim i plotë) dhe =/<2.8% (realizim i pjesshëm). Pritshmëria për përmbushjen e këtij objekti deri në fund të vitit 2023, është pozitive.

- ERP

Targeti i detyrimeve të prapambetura të qeverisë së përgjithshme si përqindje e totalit të shpenzimeve për vitin 2023 është vendosur në masën: =/<2.5% mbi bazë tremujore dhe <2.4% në nivel vjetor. Për periudhën 3M 2023 niveli rezultoi 1.83%, për periudhën 6M 2023 rezultoi 2.67% dhe për periudhën 9M 2023, niveli rezultoi 2.91%, megjithatë pritshmëritë për përmbushjen e objektivit mbi bazë vjetore janë pozitive deri në fund të vitit 2023.

Detyrimet e prapambetura kanë pasur një trend rritës, duke krahasuar stokun e tyre me periudhën paraardhëse. Megjithatë duhet theksuar se akti normativ nr. 5, datë 18.10.2023, i miratuar së fundmi, përbëhet nga rialokime buxhetore ndërmjet programeve, kryesisht në projekte të shpenzimeve kapitale, gjë që ndikon pozitivisht në pastrimin e një pjese të madhe të stokut të detyrimeve të prapambetura, me qëllim të përmbushjes së objektivit përfundimtar për vitin 2023. Grafiku më poshtë ilustron ecurinë e detyrimeve të prapambetura të qeverisë së përgjithshme nga viti 2018 deri në 9M 2023:

Grafiku 1: Stoku i detyrimeve të prapambetura të qeverisë së përgjithshme, në milionë lekë

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2023)

Deri në fund të muajit shtator 2023, u regjistrua një stok kumulativ prej 20.33¹ miliardë lekë i detyrimeve të prapambetura nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme, nga të cilat:

- totali detyrimeve të prapambetura të qeverisjes qendrore rreth 12.51 miliardë lekë;
- totali detyrimeve të prapambetura të qeverisjes vendore rreth 7.82 miliardë lekë.

Krahasuar me stokun e detyrimeve të prapambetura të raportuara për 9M 2022, rezulton se:

- Niveli i përgjithshëm i detyrimeve të prapambetura është rreth 3.38 miliardë lekë më i lartë, ose një rritje me 19.9%.
- Konkretisht, detyrimet e prapambetura nga qeverisja qendrore janë rritur me rreth 2.22 miliardë lekë dhe detyrimet e prapambetura nga qeverisja vendore janë rritur me rreth 1.16 miliardë lekë, krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë.
- Për periudhën 9-mujore 2023, ashtu si në periudhën 9-mujore 2022, nuk rezultojnë detyrime për rimbursimin e TVSH-së.

1.3. Njoftoni vendimet për garancitë e reja shtetërore dhe huadhënien e subjekteve publike nëpërmjet një vlerësimi sistematik të riskut

Stoku i borxhit të garantuar (të disbursuar dhe të papaguar), si dhe huatë e garantuara të nënshkruara dhe që pritet të disbursohen, përbëjnë riksun e buxhetit që rrjedh nga detyrimi kontingjent i këtyre garancive. Mundësitë e garancive që kërkohen janë të konsiderueshme dhe për këtë arsye ne përfshijmë fonde shtesë në kategoritë përkatëse buxhetore, si shpenzimet e interesit dhe zëri i shlyerjes së borxhit, që mund të nevojiten për të paguar nëse detyrimet e kredisë së garantuar nuk paguhen nga huamarrësit. Vlerësime të tilla zakonisht bëhen bazuar në

¹ Pa përfshirë detyrimet e prapambetura të Ujësjellës-Kanalizimeve dhe universiteteve.

sjelljen historike të përfituesve ose në kushtet e tyre financiare aktuale të njohura. Në këto kushte është krijuar një detyrim i akumuluar i subjekteve huamarrëse ndaj Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë. Për të mundësuar arkëtimin e këtyre detyrimeve, që rrjedhin nga të dyja llojet e instrumenteve, garanci apo kredidhënie, Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka përfunduar së fundmi disa ndryshime ligjore për të angazhuar një strukturë specifike të specializuar me mbledhjen e detyrimeve të prapambetura.

Gjithashtu, parashikohet një analizë e përforcuar në dhënien e garancive dhe operaciveve të reja në huadhënie, gjë që pritet të ndikojë në një performancë më të mirë të huamarrësve ndaj detyrimeve të tyre. MFE po kërkon të forcojë kapacitetet e analizës dhe vlerësimit të rreziqeve dhe ndikimeve buxhetore që rrjedhin nga garancitë dhe huadhëniet. Asistenca në këtë drejtim synohet të sigurohet përmes programit GDRM të Bankës Botërore, e cila po mbështet vazhdimisht aktivitetet e menaxhimit të borxhit dhe që pritet të ndihmojë edhe në zhvillimin e një kuadri gjithëpërfshirës për dhënien e garancive dhe huadhënien, të mbështetur me një metodologji vlerësimi të formalizuar të fokusuar në administrimin e rrezikut të mundshëm në portofolin e ardhshëm.

Udhëzimi i politikave 2

2.1 Të vazhdojnë masat për të rritur të ardhurat tatimore si pjesë e PBB në një mënyrë “miqësore” me rritjen, duke marrë parasysh rezultatet e një konsultimi të gjerë publik mbi politikën tatimore

Strategjia Afatmesme e të Ardhurave (MTRS) është hartuar nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë dhe Shqipëria ka nisur zbatimin e masave të parashikuara në Strategjinë Afatmesme të të Ardhurave. Drafti i strategjisë u konsultua për një periudhë të gjatë kohore me të gjithë faktorët përkatës. Zbatimi i strategjisë u shty nga viti 2020 më 2022-in për shkak të: Pasojave të tërmetit të nëntorit 2019; Situatës pandemike COVID 19; Pasojat ekonomike të konfliktit Rusi–Ukrainë. Zbatimi nisi nga 1 janari 2022, pas miratimit në dhjetor 2021 të “Paketës Fiskale 2022”, kryesisht me masat e rekomanduara nga FMN-ja në fushën e akcizave. Në kuadër të kësaj pakete, një sërë përjashtimesh nga akciza u eliminuan, si dhe u rritën akcizat për një sërë produktesh si duhani. Në dhjetor 2022 u miratua “Paketa fiskale 2023”, e cila përmban masa të mëtejshme të parashikuara në Strategji, dhe në 3-mujorin e parë të 2023 u diskutua dhe u miratua në parlament ligji i ri “Për tatimin mbi të ardhurat”, i cili përmban një seri masash të kësaj strategjie në fushën e tatimeve direkte.

Gjatë vitit 2023, është hartuar dhe është në proces miratimi ligji i ri “Për tatimin në pronë”, i cili është pjesë e reformës së Strategjisë Afatmesme të të Ardhurave dhe synon përmirësimin e të ardhurave nga kjo taksë.

Zbatimi i strategjisë së MTRS në fushën e politikave tatimore do të vazhdojë edhe gjatë viteve të ardhshme, duke rishikuar taksat mbi pasurinë e paluajtshme dhe burimet e tjera të të ardhurave.

Zbatimi i masave të rekomanduara nga Fondi Monetar Ndërkombëtar dhe të përfshira në Strategjinë Afatmesme të të Ardhurave në lidhje me administratën tatimore dhe doganore, ka filluar nga 1 janari i vitit 2022, ku arritja më e rëndësishme ishte zbatimi i sistemit të fiskalizimit, duke përfshirë *e-faturimin*, si rezultat i të cilit janë rritur të hyrat nga tatimi mbi vlerën e shtuar. Si rezultat i zbatimit në vitet 2022 dhe 2023 të masave (politika dhe administrata tatimore) të parashikuara në Strategji, të ardhurat tatimore në vitin 2023 parashikohet të jenë sa 26% e PBB-së, nga 25.2% që rezultuan në vitin. 2019 (viti bazë për matjen e efekteve të zbatimit të Strategjisë), ose +0,8% rritje e PBB-së.

Objektivi final i Strategjisë 2022–2026 është rritja e të ardhurave me +2.5% të PBB-së deri në fund të vitit 2026. Pra, në vitet e ardhshme 2024–2026 objektivi është rritja e të ardhurave me +1.7% të PBB-së. kryesisht nga përmirësimi i administratës tatimore dhe doganore.

2.2 Plotësoni procedurat për të krijuar plotësisht National Single Project Pipeline (NSPP) dhe për të avancuar ndryshimet e nevojshme ligjore për të integruar plotësisht PPP-të në NSPP

Në fund të vitit 2022 është miratuar vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 887, datë 27.12.2022, “Për procedurat e investimeve publike”. Ndryshimet kryesore janë parashikuar për zgjidhjen e problemeve të identifikuar. Në shkurt 2023, baza ligjore u plotësua me udhëzimin e ministrit të Financave nr. 4, datë 20.2.2023, ku përcaktohet kufiri financiar i vlerës së plotë të projektit në përputhje me specifikën e sektorit, në bazë të të cilave metoda dhe procedura e vlerësimit të projektit. Sipas VKM-së për procedurat PIM, projektet e klasifikuara si jostrategjike dhe që kanë një vlerë totale të projektit nën kufirin e përcaktuar me udhëzim të ministrit të Financave, i paraqiten për vlerësim dhe miratim vetëm Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë. Këto projekte nuk janë pjesë e *listës unike* të projekteve me rëndësi kombëtare dhe procedurat e ndjekura për këto projekte investimi për identifikimin, përgatitjen dhe miratimin janë më të thjeshta. Ndërkohë për të gjitha projektet e tjera të klasifikuara si strategjike kërkohen analiza të thelluara për proceset e identifikimit të projektit, përgatitjes, dorëzimit të dokumenteve dhe vlerësimit deri në miratimin përfundimtar. Këto projekte dorëzohen për vlerësim në të njëjtën kohë në MFE dhe SASPAC. Për këto projekte kërkohen studime të plota fizibiliteti. Për projektet mbi 10 miliardë lekë (100 milionë dollarë), VKM-ja përcakton rishikimin e jashtëm të studimeve të fizibilitetit. Miratimi përfundimtar i projekteve të reja të investimit që do të financohen bëhet nga MFE vetëm në kuadër të procesit të përgatitjes së PBA-së.

Për sa i përket formës së financimit, përcaktohet se nëse PPP-ja konsiderohet si opsion, duhet të paraqiten argumente të qarta për të justifikuar këtë propozim duke e krahasuar këtë opsion me formën standarde të

financimit. Gjithashtu, në përmbajtjen e studimit të fizibilitetit duhet të paraqiten të gjitha opsionet e financimit, të argumentuara në detaje. Për detyrimet e prapambetura është përcaktuar konkretisht: “Për angazhimet buxhetore shumëvjeçare që lidhen me projektet e reja të investimeve publike, gjatë zbatimit të tyre nuk lejohet të shpërndahet më pak se 20% e vlerës së plotë të projektit përkatës në buxhetin e njësisë përkatëse të njësisë së qeverisjes qendrore gjatë vitit të parë, më pak se 30% e vlerës së plotë të projektit përkatës gjatë vitit të dytë dhe më pak se 30% e vlerës së plotë të projektit përkatës gjatë vitit të tretë, përveç rasteve kur përcaktohet ndryshe në dokumentin e studimit të fizibilitetit dhe projektin e ri të miratuar nga PBA-ja 2023–2025”.

Me qëllim zbatimin e duhur të VKM-së nr. 887, MFE me mbështetjen e Bankës Botërore organizoi një *workshop* me përfaqësues të ministrive të linjës, në fund të muajit mars. Përmbajtja e seminarit ishte një ndërveprim ndërmjet pjesës teorike me ndryshimet kryesore në VKM-në e re dhe ushtrimeve me shembuj konkretë. Në korrik 2023, referuar përcaktimeve të VKM-së nr. 887 “Për procedurat e investimeve publike”, është miratuar VKM nr. 447, datë 26.7.2023, ku është miratuar lista e NSPP-së. Departamenti i PIM-së po ndjek me përpikëri procedurat e VKM-së për përgatitjen e PBA-së 2024–2026 dhe buxhetin vjetor për vitin 2024.

2.3 Krisni shpenzimet në arsim, mbrojtje sociale dhe shëndetësi si përqindje e shpenzimeve totale dhe nxirrni udhëzime për mbledhjen e të dhënave mbi shpenzimet publike për Kërkim dhe Zhvillim

Shpenzimet për arsim, shëndetësi dhe mbrojtje sociale në vlera nominale janë në rritje nga viti 2018 deri në vitin 2024, të paraqitura në tabelën e shpenzimeve në milionë lekë sipas funksionit të qeverisë më poshtë.

Sektoret		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	AN 2023	2024
Arsimi	në milion lekë	44,131	46,208	44,760	46,079	47,914	51,605	55,684	54,150	58,402	62,966	69,016	78,894
	në % PBB	3.3%	3.3%	3.1%	3.1%	3.1%	3.2%	3.3%	3.3%	3.1%	2.9%	3.0%	3.2%
Shendetesia	në milion lekë	35,391	41,881	39,475	41,802	45,352	49,004	51,182	51,590	63,570	63,792	67,291	72,247
	në % PBB	2.6%	3.0%	2.8%	2.8%	2.9%	3.0%	3.0%	3.1%	3.4%	3.0%	2.9%	3.0%
Mbrojtja Sociale	në milion lekë	122,891	131,356	131,743	139,230	144,066	151,149	158,954	177,760	180,724	198,087	205,884	238,027
	në % PBB	9.1%	9.4%	9.2%	9.5%	9.3%	9.2%	9.4%	10.8%	9.7%	9.3%	8.9%	9.8%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Në përqindje ndaj PBB-së, sektorët ruajnë nivelet mesatare të financimit të marrë në vite. Për vitin 2024 rritja e sektorit të arsimit dhe shëndetësisë është e konsiderueshme pasi përfshinë dhe politikën e rritjes së pagave e cila parashikon rritje të ndjeshme të pagave mesatare për mësuesit dhe stafin mjekësor. Për shpenzimet që lidhen me funksionin e kërkimit dhe zhvillimit jemi duke punuar me INSTAT-in për hartimin e metodologjisë për mbledhjen dhe përpunimin e të dhënave për shpenzimet publike për kërkim dhe zhvillim.

Udhëzimi i politikave 3

3.1 Të vazhdohet të vlerësohen dhe të analizohen me kujdes zhvillimet në ecurinë e çmimeve, përfshi duke publikuar indikatorë shtesë për presionet e qëndrueshme inflacioniste, dhe të sigurohet një kurs shtrëngues i mjaftueshëm i politikës monetare në mënyrë që të ruhet stabiliteti i çmimeve në afat të mesëm, duke përfshirë edhe shtrëngim të mëtëjshëm nëse gjykohej e nevojshme

Banka e Shqipërisë mbetet e plotësisht angazhuar kundrejt përmbushjes së objektivit të saj kryesor të politikës monetare, arritjen dhe ruajtjen e stabilitetit të çmimeve. Presionet në rritje inflacioniste gjatë vitit 2022 kërkuan një normalizim gradual të qëndrimit të politikës monetare. Banka e Shqipërisë, e cila operon nën një regjim të shënjestrimit të inflacionit kombinuar me një kurs të lirë të këmbimit, rriti normën bazë të interesit nga një minimum historik prej 0.5% në 2.75% përgjatë vitit 2022, duke i komunikuar njëkohësisht tregjeve angazhimin e saj të palëkundur kundrejt kthimit të inflacionist në objektiv brenda një harku kohor të arsyeshëm. Banka e Shqipërisë vijoi me rritjen e normës bazë të interesit me 0.50 pikë përqindjeje përgjatë vitit 2023 për të adresuar qëndrueshmërinë e presioneve të brendshme inflacioniste. Norma e inflacionit pritet të ngadalësohet gradualisht dhe t’i afrohet objektivit të inflacionit prej 3% gjatë mesit të vitit 2024. Kjo trajektore faktorizon një tërheqje të mëtëjshme të stimulit monetar në ekonomi.

Banka e Shqipërisë përdor disa tregues të ndryshëm për të matur presionet e qëndrueshme inflacioniste, të cilat i shërbejnë kalibrimit më të mirë të politikëbërjes monetare. Aktualisht, ajo po publikon çdo muaj në web faqen e saj një matje të inflacionit bazë. Me qëllim përmirësimit të informacionit dhe analizës që udhëheq vendimmarrjen dhe ankorimin e pritjeve inflacioniste, ajo planifikon publikimin e një grupi më të zgjeruar të matjeve të inflacionit gjatë vitit 2024..

3.2 Të sigurohet një raportim transparent dhe i saktë i cilësisë së aktiveve dhe provigjionimit të përshtatshëm, të reduktohen më tej pengesat e mbetura për zgjidhjen e huave me probleme, veçanërisht duke zgjidhur bllokimin e ndërmjetësimit të përmbauesve dhe të zvogëlohen boshllëqet e të dhënave në veçanti në lidhje me sektorin e pasurive të paluajtshe

Në fund të shtatorit 2023, raporti i huave me probleme qëndroi në rreth 5.2%, pranë nivelit më të ulët në më shumë se një dekadë. Që nga zbatimi i strategjisë së zgjidhjes së huave me probleme në vitin 2015, raporti i huave me probleme ka rënë ndjeshëm duke liruar kapitalin e bankës dhe duke mbështetur rritjen e kredisë. Pavarësisht preferencës së saj për një raport të ulët të huave me probleme, BSH-ja nuk ka një prag të synuar pasi do të ishte

joreale në një mjedis ekonomik dhe financiar që ndryshon vazhdimisht. Me zbatimin e IFRS 9 në të ardhmen e afërt, të dhënat në lidhje me kreditë me probleme, duke përfshirë raportin e huave me probleme, do të përputhen më mirë me standardet ndërkombëtare dhe më të krahasueshme me të dhënat nga juridiksionet e tjera. Për më tepër, përvoja e fituar gjatë viteve të fundit në menaxhimin e huave me probleme, ka treguar se vendosja e kornizave efektive të zgjidhjes së huave me probleme është e rëndësishme jo vetëm për të reduktuar huat me probleme nga një nivel i lartë, por edhe për të ndihmuar në parandalimin e akumulimit të tyre në radhë të parë. Në këtë drejtim, qeveria do të angazhohet në mënyrë aktive në zgjidhjen e ngërçit përmbartimor, duke ulur kështu më tej pengesat për zgjidhjen e huave me probleme.

Për sa i përket reduktimit të boshllëqeve të të dhënave në sektorin e pasurive të paluajtshme, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë miratoi në datën 4 tetor 2023 rregulloren nr. 44 “Për raportimin e të dhënave, identifikimin dhe monitorimin e treguesve mbi kredidhënien dhe investimet në prona të paluajtshme”. Rregullorja përcakton rregullat për mbledhjen dhe përmirësimin e cilësisë së të dhënave mbi ekspozimet e bankave në lidhje me kreditimin dhe investimet në pasuri të paluajtshme, si dhe i jep Bankës së Shqipërisë të drejtën të përdorë disa nga këta tregues që lidhen me standardet e kredisë për pasuritë e paluajtshme, si instrumente të politika makroprudenciale për të adresuar rrezikun sistematik.

Në mënyrë më të detajuar, rregullorja përcakton:

- konceptet dhe termat për monitorimin dhe kontrollin e ekspozimeve të sektorit bankar në tregun e pasurive të paluajtshme (huadhënie ose investime, flukse ose aksione), duke përfshirë përdorimin e treguesve përkatës si kredia në vlerë, shërbimi i borxhit ndaj të ardhurave etj.;

- proceset që bankat duhet të ndjekin për të mbledhur, organizuar dhe raportuar të dhënat përkatëse për ekspozime të tilla;

- drejta e Bankës së Shqipërisë për të përdorur disa prej këtyre treguesve si instrumente makroprudenciale për të zbatuar kufizime sasiore dhe cilësore për ekspozime të tilla;

- mënyra se si Banka e Shqipërisë i përcakton dhe i shpall këta kufij.

Rregullorja përafron plotësisht rekomandimin përkatës të Bordit Evropian të Riskut Sistemik, nr. ESRB/2016/14, i ndryshuar me rekomandimin ESRB/2019/3, kur bëhet fjalë për ekspozime të tilla për sektorin bankar. Duke qenë se sektori bankar dominon ekspozimet e sistemit financiar në sektorin e pasurive të paluajtshme, mendojmë se rregullorja e sipërpërmendur kontribuon në adresimin e këtij segmenti të rekomandimit në masë të madhe. Rregullorja ka hyrë në fuqi më 28 tetor 2023 (15 ditë nga botimi i saj në Fletoren Zyrtare) dhe bankat do të fillojnë raportimin në përputhje me të duke filluar nga marsi 2024.

3.3 Nxitja e zbatimit të masave që synojnë promovimin e kursimit dhe huamarrjes në monedhën vendëse dhe kufizimin e përdorimit të monedhës së huaj në ekonominë reale, duke përfshirë edhe masat në përgjegjësinë e qeverisë në përputhje me Memorandumin e Bashkëpunimit”

Memorandumi i Bashkëpunimit i ngarkon BSH-së detyrimin për të ndjekur zhvillimet në treguesit kryesorë të niveleve të euroizimit dhe dollarizimit të sistemit financiar dhe transaksioneve financiare, përfshirë pagesat, huat dhe depozitat e publikut të gjerë. Analiza e treguesve financiarë publikohet dy herë në vit në faqen e BSH-së. Sipas raportit të fundit, të publikuar në gusht 2023, BSH-ja vëren një rritje të peshës relative të aktiveve likuide ndaj detyrimeve afatshkurtra në valutë, gjë që sugjeron ulje të rrezikut të likuiditetit nga aktiviteti në valutë, si dhe rënie të peshës së kredisë në valutë ndaj totalit të tepricës së kredisë. Ecuria e treguesve financiarë në valutë të shprehur në monedhën vendëse është ndikuar nga luhatjet e ndjeshme të kursit të këmbimit lek/euro dhe nga mbiçmimi rezultues i monedhës kombëtare, i shkaktuar nga një rritje e fortë e flukseve valutore nga turizmi dhe investimet e huaja direkte gjatë dy viteve të fundit. Rritja e flukseve hyrëse valutore solli një rritje të konsiderueshme të depozitave me afat dhe pa afat, si dhe rezultoi në një peshë më të madhe të depozitave në valutë ndaj totalit të depozitave. Ndonëse BSH-ja nuk ka ndërmarrë asnjë masë të re për nxitjen e përdorimit të monedhës kombëtare që nga viti 2018, ajo mbetet e angazhuar për të vazhduar përpjekjet e saj dhe mirëpret çdo masë në kompetencën e qeverisë dhe agjencive të tjera kombëtare në këtë drejtim.

Udhëzimi i politikave 4

4.1 Zhvilloni shërbime mbështetëse për bizneset për të krijuar një mjedis biznesi për të ushqyer tranzicionin e gjelbërimit të NVM-ve, për të përshpejtuar më tej digjitalizimin e SME-ve dhe tregtinë elektronike, për të ofruar politika të fuqishme parandalimi të falimentimit për NVM-të në rrezik dhe për të siguruar një zbatim koherent dhe të parashikueshëm të ligjit të pronës

Në kuadër të Strategjisë Kombëtare të Pronësisë Intelektuale 2022–2025 DPBP ka ndërmarrë një reformë ligjore në fushën e pronësisë industriale, duke hartuar një ligj të veçantë për çdo objekt të pronësisë industriale.

Aktualisht janë përgatitur dy projektligjet, konkretisht Projektligji për Markën Tregtare dhe Projektligji për Patentat dhe Modelin e Shërbimeve. Është dorëzuar drafti përfundimtar dhe e gjithë paketa në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë për dy projektligjet. Jemi në pritje që Ministria e Financave dhe Ekonomisë t'i prezantojë në proces konsultimi publik.

- Krijimi i Këshillit Konsultativ për NVM-të

Zgjerimi i gamës dhe cilësisë së shërbimeve të zhvillimit të biznesit duhet të ndihmojë në përmirësimin e konkurrencës së SME-ve. Përmbajtja e ofertave bazohet në nevojat e kompanive, të cilat dalin nga gjendja e tregut si dhe tendencat aktuale. Kjo përfshin kryesisht temat e promovimit të eksportit, digjitalizimit dhe zhvillimit të biznesit të gjelbër.

Megjithatë, për të zhvilluar dhe forcuar më tej këto shërbime biznesi në mënyrë të strukturuar dhe sistematike, në vitin 2023 do të ngrihet një Këshill Konsultativ për SME-të, i cili do të japë mendime dhe këshilla për mbështetjen e SME-ve, gjithashtu me përfshirjen e përfaqësuesve nga sektori privat, institucionet financiare si dhe përfaqësues të shoqatave të biznesit.

- **Studimi mbi Ekonominë e Gjelbër dhe Dialogun e Gjelbër**

Me mbështetjen e projektit GIZ (Proseed) u përgatit një studim “Studimi i fushëveprimit të ekonomisë së gjelbër në Shqipëri”. Studimi identifikoi dy sektorë strategjikë kyç për gjelbërimin e ekonomisë së Shqipërisë. Sektorët e përzgjedhur janë:

i. Energjitë e rinovueshme (përqendrimi i energjisë diellore): koncepti i tranzicionit të gjelbër në sektorin e energjisë i referohet kalimit nga lëndët djegëse fosile në burimet e rinovueshme të energjisë si burim primar i energjisë. Ka shumë prova që energjia diellore kontribuon në rrjetin e energjisë së pastër, nuk lëshon ndotës dhe diversifikon energjinë e pastër duke reduktuar varësinë e energjisë nga importet dhe luhatjet e çmimeve. Për më tepër, tranzicioni i gjelbër do të përfshijë paralelisht masat e efikasitetit të energjisë, të tilla si përdorimi i rrjeteve inteligjente dhe pajisjeve me efikasitet të energjisë për të reduktuar konsumin e përgjithshëm të energjisë.

ii. Tekstile/veshje/prodhim këpucësh: është një sektor i lidhur ndërkombëtarisht dhe i mirorganizuar me një nivel të lartë formaliteti dhe shumë NVM që punojnë në këtë sektor dhe zbatojnë standardet ndërkombëtare. Ky nënsektor intensiv i industrisë së prodhimit, lejon një shtrirje të madhe dhe lejon mundësinë për të punuar përgjatë zinxhirëve të furnizimit relativisht të mirëorganizuar për të promovuar një tranzicion të drejtë. Ekziston po aq një potencial i lartë për të lokalizuar aktivitetet dhe për të kontribuar kështu në markimin e industrisë shqiptare. Për sa i përket përshpejtimit të tranzicionit të gjelbër në sektorin e tekstilit, nevojiten veprime të caktuara për të reduktuar përdorimin e kimikateve dhe ngjyrave të dëmshme në prodhimin e tekstilit dhe promovimin e qarkullimit në tekstile duke reduktuar mbetjet dhe duke përdorur materiale më të qëndrueshme.

Rekomandimet e studimit: Tranzicioni në një ekonomi të gjelbër në Shqipëri ofron një sërë përfitimesh të përbashkëta ekonomike duke përfshirë rritjen e konkurrueshmërisë së sektorit, aksesin në tregje me vlerë më të lartë, vende pune “të gjelbra”, tërheqjen e IHD-ve dhe mbështetjen e donatorëve. Megjithatë, nuk është një proces automatik. Kërkon përpjekje të përqendruara nga të gjitha palët e interesuara në drejtim, të:

- zhvillimi dhe zbatimi i përzjerjes së duhur të politikave për të nxitur investimet në teknologjitë e gjelbra;
- ndërtimin e infrastrukturës së nevojshme publike;
- ofrimi i asistencës teknike dhe financiare për sektorin privat duke adoptuar modele të gjelbra të biznesit dhe metoda të qëndrueshme prodhimi.

- Zbatimi i “Zgjidhjeve digjitale dhe të gjelbra për MSME-të” (Connect IT, PREMA, ERP/CRM tools) 12/2022 – në vazhdim

Menaxhimi efikas i burimeve fitimprurëse – MEBF: MEBF është një metodologji që motivon kompanitë të realizojnë një nga “katër përfitimet”:

- rritja e efikasitetit ekonomik;
- përmirësimi i performancës mjedisore dhe klimatike;
- rritja e kapaciteteve organizative;
- menaxhimi efektiv i rreziqeve dhe çështjeve sociale;
- 25 biznese kanë përfunduar me sukses të paktën 1 sfidë;
- 14 trajnerë janë tashmë të certifikuar dhe të disponueshëm në tregun shqiptar.

Lidhja e nismës së IT-së (në bashkëpunim me komponentin e BE-së për Inovacion): Lidhja e studentëve dhe MSME-ve për të digjitalizuar proceset e biznesit (p.sh. faqet e internetit, aplikacionet, prania digjitale në internet, CRM, tregtia elektronike etj.).

Gjatë ciklit 1 të Connect IT 2.0 (termi i vjeshtës 2022):

- 26 MSME zbatuan me sukses masat digjitale (nga të cilat 18 ishin përfitues të CoSolve 19)

- Mbi 110 studentë nga 2 universitetet kryesore publike (AMU Durrës, FEUT i Universitetit të Tiranës) u përfshinë në projekt.

Gjatë ciklit 2 të Connect IT 2.0 (termi pranveror 2022):

- 25 MSME aktualisht po integrojnë zgjidhje digjitale

- Janë përfshirë mbi 120 studentë nga 4 universitete të tjera (Universiteti Politeknik i Tiranës – FTI, Universiteti Polis, Universiteti Epoka dhe Universiteti Metropolitan i Tiranës).

- Zbatimi i Marrëveshjes Financiare: Grantet për inovacione të gjelbra dhe digjitale 11/2022 – në vazhdim

Marrëveshja financiare për themelimin e Njesisë për Zbatimin e Projektit ProSEED 2.0 (PIU) është nënshkruar në 11/2022 ndërmjet Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë dhe GIZ, si agjenci zbatuese e projektit.

Nëpërmjet Marrëveshjes Financiare, 450,052.70 euro do të menaxhohen nga Njësia për Implementimin e Projektit (PIU) ProSEED 2.0 në MEF për mbështetjen e granteve për bizneset. Grantet do të jepen për sipërmarrësit inovativë dhe startup-et ekzistuese. Nisma synon dhënien e deri në 75 grante për sipërmarrësit.

PIU është krijuar zyrtarisht në MFE dhe është duke punuar në thirrjen e parë për grante.

E-Commerce

Një grup pune për hartimin e Planit të Veprimit për tregtinë elektronike është ngritur në vitin 2022 me urdhër të MFE-së. Përfaqësimi është nga institucione të ndryshme. Grupi i punës ka disa detyra.

Është përgatitur draftstruktura e programit lehtësues, miratuar nga shoqata e tregtisë elektronike. Aktualisht po mbledhen komente, sugjerime dhe kontribute në lidhje me hartimin e masave të Planit të Veprimit.

- Nisja e “Programës së gatishmërisë/promovimit të eksportit” (sipas “Politikës së eksportit shqiptar 2023–2027)

MFE po punon për hartimin e Programit të Eksportit 2024-2027 me bashkëpunim dhe konsultim me palët e interesuara private dhe publike. Puna për programin e eksportit duhet të vazhdojë dhe të vijojë konsultimet për t'u pasuruar me rekomandime deri në finalizim.

Rezultatet kryesore të programit Cosolve (deri në mars 2023):

- 707 pjesëmarrës në shërbime këshillore (rreth 35% janë biznese të udhëhequra nga gratë);
- 299 biznese morën një grant CoSolve (d.m.th. 42% e pjesëmarrësve të trajnimit);
- 84% e MSME-ve u shprehën se rregullimet e biznesit ndihmuan në stabilizimin e biznesit (Rd.1 përfitues, N=198);
- 89% e MSME-ve rritën punësimin që nga pjesëmarrja në CoSolve-19 (656 persona të punësuar rishtas ose përsëri).

- Ngritja e kapaciteteve të Drejtorisë përgjegjëse për Zhvillimin e Biznesit në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë

Sa i përket Drejtorisë përgjegjëse për Zhvillimin e Biznesit në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë është miratuar Struktura e re e MFE-së dhe nga prilli 2023, Drejtoria e Politikave të Zhvillimit të Biznesit ka tre sektorë, sektorin e konkurrencës, sektorin e programeve dhe projekteve në fushën e zhvillimit ekonomik dhe Sektori i Analizave, Monitorimit dhe Promovimit. Numri i përgjithshëm i personelit në Drejtorinë e Politikave të Zhvillimit të Biznesit është 10 punonjës. Ky konfigurim i ri i strukturës i jep një tjetër frymëmarrje politikave të promovimit të biznesit.

Përfaqësuesit e departamentit të lartpërmendur në MFE, përmes mbështetjes së programit GIZ të Qeverisë Gjermane, po planifikojnë të organizojnë një vizitë studimore në tetor 2023 për politikëbërësit dhe institucionet vartëse (përfshirë AIDA-n dhe dhomat e tjera të tregtisë) në Rajonin e Kryeqytetit Gjerman, me objektivin kryesor për të forcuar kapacitetet për hartimin e strategjive koherente të transformimit strukturor dhe masave përkatëse të politikave. Pjesëmarrësit do të njihen me hartimin e strategjisë përkatëse dhe proceset e zbatimit për të shkëmbyer përvojë, për të ndërtuar marrëdhënie me praktikuesit e politikës industriale gjermane dhe për të identifikuar mësimet e nxjerra bazuar në shembuj konkretë.

- Trajnim për ofrimin e “Shërbimit pas kujdesit” në AIDA

Për të ruajtur përmirësimin dhe shtrirjen e Rrjetit të Kujdesit pasues dhe Programit të Shërbimit të Investitorëve në nivel vendor, 15 anëtarë të stafit të AIDA-s morën seanca trajnimit për të zhvilluar partneritet me bashkitë Vorë, Kavajë dhe Kamzë dhe për të ofruar këshillim investimi për 35 biznese të përzgjedhura. Trajnimi forcoi kapacitetet dhe ndikoi në përpjekjet reformuese të qeverisë shqiptare.

Në periudhën 2022–2023, me kontributin e RisiAlbania, gjithsej 612 biznese (42% në pronësi të grave) nga tre sektorët e agrobiznesit, turizmit dhe TIK-ut përfituan akses në shërbime të reja, standarde dhe tregje të reja. Nga këto, 80 biznese u certifikuan sipas standardeve të reja ndërkombëtare të cilësisë.

Në TIK, 361 biznese përfituan nga shërbimet e e-commerce, zgjidhjet digjitale të ndërmarrjeve dhe shërbimet e sigurisë kibernetike. Në turizëm, 101 biznese përfituan shërbime me standarde cilësore, shërbime të zhvillimit të produkteve dhe marketingut. Në agrobiznes, 150 biznese përfituan nga shërbimet e certifikimit të partnerëve sipas standardeve të cilësisë, gjurmueshmërisë, marketingut të eksportit dhe bujqësisë me kontratë.

Si rezultat i këtyre shërbimeve, bizneset në të tre sektorët rritën të ardhurat shtesë neto nga shitjet me 756,296 euro dhe krijuan 766 vende të reja pune (427 gra).

Platforma “Business to Business”.

Platforma Business to Business (B2B) është një rrjet aktiv që ofron mundësi për bashkëpunime dhe investime të suksesshme mes bizneseve. Kjo platformë është një mekanizëm lehtësues që krijon mundësi për bashkëpunime të frytshme dhe për të zgjeruar kontaktet në botën e biznesit.

Në platformën online B2B të faqes së AIDA-s, në datën 18 shtator 2023, publikohen 1092 profile të kompanive shqiptare, me qëllim që kompanitë të jenë të dukshme për partnerët e mundshëm për të bërë biznes.

Fushata “Made in Albania”.

“Made in Albania” është fushata promovuese e Agjencisë Shqiptare të Zhvillimit të Investimeve (AIDA), në mbështetje të bizneseve shqiptare dhe produkteve “Made in Albania”. Fushata ka nisur në korrik 2020 dhe deri më 18 shtator 2023, 260 produkte vendore janë publikuar dhe promovuar në faqen e internetit të institucionit dhe rrjetet sociale. Në kuadër të nismës për promovimin e produkteve “Made in Albania”, Agjencia Shqiptare e Zhvillimit të Investimeve publikoi “Zgjidh Local”, katalogun e parë të produkteve “Made in Albania”.

Publikimi i broshurave informative

Gjatë vitit 2023, AIDA ka publikuar dy udhërrëfyes të rinj, përkatësisht:

1. Udhëzues për ndërkombëtarizimin e MSME-ve shqiptare (Certifikimet).
2. Një udhëzues i shkurtër mbi pjesëmarrjen e drejtë për MSME-të shqiptare

Panairët kombëtarë dhe ndërkombëtarë

Një nga funksionet e AIDA-s është të mbështesë dhe lehtësojë pjesëmarrjen në panairët kombëtarë dhe ndërkombëtarë për MSME-të shqiptare. Gjatë vitit 2023, AIDA mori pjesë në panairët e mëposhtme:

Panairët kombëtarë:

- Panairi “Ditët e Bujqësisë”, 27–29 prill 2023, Lushnjë, Shqipëri.
- “Food and Drinks Expo 2023” Expo City, 23–25 maj 2023, Tiranë, Shqipëri.

Panairët Ndërkombëtarë:

- Panairi “Food Expo”, 18–20 mars 2023, Athinë, Greqi.
- “MACFRUIT Expo”, 3–5 maj 2023, Rimini, Itali.
- “ISPO MUNICH FAIR 2023”, 28–30 nëntor 2023, Munich, Gjermani.

Platforma e qasjes në financa

AIDA, në kuadër të “Rritjes së aksesit në financa për MSME-të” (BIDS 2021-2027), me mbështetjen e BERZH-it ka krijuar platformën “Access to Finance” për t’i shërbyer MSME-ve kompanitë shqiptare, të cilat duan të zgjerohen dhe investojnë në aktivitet duke përfituar nga mundësitë financiare që ofron tregu, me grante, kredi apo iniciativa të tjera financimi.

Platforma “Qasja në financa” u lançua në maj 2021 dhe është pritur në domenin AIDA. Në këtë platformë MSME-të mund të gjejnë informacion të përditësuar mbi instrumentet financiare që janë në dispozicion për t’i mbështetur nga qeveria shqiptare dhe donatorët. Informacionet e përditësuara për thirrjet e ndryshme për aplikime nga SME-të shqiptare mirëmbahen dhe menaxhohen nga AIDA (www.aida.gov.al).

Gjatë vitit 2023, platforma u pasurua me funksionalitete të reja që përfshijnë:

- një ndarje e qartë midis granteve dhe “skemave të tjera financimi”;
- një hapësirë e dedikuar për ekspertët ku aplikantët mund të gjejnë lehtësisht dhe të kontaktojnë ekspertin që u nevojitet;
- një hapësirë e dedikuar për dëshmitë e suksesit;
- një hapësirë e dedikuar për komente/sugjerime.

Statistikat e platformës

Platforma përditësohet në baza javore dhe publikohen mesatarisht 3-4 thirrje në muaj. Në mënyrë tipike, thirrjet që fokusohen në veprimet që lidhen me inovacionin, teknologjinë dhe arsimin janë më të vizituara. Deri më 18 shtator 2023, në platformë janë publikuar 116 thirrje për aplikim dhe ueb-faqja kryesore është vizituar gjithsej 61,408 herë.

Përdoruesit më të shpeshtë vijnë nga Shqipëria, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, Italia, Franca dhe Kosova. Moshë mbizotëruese e përdoruesve është 25-34 vjeç (33,5%) dhe 18-24 vjeç (27,5%). Nuk ka asnjë hendek të madh për sa i përket gjinisë, ku 54.15% e përdoruesve janë meshkuj dhe 45.85% femra.

4.2 Rritni elasticitetin e energjisë dhe diversifikimnt drejt tranzicionit të energjisë së gjelbër për të zbatuar Agjendën e Gjelbër, veçanërisht për energjinë elektrike, eficiencën e energjisë dhe acquis për klimën

Shqipëria ka transpozuar tashmë plotësisht rregullat e tregut të energjisë elektrike që rrjedhin nga Paketa e Tretë e Energjisë e BE-së dhe ka arritur një progres të mirë në zbatimin praktik të tyre nëpërmjet zhvillimeve legislative, reformave sektoriale dhe hapjes graduale të tregut të energjisë elektrike. Operatorët e sistemit të transmetimit dhe shpërndarjes janë plotësisht të ndara dhe veprojnë të pavarur nga çdo interes i tregut në prodhimin dhe/ose furnizimin me energji elektrike.

Tregu konkurrues i balancimit dhe shërbimeve ndihmëse është tashmë në funksionim i organizuar nga operatori i sistemit të transmetimit OST sh.a. në zbatim të rregullave të tregut të miratuara nga ERE. Zgjerimi i shkallës së tregtimit të energjisë elektrike me bazë tregu pritet të rrisë likuiditetin e kufizuar deri tani të saj. Të gjithë konsumatorët e energjisë elektrike në Shqipëri kanë të drejtë të zgjedhin dhe të ndërrojnë furnizuesin e tyre. Hapja graduale e tregut të energjisë elektrike pritet të rezultojë në hapjen e plotë të tregut në vitin 2024. Bursa shqiptare

e energjisë ALPEX e krijuar nga operatorët e sistemit të transmetimit të Shqipërisë OST dhe Kosovës u ndez në 12 Prill 2023.

Shqipëria po përgatitet për transpozimin dhe zbatimin e modelit të ri të tregut të energjisë elektrike të përpunuar nën Paketën e Energjisë së Pastër të BE-së dhe kodet e rrjetit të energjisë elektrike, duke adresuar rregullat e tregut të brendshëm të energjisë elektrike – p.sh., direktiva 2009/944, rregullorja (BE) 2019/943 dhe rregullorja (BE) 2019/941 do të transpozohet plotësisht deri në vitin 2024.

Pesha e burimeve të rinovueshme të energjisë në konsumin e energjisë në Shqipëri arriti në 45.01% në vitin 2020, duke tejkaluar objektivin e vendit prej 38%. Shqipëria është një nga tri Palët Kontraktuese të Komunitetit të Energjisë, e cila ka arritur objektivin e saj për energjitë e rinovueshme për vitin 2020. Vendi vazhdon të jetë kryesuesi për sa i përket zbatimit të ankandeve për projektet e burimeve të rinovueshme.

Ligji për burimet e rinovueshme të energjisë (BRE) në përputhje me direktivën e energjisë së rinovueshme (BE) 2018/2001, u miratua nga Kuvendi i Shqipërisë, në mars 2023 (ligji nr. 24/2023, datë 23.3.2023, “Për nxitjen e përdorimit të burimeve të rinovueshme. Burimet). Ligji i ri sjell një sërë risive në sektorin e energjisë elektrike, duke përfshirë atë që një komunitet i energjisë së rinovueshme ka të drejtën të prodhojë, konsumojë dhe shesë energji të rinovueshme dhe të ofrojë agregim, duke përfshirë marrëveshjet e blerjes së energjisë. Ai shfuqizon skemat e mbështetjes së ushqimit në tarifatat, në mënyrë që të gjitha masat mbështetëse të jepen nëpërmjet procedurave konkurruese. Regjimi aktual ligjor dhe rregullator në fushën e burimeve të rinovueshme të energjisë është pjesërisht në përputhje me Direktivën (BE) 2018/2001.

Ligji nr. 24/2023 hoqi skemat mbështetëse në formën e tarifave nxitëse administrative për njësitë e vogla gjeneruese të rinovueshme deri në 2 MW dhe impiantet e erës deri në 3 MW.

Mbështetja për prodhuesit prioritarë do të jepet nëpërmjet një procesi konkurrues dhe skemave mbështetëse të bazuara në treg. Mbështetja për prodhimin e energjisë elektrike nga burimet e rinovueshme mund të marrë formën e: një marrëveshje për blerje energjie (PPA), një kontratë për diferencën (CfD) ose një kontratë për premium (CfP).

MIE mund të vendosë që procesi konkurrues të jetë teknologjik neutral ose specifik për teknologjinë bazuar në potencialin afatgjatë të një teknologjie të caktuar, nevojën për të arritur diversifikimin ose burimet e energjisë, kufizimet e rrjetit dhe stabilitetin e rrjetit, dhe kostot e integritimit të sistemit.

Koncepti i vetëkonsumatorëve të burimeve të rinovueshme i krijuar në Shqipëri me ligjin nr. 24/2023 po zgjeron fuqizimin e klientëve finalë.

Komuniteti i energjisë së rinovueshme, i krijuar me Ligjin nr. 24/2023, do të ketë të drejtë: të prodhojë, konsumojë, ruajë, ndajë, shesë energji të rinovueshme dhe të sigurojë agregim, duke përfshirë edhe marrëveshjet e blerjes së energjisë nga burimet e rinovueshme; të hyjë në të gjitha tregjet e përshtatshme të energjisë, drejtpërdrejt ose përmes grumbullimit, në mënyrë jodiskriminuese dhe të mbështesë si prodhues prioritar në përputhje me ligjin nr. 24/2023.

Vetëkonsumatorët e burimeve të rinovueshme kanë një kapacitet maksimal prej 500 kW. Ata kanë të drejtë të gjenerojnë, konsumojnë, ruajnë dhe shesin prodhimin e tyre të tepërt të energjisë elektrike të rinovueshme, individualisht ose nëpërmjet grumbulluesve, duke përfshirë përmes marrëveshjeve dypalëshe, furnizuesve të energjisë elektrike dhe marrëveshjeve të tregtisë nga kolegët.

Skema e kompensimit të vetë-konsumatorëve të burimeve të rinovueshme bazuar në metodologjinë e faturimit neto nga 1 janari 2024.

Shqipëria iu bashkua nismës së Komunitetit të Energjisë për të krijuar një sistem rajonal për garancitë e origjinës. Regjistri kombëtar elektronik për garancitë e origjinës në Shqipëri u krijua dhe mund të përdoret sapo rregullatori i energjisë, si organi i caktuar lëshues, të nënshkruajë një marrëveshje të drejtpërdrejtë me ofruesin e shërbimit.

Shqipëria përparoi me zbatimin e kërkesave për eficiencën e energjisë për ndërtesat, trajnimin e ekspertëve për auditimin e energjisë dhe lëshimin e certifikatave të performancës energjetike të ndërtesave.

Stimujt për eficiencën e energjisë janë në fuqi, duke përfshirë një skemë të subvencionimit të familjeve për instalimin e ngrohësve diellorë të ujit dhe përmirësimin e efikasitetit të energjisë për ndërtesat arsimore dhe publike. Në tetor 2022, qeveria prezantoi objektivat e detyrueshëm të kursimit të energjisë 15% për sektorin publik, ndërsa Bashkia e Tiranës po mbështet gjithashtu banorët vendës me grante deri në 50% të kostove të izolimit për shtëpitë e tyre. Disa masa zbatuese janë miratuar në përputhje me parimin e eficiencës së energjisë së pari.

Shqipëria ka miratuar një version të parë të Planit të saj Kombëtar të Energjisë dhe Klimës.

4.3 Zbatoni brenda vitit 2024 objektivat e miratuar për klimën dhe energjinë bazuar në Planet Kombëtare të Energjisë dhe Ndryshimeve Klimatike, si pjesë e udhërrëfyesit të dekarbonizimit 2030, dhe sigurohuni që Operatori i Energjisë së Rinovueshme të jetë funksional deri në fund të vitit 2023, në përputhje me ligjin për energjitë e rinovueshme që u miratua më 23.3.2023

Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës 2020–2030 është miratuar nga Këshilli i Ministrave (KM nr. 872, datë 29.12.2021) dhe, ndër të tjera, përcakton objektivat dhe masat e Shqipërisë për përdorimin e burimeve të

rinovueshme të energjisë, eficiencën e energjisë dhe dekarbonizimin. deri në vitin 2030. Këshilli Ministror i Komunitetit të Energjisë në dhjetor 2022 miratoi objektivat e energjisë dhe klimës për vitin 2030. Këta objektiva të rinj do të integrohen në një NECP të përditësuar, të planifikuar të miratohet deri në vitin 2024. Në NECP të rishikuar, synohet të reduktohet konsumi final i energjisë me 9.4% (krh. 8.4%), për të rritur pjesën e energjisë së rinovueshme në finale. konsumi i energjisë në 59.4% (krh. 54.) 4%, ndërsa objektivi i reduktimit të emetimeve të GS mbetet në 18.7%.

Shqipëria arriti objektivin e saj për një peshë prej 39% të burimeve të rinovueshme në konsumin total të energjisë finale për vitin 2022, bazuar në planin kombëtar të veprimit të konsoliduar të energjisë së rinovueshme (PKREAP). Zbatimi për dy fermat diellore fotovoltaike (PV) me një kapacitet total të instaluar prej 240 MW është në vazhdim (Karavasta 140 MW dhe Spitalla 100 MW). Një ankand në impiantet e erës, me një kapacitet të instaluar nga 10 MW deri në 75 MW. Kontratat e fazës së parë janë dhënë në qershor të vitit 2023, ndërsa në korrik 2023 është zhvilluar faza e fundit e ofertave ekonomike dhe tre ofertuesve iu është dhënë gjithsej 222.5 MW në kapacitet.

Pjesëmarrja në Programin Evropian – Programi i Tregut të Vetëm

Ministria e Financave dhe Ekonomisë është në proces finalizimi të Marrëveshjes ndërmjet Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë, për pjesëmarrjen e Shqipërisë në “Programin e Tregut të Përbashkët për periudhën 2021-2027” të Unionit.

Programi i Tregut Unik (SMP) 2021–2027 financohet nga BE për të ndihmuar Tregun e Përbashkët të arrijë potencialin e tij të plotë dhe të sigurojë rimëkëmbjen e Evropës nga pandemia COVID-19.

Kostoja totale e pjesëmarrjes së Shqipërisë në program është 487,322 euro.

Udhëzimi i politikave 5

5.1 Inkurajoni bashkëpunimin ndërmjet organizatave kërkimore të bizneseve novatore dhe akademisë, siç parashikohet në Strategjinë për Zhvillimin e Biznesit dhe Investimeve 2021–2027, duke vazhduar rritjen e financimit të shkencës dhe kërkimit, dhe duke krijuar kushtet për zhvillimin e programeve të inkubacionit të biznesit

Rritja e efikasitetit dhe qëndrueshmërisë së sistemit për mbështetjen e kërkimit të integruar shkencor në nivel ndërkombëtar, krijimi i një mjedisi që lehtëson dhe inkurajon mekanizmat e ndërveprimit dhe transferimit të teknologjisë për bashkëpunim ndërmjet komunitetit kërkimor, ekonomisë, inovacionit dhe institucioneve publike, si dhe promovimin e kultura e shkencës dhe inovacioni në arsim për të siguruar një qasje didaktike me theks në praktikat dhe projektet kërkimore, janë synimet afatmesme dhe afatgjata (2024–2030) të politikës në fushën e shkencës, teknologjisë dhe inovacionit.

Politika synon ngritjen e kapaciteteve për gjenerimin dhe transferimin e teknologjive nëpërmjet realizimit të objektivave (qëllimeve) specifike, të cilët janë:

- Rritja e bashkëpunimit ndërmjet institucioneve të arsimit të lartë, institucioneve qendrore dhe vendore, sektorit të biznesit dhe shoqërisë civile nëpërmjet zgjerimit të kërkimit dhe zhvillimit të projekteve të përbashkëta. (Modeli i katërfishtë heliks);

- Përmirësimi i mekanizmave dhe rritja e mbështetjes për transferimin ndërkombëtar të teknologjisë (TNT).

- Rritja e rolit të shkencës dhe inovacionit në zhvillimin teknologjik;

- Forcimi dhe rritja e kapaciteteve të qendrave të transferimit të teknologjisë për të avancuar njohuritë në një fushë të caktuar ose për të zhvilluar më tej teknologjinë.

Ky objektiv i politikës pasqyron SDG 9 “Industria, inovacioni dhe infrastruktura – sipas të cilit vendet janë të përkushtuara për të ndërtuar një infrastrukturë elastike, duke promovuar industrializimin e qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës dhe duke nxitur inovacionin”. Në veçanti, ky synim pasqyron objektivat 9.5 të SDG 9, në kontekstin e objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm 2015–2030 për të inkurajuar maksimizimin e kërkimit shkencor, përmirësimin e aftësive teknologjike të sektorëve industrialë në të gjitha vendet, në veçanti vendet në zhvillim, nga duke përfshirë, deri në vitin 2030, inkurajimin e inovacionit dhe rritjen e ndjeshme të numrit të studiuesve shkencorë dhe shpenzimet publike dhe private për kërkimin dhe zhvillimin.

Rritja e bashkëpunimit ndërmjet institucioneve të arsimit të lartë, institucioneve qendrore dhe vendore, sektorit të biznesit dhe shoqërisë civile nëpërmjet zgjerimit të kërkimit dhe zhvillimit të projekteve të përbashkëta. (Quadruple Helix Model) vazhdon të mbetet një sfidë për Shqipërinë. Megjithatë, gjatë periudhës 2020-2022, ka pasur një sërë përpjekjesh që synojnë krijimin e urave të bashkëpunimit ndërmjet katër aktorëve kryesorë të përfshirë në skemë. Kështu, gjatë vitit 2021 ka nisur zbatimi i një projekti për ngritjen e kapaciteteve në arsimin e lartë në kuadrin e programit Erasmus+ të titulluar “Ndërmjetësuesit nga universiteti në shoqëri në Shqipëri: Bashkëprodhimi i njohurive dhe kërkimit që ka rëndësi” (Projekti USIA). Ky projekt mblodhi së bashku universitete, organizata të shoqërisë civile, institucione publike dhe organizata biznesi për të përmirësuar një mjedis aftësues të arsimit të lartë që mbështet bashkëpunimin universitar me shoqërinë për të bashkëprodhuar njohuri dhe kërkime me një ndikim jo vetëm akademik, por edhe të zbatueshëm në zhvillimin e Shqipërisë në dritën e integritit evropian dhe sfidat e shumta aktuale. Në të njëjtën kohë, projekti synonte të forconte kapacitetet

institucionale dhe burimet njerëzore në universitetet në Shqipëri nëpërmjet krijimit të transferimit të dijes dhe Brokerimit të inovacionit që lidh universitetin me biznesin, qeverinë, shoqërinë civile dhe median në mënyrë të institucionalizuar dhe të qëndrueshme. Gjithashtu, projekti krijoi dhe zgjeroi një rrjet Quadruple Helix dhe platformë online e cila do të ofronte rrjetëzim, ndërmjetësim, ngritje kapacitetesh, mbështetje dhe vlerësim për aktorët akademikë dhe joakademikë. Projekti u dha përparësi grave në akademi, kërkime dhe inovacion.

Kuadri i politikave në sektorin e arsimit të lartë inkurajon rritjen e bashkëpunimit dhe zhvillimin e projekteve të përbashkëta midis katër aktorëve (IAL, biznesi, shoqëria civile dhe qeveria) në kuadër të promovimit të Modelit Katërfishtë Helix në fushën e kërkimit shkencor, teknologjisë dhe teknologjisë dhe risi. Deri më tani, në kuadër të bashkëpunimit sipas këtij modeli, si produkt i projektit, janë krijuar ose forcuar 5 qendra transferimi njohurish dhe inovacioni në 5 IAL; Janë financuar dhe kanë filluar zbatimin 5 projekte pilot të bashkëpunimit universitet-biznes, si dhe janë ngritur 5 laboratorë pilot.

Megjithatë, mbetet sfida arritja e bashkëpunimit sa më efektiv dhe produktiv ndërmjet këtyre aktorëve, bazuar në disa faktorë si: infrastruktura dhe fondet për kërkime janë të kufizuara; mungojnë stimujt për të bashkëpunuar me bizneset; Ekziston një ndjenjë e përgjithshme mosbesimi në lidhje me cilësinë e kërkimit shkencor si dhe kapacitete të kufizuara për të thithur inovacionin, mungesë njohurish e të gjithë aktorëve në lidhje me mekanizmat dhe mundësitë e financimit etj.

Në vitin 2023, NASRI-ja hapi thirrjen e parë për projekte të përbashkëta akademike-biznes në fushën e inovacionit. Me vendimin nr. 11, datë 21.7.2023, “Për miratimin e financimit të projekteve fituese të teknologjisë dhe inovacionit të ardhur si bashkëpunim i universiteteve me biznes/industri, për vitin 2023”, të Bordit të Administrimit, 10 projekte të përbashkëta u themeluan (shuma totale 170 000 euro).

Masat e parashikuara në Strategjinë e re Kombëtare për Kërkimin, Shkencën dhe Inovacionin 2023–2030 (në mbledhjen e datës 20 shtator 2023, Këshilli i Ministrave vendosi të miratojë “Strategjinë Kombëtare për Kërkimin, Shkencën dhe Inovacionin 2023–2030 dhe planin e veprimit për zbatimin e tij”), për realizimin e këtij qëllimi dhe objektivat e tij specifike, janë:

- krijimi i skemave novatore për bashkëfinancimin e programeve kërkimore-shkencore që forcojnë bashkëpunimin me sektorin e biznesit për zgjidhjen e sfidave aktuale sociale;
- informimi dhe njohja e të gjitha grupeve të interesit me mekanizmat dhe instrumentet e financimit;
- promovimi i modeleve të kërkimit shkencor në pjesëmarrjen e projekteve të përbashkëta (modeli Quadruple Helix);
- hartimi i udhëzimeve (përfshirë protokollat dhe procedurat) për projekte të përbashkëta;
- forcimi i kapaciteteve të IAL-ve, përfaqësuesve të biznesit, institucioneve qendrore dhe vendore për hartimin e projekteve të përbashkëta;
- forcimi i kapaciteteve të strukturave vlerësuese të projekteve kërkimore-shkencore për përfaqësimin e biznesit në këto struktura.

Ministria e Financave dhe Ekonomisë është Institucioni Udhëheqës i PROGRAMIT EU4INNOVATION FAZA 2-të (2023–2026), financuar nga: Marrëveshja Financiare IPA III 2021 (10 mil Euro), donatorë të tjerë: GIZ (1.2 mil euro), SIDA (0.55 mil euro).

Palë të tjera të interesuara: ministri i Shtetit për Mbrojtjen e Sipërmarrjes; Ministria e Arsimit dhe Sportit, Agjencia Kombëtare për Kërkime Strategjike dhe Inovacion; ministri i Shtetit për Rininë dhe Fëmijët; Zyra e Kryeministrit; SASPAC.

FAZA 2-të PROGRAMI I INOVACIONIT EU4 do të fokusohet në: - Zhvillimin e kapaciteteve me fokus në ekosistemin e bizneseve fillestare dhe inovacionit, - Përmirësimin e aksesit në financim për bizneset fillestare dhe organizatat mbështetëse të inovacionit përmes granteve, - Promovimin dhe zbatimin e Qasja Quadruple Helix dhe Programi Horizon Europe Promovimi i Shqipërisë si një ekosistem i start-up-eve dhe inovacionit dhe një destinacion i mirë për të bashkuar inovatorët dhe sipërmarrësit ndërkombëtarë dhe vendës, - Krijimi i Institutit të parë Evropian të Komunitetit të Inovacionit dhe Teknologjisë, në Tiranë. Ky projekt është në zbatim.

5.2 Kryeni një pilotim të Garancisë për Rininë dhe analizoni performancën e tij, dhe paralelisht risikoni dhe rregulloni strukturën funksionale dhe operationale të Agjencisë Kombëtare për Punësimin dhe Aftësitë (AKPA) për të përshtatur ofrimin e shërbimeve të garancisë për rininë dhe për të zhvilluar një sërë ofertash cilësore

Kanë filluar përgatitjet për Pilotimin e Skemës së Garancisë Rinore bazuar në modelin e BE-së për të ndihmuar të rinjtë të integrohen në tregun e punës (të fokusuar te të rinjtë as në punësim, arsim apo trajnim NEET. Plani Kombëtar i Zbatimit të Garancisë Rinore 2023–2024 është miratuar nga Këshilli i Ministrave dhe parashikohet që në vitin 2023 të kryhet një fazë pilot dhe më tej për ta nisur në të gjithë vendin në vitet në vijim, mbështetur nga programi i BE-së IPA III. Në këtë kuadër, u miratuan përmirësimet dhe ndryshimet në ligjin nr. 15/2019 “Për nxitjen e punësimin” që u konsideruan të nevojshme për zbatimin e kësaj skeme.

Pilotimi i skemës së garancisë rinore do të bëhet në tri qarqe: Tiranë, Shkodër Vlorë, më 2023–2024. Ndërkohë, Agjencia Kombëtare e Punësimin dhe Aftësive (AKPA) me mbështetjen e projektit EU-IPA për Përfshirjen

Sociale, ka trajnuar stafin e zyrove të punësimit për fazën pilot. Për fazën pilot janë vënë në dispozicion nga Buxheti i Shtetit 100 milionë lekë.

Ndërkohë, Ministria e Financave dhe Ekonomisë dhe AKPA kanë ndërmarrë një sërë masash për fillimin e pilotimit.

- Miratimin bazën ligjore ku përfshihet garancia për rininë;
- AKPA-ja ka hartuar planin pilot të garancisë rinore 2023–2024;
- U krijua dhe u plotësua faqja e internetit “Garancia rinore”;
- Është hartuar një program statistikor për monitorimin e fazës së pilotimit;
- Është hartuar dokumenti operativ për trajnimin e stafit për pilotimin e garancisë rinore;
- Staf i zyrës në tri rajonet e përzgjedhura është trajnuar;
- Miratua një program për mësimin e profesionit në vendin e punës.

Plani pilot përcakton të gjitha fazat dhe kontributin e institucioneve të ndryshme, për zhvillimin dhe koordinimin e politikave të punësimit, arsimit dhe sociale për të rinjtë, duke synuar heqjen e barrierave dhe krijimin e mundësive që të rinjtë të hyjnë në tregun e punës dhe të kenë një sukses në zhvillimin e tyre profesional.

Kjo do të bëhet përmes katër ndërhyrjeve:

1. Hartëzimi – mbledhja periodike e informacionit më të detajuar mbi kushtet ekonomike dhe sociale dhe rrugën arsimore të të rinjve.

2. Kontaktimi – kontaktimi me të rinjtë është procesi i identifikimit, lidhjes dhe përfshirjes së tyre në mjediset ku ata ndodhen, nëpërmjet ofrimit të programeve të personalizuar, në bashkëpunim me organizatat joqeveritare, shkollat dhe institucionet në nivel vendor.

3. Përgatitja – faza përgatitore fillon me regjistrimin e të rinjve si punëkërkues të papunë dhe përcaktimin e statusit NEET dhe përfundon me nisjen konkrete të ofertës për punësim, arsim apo trajnim, të cilat janë përcaktuar paraprakisht.

4. Ofertat – garancia rinore parashikon katër rrugë të mundshme për përfituesit e rinj: punësimi dhe vetëpunësimi; arsimi; trajnim i vazhdueshëm dhe mësimi profesional në vendin e punës.

- Bashkëpunimi me institucionet dhe partnerët

1. Identifikimi i të rinjve do të kryhet nëpërmjet: Sistemit të Shërbimeve të Punësimit; portali “Garancia Rinore”; rrjetet lokale (të rinjtë nga NE, Shërbimi Social Shtetëror, braktisësit e shkollës); kontaktimi përmes OJQ-ve; INSTAT-i.

2. Kontaktimi dhe aktivizimi do të bëhet përmes: Zyrës së Punësimit; këshillat rinorë vendorë; Oferta Garancia Rinore; OJF-të.

- Shërbimi i punësimit dhe dhënia e ofertës pas dy fazave të para do të bëhet nëpërmjet:
- intervistës;
- hartimit të Planit Individual të Punësimit;
- sigurimit të informacionit për tregun e punës dhe konsultimi i portalit të punësimit puna.gov.al;
- këshillimit për punësim/Orientim në karrierë;
- referimit ose menaxhimi i Integruar i rastit (kryesisht për grupe të veçanta);
- ofrimit i aftësive të buta dhe aftësive digjitale;
- identifikimit dhe ofrimit të ofertave cilësore për të siguruar daljen e të rinjve nga Skema e Garancisë Rinore.

5.3 *Përdorni rezultatet e Observatorit të Tregut të Punës për të përmirësuar rëndësinë e tregut të punës të arsimit dhe formimit profesional (AFP), investoni në cilësinë e tij dhe të siguroni bashkëpunimin me sektorin privat; fokusohuni në ndërtimin e aftësive të të rinjve dhe të rriturve, me një fokus të veçantë në aftësitë digjitale për të mbështetur zgjerimin e sektorit të komunikimit dhe teknologjisë*

Observatori i Tregut të Punës është krijuar përmes bashkëpunimit me UNDP-në dhe është duke u konsoliduar. Observatori mbledh, përpunon dhe analizon të dhënat administrative të gjeneruara nga Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve dhe Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive Observatori aktualisht po përpunon dhe shfaq të dhëna sipas profesionit, gjinisë dhe rajonit.

Ky instrument ka nisur të gjenerojë sinjale në tregun e punës, duke treguar një përmirësim të situatës, pasi ka pasur një rritje të vazhdueshme të numrit të personave të punësuar në tatimet apo personave të regjistruar si ndjekës të praktikave profesionale. Të dhënat kanë dhënë sinjale për përmirësim të mjedisit të tregut të punës si dhe rritje të formalizimit. Ky instrument, i cili vazhdon të zhvillohet dhe përmirësohet, pritet të menaxhohet plotësisht nga institucionet publike përgjegjëse për tregun e punës.

Duke iu referuar të dhënave të tregut të punës, si observatori apo instrumente të tjera si gjurmimi i të diplomuarve/certifikatave të AFP-së, qeveria shqiptare, MFE dhe AKSHP kanë ndërmarrë së fundmi disa politika që synojnë të adresojnë nevojat e tregut të punës për aftësi. Në këtë kuadër, në fillim të vitit 2022, bazuar në kërkesat e tregut rajonal të punës, është hartuar një program i ri për nxitjen e punësimit (PATP) lidhur me ofrimin (nëpërmjet *outsourcing*) të trajnimeve të avancuara në fushën e TIK-ut dhe kryesisht programimit. Ky program mbështet punëkërkuesit e papunë me mbulim tarifash 100% dhe punëkërkuesit me mbulim tarifash 50%. Ky

program ka filluar të zbatohet në vitin 2023 dhe ka rezultuar mjaft i suksesshëm. Gjatë periudhës janar-tetor 2023, këtë program e kanë ndjekur 953 punëkërkues dhe 126 punëkërkues të papunë.

Gjithashtu duke pasur parasysh aftësitë e kufizuara digjitale të një pjese të konsiderueshme të punëkërkuesve të papunë të regjistruar, AKSHP përmes qendrave publike të formimit profesional po zbaton kurrikulën digjitale (kurs afatshkurtër).

Ky kurs ofrohet pa pagesë për punëkërkuesit e papunë. Kurrikula “Kompetenca digjitale” trajton 5 kompetencat bazë digjitale sipas Kornizës së Kompetencave Digjitale të BE-së 2.0. Ai është i ndarë në 2 nivele dhe u shërben të gjithë qytetarëve, punëkërkuesve që duan të zhvillojnë njohuritë e tyre në fushën e teknologjisë së informacionit. Deri në tetor 2023, me këtë kurs janë trajnuar rreth 1875 punëkërkues të papunë.

Duke iu referuar dinamikës së tregut të punës, kërkesës së lartë të bizneseve për fuqi punëtore të kualifikuar dhe rezultateve shumë pozitive të punësimit të maturantëve nga shkollat profesionale, aktualisht po zhvillohet një fushatë agresive sensibilizuese për rritjen e numrit të regjistrimeve në shkollat e mesme profesionale.

Në fillim të vitit 2023, me urdhrin nr. 23, datë 27.1.2023, u ngrit një grup pune ndërinstitucional, me përfaqësues nga MFE-ja, MAS-i, AKSHE-ja dhe Drejtoria e Përgjithshme e Arsimit Parauniversitar, i cili synonte të identifikonte sfidat dhe rritjen e pjesëmarrjes në Arsimin Profesional.

Gjithashtu, gjatë vitit 2023, për rritjen e mundësive për regjistrim në shkollat e Arsimit Profesional, u ndryshua Urdhri për transferimin e nxënësve në sistemin parauniversitar, për të mundësuar kalimin e nxënësve nga gjimnazi në shkollat arsimore profesionale.

Synohet të ketë një rritje të qëndrueshme të regjistrimeve në AP, vit pas viti, si një nga mënyrat për të mbushur hendekun midis kërkesave të tregut të punës dhe fuqisë punëtore.

Gjithashtu, gjatë vitit 2023 është ndërmarrë edhe një nismë tjetër që synon rritjen e vizibilitetit dhe tërheqjes së Arsimit Profesional, siç është ngritja e rrjetit të profesionistëve.

Në maj 2023 u krijua faqja zyrtare e rrjetit të parë të profesionistëve në Shqipëri. AFPro është një platformë që bashkon studentë, mësues, sipërmarrës dhe biznese, profesionistë të rinj dhe politikëbërës, në një komunitet të fortë dhe të qëndrueshëm.

Në qershor 2023, u krijua një faqe e dedikuar për AFP-në <http://aftesi.al/>. Kjo faqe zyrtare është krijuar për të ndihmuar të gjithë studentët që dëshirojnë të marrin informacion të detajuar rreth AFP-së në Shqipëri.

Udhëzimi i politikave 6

6.1 Deri në vitin 2024, të krijohet një mekanizëm për indeksimin vjetor të përfitimeve të “Ndihmës ekonomike” për të siguruar përshtatshmërinë e tyre bazuar në vlerësimin e kryer

Qeveria po shqyrton rritjen e shumës së përfitimit për fëmijët, përfitues të skemës së ndihmës ekonomike, duke rritur masën me qëllim ndjekjen e arsimit dhe zhvillimin e kapitalit human.

6.2 Siguroni qëndrueshmëri të shërbimeve të krijuara rishtazi dhe inkurajoni krijimin e shërbimeve të reja në kuadër të rritjes së alokimit për Fondin Social Kombëtar, veçanërisht në bashkitë që ofrojnë numrin më të vogël të shërbimeve sociale dhe me burime më të ulëta

Fondi total i akorduar në kuadër të Fondit Social, brenda vitit buxhetor 2023 është 300 milionë lekë (34 shërbime sociale në 33 bashki (12 shërbime të reja dhe 22 shërbime ekzistuese të kujdesit social, tashmë të financuara gjatë viteve 2020–2022) dhe 15 shërbime të specializuara në 7 rajone). Bashkitë pa asnjë shërbim të kujdesit social ose me burime më të ulëta financiare, vazhdojnë të kenë prioritet gjatë procesit të vlerësimit.

Në Buxhetin Afatmesëm 2024–2026, në kuadër të Programit të Përkujdesit Social, Fondi Social pritet të rritet me 7% në vitin 2024, duke financuar të paktën 12 shërbime të reja sociale.

6.3 Vazhdoni bashkëpunimin me AKPA-në për Strategjinë e Daljes së “Ndihmës ekonomike” për t’i referuar përfituesit në shërbimet e ofruara nga AKPA-ja, dhe në veçanti të analizojë dhe adresojë arsyet e refuzimit për të marrë oferta punësimi ose trajnimi

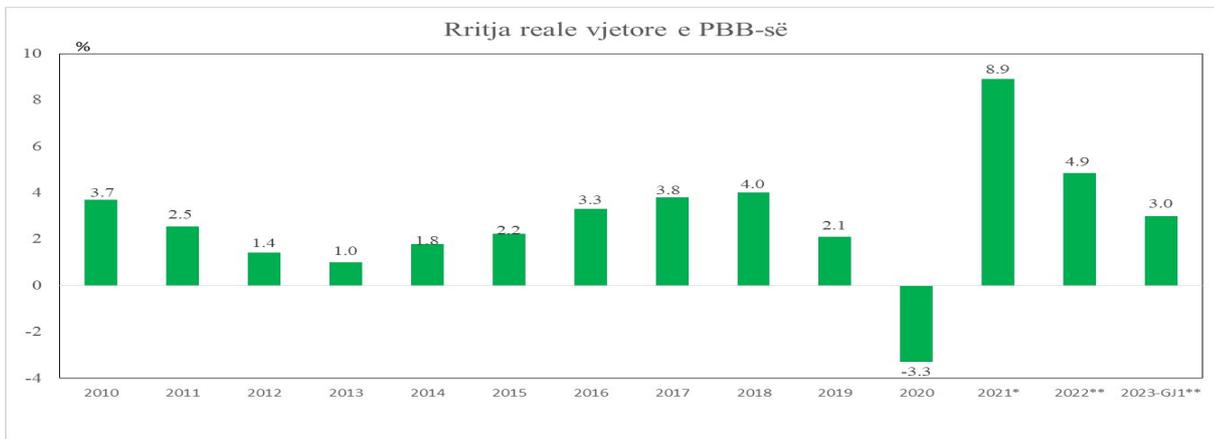
Zbatimi i Strategjisë së Daljes po vazhdon me bashkëpunimin e fortë me Agjencinë Kombëtare për Punësim dhe Aftësim. Janë përditësuar të gjitha profilet e individëve në moshë pune dhe referuar pranë AKPA-së. Nga janari 2023 janë punësuar dhe regjistruar në formimin profesional rreth 3045 individë.

3. KUADRI MAKROEKONOMIK

3.1 Zhvillimet e fundit ekonomike

Ekonomia shqiptare ka vazhduar të rritet gjatë gjysmës së parë të vitit 2023. Ritmi mesatar i rritjes vjetore rezultoi rreth 3%, e ndarë në 2.8% në tremujorin e parë dhe 3.2% në të dytin. Ekonomia shqiptare ka vazhduar të zgjerohet, pavarësisht ambientit të huaj ekonomik sfidues dhe kushteve të shtrënguara në tregjet financiare ndërkombëtare dhe në vend. Normat e rritjes së ekonomisë kanë rezultuar janë relativisht më të zbutura krahasuar me vitin e mëparshëm, por mbeten pranë nivelit të rritjes potenciale të ekonomisë

Grafik 3.1.1: Rritja reale e PBB-së gjatë periudhës 2010 – gjysma e parë e vitit 2023

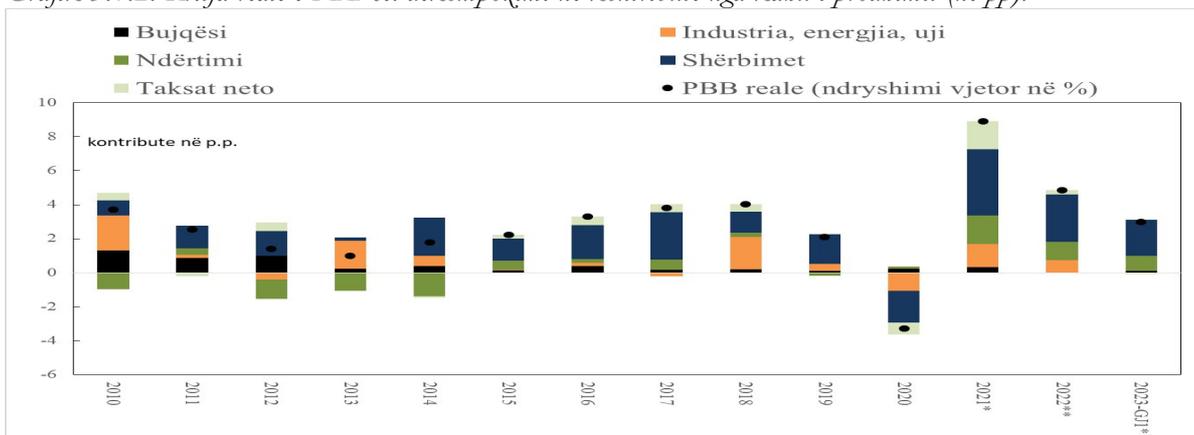

Burimi: INSTAT. *Të dhëna gjysmë-përfundimtare. **Të dhëna paraprake.

Aktivitetet e “shërbimeve” dhanë kontributin kryesor në rritjen ekonomike për tremujorin e parë. Ky kontribut llogaritet në rreth 2.1 pikë përqindje. Kontributet kryesore kanë buruar nga degët e “Pasurive të paluajtshme” dhe “Administrata publike dhe mbrojtja”. Kontributet e shërbimeve në tërësi rezultojnë më të ulëta krahasuar me vitin e mëparshëm për shkak të ngadalësimit të normave të rritjes në degën e “Tregtisë, transportit, akomodimit dhe shërbimit ushqimor”.

Aktivitetet prodhuese kontribuuan me rreth 1.0 pikë përqindjeje në rritjen ekonomike të së njëjtës periudhë. Ndikimet kryesore pozitive lidhen me degën e “Ndërtimit” e cila vazhdon të japë një mbështetje të rëndësishme në rritje. Nga ana tjetër, kontributet e industrisë janë pakësuar, duke u tkurrur gjatë tremujorit të dytë të vitit. Kjo lidhet me ecuri jo të mirë si të industrisë nxjerrëse ashtu edhe të asaj përpunuese reflektuar, me rënien e eksportit të mallrave. Kontributet nga “Bujqësia” rezultuan të papërfillshme.

Grafik 3.1.2: Rritja reale e PBB-së: dekompozimi në kontribute nga kabu i prodhimit (në pp).

Burimi: INSTAT. *Të dhëna gjysmë-përfundimtare. **Të dhëna paraprake.

Tabelë 3.1.1: Kontributet në PBB nga kabu i prodhimit dhe kërkesës agregate, tremujore (në p.p).

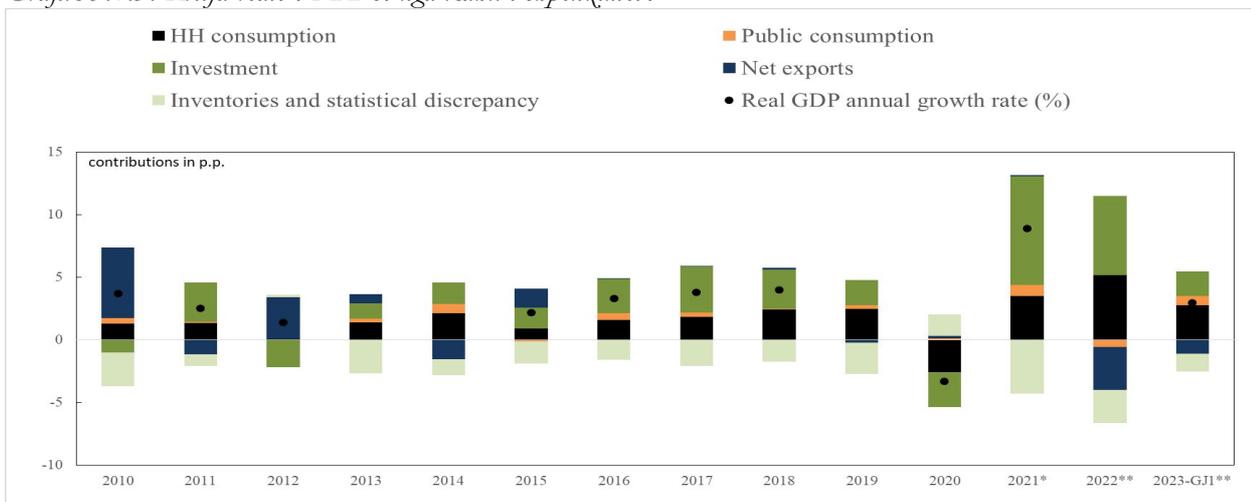
Kontribut në rritjen e PBB-së (në pikë përqindje)	2022**				2023**	
	T1	T2	T3	T4	T1	T2
sipas sektorëve:						
Bujqësi, pyje, peshkim	0.0	0.1	0.0	-0.15	0.1	0.0
Industri, energji dhe ujë	0.9	0.4	0.5	0.7	0.3	-0.3
Ndërtim	1.9	-0.3	1.0	1.7	0.4	1.4
Shërbime	3.5	2.9	3.2	2.3	2.3	1.9
Taksa minus subvencione mbi produktet	1.0	0.1	0.3	-0.1	-0.4	0.2
Rritja reale e PBB-së (vjetore në %)	7.2	3.2	4.9	4.4	2.8	3.2
sipas shpenzimeve:						
Konsum Privat	6.0	6.6	6.2	3.1	2.7	3.1
Konsum Publik	-0.6	-0.9	-0.4	-0.3	0.4	0.9
Investime	3.3	-1.1	1.7	2.8	1.6	2.4
Eksperte neto	0.0	-4.5	-7.8	-1.3	-0.5	-1.7
Inventarë dhe mospërputhje statistikore	-1.5	3.2	5.3	0.1	-1.3	-1.5
Rritja reale e PBB-së (vjetore në %)	7.2	3.2	4.9	4.4	2.8	3.2

Burimi: INSTAT. **Të dhëna paraprake.

Kërkesa e brendshme u rrit me 5.1% në terma vjetorë gjatë gjysmës së parë të vitit 2023, duke mbetur mbështetësi kryesor i rritjes ekonomike. Kontributet pozitive ishin me bazë të gjerë në terma të nënkomponentëve të saj. “Konsumi privat” u zgjerua me 3.7%, “Konsumi publik” me 6.8% dhe “Investimet” me 9.2%. Përgjatë tremujorëve, ecuria e investimeve ka rezultuar më e luhatshme krahasuar me përbërësit e tjerë të kërkesës së brendshme. Ato u rritën me 7.1% në tremujorin e parë, mbështetur kryesisht nga investimet publike; dhe u përshpejtuan në 11.0% gjatë tremujorit të dytë, të drejtuara nga rigjallërimi i investimeve private. Kjo trajektore e ecurisë së investimeve private pasqyron përshpejtimin e aktivitetit të ndërtimit gjatë tremujorit të dytë të vitit.

Kërkesa e huaj është mbështetur nga rritja e shpejtë e eksportit të shërbimeve për gjysmën e parë të vitit 2023. Rritja e tyre reale rezultoi 13.7%, e nxitur nga zgjerimi i shërbimeve hyrëse të turizmit. Nga ana tjetër, eksporti i mallrave është pakësuar me 19.5% në terma realë në reflektim të ecurisë jo të mirë të industrisë. Në tërësi, eksportet u rritën me 2.9% në terma realë. Megjithatë, deficitit tregtar është zgjeruar me 4.3% në terma realë si pasojë e rritjes më të shpejtë të importeve (4.6%). Kjo ecuri përkthehet në një ndikim negativ të eksporteve neto në rritjen ekonomike.

Grafik 3.1.3: Rritja reale e PBB-së nga kabu i shpenzimeve

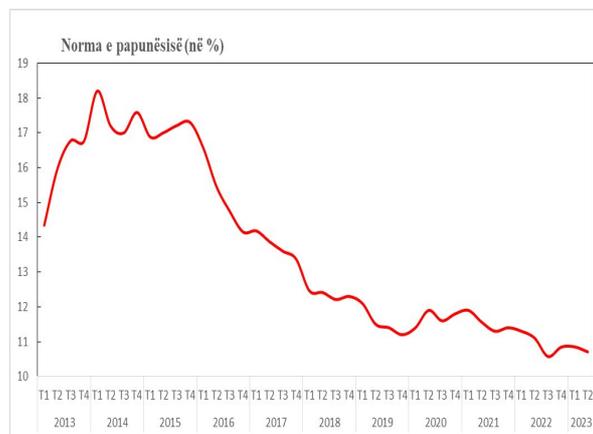
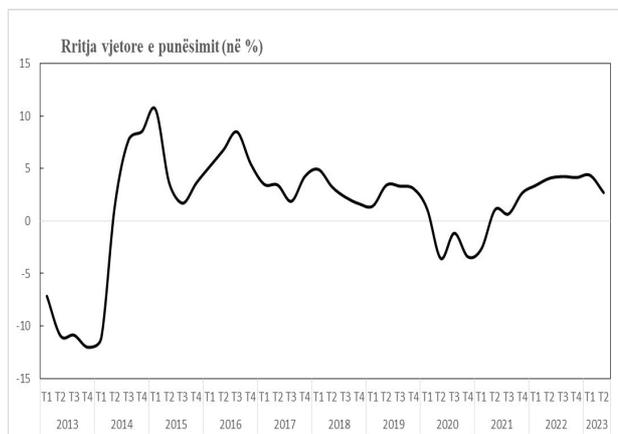

Burimi: INSTAT. *Të dhëna gjysmë-përfundimtare. **Të dhëna paraprake.

Treguesit e tregut të punës kanë vazhduar të përmirësohen gjatë gjysmës së parë të vitit 2023. Punësimi është rritur mesatarisht me 3.5%. Rritja e punësimit është mbështetur kryesisht nga sektori i shërbimeve. Në të njëjtën kohë, vihet re një rritje e mëtejshme e pjesëmarrjes në forcat e punës dhe rënie e normës së inaktivitetit. Si pasojë e këtyre zhvillimeve, norma e papunësisë ka zbritur në 10.7% në fund të tremujorit të dytë të vitit 2023, nga niveli 10.8% në fund të vitit të kaluar. Norma e papunësisë qëndron shumë pranë nivelit më të ulët të regjistruar (10.6% në tremujorin e tretë të vitit 2022).

Zhvillimet pozitive në tregun e punës janë pasqyruar në rritje të pagave. Rritja e pagave pasqyron kushtet e shtrënguara të punësimit dhe vështirësitë në rritje të bizneseve për gjetjen e fuqisë punëtore të kualifikuar. Rritja e pagave është mbështetur si nga sektori privat ashtu edhe nga ai publik. Në rastin e sektorit privat, rritja mesatare e pagave për gjysmën e parë të vitit 2023, rezultoi 12.2%, nivel i ngjashëm krahasuar me vitin e mëparshëm. Kontributet sektoriale kanë rezultuar përgjithësisht me bazë të gjerë. Pagat janë rritur edhe në sektorin publik me 14.8% për gjysmën e parë të vitit dhe 20.5% për tremujorin e dytë. Rritjet e larta të pagës kombinuar me norma në rënie të inflacionit, kanë ndikuar në përshpejtimin e rritjes së pagës reale. Gjatë gjysmës së parë të vitit 2023, paga reale në ekonomi është rritur me 7.5%, nga 1.5% gjatë vitit 2022.

Grafik 3.1.4: Treguesit e tregut të punës

Burimi: INSTAT (2023)

Rritja e fortë e pagës reale nga njëra anë dhe ngadalësimi i rritjes ekonomike në terma vjetorë nga ana tjetër, kanë çuar në rritje më të shpejtë të *Kostos së punës për njësi*². Ky i fundit u përshpejtua në rreth 5.5% në gjashtëmujorin e parë të vitit 2023, kundrejt 1.9% një vit më parë.

Deficiti i llogarisë korrente u ngushtua me 27.3% në terma vjetorë gjatë gjysmës së parë të vitit 2023, duke pasqyruar flukset në rritje të turizmit dhe remitancave. Raporti i tij ndaj PBB-së nominale ka arritur në nivelin më të ulët historik, në rreth 3.3% të PBB-së në gjashtë muajt e parë të këtij viti, nga 6.0% më 2022. Megjithëse rënia e eksportit të mallrave gjatë periudhës ka ndikuar në zgjerimin e deficitit tregtar në mallra, suficiti i lartë i eksportit të shërbimeve ka udhëhequr vijimin e përmirësimit të vazhdueshëm strukturor të pozicionit të jashtëm të ekonomisë shqiptare.

Stoku i borxhit të jashtëm bruto të Shqipërisë zbriti në 52.2% ndaj PBB-së nominale në tremujorin e dytë të vitit 2023, nga niveli 60.3% një vit më parë.

Leku ka vijuar të forcobet gjatë vitit 2023, duke theksuar tendencën mbiçmuese të vërejtur në vitet e mëparshme. Kursi eur/lek filloi të bjerë në mënyrë të qëndrueshme duke nisur që prej tremujorit të dytë të vitit. Ritmi i mbiçmimit të lekut kulmoi në muajin korrik, gjatë të cilit një euro u tregtua mesatarisht me 103.2 lekë, me një ndryshim vjetor prej 12.1%. Ky mbiçmim u korrektua lehtësisht në muajin gusht. Në periudhën gusht-tetor kursi eur/lek është shfaqur më i stabilizuar, duke u luhatur rreth mesatares 106.1, ose 9.4% më poshtë se një vit më parë. Mbiçmimi i fortë i lekut vitin e fundit është diktuar nga vijimësia e përmirësimeve strukturore të sektorit të jashtëm të ekonomisë dhe nga reduktimi i primeve të rrezikut. Për gjashtëmujorin e parë të vitit 2023, prurjet e larta valutore në sektorin e turizmit, rritja e fortë e remitancave dhe rritja e qëndrueshme të IHD-ve kanë ndikuar në arritjen e një mase financimi prej 170% të deficitit korrent me flukse financiare joborxh krijuese.

Inflacioni mesatar për 10-mujorin e parë të vitit 2023, shënoi 4.9%, me një rënie prej 2.6 pikësh përqindjeje krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022. Inflacioni zbriti në 3.8% në muajin tetor, vlera më e ulët e regjistruar nga fillimi i konfliktit në Ukrainë. Ngadalësimi i inflacionit ka qenë relativisht i shpejtë në gjysmën e parë të vitit, i ndikuar nga prirja rënëse e çmimeve të lëndëve energjetike dhe të ushqimeve të përpunuara në tregjet globale dhe të efekteve lehtësuese nga mbiçmimi i monedhës vendëse në tregun valutë. Krahas këtyre zhvillimeve, efekte reduktuese në inflacion, janë gjeneruar nga baza e lartë krahasuese e një viti më parë. Ritmet rënëse të inflacionit rezultuan më të zbutura në tremujorin e tretë të vitit, pasi ngadalësimi i inflacionit të importuar ishte më i përmbajtur se në gjysmën e parë të vitit 2023.

Presionet inflacioniste nga ambienti i brendshëm, kanë mbetur të larta, të ndikuara nga zgjerimi i kërkesës së brendshme. Në të njëjtën kohë, qëndrueshmëria e lartë e tyre është nxitur nga rritja me bazë të gjerë sektoriale e pagave në kushtet e një tregu pune të shtrënguar. Këto zhvillime kanë gjetur pasqyrim në ruajtjen e niveleve historikisht të larta të inflacionit të shërbimeve, të inflacionit të brendshëm dhe të atij bazë. Profili i inflacionit në vend është i ngjashëm me atë të ekonomive të rajonit dhe të BE-së, i diktuar kryesisht nga ngadalësimi i çmimeve të naftës dhe të ushqimeve në tregjet e huaja. Kontributet nga kategoritë e karburanteve dhe të ushqimeve të përpunuara në formimin e inflacionit total gjatë 10-mujorit të parë të vitit 2023 zbritën në 0.9 nga rreth 4.0 pikë përqindjeje në të njëjtën periudhë të vitit të kaluar. Kategoria “Ushqime të papërpunuara” kontribuoi më shumë se sa vitin e kaluar në formimin e inflacionit të 10-mujorit të parë të vitit 2023 (përkatesisht 2.2 dhe 1.5 pikë përqindjeje). Çmimet e komponentëve të tjerë më të qëndrueshëm të inflacionit, ku përfshihen shërbime, strehim dhe mallra konsumi afatgjatë, zgjeruan kontributet përkatëse duke arritur në 1.6 pikë përqindjeje, kundrejt 1.3 një

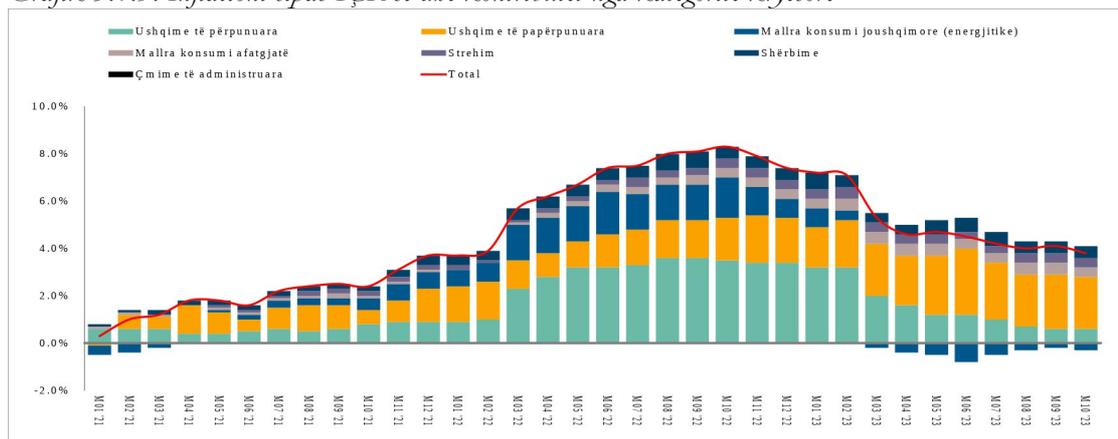
² Treguesit përafres për produktivitetin e punës, kostot e punës për njësi dhe pagën mesatare bazohen mbi të dhënat e Llogarive Kombëtare, Punësimit dhe Pagave dhe vlerësohen për sektorin privat pa degën e Bujqësisë (INSTAT, publikimet më të fundit për 2023Q2).

vit më parë. Në veçanti, çmimet e shërbimeve mbetën në nivele të larta, për shkak të kërkesës së shtuar në sektorin e turizmit dhe të shërbimeve të lidhura me të, si edhe për shkak të rritjes së kostove të punës pesha e të cilave është relativisht e konsiderueshme në shërbime. Ndërkohë që kategoria e artikujve me çmime të rregulluara, pati ndikime të neglizheshme në inflacion, për shkak të mos-ndryshimit të çmimeve të energjisë elektrike për konsumatorët familjarë.

Në terma të komponentëve kryesorë, formimi i inflacionit u mbizotërua nga kontributet e komponentëve bazë dhe të brendshëm, pavarësisht ngadalësimit gjatë 10-mujorit të parë të vitit 2023. Vlerat e tyre mbetën të larta dhe qëndrueshmëria e presioneve të brendshme inflacioniste kontribuoi në një normë inflacioni mbi objektiv. Inflacioni bazë vjetor në terma mesatarë zbriti në rreth 5.7% gjatë 10-mujorit të parë të vitit 2023, kundrejt nivelit 6.1% të së njëjtës periudhë të një viti më parë. Reduktimi pasqyroi rënien e çmimeve të disa ushqimeve të përpunuara. Inflacioni bazë neto³ dhe inflacioni i brendshëm shfaqën ecuri të ngjashme gjatë periudhës 10-mujore të këtij viti. Inflacioni bazë neto, filloi ciklin ngadalësues më vonë dhe më gradualisht se inflacioni bazë dhe ai total. Ai rezultoi mesatarisht pranë vlerës 3.8% apo rreth 1.3 pikë përqindjeje më lart se në të njëjtën periudhë të një viti më parë. Inflacioni i brendshëm rezultoi rreth 4.7% kundrejt 4.4% një vit më parë. Vlerat dhe prirjet e komponentëve të mësipërm të inflacionit tregojnë se inflacioni i shërbimeve dhe i mallrave me afat të gjatë përdorimi kanë mbajtur të larta dhe mbi objektiv presionet inflacioniste në ekonomi. Kontributet më të larta nga shërbimet lidhen me sezonin e mirë dhe të zgjatur turistik në vend gjatë vitit 2023. Si rezultat, kontributet e inflacionit të brendshëm dhe bazë janë zgjeruar gradualisht në nivelin mesatar prej rreth 77% gjatë 10-mujorit të parë të vitit 2023.

Trajektorja e inflacionit parashikohet të vijojë kahun rënës, për shkak të presioneve më të moderuara nga çmimet e huaja dhe të mbiçmimit të kursit të këmbimit. Presionet inflacioniste pritet të zbuten më tej nën ndikimin e ciklit normalizues të politikës monetare dhe prirjes rënëse të pritjeve inflacioniste afatmesme.

Grafik 3.1.5: Inflacioni sipas IÇK-së dhe kontributet nga kategoritë kryesore

Burimi: INSTAT, Banka e Shqipërisë.

Tregjet financiare janë karakterizuar nga kushte të mira likuiditeti dhe prime të kontrolluara e në rënie rreziku gjatë vitit 2023. Yield-et e letrave me vlerë të qeverisë kanë treguar prirje rënëse, duke zvogëluar diferencën me normën bazë, si dhe diferencat midis maturiteteve. Reduktimi i shpejtë i inflacionit dhe forcimi i kursit të këmbimit krijuan kushtet për një kurs të përmbajtur të normalizimit të qëndrimit të politikës monetare krahasuar me vitin 2022. Efekti pozitiv i këtyre zhvillimeve të pritjet dhe të pasigurisë më të ulët për të ardhmen e afërt ndikuan në zvogëlimin e luhatshmërisë së interesave dhe përmirësimin e përgjithshëm të primeve të kërkuara. Për pasojë, normat e interesit të letrave me vlerë kanë qenë në kahun rënës dhe diferencat e tyre nga norma bazë janë zvogëluar. Kështu interesi i BTH 12-m që prej muajit qershor është luhatur pranë mesatares 3.14%, me një diferencë minimale kundrejt normës bazë. Niveli i ulët i tij është diktuar edhe nga zhvendosja e financimit të qeverisë nga maturitetet afatshkurtra në maturitete të mesme e të gjata.

Normat e interesit të depozitave tregojnë për një tejçim të ngadaltë të rritjeve të normës bazë, nën presionin e ulët për likuiditet. Nga ana tjetër, normat e interesit të kredisë kanë mbetur përgjithësisht të pandryshuara, ose kanë shënuar rënie në segmente të caktuara. Ecuria e qëndrueshme e interesave të kredisë reflekton si rritjen e ngadaltë të kostove të fondeve të bankave, ashtu dhe reduktimin e përgjithshëm të primeve të rrezikut. Norma e interesit të

³ Inflacioni bazë neto, veç përjashtimeve të artikujve të shportës së IÇK-së që bëhen në matjen kryesore të tij, eliminon edhe nën-grupet e ushqimeve të përpunuara, inflacioni i të cilave u përshpejtua ndjeshëm gjatë vitit 2022, ndërkohë që në periudhat paraardhëse ai ka demonstruar luhatshmëri të ulët. Pas përjashtimit të tyre, inflacioni bazë neto matet mbi 44.6% të shportës së IÇK-së, ndërkohë që matja kryesore e tij realizohet mbi 69.2% të shportës së IÇK-së.

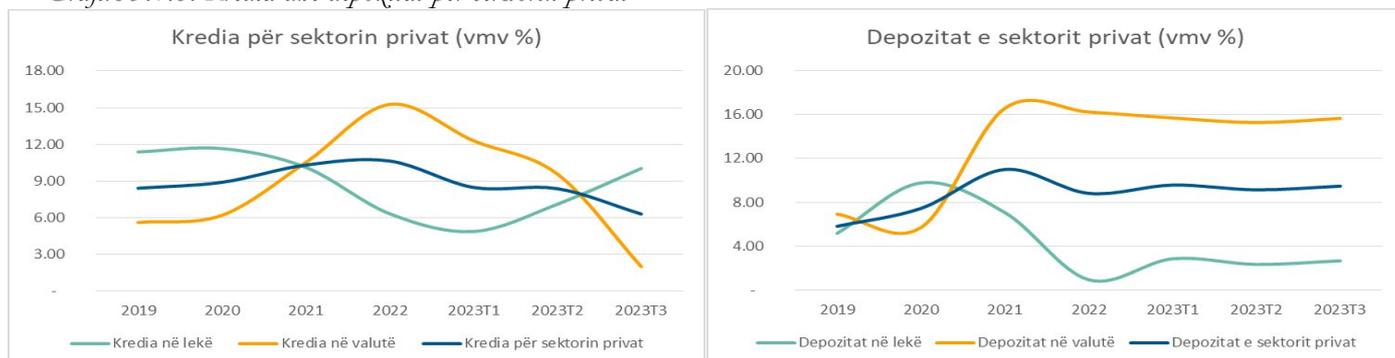
kredisë së bizneseve është zvogëluar në 6.4% në tremujorët e dytë dhe të tretë të vitit 2023 nga 7.3% në tremujorin e parë të tij. Në mënyrë të ngjashme kanë lëvizur edhe interesat e kredisë për individë. Pasi kulmuan në 8.0% në tremujorin e fundit të vitit të kaluar, ato kanë zbritur gradualisht deri në 6.7% në tremujorin e tretë të këtij viti. Këto nivele të normave të interesat janë më lart se nivelet mesatare të viteve 2020-2021 përpara fillimit të rritjes së normës bazë, por ato mbeten ende nxitëse për kërkesën për kredi.

Kredia për sektorin privat ka ardhur në ngadalësim gjatë vitit 2023. Zgjerimi i saj vjetor mesatar rezultoi 7.9% deri në tremujorin e tretë nga 12.3% gjatë vitit 2022. Ecuria e kredisë gjatë vitit është karakterizuar nga një ngadalësimi i fortë i kredisë në valutë. Sipas segmenteve, ky ngadalësimi i atribuohet më së shumti kreditimit të dobët ndaj bizneseve për qëllime likuiditeti. Rritja e vazhduar e kërkesës së brendshme dhe rritja e fortë e sektorit të turizmit këtë vit, ka përmirësuar likuiditetin e bizneseve, të cilët kanë preferuar të shlyejnë një pjesë të kredive ekzistuese.

Financimi i bizneseve dhe i individëve ka qenë kryesisht në lekë gjatë vitit 2023, me përjashtim të tremujorit të parë. Kështu, rritja vjetore e këtij portofoli, pasi preku nivelet minimale prej 4.3% në muajin shkurt, u përshpejtua duke arritur një zgjerim vjetor prej 10% në muajin shtator. Kjo ecuri është ndikuar ndër të tjera nga normat më të ulëta të interesit për kreditë në lekë. Në të njëjtën kohë, rritja e shpejtë e normave të interesit të kredisë në euro ashtu edhe nga mbiçmimi i kursit të këmbimit kanë shtyrë bizneset dhe individët të zhvendosin një pjesë të portofoleve të kredive të tyre nga valuta në lekë. Si pasojë e këtyre zhvillimeve, struktura valutore e portofolit të kredisë është zhvendosur drejt lekut. Në fund të muajit shtator kredia në lekë zinte rreth 55% të totalit të kredisë për sektorin privat, ose 4p.p më shumë se në vitin 2022.

Kredia për individët ka shfaqur rritje të qëndrueshme gjatë vitit, duke u rritur mesatarisht me 13.5%, lehtësisht më poshtë se rritja prej 15 % më 2022. Sipas qëllimit të përdorimit të kredisë, krahasuar me një vit më parë, vihet re ngadalësimi i normave të rritjes si për kredinë hipotekore (në 15%), ashtu edhe për atë për konsum (në 9.3%). Këto zhvillime janë ndikuar si nga një kërkesë e lartë e individëve për financimin e konsumit dhe të investimeve në banesa, ashtu edhe nga kushtet favorizuese të ofertës për kredi. Kjo e fundit është ndikuar kryesisht nga një konkurrencë e lartë mes bankave për këtë segment.

Grafik 3.1.6: Kredia dhe depozitat për sektorin privat

Burimi: Banka e Shqipërisë

Fondet e bankave janë rritur me rreth 9.3% përgjatë vitit 2023. Zgjerimi i aktivitetit ekonomik në vend ka mbështetur rritjen e fondeve të bankave në valutë, me rreth 15.6% në nivel vjetor. Kjo e fundit ka reflektuar si kursimet më të larta të individëve ashtu edhe rritjen e likuiditetit të bizneseve. Depozitat në lekë janë zgjeruar me rreth 2.4% për gjatë gjithë vitit 2023. Kjo ecuria është ndikuar më së shumti nga ecuria e dobët e shpenzimeve të qeverisë si dhe nga likuiditeti i lartë i grumbulluar prej qeverisë në depozitë pranë Bankës së Shqipërisë. Në muajin shtator, depozitat pranë bankave dominohen nga fondet në valutë të cilat përbëjnë rreth 55% të totalit, ose 1p.p më shumë se në fundin e vitit 2022.

3.2 Skenari makroekonomik afatmesëm

Sektori real

Ekonomia vendit ka përballuar një sërë goditjesh relativisht mirë përgjatë tre viteve të fundit, tërmetin e nëntorit 2019, pandeminë globale më 2020 dhe më pas krizën energjetike evropiane që filloi më 2022 të shkaktuar nga lufta në Ukrainë. Pas recesionit të fortë në vitin 2020, me -3.3 për qind, dukshëm më i butë se sa pritej fillimisht, ekonomia është rikuperuar fuqishëm në vitin 2021, me 8.9 për qind. Momenti pozitiv i rritjes ka vazhduar gjatë gjithë vitit 2022, duke çuar në një rritje vjetore prej 4.9 për qind, nxitur kryesisht nga kërkesa e brendshme e mbështetur veçanërisht nga shpenzimet konsumatore dhe rritja e investimeve. Përgjatë vitit 2023, ekonomia e vendit ka vijuar performancën pozitive, pavarësisht kushteve më të shtrënguara të financimit si dhe ngadalësimit të kërkesës së huaj, dhe pritet të vazhdojë trendin pozitiv në periudhën afatmesme. Produkti i Brendshëm Bruto (PBB) për nëntëmujorin e parë të vitit 2023 ka shënuar një rritje prej rreth 3.25 për qind krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, sipas vlerësimit të fundit të disponueshëm nga INSTAT. Kjo rimëkëmbje mbështetet në

një gamë të gjerë faktorësh dhe është e pranishme pothuajse në të gjithë sektorët e ekonomisë. Rritja e kërkesës për mallra dhe shërbime ka çuar në një zgjerim të aktivitetit në sektorin e shërbimeve dhe të ndërtimit, ndërkohë që vëllimi i aktivitetit në sektorin e bujqësisë ka mbetur relativisht i pandryshuar.

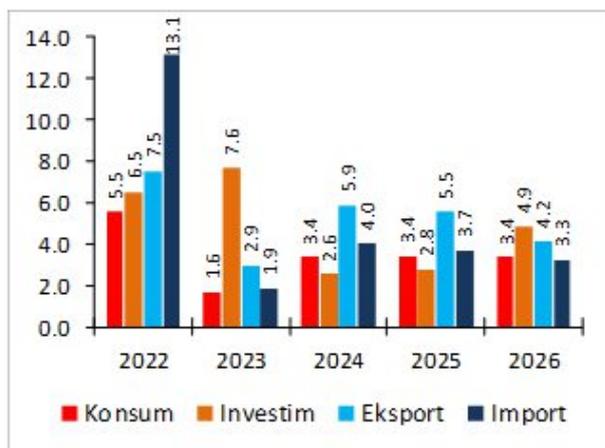
Sipas optikës të kërkesës agregate, në nëntëmujorin e parë të vitit 2023 vlerësohet thuhet të gjithë komponentët e kërkesës agregate janë rritur. Rritja përgjatë kësaj periudhe është gjeneruar kryesisht nga kërkesa e brendshme, si konsumi privat ashtu edhe nga investimet si dhe nga ecuria mjaft e mirë e eksporteve të shërbimeve (veçanërisht turizmi). Në vijim, kërkesa e huaj neto ka pasur një kontribut pozitiv në rritjen ekonomike në nëntëmujorin e parë të vitit, si dhe pritet një kontribut pozitiv për tremujorin e fundit të vitit, duke pasur parasysh sezonin turistik mjaft pozitiv që patëm këtë vit.

Më konkretisht, për nëntëmujorin e parë të vitit 2023, konsumi final total shënoi rritje prej 3.9 për qind, ndërsa konsumi privat shënoi rritje prej 3.24 për qind krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë. Formimi i kapitalit fiks bruto (gjithsej investimet) për nëntëmujorin e parë të vitit 2023 shënoi rritje prej 6.67 për qind.

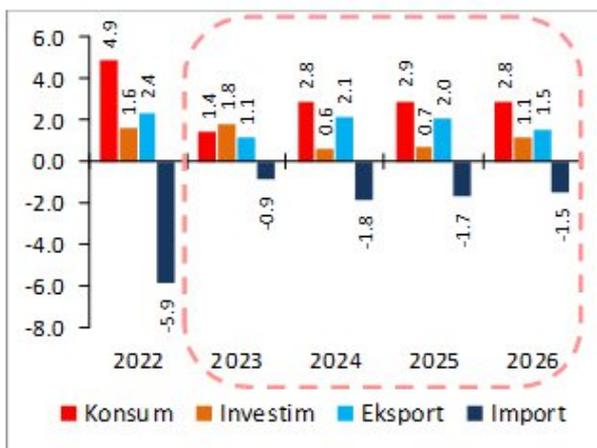
Rritja ekonomike parashikohet në 3.5 për qind për vitin 2023 dhe në nivelin 3.7 për qind për vitin 2024, nisur nga kushtet pozitive ekonomike, si dhe nga ecuria mjaft e mirë e sektorit të turizmit dhe aktivitetit të ndërtimit. Gjatë periudhës afatmesme 2024–2026, rritja pritet të vazhdojë të qëndrojë afër 3.9 për qind, e gjeneruar kryesisht nga kërkesa e brendshme, si nga konsumi privat ashtu edhe nga investimet. Gjithashtu, kërkesa e huaj neto pritet të ketë një efekt neto lehtësisht pozitiv. Eksportet si të mallrave ashtu edhe të shërbimeve (veçanërisht të lidhura me turizmin) pritet të kenë një ecuri të mirë, por në të njëjtën kohë edhe importet pritet të kenë rritje, dhe për rrjedhojë kontributi neto i kërkesës së huaj në periudhën afatmesme pritet të jetë lehtësisht pozitiv përsëri. Më konkretisht, konsumi final për periudhën afatmesme (2024–2026) parashikohet të rritet në terma realë me rreth 3.4 për qind mesatarisht në vit, duke kontribuar me një mesatare prej 2.9 pp në vit në rritjen e përgjithshme. Ndërkohë që investimet parashikohen të rriten në terma realë me një mesatare prej 3.4 për qind në vit, me një kontribut mesatar në rritjen e PBB-së prej 0.8 pp në vit.

Eksportet e mallrave dhe shërbimeve për periudhën 2024–2026 parashikohen të rriten në terma realë me një mesatare prej 5.2 për qind në vit, me një kontribut mesatar pozitiv prej 1.9 pp në vit në rritjen e PBB-së. Ndërsa importet e mallrave dhe shërbimeve për periudhën afatmesme parashikohen të rriten me 3.7 për qind, me një kontribut mesatar negativ në rritjen totale me rreth -1.7 pp në vit. Për rrjedhojë, kërkesa e huaj neto pritet të ketë një kontribut lehtësisht pozitiv në rritjen e përgjithshme me një mesatare prej 0.2 pikë përqindjeje në vit.

Grafiku 3.2.1: Rritja reale (në %)

Grafiku 3.2.2: Kontributet në rritje (në p.p.) sipas komponentëve të kërkesës

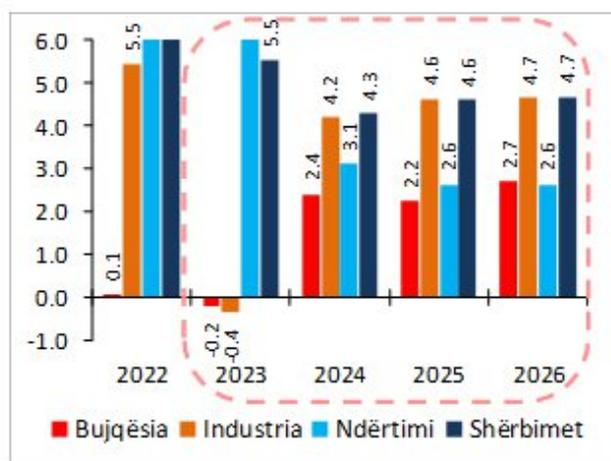
Burimi: INSTAT, Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2023)

Tabelë 3.2.1: Rritja reale (në të majtë, në %) dhe kontributet në rritje (në të djathtë, në p.p.) sipas komponentëve të kërkesës

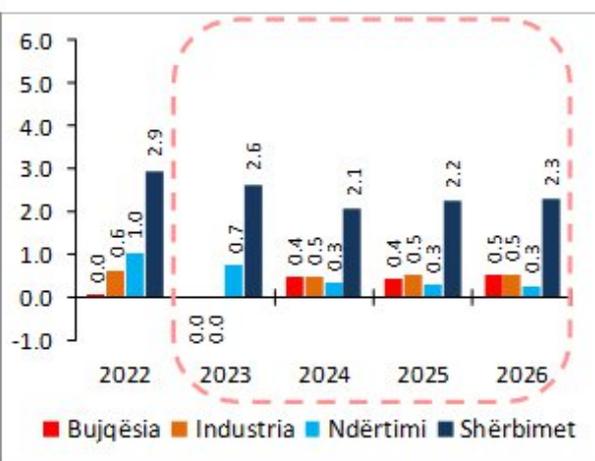
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
				Vler.	Para.	Para.	Para.		Vler.	Para.	Para.	Para.	Vler.	Para.	Para.
Konsumi Final (a+b+c)	-2.8	5.1	5.5	1.6	3.4	3.4	3.4		-2.6	4.7	4.9	1.4	2.8	2.9	2.8
Konsumi Final i Popullatës	-3.3	4.7	7.4	1.3	2.6	3.5	3.1		-2.6	3.8	5.6	1.0	2.0	2.6	2.3
Konsumi Final i Administratës Publike	1.5	7.8	-4.7	3.9	9.0	2.6	5.6		0.2	0.9	-0.6	0.4	0.9	0.3	0.6
Konsumi Individual	2.0	11.3	-3.2	1.7	9.9	3.4	6.4		0.1	0.6	-0.2	0.1	0.5	0.2	0.3
Konsumi Kolektiv	1.0	4.7	-6.1	5.9	8.2	2.0	4.9		0.1	0.3	-0.4	0.3	0.4	0.1	0.3
Konsumi i Institucioneve Jo-	-17.3	0.2	-20.3	1.0	1.5	1.5	1.3		-0.1	0.0	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Formimi Bruto i Kapitalit Fiks	-1.4	19.2	6.5	7.6	2.6	2.8	4.9		-0.3	4.4	1.6	1.8	0.6	0.7	1.1
Publik	27.6	20.5	-14.7	19.0	-3.8	-3.8	3.8		1.5	1.5	-1.2	1.2	-0.3	-0.2	0.2
nga e cila qeveria qendrore	35.6	23.9	-17.4	20.8	-6.0	-5.4	3.4		1.6	1.5	-1.2	1.1	-0.4	-0.3	0.2
Privat	-10.8	18.6	16.6	3.7	5.1	5.2	5.2		-1.8	2.9	2.7	0.7	0.9	0.9	0.9
Kërkesa e brendshme (1+2)	-2.5	7.8	5.8	2.9	3.2	3.3	3.7		-2.9	9.0	6.5	3.2	3.5	3.6	4.0
Eksporti neto^ (a-b)	-1.3	-0.7	26.3	-2.1	-3.2	-3.8	-0.8		0.2	0.1	-3.5	0.2	0.3	0.3	0.1
Eksportet e mallrave e shërbimeve	-27.9	52.0	7.5	2.9	5.9	5.5	4.2		-8.7	11.8	2.4	1.1	2.1	2.0	1.5
Eksportet e mallrave	-2.6	50.2	16.5	-5.6	6.4	4.7	5.3		-0.2	3.0	1.4	-0.6	0.6	0.5	0.5
Eksportet e shërbimeve	-34.6	52.7	4.2	6.4	5.7	5.8	3.7		-8.6	8.8	1.0	1.7	1.5	1.6	1.0
Importet e mallrave e shërbimeve	-19.8	31.5	13.1	1.9	4.0	3.7	3.3		-8.9	11.7	5.9	0.9	1.8	1.7	1.5
Importet e mallrave	-6.4	29.0	8.6	0.0	4.5	3.8	3.4		-1.9	8.2	2.9	0.0	1.4	1.2	1.1
Importet e shërbimeve	-45.2	39.3	26.7	6.6	3.0	3.4	3.0		-7.0	3.46	3.0	0.9	0.4	0.5	0.4
Ndryshimet e gjendjeve	-55.7	60.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0		-0.4	0.2	0.0	0.0	0	0	0
Mospërputhje statistikore	33.4	44.1	6988	0	0.0	0.0	0.0		-0.2	-0.4	1.9	0.0	0	0	0
PRODHIM I BRËNDSHËM BRUTO (3+4+5)	-3.3	8.9	4.9	3.5	3.7	3.9	4.0		-3.3	8.9	4.9	3.5	3.7	3.9	4.0

Nga pikëpamja e ofertës agregate pritet që të gjithë sektorët kryesorë të vazhdojnë rreth të njëjtit trend të mesatares së tyre historike, pasi efektet e goditjeve do të zbehen. Koncretisht, shërbimet pritet të rriten në terma realë me 4.5 për qind mesatarisht në vit gjatë periudhës 2024–2026, me kontributin më të lartë në rritje edhe për shkak të peshës së tyre më të madhe me një mesatare prej 2.2 pp. në vit; industria me një mesatare vjetore prej 4.5 për qind, duke kontribuar mesatarisht me 0.5 pp. në vit; Bujqësia pritet të rritet me 2.4 për qind mesatarisht në vit gjatë periudhës 2024–2026, me një kontribut mesatar prej 0.5 pp. në vit; Ndërtimi me 2.8 për qind me një kontribut mesatar vjetor prej 0.3 pp në vit.

Grafiku 3.2.3: Rritja reale (në %)

Grafiku 3.2.4: Kontributet në rritje (në p.p.) sipas komponentëve të ofertës

Burimi: INSTAT, Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Tabela 3.2.2: Rritja reale (në të majtë, në %) dhe kontributet në rritje (në të djathtë, në p.p.) sipas komponentëve të ofertës

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
				Vler.	Para.	Para.	Para.				Vler.	Para.	Para.	Para.
Bujqësia, pyjet dhe peshkimi	1.3	1.8	0.1	-0.2	2.4	2.2	2.7	0.2	0.3	0.0	0.0	0.4	0.4	0.5
Industria nxjerrëse	-27.5	7.1	5.6	2.1	5.1	5.4	5.4	-0.8	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Industria përpunuese	-4.1	11.1	7.1	-3.7	4.1	4.7	4.7	-0.3	0.7	0.4	-0.2	0.2	0.3	0.3
Energjia elektrike, gaz, avulli dhe furnizimi me ajër të kondicionuar	9.6	10.0	2.1	7.4	3.9	4.2	4.2	0.2	0.2	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
Furnizimi me ujë, aktivitetet e trajtimit dhe menaxhimit të mullerit	-11.3	14.5	1.2	1.1	2.9	2.8	2.8	-0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Ndërtimi	1.2	18.0	10.7	7.4	3.1	2.6	2.6	0.1	1.6	1.0	0.7	0.3	0.3	0.3
Tregtia me shumicë dhe me pakicë; riparimi i automjeteve	-2.0	4.6	7.2	2.3	4.1	5.2	5.4	-0.2	0.5	0.8	0.3	0.5	0.6	0.6
Transporti dhe magazinimi	-18.1	20.5	12.4	4.1	4.4	5.4	5.3	-0.6	0.6	0.4	0.1	0.1	0.2	0.2
Akomodimi dhe shërbimi ushqimor	-26.1	26.1	19.2	20.1	7.2	7.5	7.5	-0.7	0.5	0.5	0.5	0.2	0.2	0.2
Informacioni dhe komunikacioni	-1.8	9.8	9.6	7.8	3.3	3.6	3.6	-0.1	0.3	0.3	0.2	0.1	0.1	0.1
Aktivite financiare dhe të sigurimit	0.3	11.4	9.1	3.6	4.2	4.4	4.4	0.0	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1
Aktivite të pasurive të paluajtshme	2.9	5.8	11.2	11.2	3.4	3.2	3.2	0.2	0.4	0.6	0.6	0.2	0.2	0.2
Aktivite profesionale, shkencore dhe teknike	-11.6	-1.2	3.5	0.9	4.6	4.0	4.0	-0.4	0.0	0.1	0.0	0.1	0.1	0.1
Shërbime administrative dhe mbështetëse	-7.6	12.7	4.2	1.1	4.6	4.7	4.7	-0.3	0.4	0.1	0.0	0.1	0.1	0.1
Administrim publik dhe mbrojtja; sigurimi social i detyrues	2.7	4.6	-9.4	5.6	4.1	3.6	3.6	0.1	0.2	-0.4	0.2	0.2	0.1	0.1
Arsimimi	1.1	4.2	5.3	4.3	4.7	4.5	4.5	0.0	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
Shëndetësia dhe aktivite të punës sociale	2.5	16.4	5.7	3.7	3.7	4.6	4.6	0.1	0.5	0.2	0.1	0.1	0.2	0.2
Arte, argëtim dhe çlodhje	-6.1	29.7	2.2	21.4	4.9	4.3	4.3	0.0	0.2	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
Aktivite të tjera shërbimi;	-7.0	2.5	-2.4	5.4	4.7	5.2	5.2	-0.1	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
Vlera e Shtuar Bruto me çmime bazë	-2.9	8.2	5.3	3.7	3.7	3.9	4.0	-2.6	7.2	4.6	3.3	3.3	3.4	3.5
Taksa neto mbi produktet	-5.9	14.0	2.1	1.4	3.8	3.9	4.1	-0.7	1.7	0.3	0.2	0.5	0.5	0.5
PBB ME ÇMIMET E TREGUT	-3.3	8.9	4.9	3.5	3.7	3.9	4.0	-3.3	8.9	4.9	3.5	3.7	3.9	4.0

Burimi: INSTAT, Ministria e Financave dhe Ekonomisë

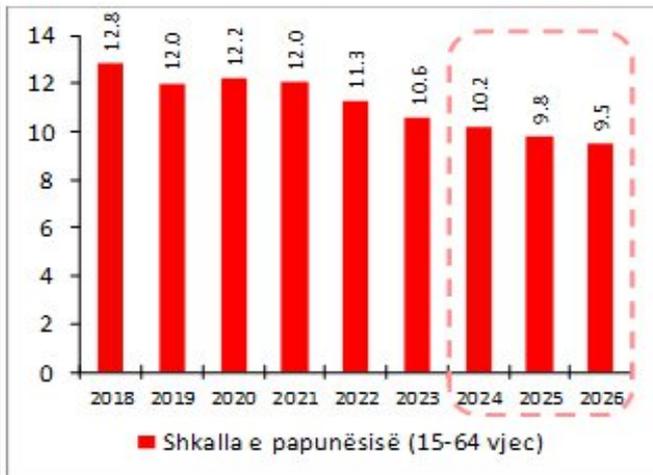
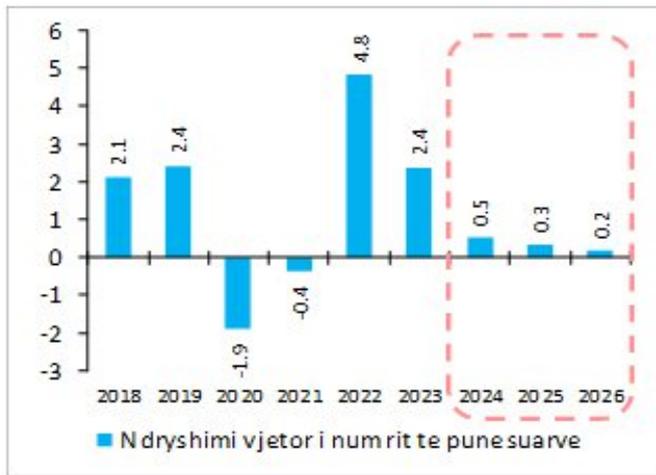
Rritja ekonomike është shoqëruar me rritje të punësimit dhe ulje të shkallës së papunësisë. Si sektori i prodhimit ashtu edhe ai i shërbimeve kanë përfituar nga këto zhvillime, duke siguruar rimëkëmbje për biznesin dhe punësimin dhe duke krijuar premisa të mira për perspektivën afatmesme.

Tregu i punës ka treguar elasticitet përballë goditjes pandemike, mbështetur edhe nga masat e qeverisë. Pas rimëkëmbjes së kërkesës, punësimi filloi të përmirësohej në vitin 2022. Rritja e punësimit ishte me bazë të gjerë, e dëshmuar në industri, ndërtim dhe shërbime. Të dhënat më të fundit të INSTAT-it sipas anketës tremujore të forcave të punës (ATFP) në tremujorin e tretë 2023, tregojnë se shkalla zyrtare e papunësisë për grup-moshat 15-64 vjeç është 11.0 për qind, krahasuar me 10.8 për qind që ishte për të njëjtën tremujor të një viti më parë. Sa i përket grup-moshës së punës 15 vjeç e lart, shkalla zyrtare e papunësisë në tremujorin e tretë 2023 ishte 10.5 për qind. Numri i të papunëve në moshë pune (15-64 vjeç) në tremujorin e tretë të vitit 2023 ishte 156,329 persona.

Në përputhje me parashikimet afatmesme të rritjes, punësimi pritet të rritet me një mesatare prej 0.3 për qind në vit gjatë periudhës 2024–2026. Shkalla më e lartë e pjesëmarrjes në forcat e punës do të jetë gjeneruesi kryesor i rritjes së ofertës së punës. Ndërsa rritja e kërkesës për punë pritet të reflektojë pak a shumë të njëjtën strukturë të perspektivës së ofertës agregate të aktivitetit ekonomik. Rrjedhimisht, pritet që shërbimet të kontribuojnë më shumë në rritjen e kërkesës për punë në krahasim me sektorët e tjerë të ekonomisë. Pavarësisht zgjerimit të prishëm të punësimit në afatin e mesëm, sërish produktiviteti i përgjithshëm i punës pritet të ketë një përmirësim të lehtë gjatë kësaj periudhe. Papunësia pritet të vazhdojë rënien graduale duke arritur në 9.5 për qind në vitin 2026.

Grafiku 3.2.5: Punësimi (rritja vjetore në %)

Grafiku 3.2.6: Norma e papunësisë (në %)

Burimi: INSTAT, Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2023)

Politika monetare dhe e kursit të këmbimit dhe inflacioni

Objektivi kryesor i Bankës së Shqipërisë është arritja dhe ruajtja e qëndrueshmërisë së çmimeve. Politika monetare operon nën një regjim inflacioni të shënjestruar, me objektivin të caktuar në 3.0% në afatin e mesëm. Instrumenti kryesor për arritjen e objektivit është norma e interesit e marrëveshjeve të anasjellta të riblerjes me afat maturimi një javor. Banka e Shqipërisë aplikon një regjim kursi këmbimi të lirë, ku vlera e kursit të këmbimit përcaktohet nga lëvizjet e kërkesës dhe ofertës në tregun valutor. Banka ruan të drejtën të ndërhyjë në treg për arsye që lidhen me rregullimin e rezervës valutore dhe për të shmangur çrregullime të pajustificuara në tregun valutor të cilat rrezikojnë përmbushjen e objektivit të stabilitetit të çmimeve. Ndërhyrjet kryen me anë të ankandëve dhe zhvillohen sipas një kalendari të publikuar më parë.

Presionet inflacioniste kanë rezultuar në rënie gjatë vitit 2023, të udhëhequra nga ngadalësimi i inflacionit të çmimeve të ushqimeve dhe rënia e çmimit të lëndëve energjitike në tregjet ndërkombëtare. Në anën tjetër, presionet e brendshme inflacioniste kanë rezultuar më të qëndrueshme, si rezultat i zgjerimit të kërkesës së brendshme dhe i kostove të shtuara të prodhimit nga rritja e shpejtë e pagave. Mbiçmimi i fortë i kursit të këmbimit të Lekut ndaj monedhave kryesore ndërkombëtare gjatë vitit 2023 ndihmoi në zbutjen e ndikimit të presioneve të huaja inflacioniste në çmimet finale në vend. Me qëllim ankorimin e pritjeve inflacioniste dhe rikthimin e inflacionit në objektiv në harkun kohor afatmesëm, Banka e Shqipërisë ka vijuar të ndjekë kurs normalizues të politikës monetare. Norma bazë e interesit është rritur nga niveli minimal historik prej 0.50% në muajin mars të vitit 2022 në 3.25% muajin nëntor të vitit 2023. Në reflektim të reduktimit të impulsit monetar, kushtet monetare stimuluese kanë ardhur në zvogëlim të vazhdueshëm.

Banka e Shqipërisë pret që inflacioni të vijojë trajektoren rënese dhe të konvergojë gradualisht drejt objektivit në vitin 2024. Ky parashikim është i kushtëzuar nga shtrëngimi i mëtejshëm i politikës monetare. Duke vlerësuar se rreziqet për inflacionin janë rritur, Banka e Shqipërisë i ka komunikuar publikut se do të vijojë ndjekjen e kursit normalizues të politikës monetare, por duke theksuar në të njëjtën kohë që pjesa më e madhe e normalizimit tashmë është kryer. Për rrjedhojë, dhe duke marrë në konsideratë pasiguritë e larta që burojnë nga ekonomia e huaj dhe nga tensionet gjeopolitike, intensiteti i normalizimit të politikës monetare do të jetë i varur nga të dhënat e përfutuara dhe vlerësimet e kryera në vijim. Zbatimi i një politike të kursit të lirë të këmbimit ka ndihmuar në zbutjen e presioneve inflacioniste nga çmimet e larta në partnerët tanë kryesor tregtar. Kombinimi aktual i politikave makroekonomike ndihmon në një balancim më të mirë të ofertës dhe kërkesës agregate. Politika fiskale pritet të ndjekë një trajektore konsoliduese dhe, si e tillë, ajo mbështet kursin normalizues të politikës monetare. Ky kombinim i politikave makroekonomike merr parasysh edhe ruajtjen e stabilitetit financiar si kusht i domosdoshëm për një zgjerim të aktivitetit ekonomik me ritme të qëndrueshme në afat të mesëm e të gjatë. Në këtë kontekst, rreziqet e tregut financiar janë të përmbajtura.

Sektori i jashtëm dhe qëndrueshmëria e tij afatmesme

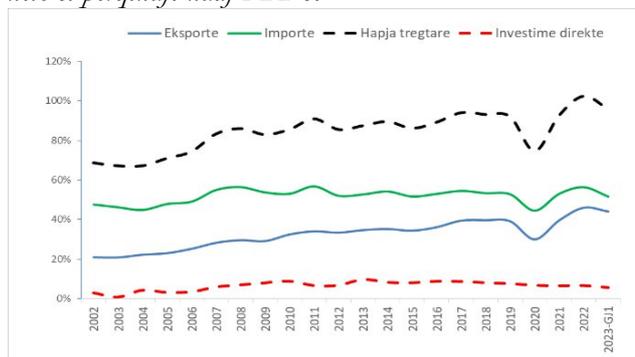
Zhvillimet në bilancin e pagesave dhe tregtinë e mallrave

Gjysma e parë e vitit 2023 ka shfaqur përmirësime të mëtejshme në bilancin e pagesave. Deficiti korrent u ngushtua në terma vjetorë me 27.3% duke shënuar nivelin 3.2% ndaj PBB-së nominale, nga 5.3% në gjysmën e parë të vitit 2022. Përmirësimet e deficitit korrent janë drejtuar nga zgjerimi i flukseve turistike dhe i remitancave. Nga ana tjetër, deficiti tregtar në mallra është përkeqësuar si pasojë e rënies së eksporteve, veçanërisht gjatë tremujorit të dytë të vitit.

Kursi real efektiv i këmbimit⁴ ka ndjekur një trajektore mbiçmuese që prej fundit të vitit 2015, nxitur nga përmirësimet strukturore të sektorit të jashtëm, rritja e produktivitetit, si dhe reduktimi i primeve të rrezikut. Pasi kulmoi në vitin 2018 në 7.5%, forcimi vjetor i lekut në terma realë efektiv u moderua, duke u luhatur në një mesatare prej 2.6% gjatë periudhës 2019–2022. Mbiçmimi real efektiv është përsheptuar sërish në vitin 2023, duke arritur në 11.9% në tremujorin tretë të vitit e në 12.5% në muajin tetor. Mbiçmimi më i shpejtë i tij gjatë vitit të fundit është nxitur nga prurje të larta valutore nga shërbimet e turizmit, nga remitanat dhe nga IHD-të. Ai ka prekur kryesisht konkurrueshmërinë e atyre sektorëve eksportues që janë çmim-pranues dhe që u përballën me rënie të kërkesës së huaj gjatë këtij viti.

Flukset e tregtisë në mallra dëshmojnë për tkurrje të flukseve si për eksportet ashtu edhe për importet. Gjatë 10 muajve të parë të vitit 2023, eksportet e mallrave në terma nominalë janë pakësuar me 8.6%. Kjo ecuri pasqyron kryesisht rënien e çmimeve ndërkombëtare përfshirë efektin e forcimit të kursit të këmbimit. Gjithashtu, tkurrja ka prekur edhe sasitë e eksportuara për disa kategori industriale sikurse tekstilet, metalet dhe mineralet në pasqyrim të konjunkturave jopozitive për këto kategori. Rënia e çmimeve ndërkombëtare ka shkaktuar edhe rënie të importit të mallrave.

Grafik 3.2.1: Hapja tregtare, eksportet, importet dhe IHD neto si përqindje ndaj PBB-së

Burimi: Banka e Shqipërisë, INSTAT (2023)

Grafik 3.2.2: Ndryshim vjetor i kursit real efektiv të këmbimit (%)

Sipas dekompozimit të eksporteve shqiptare sipas Përpjesëve Konstante të Tregut (PKT)⁵ për vitin 2022, rritja e eksporteve botërore ka qenë faktori kryesor pas rritjes së eksporteve shqiptare drejt vendeve të BE-15, pasuar nga konkurrueshmëria dhe shpërndarja e tregut. Për sa i përket eksporteve shqiptare drejt vendeve të CEFTA, konkurrueshmëria ka luajtur rolin kryesor pas rritjes së eksporteve, pasuar nga rritja e eksporteve botërore. Dy komponentët e tjerë kanë pasur gjithashtu impakt pozitiv.

Tabelë 3.2.1: Dekompozimi i eksporteve shqiptare sipas metodologjisë së PKT (milione euro)

	2022	
	BE-15	CEFTA
Rritja e eksporteve botërore	466.4	114.0
Struktura sipas kategorive	5.5	18.1
Shpërndarja e tregut	138.9	84.8
Konkurrueshmëria	267.2	251.9
Total	877.9	468.8

Burimi: Banka e Shqipërisë, INSTAT, UN Comtrade

Suficiti i rritur në shërbime ka qenë faktori kryesor pas përmirësimit të deficitit korrent gjatë gjysmës së parë të vitit 2023. Flukset e udhëtimit (turizmi) kanë vazhduar të rriten me ritme të shpejta (37.4% në terma vjetorë). Si rrjedhojë, eksportet e shërbimeve u rritën me 30.7% gjatë së njëjtës periudhë. Situatë e ngjashme paraqitet edhe në rastin e importit të shërbimeve. Nën drejtimin e shërbimeve dalëse turistike, të cilat u rritën me 23.1% gjatë gjysmës së parë të vitit, importet e përgjithshme të shërbimeve u zgjeruan në 26.9%. Si pasojë e efektit më të fortë eksportues, suficiti i llogarisë së shërbimeve është rritur me 35.5% gjatë gjysmës së parë të vitit 2023.

Deficiti i të ardhurave parësore u zvogëluar në terma vjetorë me 3.2% gjatë gjysmës së parë të vitit 2023. Kjo lidhet me një efekt më të fortë të të ardhurave hyrëse nga kompensimi i punonjësve. Paralelisht, edhe të ardhurat dalëse të investimeve kanë ardhur në rritje, por nuk kanë qenë në gjendje të kompensojnë të ardhurat e punës. Në

⁴ Kursi Real Efektiv i Këmbimit llogaritet si indeks i peshuar me tregtinë sipas 5 partnerëve kryesorë tregtarë: Italia, Greqia, Gjermania, Kina dhe Turqia. Rritja e vlerës së indeksit nënkupton nënçmim të monedhës vendase.

⁵ Shih <http://go.worldbank.org/KQCHUD4JN0> për një diskutim mbi PKT-të.

rastin e të ardhurave dytësore, teprica është zgjeruar në terma vjetorë me 12.5% në pasqyrim të rritjes së remitancave me 17.8%.

Ecuria pozitive pritet të vazhdojë gjatë gjysmës së dytë të vitit 2023. Për të gjithë vitin 2023, deficitin korrent ndaj PBB-së pritet në nivelin 4.8%. Eksportet e shërbimeve dhe remitancat do të vazhdojnë të mbështesin përmirësimet e sektorit të jashtëm. Nga ana tjetër, zhvillimet jo të mira të tregtisë së mallrave pritet të vazhdojnë edhe gjatë gjysmës së dytë të vitit 2023.

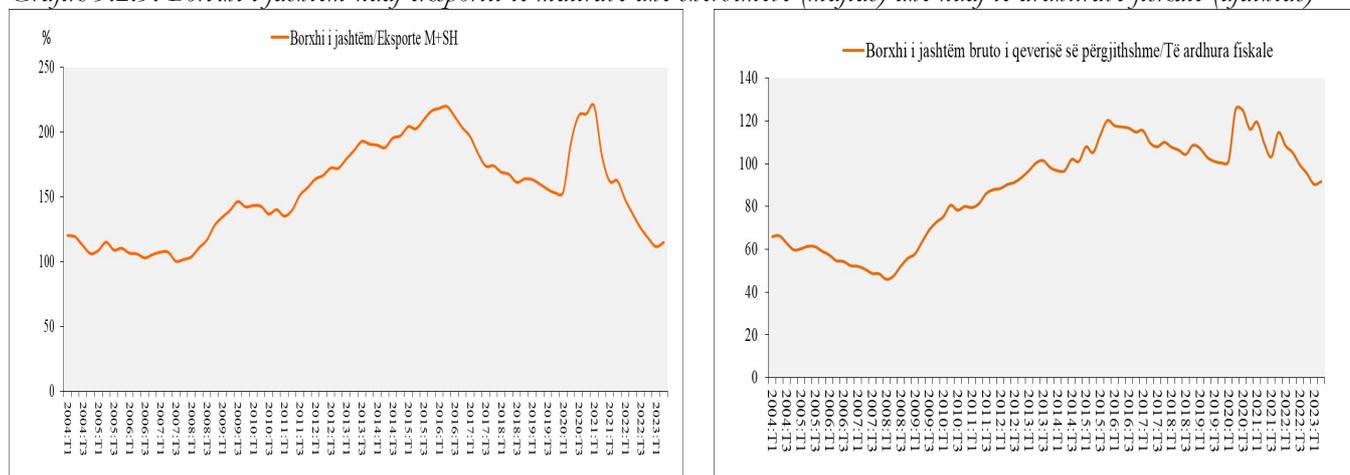
Investimet e huaja direkte neto kanë vazhduar të rriten gjatë gjysmës së parë të vitit 2023, por me ritme më të ngadalta krahasuar me vitin e mëparshëm. Rritja vjetore për gjysmën e parë të vitit 2023 ishte 1.8% për flukset hyrëse neto dhe 7.2% për flukset hyrëse. Sektori financiar ka qenë mbështetësi kryesor pas rritjes së IHD-ve gjatë kësaj periudhe. Pavarësisht rritjes më të ngadaltë, pritet që flukset e IHD-ve të intensifikohen gjatë tremujorëve në vazhdim. Investimet e portofolit kanë pasqyruar rritje të detyrimeve ndaj jorezidentëve kryesisht gjatë tremujorit të dytë të vitit 2023. Kjo lidhet me emetimin e Eurobond-it pikërisht në këtë tremujor.

Zhvillimet në borxhin e jashtëm

Stoku i borxhit të jashtëm shënoi EUR 10,2 miliardë në fund të tremujorit të dytë të vitit 2023, me një rritje prej 3.2% në terma vjetorë. Zgjerimi i stokut lidhet kryesisht me emetimin e Eurobond-it në tremujorin e dytë të vitit 2023. Nga ana tjetër, si pasojë e përshpejtimit të rritjes së PBB-së dhe mbiçmimit të shpejtë të kursit të këmbimit të lekut kundrejt euros në tremujorin e dytë të vitit 2023, raporti i borxhit ndaj PBB-së ra në 52.2% nga niveli 60.3% në të njëjtën periudhë të vitit të kaluar. Borxhi afatgjatë përbën rreth 91.0% të totalit të borxhit të jashtëm dhe përbëhet kryesisht nga hua afatgjata ndaj qeverisë së përgjithshme dhe ndaj sektorëve të tjerë. Borxhi afatshkurtër përbën 9.0% të totalit dhe përbëhet kryesisht nga “monedha dhe depozita” të korporatave depozit-marrëse dhe “kredi tregtare”.

Treguesit e aftësisë ripaguese afatgjatë janë përmirësuar gjatë gjysmës së parë të vitit 2023 për shkak të eksporteve dhe të ardhurave fiskale në rritje. Raporti i borxhit të jashtëm ndaj eksportit të mallrave dhe shërbimeve ra nga 136.8% një vit më parë në nivelin 115.1% në tremujorin e dytë të vitit 2023. Për të njëjtat periudha krahasuese, raporti i borxhit të jashtëm ndaj të ardhurave fiskale ra nga 213.9% në 183.0%. Raporti i stokut të borxhit të jashtëm të qeverisë së përgjithshme ndaj të ardhurave fiskale ra në nivelin 91.7% në tremujorin e dytë të vitit 2023, kundrejt 105.2% një vit më parë. Treguesit e likuiditetit paraqiten gjithashtu të përmirësuar duke dëshmuar për prani të presione të ulëta nga detyrimet afatshkurtra.

Grafik 3.2.3: Borxhi i jashtëm ndaj eksportit të mallrave dhe shërbimeve (majtas) dhe ndaj të ardhurave fiskale (djathtas)

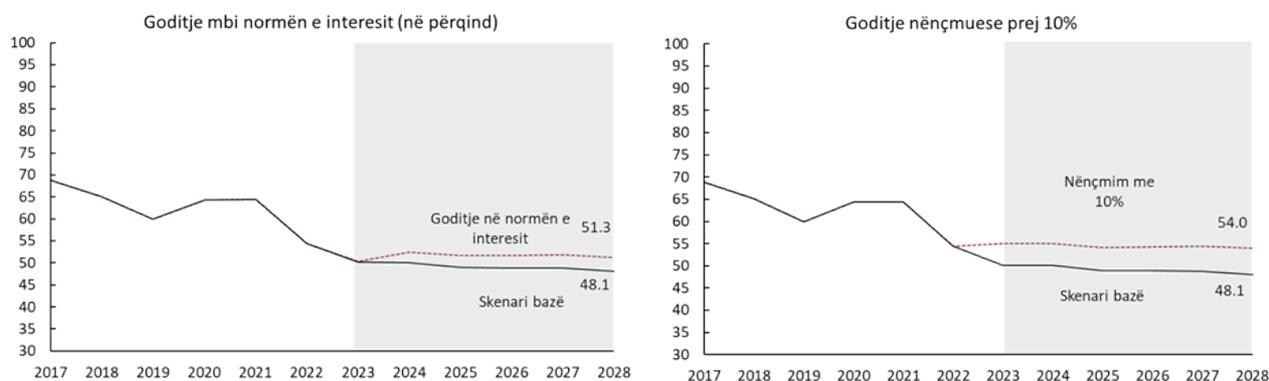
Burimi: Banka e Shqipërisë

Në skenarin bazë për vitin 2023, borxhi i jashtëm bruto pritet të zbresë në 50% të PBB-së me rënie 4 pikë përqindjeje krahasuar me fundin e vitit 2022. Ky vlerësim nënkupton një zgjerim më të ngadaltë të borxhit të jashtëm për shkak të huamarrjes më të ulët si nga sektori publik ashtu edhe ai privat. Gjithashtu, aktiviteti ekonomik pritet të rritet me ritëm më të shpejtë krahasuar me borxhin në terma nominalë, duke mundësuar kështu raporte më të ulta të stokut të borxhit ndaj PBB-së. Në të ardhmen, pritet një zvogëlim gradual i raportit të borxhit të jashtëm ndaj PBB-së, kryesisht si pasojë e konsolidimit të pritur fiskal.

Projeksioni sipas skenarit bazë është i rrethuar nga pasiguri. Për këtë arsye disa skenarë rrishtërisht janë analizuar në ndjeshmërisë së borxhit të jashtëm. Në këtë rast, simulohen efekte të diferencuara të goditjeve ndaj normës së interesit dhe ndaj kursit të këmbimit. Në skenarin e parë, norma mesatare e interesit që paguhet për borxhin e jashtëm rritet në mënyrë të përhershme me dy devijime standarde përgjatë horizontit parashikues. Në skenarin e dytë, monedha vendëse merr një goditje nënçmuese jopermanente prej 10% krahasuar me skenarin

bazë për vitin 2023. Rezultatet e simulimit tregojnë për një ndjeshmëri më të madhe të borxhit të jashtëm bruto ndaj një nënçmimi prej 10% të monedhës. Devijimet e raportit të borxhit ndaj PBB-së në fund të horizontit parashikues krahasuar me skenarin bazë, janë rreth 3 pikë përqindjeje në rastin e goditjes së normave të interesit dhe rreth 6 pikë përqindjeje në rastin e nënçmimit të kursit të këmbimit.

Grafik 3.2.4: Borxhi i Jashtëm Bruto ndaj PBB-së sipas skenarit bazë dhe skenarëve të riskut: Goditje në norma interesit (majtas) dhe goditje si nënçmim real (djathtas)

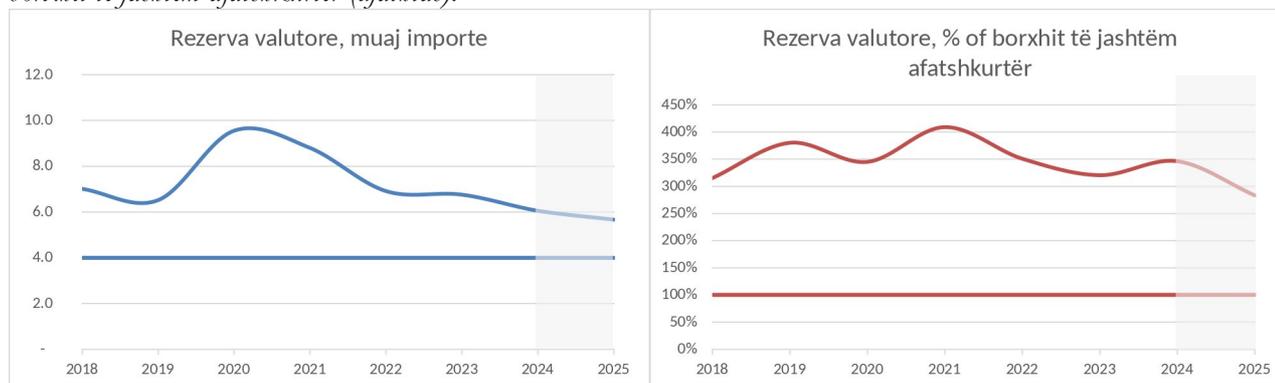

Burimi: Banka e Shqipërisë.

Zhvillimet në stokun e rezervës⁶

Banka e Shqipërisë mban rezerva ndërkombëtare sipas dy kritereve të mjaftueshmërisë: (1) mbulim i të paktën 4 muajsh importe mallrash dhe shërbimesh dhe (2) të paktën 100% të borxhit të jashtëm afatshkurtër bruto. Këto kritere shërbejnë si prag minimal, ndërkohë që Banka e Shqipërisë optimizon nivelin e rezervës duke marrë parasysh rreziqet potenciale në të ardhmen, si dhe kostot që lidhen me mbajtjen e rezervës. Në shtator të vitit 2023, stoku i rezervës ndërkombëtare bruto ishte 5.73 miliardë euro, ose rreth 28% ndaj PBB-së. Ky nivel është i mjaftueshëm⁷ për të mbuluar 7.1 muaj importe mallrash dhe shërbimesh dhe më shumë se 3 herë borxhin e jashtëm afatshkurtër⁸. Të dy kriteret pritet të qëndrojnë dukshëm mbi nivelet minimale të mjaftueshmërisë gjatë periudhës afatmesme.

Grafik 3.2.5: Projektionet e rezervës ndërkombëtare të shprehura si muaj import mallrash dhe shërbimesh (majtas) dhe ndaj borxhit të jashtëm afatshkurtër (djathtas).

Burimi: Banka e Shqipërisë.

Sektori financiar

Sistemi bankar mbetet i mirëkapitalizuar dhe provat e rezistencës të kryera rregullisht sugjerojnë se ai do të mbetet i qëndrueshëm ndaj goditjeve të buta deri në të moderuara makroekonomike dhe financiare në një horizont afatmesëm. Kreditë dhe depozitat kanë vazhduar të rriten, por ritmet vjetore të rritjes gjatë tre tremujorëve të parë të vitit 2023 kanë qenë më të ulëta krahasuar me periudhën 2020-2022. Të rregulluara për lëvizjet e kursit të këmbimit, ritmet e rritjes së kredive dhe depozitave në valutë do të jenë të krahasueshme me ritmet e larta të vërejtura në vitet 2021 dhe 2022. Një normë më e ngadaltë e rritjes së kreditimit krahasuar me depozitat ka

⁶ Raportet e rezervës ndaj borxhit afatshkurtër, janë rillogaritur sipas rishikimeve në statistikat e borxhit afatshkurtër.

⁷ Bazuar në parashikimet e importeve dhe borxhi të jashtëm afatshkurtër për T3-2023.

⁸ Në borxhin e jashtëm afatshkurtër është përfshirë edhe një vlerësim për borxhin e jashtëm afatshkurtër publik.

rezultuar në një rënie të moderuar të ndërmjetësimit financiar me një raport kredi ndaj depozitave që ka zbritur në 46% në shtator 23 nga 55% më 2021.

Me rritjen e normave të interesit, bankat kanë raportuar një përkeqësim të lehtë të cilësisë së kredisë. Të ardhurat nga interesi për kreditë dhe letrat me vlerë janë rritur më shpejt se shpenzimet e interesit për depozitat dhe letrat me vlerë, dhe rezultati financiar i sektorit bankar është përmirësuar ndjeshëm. Rezultati neto i bankave në fund të shtatorit 2023 (+ 23 miliardë lekë) ishte rreth. 80% më i lartë krahasuar me atë të së njëjtës periudhë të vitit 2022. Rreziqet e agreguara në hartën e stabilitetit financiar tregojnë se rreziqet e jashtme dhe të brendshme janë zbutur dhe mbeten relativisht të ulta.

Të gjithë indikatorët e bankave subjekt i kuadrit rregullator, sugjerojnë se ekspozimi i bankave ndaj rrezikut të likuiditetit dhe të tregut mbetet i kufizuar dhe shumë poshtë kufijve kritikë. Pavarësisht nivelit të ulët të raportit të huave me probleme ndaj totalit të huave, sektori bankar dhe Banka e Shqipërisë janë të shqetësuar lidhur me transformimin potencial të rrezikut të normës së interesit në rrezikun e kredisë, si rrjedhojë e rritjes së kostove të pagesës së kredisë për kredimarrësit. Ky këndvështrim bazohet në faktin që normat e interesit të tregut po rriten në linjë me rritjen e normës bazë të interesit, dhe që më shumë se 70% e portofolit të kredisë së bankave është me normë të ndryshueshme. Megjithatë, ushtrime specifike të provës së rezistencës sugjerojnë se tepërcat ekzistuese të kapitalit të bankave janë të mjaftueshme për të përballuar efektet e rritjes së mëtejshme të normave të interesit sipas skenarëve të supozuar.

Treguesit e sektorit financiar

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Totali i aktiveve të sektorit bankar (milion EUR)	10,768	11,398	12,380	13,156	14,980	16,426	18,011
Kapitali i huaj i sektorit bankar (%)	81.4	80.8	78.4	69.4	68.8	66.2	64.9
Rritja e kredisë (% , mp)	-0.1	-1.7	3	6.1	6.9	11.2	2.5
Rritja e depozitave (% , mp)	1	-1.2	2.5	5.8	8.5	9.6	4.6
Raporti kredi ndaj depozita (fp)	54.9	53.9	55.6	54.7	54.8	47.1	46.4
Diferenca e normave të interesit (% , fp)	5.1	5.1	5	4.9	4.1	4.5	4.7
Kredi me normë të ndryshueshme ndaj totalit të kredisë (%)	72.6	71.6	77.4	73.8	74.7	75.3	75.9
Treguesit e shëndetit financiar (fp, %)							
- raporti i huave me probleme ndaj totalit të huave	13.2	11.1	8.4	8.1	5.7	5.0	5.2
- kapitali rregullator ndaj aktiveve të peshuara me rrezik	17	18.7	18.7	18.7	18.5	18.8	19.6
- aktive likuide ndaj totalit të aktiveve	30.2	34.2	35.7	34.8	33.3	29.6	29.9
-kthimi nga kapitali	15.7	13	13.5	10.7	12.9	12.3	16.2
- kredia në valutë ndaj totalit të kredisë	56.4	56.1	51.2	50.3	51.1	51.4	47.5
- pozicioni i hapur neto në valutë ndaj kapitalit rregullator	6.7	7.8	7.4	8.4	9.2	5.0	7.8
- pozicioni neto i hapur i normave të interesit ndaj kapitalit rregullator	-1.5	2.4	2.9	4.3	5.8	3.0	1.4

* Shtator 2023- periudha e fundit e raportimit

Gjatë gjysmës së parë të vitit 2023, pesha e aktiveve të sistemit financiar ndaj PBB-së ra me 9 p.p. në terma vjetorë në 92%, duke qenë se ritmi i zgjerimit të aktiveve të sistemit financiar ishte më i vogël krahasuar me normën e rritjes ekonomike, duke reflektuar edhe ndikimin e mbiçmimit të monedhës vendëse. Të gjitha segmentet e sistemit financiar, me përjashtim të fondeve të investimeve, kanë raportuar rritje të bilanceve të tyre gjatë periudhës. Brenda sistemit financiar, sektori bankar vazhdon të dominojë me gati 91% të totalit të aktiveve. Ekspozimi i sektorit bankar ndaj sektorit jobankar mbetet i ulët dhe i qëndrueshëm, ndërkohë që ndjeshmëria e sektorit jobankar ndaj aktivitetit të sektorit bankar mbetet e lartë.

Aktivitetet e sistemit financiar ndaj PBB-së

<i>Sistemi financiar</i>	Sektori bankar	IFJB	SHKK-të dhe Unioni	Kompanitë e sigurimit	Fondet e pensionit	Fondet e investimit	
2011	86.1	2.6	0.8	1.5	0.0		91.0
2012	89.1	2.7	0.8	1.6	0.0	1.2	95.4
2013	91.4	2.6	0.7	1.6	0.0	3.7	100.2
2014	92.7	2.8	0.8	1.8	0.0	4.6	102.7
2015	91.9	2.7	0.7	2.0	0.1	4.7	102.0
2016	95.5	2.8	0.6	2.0	0.1	4.5	105.5
2017	93.2	2.9	0.5	2.0	0.1	4.7	103.4
2018	88.8	3.2	0.6	1.9	0.1	4.2	98.8
2019	87.2	3.9	0.6	2.0	0.2	4.0	97.9
2020	97.8	4.2	0.7	2.4	0.2	4.2	107.5
2021	95.5	4.1	0.7	2.2	0.2	4.2	107.0
2022	87.8	3.8	0.7	2.0	0.3	1.9	96.5
2023	83.6	3.7	0.6	2.0	0.3	1.9	92.2

Burimi: Banka e Shqipërisë, INSTAT-i, Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare; *Qershor 2023

Bilanci i bankave u rrit me 3% në vit deri në fund të shtatorit 2023. Nga ana e aktiveve rritja erdhi nga investimet më të larta në letra me vlerë dhe nga reduktimi i fondeve të provigjioneve. Stoku i ekspozimeve të investimeve të thesarit dhe ato ndërbankare u tkurr me 1%, ndërsa rritja vjetore e tepricës së kredisë ishte 1%. Rreth 35% e letrave me vlerë të bankave janë letra me vlerë në valutë të emetuara nga jorezidentë. Pjesa e mbetur prej 65% janë bono thesari dhe obligacione të qeverisë shqiptare, nga të cilat letrat me vlerë të emetuara në monedhë kombëtare zënë rreth 80% të totalit të ekspozimit. Aktivitet në valutë zënë rreth 53% të totalit të aktiveve dhe mbetën të pandryshuara gjatë 12 muajve deri në shtator 2023. Pretendimet e bankave vendëse ndaj jorezidentëve zënë rreth 22% të totalit të aktiveve dhe janë rritur me 7% në vit. Aktivitet dhe detyrimet e bankave në valutë janë të krahasueshme në madhësi, ndërsa pretendimet ndaj jorezidentëve janë rreth 11 herë më të larta se detyrimet ndaj jorezidentëve dhe sektori bankar shqiptar mbetet një huadhënës neto kundrejt jorezidentëve.

Burimi kryesor i financimit të bankave vendëse është në formën e depozitave, të cilat në fund të muajit shtator shënuan vlerën 1,560 miliardë lekë dhe u rritën me 4% në terma vjetorë. Rritja e depozitave gjatë periudhës 12-mujore deri në shtator 2023 është mbështetur nga rritja e fortë e depozitave me afat dhe pa afat në valutë të mbajtura nga individët dhe sektori i biznesit, si dhe nga një rritje modeste e llogarive rrjedhëse në monedhë vendëse të sektorit privat. Mjedisi i zgjatur i normave të ulëta të interesit ka favorizuar një rritje më të shpejtë të depozitave pa afat dhe llogarive rrjedhëse deri në vitet 2020–2021, por në vitet 2022–2023 pesha e depozitave me afat në stokun e përgjithshëm të depozitave është stabilizuar rreth 43%. Megjithëse normat e interesit për depozitat në monedhën vendëse janë disi më të larta se ato të depozitave në valutë, rritja e depozitave me afat u lidh me zgjerimin e depozitave me afat të individëve në valutë. Flukset më të larta valutore nga jashtë kanë mbështetur gjithashtu një rritje të moderuar të llogarive rrjedhëse të bizneseve në valutë.

Në fund të shtatorit 2023, stoku i tepricës së kredisë ishte 720 miliardë lekë, ose vetëm 1% më i lartë se një vit më parë. Rritja e tepricës së kredisë e shprehur në monedhë vendëse është ndikuar negativisht nga mbiçmimi i ndjeshëm i monedhës vendëse në terma vjetorë. E rregulluar për efektin e kursit të këmbimit, rritja vjetore e stokut të kredisë arrin në 5%. Vëllimi i kredive të reja të dhëna nga bankat midis tremujorëve T4-22 dhe T3-23 ishte i krahasueshëm, megjithëse pak më i ulët në krahasim me vëllimin e kredive të reja në 4 tremujorët e mëparshëm, por zgjerimi i stokut të kredive u ndikua negativisht nga ngadalësimi i shlyerjeve të kredive performuese. Rritja më e lartë vjetore është vërejtur te kredia për individë, kredia në monedhë vendëse dhe kredia afatgjatë. Rritja e portofolit të kredisë për individë është mbështetur nga zgjerimi i stokut të kredisë konsumatore dhe i stokut të kredisë për blerje pasurish të paluajtshme rezidenciale. Rreth 54% e stokut të kredive të mbajtura nga sektori i biznesit është përdorur për financimin e investimeve në blerjen e pasurive të paluajtshme dhe pajisjeve. Për tre tremujorë radhazi, deri në T3-2023, bankat kanë raportuar kushte më të relaksuara të kreditimit dhe kushteve të kreditimit për individët dhe bizneset, të mbështetur nga një perspektivë makroekonomike më optimiste. Kjo qasje ka ndihmuar në rritjen e kërkesës për kredi veçanërisht në sektorin e individëve. Kërkesa për kredi pritet të mbetet e qëndrueshme gjatë tremujorit të fundit të vitit. Në tremujorin e katërt, bankat presin të shtrëngojnë kushtet e kredisë për individët dhe të mbajnë të pandryshuara ato për sektorin e biznesit.

Raporti i mjaftueshmërisë së kapitalit të sektorit bankar, në nivelin 19.6%, mbetet shumë mbi minimumin rregullator dhe është rritur me 0.4 p.p. nga shtatori 2022 deri në shtator 2023, për shkak të një rënie më të shpejtë të aktiveve të ponderuara me rrezik krahasuar me rënien e lehtë të kapitalit rregullator. Rezultati neto i sektorit bankar në fund të shtatorit 2023 ishte pozitiv (22,7 miliardë lekë), kështu që fitimet e bankave u dyfishuan pothuajse në krahasim me të njëjtën periudhë të vitit 2022, si rezultat i rritjes së të ardhurave neto nga interesi dhe humbjeve dukshëm më të ulëta nga investimet në instrumente financiare. Shpenzimet e veprimtarisë dhe provigjioneve janë rritur. Rritja e fitimeve neto është raportuar nga shumica e bankave, ku një bankë ka shënuar një rezultat të vogël negativ. RoA dhe RoE u rritën në 1.6% dhe 16.2% nga 1% dhe 9.4% në shtator 2022, por rritja ishte më e moderuar në krahasim me muajin shtator të vitit 2021. Pothuajse i gjithë fitimi neto u krijua nga aktiviteti i bankave në valutë, për të cilin bankat kanë regjistruar shpenzime të veprimtarisë dukshëm më të ulëta (3 herë më pak) krahasuar me aktivitetin në monedhë vendëse. Gjatë vitit 2023, bankat kanë vazhduar të rrisin shpenzimet e tyre për provigjionet e huave ‘të humbura’, në një nivel që ishte më i lartë se ai i vitit 2022 dhe dukshëm më i lartë se vlera e raportuar në vitin 2021. Rezultatet e provës së rezistencës për harkun kohor 2023-2025, tregojnë se sektori bankar mbetet i qëndrueshëm ndaj goditjeve të mundshme makroekonomike, megjithëse disa banka mund të kenë nevojë të rrisin kapitalin e tyre të paguar.

Cilësia e kredisë të bankave tregon një përqendrim të lehtë në shtator 2023, ku raporti i kredive me probleme ndaj totalit të kredive (RKP) u rrit në 5.24% nga 5.1% në shtator 2022. Ky zhvillim reflekton një rritje më të shpejtë të stokut të kredive me probleme krahasuar në rritjen e tepcës totale të kredisë, veçanërisht në disa portofole specifike kredie si kreditë në monedhë vendëse, kreditë afatgjata, kreditë për sektorin e biznesit dhe kreditë për sektorët e tregtisë, bujqësisë dhe turizmit. Rritja e stokut të kredive me probleme është ndikuar nga zhvendosja e kredive me cilësi më të lartë drejt klasave më pak performuese dhe një vëllim më i ulët i fshirjeve dhe shlyerjeve brenda portofolit të kredive me probleme. Struktura e kredive me probleme dominohet nga kategoria e kredive të humbura (54%), ndërsa kreditë e dyshimta dhe ato nën standard zënë 14% dhe 33% të totalit të tepcës së kredive me probleme.

Mbikëqyrja makroprudenciale

Në vijim të miratimit të dokumentit të Strategjisë së Politikës Makroprudenciale (2017), i cili përcakton një kuadër të përgjithshëm operacional për zbatimin e politikës makroprudenciale në Shqipëri, Banka e Shqipërisë miratoi Rregulloren “Mbi shtesat makroprudenciale të kapitalit” (2019). Kjo rregullore përcakton metodën e vendosjes së shtesës konservuese të kapitalit (KONS), shtesës kundërciklike të kapitalit (KUNC), shtesës së kapitalit për bankat me rëndësi sistematike (SIST) dhe shtesës së kapitalit për rrezikun sistematik (STRUK) për bankat që kryejnë aktivitet në Shqipëri. Të gjitha këto shtesa duhet të plotësohen me instrumente të kapitalit bazë të nivelit të parë (KBN1); aplikohen si shtesa ndaj kërkesave të detyrueshme për kapital që janë kërkesat për ‘Shtyllën I + Shtyllën II + MREL’⁹ dhe shprehen si raport në përqindje ndaj ekspozimeve të peshuara me rrezik. Rregullorja parashikon një zbatim gradual të shtesave makroprudenciale të kapitalit. Sipas Rregullores zbatimi i plotë i shtesës së kombinuar makroprudenciale të kapitalit do të realizohet në vitin 2024.

Pasqyrë e hyrjes graduale në fuqi të shtesave makroprudenciale të kapitalit

Shtesat makroprudenciale të kapitalit	2020	2021	2022	2023	2024 e në vazhdim
Shtesa konservuese e kapitalit (KONS)					2.5%
		0.5%	1%	1.5%	2%
SPEKUNC* { Shtesa kundërciklike e kapitalit (KUNC: 0-2.5%) }					3%
		0.625%	1.25%	1.875%	2.5%
Shtesa e kapitalit për bankat me rëndësi sistematike (SIST)					{0.5%; 1%; 1.5%; 2%; 2.5%}
		0.5%	{0.5%; 1%}	{0.5%; 1%; 1.5%}	{0.5%; 1%; 1.5%; 2%; 2.5%}
ASTRUK** { Shtesa e kapitalit për rrezikun sistematik (STRUK: 1-3%) }					{1%; 1.5%; 2%; 2.5%; 3%}
		1%	{1%; 1.5%}	{1%; 1.5%; 2%; 2.5%; 3%}	

Burimi: Banka e Shqipërisë

⁹ Kërkesa minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimet e pranuar që lidhet me zbatimin e Ligjit për “Rimëkëmbjen dhe Ndërhyrjen e Jashtëzakonshme në banka në Republikën e Shqipërisë”, nr. 133/2016.

Duke filluar nga viti 2020 bankat kanë filluar të përmbushin kërkesat për kapital të lidhura me shtesat KONS dhe SIST. Ndërkohë që instrumenti KUNC është aktiv dhe operacional, norma e tij është e barabartë me zero që nga shpallja për herë të parë e kësaj norme, sipas vendimit të Guvernatorit që publikohet në fund të çdo tremujori. Banka e Shqipërisë shpall listën e bankave sistemike dhe shtesat përkatëse SIST një herë në vit në fund të tremujorit të parë. Në vitin 2022 lista u shkurtua në 4 banka nga 5 të përcaktuara si banka sistemike një vit më parë. Zbatimi i shtesave KUNC dhe SIST mbështetet nga metodologjitë shoqëruese që janë publikuar në faqen e Bankës së Shqipërisë. Përmbushja e kërkesave për shtesat e kapitalit sipas Rregullores nga ana e bankave vlerësohet çdo tremujor nga Banka e Shqipërisë në bazë të një pakete të posaçme raportimi dhe raportit përkatës. Shtesa për rrezikun sistematik nuk është ende operationale, por në të ardhmen ajo mund të përdoret si një mjet makroprudencial për të adresuar rrezikun sistematik strukturor.

Me synimin për të monitoruar çdo cënueshmëri ndaj stabilitetit financiar që vjen nga ekspozimet në sektorin e pasurive të paluajtshme, BSH sapo ka miratuar (më 4 tetor 2023) një akt që do të rregullojë raportimin e të dhënave përkatëse nga sektori bankar. Rregullorja “Për raportimin e të dhënave, identifikimin dhe monitorimin e treguesve mbi kredidhënien dhe investimet në prona të paluajtshme” ka hyrë në fuqi më 28 tetor 2023 dhe është në përputhje të plotë me rekomandimin e ESRB-së të vitit 2014 dhe me versionin e ndryshuar të tij të vitit 2019. Bankat do t’i japin BSH-së informacion mbi ekspozimet e tyre ndaj pasurive të paluajtshme duke filluar nga marsi 2024. Rregullorja do t’i japë gjithashtu BSH-së kompetencën për të kalibruar dhe zbatuar masat me bazë kredimarrësin si instrumente makroprudenciale në periudhën afatmesme dhe afatgjatë.

Kuadri i ndërhyrjes së jashtëzakonshme në sektorin bankar

- Planifikimi dhe vlerësimi i aftësisë për ndërhyrje të jashtëzakonshme

Ligji “Për rimëkëmbjen dhe ndërhyrjen e jashtëzakonshme në banka në Republikën e Shqipërisë” i jep Bankës së Shqipërisë kompetencën si Autoritet i Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme në vend. Ky mandat ligjor synon të sigurojë një ndërhyrje e jashtëzakonshme të organizuar të bankave në paaftësi paguese, duke shmangur ndikimin e tyre negativ në ekonominë reale, minimizim të përdorimit të parave e taksapaguesve si dhe mbrojtje të depozitave të siguruara dhe të aktiveve të klientëve.

Si Autoriteti i Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, gjatë vitit 2022 Banka e Shqipërisë, ka përfunduar ciklin e plotë të planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për të gjitha bankat që operojnë në tregun bankar shqiptar. Secilës bankë i është dërguar një përmbledhje e planit të ndërhyrjes së jashtëzakonshme, duke u fokusuar në analizën strategjike të biznesit të bankës, “kërkesën minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimet e pranuar” (MREL), që banka duhet të përmbushë për të përthithur humbjet dhe për t’u rikapitalizuar në rast ndërhyrjeje të jashtëzakonshme, si dhe vlerësimin e aftësisë për ndërhyrje të jashtëzakonshme. Gjatë vitit 2023, Banka e Shqipërisë përditësoi ciklin e planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për vitin 2023. Gjatë këtij viti, ajo riorganizoi në dy pjesë mbledhjen e informacionit për qëllime të ndërhyrjes së jashtëzakonshme dhe iu kërkoi bankave të dërgonin grupin e parë të formularëve të informacionit (që përmbanin të dhëna cilësore) deri në fund të muajit prill 2023 dhe grupin e dytë të formularëve, që përmbanin të dhëna sasiore, (Struktura e detyrimeve) deri në fund të muajit korrik 2023. Gjithashtu, në kuadër të planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për ciklin e vitit 2023 është realizuar identifikimi dhe vlerësimi i funksioneve ekonomike me rëndësi kritike si dhe vlerësimi i interesit publik për të gjitha bankat.

Për sa i përket kërkesës minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimet e pranuar, pas hyrjes në fuqi të rregullores 78/2020 “Për kërkesën minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimet e pranuar”, Banka e Shqipërisë vendosi për herë të parë objektivin e ndërmjetëm për plotësimin e MREL në fund të vitit 2021, për të gjitha bankat. Në bazë të rregullores 78/2020 plotësimi i kërkesës për MREL do të realizohet brenda një periudhe 6-vjecare. Objektivi i parë i ndërmjetëm ishte dhjetori vitit 2022, ndërsa objektivi përfundimtar është dhjetori i vitit 2027. Sipas të dhënave të periudhës shtator 2023, bankat janë në përmbushje të objektivit të ndërmjetëm të MREL të përcaktuar nga Banka e Shqipërisë.

Banka e Shqipërisë ka vijuar punën e saj në fuqizimin e aftësisë për ndërhyrje të jashtëzakonshme në banka. Dy prioritetet për ciklin e planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për vitin 2023 lidhen me likuiditetin dhe financimin në ndërhyrje të jashtëzakonshme dhe vazhdimësinë operationale në ndërhyrje të jashtëzakonshme. Në këtë kuadër, ajo ka kryer ekzaminimin vjetor në vend pranë bankave, duke synuar rritjen e aftësisë për ndërhyrje të jashtëzakonshme. Në vijim të këtij ekzaminimi, Banka e Shqipërisë përgatiti raportet individuale për secilën bankë me fokus arritjen e aftësisë së bankës për të zbatuar ndërhyrjen e jashtëzakonshme, sipas strategjisë dhe instrumentit të përzgjedhur në planin e ndërhyrjes së jashtëzakonshme. Në këtë raport, Banka e Shqipërisë ka lënë një sërë rekomandimesh që duhet të përmbushen nga secila bankë, për të minimizuar pengesat e mundshme dhe për të rritur aftësinë e tyre për zbatimin e planit.

Banka e Shqipërisë është ftuar nga Bordi i Përbashkët i Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme – SRB, për të marrë pjesë në mbledhjet e Kolegjeve të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, për dy grupe bankare me filiale që operojnë në

Shqipëri, në përputhje me marrëveshjen e bashkëpunimit të nënshkruar ndërmjet dy institucioneve në tetor të vitit 2018. Sipas kësaj marrëveshjeje, institucionet shkëmbejnë informacion në lidhje me subjektet bankare që operojnë në Shqipëri dhe BE, duke mundësuar një planifikim efikas të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për subjektet me veprimtari ndërkufitare.

- Kuadri rregullativ dhe metodologjik

Në zbatim të dispozitave të rregullores nr. 78/2020 “Për kërkesat minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimet e pranuar”, Banka e Shqipërisë ka përditësuar dokumentin metodologjik për ciklin e planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për vitin 2023, për të përcaktuar mënyrën e llogaritjes së MREL-it për bankat. Kjo metodologji, mbështetet në dokumentin “Politika e MREL të SRB”, e vitit 2020.

- Fondi i ndërhyrjes së jashtëzakonshme

Niveli i synuar i Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme që duhet të arrihet deri në vitin 2027 është 0.5% e totalit të detyrimeve të sektorit bankar e llogaritur si diferenca midis aktiveve dhe kapitalit të të gjitha bankave të licencuara në Shqipëri. Në bazë të vlerësimit më të fundit, niveli i synuar shënon aktualisht 8 miliardë lekë. Në përputhje me kërkesat ligjore, bankat paguajnë kontribute vjetore në Fond me qëllim përmbushjen e nivelit të synuar të Fondit. Sipas pasqyrave financiare të certifikuara të vitit 2022, Fondi shënonte 3.5 miliardë lekë. Gjatë muajit prill të gjitha bankat kryen pagesën e kontributit vjetor në Fond për vitin 2023, në nivelin 896.2 milionë lekë.

Banka e Shqipërisë monitoron rregullisht ecurinë e aktiveve financiare të Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, bazuar në raportimet tremujore të Agjencisë së Sigurimit të Depozitave, si Administrator i Fondit mbështetur në politikën e investimit në fuqi. Politika e investimit është hartuar dhe ndjek parimet e aktiveve likuide, të rrezikut të ulët për letrat me vlerë të borxhit dhe kthimit të arsyeshëm nga investimet.

Gjatë periudhës 2024–2026, Banka e Shqipërisë do ta përqendrojë aktivitetin e saj në këto fusha kryesore:

- Cikli vjetor i planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme

Banka e Shqipërisë do të përditësojë për çdo vit planin e ndërhyrjes së jashtëzakonshme për secilën bankë. Gjatë periudhës 2024–2026, planet vjetore do të përqendrohen në rritjen në vazhdimësi të aftësisë për ndërhyrje të jashtëzakonshme në banka. Me qëllim identifikimin dhe adresimin e pengesave të mundshme për zbatimin e ndërhyrjes së jashtëzakonshme në banka, do të hartohen plane veprimi për secilën prej tyre, duke u fokusuar në:

- fuqizimin e qeverisjes së bankave me fokus ndërhyrjen e jashtëzakonshme,

- identifikimin e stafit kritik përgjegjës për vazhdimësinë e funksioneve kritike,

- sigurimin e përshtatshmërisë së informacionit dhe sistemit të informacionit,

- hartimin e planeve të kontigjencës për vazhdimësinë operacionale dhe financiare në ndërhyrje e jashtëzakonshme;

- përmbushjen e nivelit të synuar të kërkesave minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimet e pranuar.

Banka e Shqipërisë do të monitorojë dhe mbështesë fuqizimin e aftësisë për ndërhyrje të jashtëzakonshme në banka, nëpërmjet një komunikimi aktiv dhe ekzaminimeve të rregullta, me qëllim operacionalizimin e planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme.

- Kërkesat minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimet e pranuar

Banka e Shqipërisë do të përditësojë rregullisht metodologjinë për përcaktimin e kërkesës minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimet e pranuar - MREL, duke marrë parasysh kërkesën për kapital në fuqi për çdo vit, deri në plotësimin përfundimtar të kërkesës minimale. Gjatë periudhës 2024-2027, sektori bankar do të përmbushë gradualisht kërkesën minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimet e pranuar.

- Përmirësimi i kuadrit rregullator dhe metodologjik

Banka e Shqipërisë është e angazhuar të harmonizojë praktikën dhe kuadrin rregullator e metodologjik në fushën e ndërhyrjes së jashtëzakonshme me zhvillimet në legjislacionin Evropian. Gjithashtu, Banka e Shqipërisë do të zgjerojë punën e saj në operacionalizimin e instrumenteve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme e mbështetur nga institucione ndërkombëtare, si EBRD dhe FinSAC.

- Monitorimi i Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme

Përsa i përket Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, Banka e Shqipërisë do të llogarisë nivelin e synuar dhe kontributin vjetor nga bankat dhe do të sigurojë mbledhjen e kontributeve vjetore për të përmbushur objektivin deri në vitin 2027, siç përcaktohet në kuadrin ligjor dhe rregullator. Banka e Shqipërisë do të vazhdojë të monitorojë investimin e mjeteve financiare të Fondit, në përputhje me politikën e investimit në fuqi.

3.3 Skenarët alternativë dhe risqet

Skenari bazë vlerësohet të ketë probabilitet më të lartë për t'u materializuar. Megjithatë parashikimi i skenarëve alternativë – duke supozuar se një pjesë e risqeve të ndryshme, që rrethojnë skenarin bazë mund të materializohen

– është një komponent i rëndësishëm i planifikimit të financave publike. Në mënyrë që të rritet cilësia e planifikimit dhe të ketë një menaxhim më efikas të fondeve publike në çdo situatë që ka një probabilitet të caktuar për të ndodhur, më poshtë paraqiten shkurtimisht dy skenarë alternativë, në mënyrë specifike një skenar “pesimist” dhe një skenar “optimist”. Secili nga skenarët alternativë supozon që një grup risqesh negative (në rastin e një skenari “pesimist”) ose risqesh pozitive (në rastin një skenari “optimist”) do të materializohen. Ky grup risqesh supozon devijime nga parashikimet në skenarin bazë për treguesit kryesorë makroekonomikë, duke përfshirë kreditimin e ekonomisë, ecurinë e ekonomisë së Eurozonës me efektet që ka në eksportin e mallrave dhe të shërbimeve, në remitanca, në flukset e kapitaleve të huaja, si dhe në kursin e këmbimit, normën e interesit, ritmin dhe ndikimin e reformave të politikave strukturore të planifikuara për periudhën afatmesme etj.

Për thjeshtësinë e analizës (modelimit), efekti i përgjithshëm neto i të gjitha risqeve të supozuara, negative ose pozitive, jepet si një goditje fillestare në terma të një variabli të vetëm, “ritjes ekonomike reale”. Pra, skenarët alternativë bazohen në supozime të ndryshme të ritjes ekonomike nga skenari bazë për secilin vit 2024–2026. Në këtë seksion, si dhe në seksionin tjetër përkatës 4.7 (Analiza e ndjeshmërisë), në mënyrë që të kemi një pamje më gjithëpërfshirëse dhe të dobishme dhe qasjen e përballimit të secilit skenar alternativ, ne zgjasim horizontin e kohës së simulimit deri në vitin 2026. Tabela e mëposhtme paraqet supozimet e “ritjes reale” në skenarët alternativë, rritjen nominale të derivuar dhe nivelin nominal të PBB-së, si dhe disa supozime të tjera (implikimet e supozuara) mbi disa variabla kryesorë fiskalë që shpjegohen në seksionin 4.7. Më shumë rëndësi i japim skenarit “pesimist” dhe përballimit të mundshëm të implikimeve të tij, si dhe prezantojmë në mënyrë asimetrike një goditje më të madhe negative në këtë skenar krahasuar me madhësinë e kundërt të goditjes pozitive që prezantojmë në atë “optimist”. Supozojmë se në skenarin “pesimist” rritja reale e PBB-së do të jetë 1.5 p.p. më e ulët për çdo vit (2024–2026) se sa parashikimet përkatëse të ritjes në skenarin “bazë”. Ndërsa në skenarin “optimist” supozojmë se rritja reale do të jetë 0.5 p.p. më e lartë për çdo vit se sa ajo që parashikojmë përkatësisht në skenarin “bazë”.

Tabelë 3.3.1: Supozimet alternative për secilin skenar

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
						Vler.	Para.	Para.	Para.
Rritja reale e PBB (%)									
Bazë	4.0	2.1	-3.3	8.9	4.9	3.5	3.7	3.9	4.0
Pesimist							2.2	2.4	2.5
Optimist							4.2	4.4	4.5
Rritja nominale e PBB (%)									
Bazë	5.6	3.4	-2.6	12.7	15.2	8.1	5.3	5.1	5.2
Pesimist							3.5	3.2	3.4
Optimist							5.8	5.6	5.7
PBB nominale (në miliard Lek)									
Bazë	1,636.7	1,691.9	1,647.4	1,856.2	2,138.3	2,311.7	2,434.3	2,557.7	2,690.5
Pesimist							2,392.0	2,469.7	2,552.8
Optimist							2,446.0	2,582.4	2,729.5
Totali i të ardhurave (% e PBB)									
Bazë	27.5	27.2	25.9	27.5	26.8	28.0	27.8	27.8	27.8
Pesimist							27.3	27.3	27.3
Optimist							27.8	27.8	27.8
Rritja vjetore e totalit të të ardhurave (%)									
Bazë	4.5	2.3	-7.5	20.0	12.1	13.0	4.5	5.0	5.4
Pesimist							0.8	3.2	3.5
Optimist							5.2	5.5	5.9
Totali i të ardhurave (në miliard Lek)									
Bazë	449.9	460.3	425.9	511.0	572.8	647.2	676.1	709.8	747.9
Pesimist							652.4	673.0	696.8
Optimist							680.6	718.0	760.1
Norma efektive e interesit të borxhit publik (%)									
Bazë	3.5	3.3	3.2	3.0	3.0	3.9	4.4	4.8	5.3
Pesimist							4.4	4.8	5.3
Optimist							4.4	4.8	5.3
Norma nominale e këmbimit, në fund të vitit (Lek/Euro)									
Bazë	123.5	122.2	123.5	120.8	114.9	110.0	110.0	110.0	110.0
Pesimist							110.0	110.0	110.0
Optimist							110.0	110.0	110.0

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2023)

4. KUADRI FISKAL

4.1 Politikat strategjike dhe objektivat afatmesëm

Në vitet e fundit, deri përpara goditjes nga pandemia, financat publike kishin hyrë në një trajektore të sigurt dhe optimale të konsolidimit fiskal, të materializuar në parametrat më të rëndësishëm të qëndrueshmërisë. Ndërsa në vitin 2020 dhe 2021, si kundërpërgjigje kryesore me qëllim amortizimin e goditjeve negative (nga tërmeti dhe sidomos pandemia), u ndërmor një politikë fiskale mjaft ekspansioniste. Për rrjedhojë, në vitin 2021 deficitin i përgjithshëm buxhetor arriti në rreth 4.6% të PBB-së dhe borxhi publik u rrit në rreth 74.5% të PBB-së, pra me rreth 8.7 pp më i lartë krahasuar me fundin e 2019-ës. Gjithashtu, me synimin për të ruajtur sa më shumë të paprekur besueshmërinë e financave publike në perceptimin e tregjeve, në korrik 2020 u ndërmor një nismë tjetër ligjore, duke futur një rregull të ri fiskal në LOB. Ky rregull fiskal i ri, i cili është gjithashtu në përputhje me rekomandimet e KE-së dhe parimet kryesore të acquis të BE-së, bën të detyrueshëm ligjërisht tashmë që duke filluar që prej vitit buxhetor 2024 e në vijim balanca primare faktike nuk mund të rezultojë negative, pra duhet të jetë së paku e balancuar ose pozitive (suficit primar). Në rishikimet e buxhetit për vitin 2022 u krijua hapësira e nevojshme fiskale për të akomoduar elementë të ndryshëm, me qëllim për të zbutur ndikimin e krizës për aspekte të ndryshme sociale dhe ekonomike. PBB-ja e lartë nominale dhe rritja e fortë e të ardhurave të shoqëruara me përmirësime administrative në mbledhjen e tatimeve e ulën deficitin fiskal në 3.7 për qind në vitin 2022. Njëkohësisht, progres i konsiderueshëm u regjistrua në uljen e borxhit publik në raport ndaj PBB-së, që u ul në 64.5 për qind në fund të 2022-it, një rënie e dukshme nga 74.5 për qind e raportuar më 2021, dhe veçanërisht në nivelin parapandemik dhe para tërmetit prej 65.8 për qind të regjistruar më 2019.

Konsolidimi fiskal vijon të jetë objektivi themelor i politikës fiskale, në funksion të drejtpërdrejtë të sigurimit të stabilitetit makroekonomik të vendit, si një premisë thelbësore për sigurimin e një rritje ekonomike të qëndrueshme e gjithëpërfshirëse. Politika fiskale do targetojë një trajektore rënese të borxhit publik, pra një trajektore rënese graduale por e përvitshme, ndërsa balanca primare do të rikthehet në nivel pozitiv që prej vitit 2024 dhe do të vijojë e tillë në vijim, në përputhje edhe me rregullat fiskale në LOB. Në të njëjtën kohë, krahas konsolidimit fiskal, synojmë që të ruajmë një raport të shëndetshëm të shpenzimeve buxhetore korrente dhe kapitale, ku shpenzimet kapitale (pra, investimet publike) do targetohen të jenë rreth 5.0 për qind e PBB në çdo vit buxhetor. Shpenzimet kapitale parashikohen përkatësisht në 5.3 për vitin 2024 dhe 4.8 për qind për vitet 2025 dhe 2026. Defiçiti buxhetor për vitin 2024 planifikohet të jetë në nivelin 2.5 për qind të PBB-së nga rreth 2.2 për qind i pritshëm për vitin 2023. Balanca primare pritet të jetë pozitive në rreth 0.2 për qind, në një përmirësim nga niveli neutral (jo negativ) që pritet për vitin 2023. Balanca korrente fiskale (diferenca midis investimeve publike dhe deficitit fiskal) do të jetë pozitive në vitin 2024, në nivelin prej 2.8 për qind të PBB-së nga një nivel i pritshëm përsëri pozitiv prej 3.7 për qind në vitin 2023, në përputhje kjo me rregullin respektiv fiskal (“rregullin e artë” të buxhetit).

Për periudhën afatmesme 2024–2026, deficitin buxhetor parashikohet mesatarisht në rreth 2.2 për qind në vit. Më konkretisht bilanci i përgjithshëm fiskal synohet në -2.5 për qind për 2024, dhe -2.1 për qind për vitet 2025 dhe 2026. Balanca primare parashikohet mesatarisht në rreth 0.6 për qind në vit gjatë periudhës afatmesme vijuese 2024–2026. Ndërkohë që, duke filluar prej vitit buxhetor 2024 e në vijim ky target do të jetë edhe ligjërisht i detyrueshëm, ku në LOB përcaktohet që duke filluar nga viti buxhetor 2024 e për çdo vit në vijim balanca primare të rezultojë jo më e vogël se sa zero (pra së paku e balancuar ose pozitive). Në vitin 2024, balanca primare është projektuar në rreth 0.2 për qind të PBB-së dhe do të vazhdojë të zgjerohet më tej në normën prej 0.8 për qind në vitin 2025 dhe në 0.9 për qind në vitin 2026. Bilanci korrent fiskal synohet mesatarisht në rreth +2.7 për qind në vit gjatë periudhës afatmesme 2024–2026. Më konkretisht, bilanci korrent fiskal është parashikuar përkatësisht në 2.8 për qind për vitet 2024 dhe 2025 dhe 2.6 për qind për vitin 2026.

Si rrjedhojë, borxhi publik ndaj PBB-së do të vazhdojë trajektoren rënese në përputhje me rregullin fiskal përkatës. Në vitin 2023, borxhi publik pritet të bjerë në rreth 61.5 për qind të PBB-së nga rreth 64.5 për qind në vitin 2022 dhe pritet të vazhdojë të bjerë më tej në rreth 59.8 për qind në vitin 2024. Sipas skenarit bazë, borxhi publik pritet të bjerë në rreth 58.9 për qind në vitin 2026 dhe më tej në rreth 52.7 për qind deri në vitin 2031.

PARIMET DHE RREGULLAT FISKALE¹⁰

Në përputhje të plotë me obligimet që rrjedhin prej ligjit organik të buxhetit (LOB) nr. 9936/2008, të ndryshuar, KMF 2024–2026 materializon parimet dhe rregullat fiskale të mëposhtme:

1. Në çdo ligj vjetor të buxhetit, fillestar apo të rishikuar, si dhe në planifikimet e buxhetit afatmesëm, raporti i borxhit publik ndaj produktit të brendshëm bruto do të planifikohet më i ulët se niveli i vlerësuar për vitin pararendës, deri atëherë kur niveli i borxhit të arrijë dhe qëndrojë poshtë nivelit 45 për qind të produktit të brendshëm bruto;

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal) të LOB-it, KMF 2024–2026 **targeton çdo vit një nivel të borxhit publik total në përqindje të PBB më të ulët se sa niveli i vitit pararendës.**

¹⁰ 1. Linku për raportin “WEO” – <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/10/10/world-economic-outlook-october-2023>

2. *Vlera e produktit të brendshëm bruto, nominale në lekë, e cila do të përdoret për llogaritjen e raportit të borxhit publik ndaj produktit të brendshëm bruto për vitet buxhetore që planifikohen dhe për vitin pararendës, nuk mund të jetë më e lartë se vlera respektive e parashikuar ose vlerësuar në raportin “Perspektiva ekonomike botërore” (World Economic Outlook), të Fondit Monetar Ndërkombëtar, më i fundit i publikuar në kohën kur ligji vjetor i buxhetit dorëzohet për miratim në Kuvend. Kjo dokumentohet qartësisht në relacionin shoqëruar të ligjit vjetor të buxhetit;*

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal) të LOB-it, KMF 2024–2026 **bazohet në projeksionet e mëposhtme të PBB nominale, të cilat paraqiten në mënyrë krahasimore kundrejt projeksioneve të FMN të raportit “Perspektiva Ekonomike Botërore” (World Economic Outlook), të tetorit 2023.**

Parashikimet nominale të MFE dhe FMN	(miliarde lekë)					
	2021	2022	2023 Para.	2024 Para.	2025 Para.	2026 Para.
MFE	1,856.2	2,138.3	2,311.7	2,434.3	2,557.7	2,690.5
FMN - Perspektiva Ekonomike Botërore	1,856.2	2,138.3	2,312.5	2,476.6	2,639.3	2,811.8
Diferenca MFE - FMN (diferenca e vlerave të parashikuara duhet të jetë jo më e madhe se zero)	0.0	0.0	-0.8	-42.3	-81.5	-121.3

3. *Në çdo vit buxhetor të planifikuar duhet të përfshihet një kontingjencë e veçantë, prej jo më pak se 0.7 për qind e shpenzimeve totale të buxhetit, për të kompensuar rreziqe potenciale nga lubatjet në kurset e këmbimit ose normat e interesit, me ndikim në nivelin e borxhit.*

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal) të LOB-it, Kuadri 2024–2026 përfshin për çdo vit në një zë të veçantë të tij, emërtuar “Kontingjencë për lubatjet e normave të interesit etj.” **një kontingjencë prej jo më pak se 0.7 për qind e shpenzimeve totale.**

4. *Të ardhurat nga privatizimi nuk janë pjesë e procesit të programimit buxhetor. Në rastet e arkëtimit, ato përdoren, jo më pak se 50 për qind, për uljen e borxhit publik dhe pjesa tjetër për investime publike. Pas arritjes së nivelit të borxhit publik, sipas përcaktimeve të shkronjës “a”, të pikës 1, të nenit 4/1 të ligjit organik të buxhetit nr 57/2016, përdorimi i të ardhurave të arkëtuara nga privatizimet përcaktohet në ligjin vjetor të buxhetit.*

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal) të LOB-it, Kuadri 2024–2026 **nuk përfshin të hyra nga privatizimet e mundshme.**

5. *Masa e deficitit buxhetor nuk mund të tejkalojë masën e shpenzimeve kapitale të parashikuara çdo vit në ligjin e buxhetit.*

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal – “rregulli i artë”) të LOB-it, deficitin e targetuar në Kuadri 2024–2026 **është çdo vit më i ulët se sa shpenzimet kapitale të planifikuara.** Rrjedhimisht, balanca korrente e targetuar është pozitive prej mesatarisht 2.7 për qind të PBB-së në çdo vit të programuar.

6. *Në çdo vit buxhetor që prej vitit 2024 e në vijim, balanca primare faktike nuk mund të rezultojë negative, pra duhet të jetë të paktën e balancuar ose pozitive (suficit primar).*

Në përputhje me këtë dispozitë, Kuadri 2024–2026 **targeton një balancë primare pozitive në vitin 2024 me 0.2 për qind, 0.8 për qind në vitin 2025 dhe 0.9 për qind në vitin 2026.**

4.2. Implementimi i buxhetit për vitin 2023

Ecuria e treguesve kryesorë të të ardhurave për periudhën janar–shtator 2023

Të ardhurat totale tatimore për periudhën janar–shtator 2023, janë 440,4 miliardë lekë, 8.6% ose 35 miliardë lekë më shumë se 9-mujori i vitit 2022. Nga totali i të ardhurave, të ardhurat e arkëtuara nga “tatimet dhe doganat” (përfshirë kontributet e mbledhura nga DPT) për 9-mujorin 2023, u realizuan në vlerën 415 miliardë lekë, 9.2% ose 35,1 miliardë lekë më shumë se 9-mujori 2022 dhe 2.8% ose 11,2 miliardë lekë më shumë se plani fillestar 9-mujor i vitit 2023.

Tabela 4.2.1: Të ardhurat totale nga tatimet dhe doganat (në milionë lekë)

Lloji i taksës	Fakt 9M 2023	Plan fillestar 9M 2023	Diferenca fakt / Plan fillestar 9 M 2023	
			vlera	%
Totali i TVSH-së neto	143,569	151,256	-7,687	-5.1%
Tatimi mbi fitimin	44,935	35,527	9,408	26.5%
Akciza	43,114	43,575	-461	-1.1%
Tatimi mbi të ardhurat personale	43,819	37,232	6,587	17.7%
Totali i taksave kombëtare	30,315	37,820	-7,505	-19.8%
Taksa doganore	6,700	6,315	385	6.1%
TOTALI TAKSA + DOGANA	312,452	311,725	727	0.2%
Kontributet e mbledhura	102,551	92,099	10,452	11.3%

TOTALI DPD + DPT (Kontribute)	415,003	403,824	11,179	2.8%
--------------------------------------	----------------	----------------	---------------	-------------

Burimi: Ministria e Finacave dhe Ekonomisë (2023)

Faktorët kryesorë që kanë ndikuar në ecurinë pozitive 9-mujore kundrejt planit fillestar janë:

- Fiskalizimi, lufta ndaj informalitetit dhe kontrolli i zinxhirit të transaksioneve ndërmjet operatorëve.
- Zgjerimi i aktivitetit ekonomik, duke u mbështetur nga performanca e mirë e sektorit privat.
- Rritja e të ardhurave nga kontributet si rezultat i rritjes së pagës minimale dhe maksimale mbi të cilën llogariten kontributet, reformës në fushën e pagave si rezultat i së cilës janë rritur pagat, rrjedhimisht edhe kontributet e sigurimeve të sektorit publik, si dhe për shkak të reduktimit të informalitetit në fushën e deklarimit të pagave nga sektori privat

Të ardhurat nga Drejtoria e Përgjithshme e Doganave për 9-mujorin e vitit 2023 ka arkëtuar 159.8 miliardë lekë, me një ulje krahasuar me vitin 2022, në masën 4.6 miliardë lekë ose 2.8% më pak dhe me mosrealizim kundrejt planit fillestar në masën 7.8%.

Tabela 4.2.2: Të ardhurat e mbledhura nga Drejtoria e Përgjithshme e Doganave (në milionë lekë)

Lloji i taksës	Fakt 9M 2023	Plan 9M fillestar 2023	Diferenca fakt / Plan fillestar 2023	
			vlera	%
TVSH në import	107,725	120,040	-12,315	-10.3%
Akciza	43,114	43,575	-461	-1.1%
Renta minerare	2,276	3,492	-1,216	-34.8%
Taksa doganore	6,700	6,315	385	6.1%
TOTAL DPD	159,815	173,422	-13,607	-7.8%

Burimi: Ministria e Finacave dhe Ekonomisë (2023)

Të ardhurat nga "TVSH"-ja në import janë realizuar në vlerën 107.7 miliardë lekë, me mosrealizim në masën 10.3% kundrejt planit fillestar të periudhës. Të ardhurat nga TVSH në import janë impaktuar ndjeshëm në vitin 2023 nga ndryshimet e forta të kursit të këmbimit, të cilat kanë ulur bazën e llogaritjes së TVSH-së për mallrat e importit. Rritja e TVSH-së për shkak të rritjes së volumeve të importit të mallrave nuk ka kompensuar uljen e ndjeshme të TVSH-së për shkak të zvogëlimit të bazës së llogaritjes së TVSH-së si rezultat i zhvlerësimit të euros dhe dollarit.

Të ardhurat nga "Akciza" janë realizuar në vlerën 43.1 miliardë lekë, me mosrealizim kundrejt planit fillestar në masën 1.1%.

Të ardhurat nga "Renta Minerare" në eksport janë realizuar në vlerën 2.3 miliardë lekë, me mosrealizim në masën 34.8% kundrejt planit fillestar. Krahasuar me vitin e kaluar, të ardhurat nga renta minerare për naftën bruto kanë pësuar ulje si rezultat i uljes së sasisë së prodhimit të naftës bruto e cila për 9-mujorin 2023 është 6.2% më pak se viti i kaluar me efekt -159 milionë lekë, por në të njëjtën kohë edhe ulja e çmimit për njësi të naftës bruto në tregjet ndërkombëtare nga 5.7 lekë në 4.07 lekë, ka sjellë një efekt -688 milionë lekë.

Ndërkohë të ardhurat nga renta minerare kanë pësuar ulje edhe pse sasia e prodhimit të mineraleve të eksportuara për 9-mujorin 2023 është rritur 12.6% më shumë se vitin e kaluar me efekt 93.6 milionë lekë, por në të njëjtën kohë edhe ulja e çmimit për njësi të naftës bruto në tregjet ndërkombëtare nga 0.59 lekë në 0.39 lekë, ka sjellë një efekt -281 milionë lekë.

Të ardhurat nga "Taksa Doganore" janë realizuar në vlerën 6.7 miliardë lekë, me realizim në masën 6.1% më shumë se plani fillestar i periudhës. Peshën më të madhe në taksën doganore e zënë produktet si material ndërtimi (38%), veshjet e këmbës dhe të kokës (27%), detergjent, parfumeri (13%).

Të ardhurat e mbledhura nga Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve (duke përfshirë kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore të mbledhura nga DPT) për periudhën Janar-Shtator 2023 janë 255.2 miliardë lekë, me një realizim 110.8% të planit fillestar vjetor dhe 18.4% ose 39.7 miliardë lekë më shumë se të njëjtën periudhë të një viti më parë. Tabela e mëposhtme tregon të dhëna të detajuara mbi performancën tatimore.

Tabela 4.2.4: Të ardhurat e mbledhura nga DPT (në milionë lekë)

Lloji i taksës	Fakt 9M 2023	Plan fillestar 9M 2023	Diferenca fakt / Plan fillestar 2023	
			vlera	%
TVSH NETO	35,844	31,216	4,628	14.8%
TVSH e mbledhur	50,437	44,516	5,921	13.3%
Rimbursimi i TVSH-së	14,594	13,300	1,294	9.7%
Tatimi mbi fitimin	44,935	35,527	9,408	26.5%
Tatimi mbi të ardhurat personale	43,820	37,232	6,588	17.7%
Taksat nacionale	28,039	34,328	-6,289	-18.3%

Total	152,637	138,303	14,334	10.4%
Kontributet	102,551	92,099	10,452	11.3%
TOTAL DPT+ kontribute	255,187	230,402	24,785	10.8%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2023)

Të ardhurat neto nga TVSH janë në vlerën 35.8 miliardë lekë, me një realizim 114.8% kundrejt planit fillestar dhe 7.4 miliardë lekë ose 26 % më shumë se 9-mujori 2022. Në periudhën janar–shtator 2023, shuma e TVSH-së së rimbursuar është 14.6 miliardë lekë, 7% ose 950 milionë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2022 si dhe 1.3 miliardë lekë ose 9.7% më shumë se plani i rimbursimit të TVSH-së për 9-mujorin 2023. Sektorët me kontributin më të madh në të ardhurat nga TVSH-ja, krahasuar me 9-mujorin 2022, janë:

- Në sektorin e shërbimeve të ardhurat për periudhën janar–shtator 2023 janë 14.2 miliardë lekë me rritje në të ardhura 13% ose 1.6 miliardë lekë më shumë e njëjta periudhë e vitit 2022.

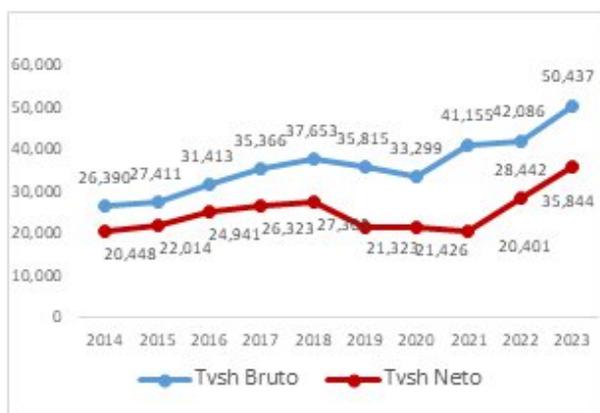
- Në sektorin e prodhimit të ardhurat për periudhën janar–shtator 2023 janë 8.6 miliardë lekë me një rritje në të ardhura 28% ose 1.9 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2022.

- Në sektorin e ndërtimit të ardhurat për periudhën janar–shtator 2023 janë 6.7 miliardë lekë me një rritje në të ardhura 24% ose 1.3 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2022.

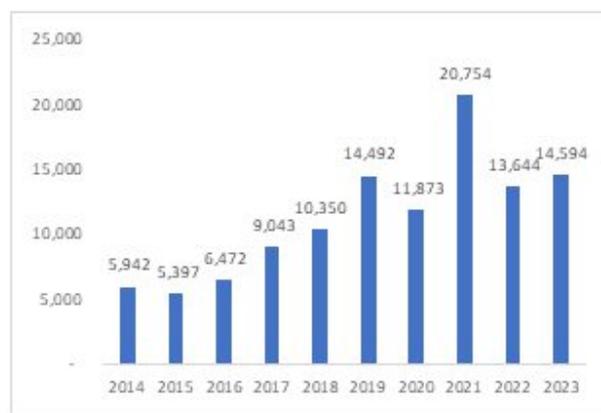
- Në sektorin e transportit të ardhurat për periudhën janar–shtator 2023 janë 982 milionë lekë me një rritje në të ardhura 44% ose 298 milionë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit.

- Në sektorin e tregtisë të ardhurat për periudhën janar–shtator 2023 janë 12.6 miliardë lekë me një rritje në të ardhura 15% ose 1.7 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2022.

Grafiku 4.2.5: Ecuria e TVSH-së gjatë 9-mujore ndër vite (në milionë lekë)

Grafiku 4.2.6: Rimbursimet e TVSH-së për periudhën 9-mujore ndër vite (në milionë lekë)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Të ardhurat nga “Tatimi mbi fitimin” janë realizuar në vlerën 44,9 miliardë lekë, me realizim 26.5% më ose 9,4 miliardë lekë më shumë se plani fillestar i periudhës. Nga analiza e tatimit mbi fitimin sipas sektorëve krahasuar me një vit më parë rezultojnë:

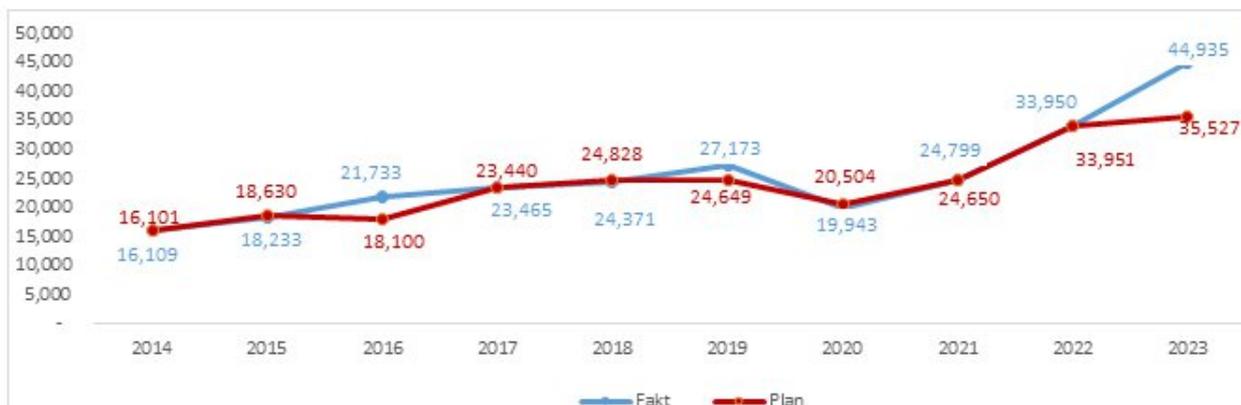
- Në sektorin e shërbimeve të ardhurat për periudhën janar–shtator 2023 janë 16.5 miliardë lekë me rritje në të ardhura 13% ose 1.9 miliardë lekë më shumë e njëjta periudhë e vitit 2022.

- Në sektorin e prodhimit të ardhurat për periudhën janar–shtator 2023 janë 10.2 miliardë lekë me një rritje në të ardhura 28% ose 2.3 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2022.

- Në sektorin e ndërtimit të ardhurat për periudhën janar–shtator 2023 janë 7.5 miliardë lekë me një rritje në të ardhura 24% ose 1.5 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2022.

- Në sektorin e transportit të ardhurat për periudhën janar–shtator 2023 janë 1.1 miliardë lekë me një rritje në të ardhura 45% ose 352 milionë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit.

Grafiku 4.2.7: Ecuria e tatimit mbi fitimin ndër vite për një periudhë 9-mujore (në milionë lekë)

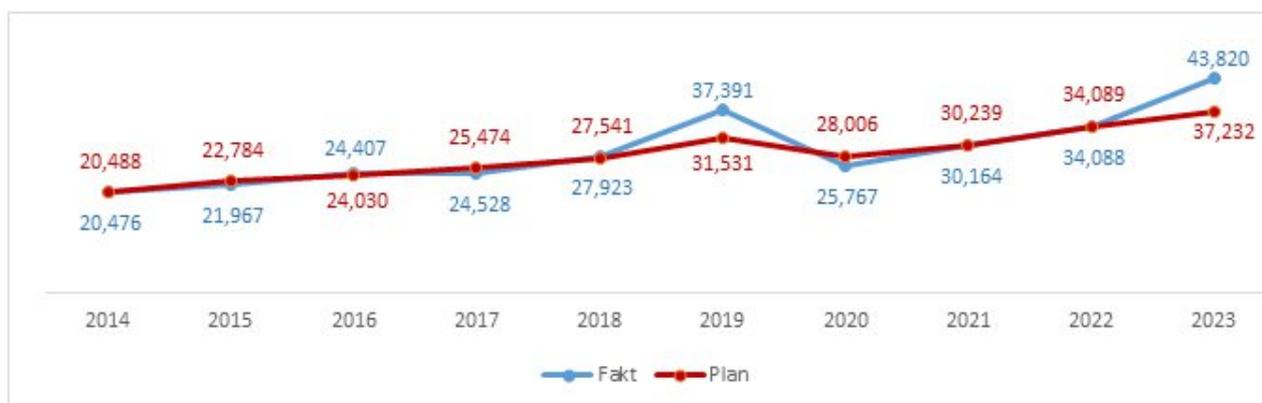

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2023)

Tatimi mbi të ardhurat personale është arkëtuar në vlerën 43,8 miliardë lekë, 9,7 miliardë lekë ose 28.5% më shumë se 9-mujori 2022, si dhe 6,6 miliardë lekë ose 17.7% më shumë se plani fillestar i 9-mujorit 2023. Peshën kryesore për periudhë janar–shtator 2023 në tatimin mbi të ardhurat personale e kanë zërat kryesore si:

- Sektori i shërbimit me gjenerimin më të lartë në të ardhura për periudhën me vlerë 17.2 miliardë lekë për vitin 2023 ose sa 69% e totalit të arkëtuar.
- Sektori i tregtisë me të ardhura 2.6 miliardë lekë ose sa 11% e totalit të arkëtuar.
- Sektori i prodhimit me të ardhura 3.3 miliardë lekë ose sa 13% e totalit të arkëtuar.
- Sektori i transportit me të ardhura 761 milionë lekë ose sa 3% e totalit të arkëtuar.
- Sektori i Ndërtimit me të ardhura 1 miliardë lekë ose sa 4% e totalit të arkëtuar.

Grafiku 4.2.8: Të ardhurat nga tatimi mbi të ardhurat personale gjatë viteve për periudhën 9-mujore (në milionë lekë)

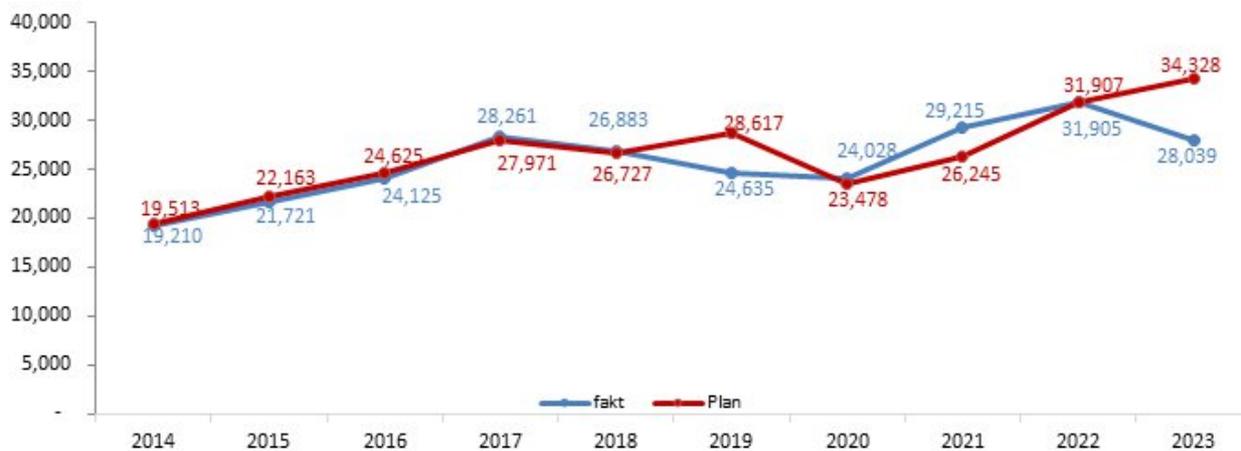

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2023)

- Të ardhurat nga “taksat nacionale” janë realizuar në vlerën 28 miliardë lekë, me mosrealizim në masën 18.3% të planit fillestar të periudhës. Peshën kryesore në të ardhura e zë taksa e qarkullimit me 51%, taksa vjetore e mjeteve të përdorura të transportit me 15 %, ndërsa taksa e ambalazhit + taksa e karbonit + tatimi për lojërat e fatit me rreth 18%.

- Ndikim të rëndësishëm në arkëtime nga taksat nacionale për 9-mujorin 2023 kanë rezultuar:
- Taksa e qarkullimit me të ardhura në masën 14.7 miliardë lekë me një rritje nga viti i kaluar me 970 milionë lekë ose 7.1% më shumë se 9-mujori i vitit 2022.
- Të ardhurat nga taksa vjetore e mjeteve të përdorura të transportit u realizua në masën 4.4 miliardë lekë me një rritje nga viti i kaluar me 349 milionë lekë ose 8.6% më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2022.
- Taksa e karbonit u realizuan në masë 1.9 miliardë lekë me një rritje nga viti i kaluar me 125 milionë lekë ose 7.2% më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2022.

Grafiku 4.2.9: Ecuria e taksës kombëtare ndër vite për periudhën 9-mujore (në milionë lekë)

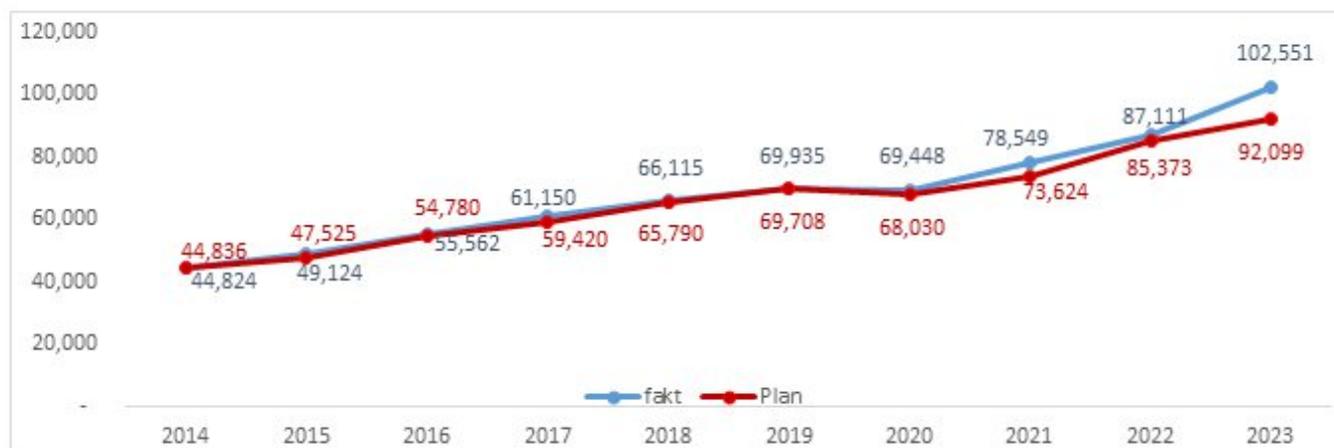

Burimi: Ministria e Finacave dhe Ekonomisë (2023)

Të ardhurat nga “Kontributet e DPT-së” janë realizuar në vlerën 102,6 miliardë lekë, me realizim në masën 11.3% më shumë se plani fillestar i periudhës. Të ardhurat e kontributeve të sigurimeve sipas sektorve për periudhë janar–shtator 2023 rezultojnë:

- Sektori i shërbimit me gjenerimin më të lartë në të ardhurat nga kontributet me vlerë 61.1 miliardë lekë.
- Sektori i tregtisë me të ardhura 15.8 miliardë lekë.
- Sektori i prodhimit me të ardhura 16.3 miliardë lekë.
- Sektori i ndërtimit me të ardhura 6.4 miliardë lekë.
- Sektori i transportit me të ardhura 3 miliardë lekë.

Grafiku 4.2.10: Ecuria e Kontributeve të sigurimeve ndër vite për periudhën 9-mujore (në milionë lekë)

Burimi: Ministria e Finacave dhe Ekonomisë (2023)

Ecuria e treguesve kryesorë të shpenzimeve buxhetore për periudhën janar–shtator 2023

Shpenzimet e përgjithshme publike, për periudhën nëntëmuajore të vitit 2023, arritën në rreth 425.9 miliardë lekë, me një realizim në masën 92.3 për qind të planit të periudhës, ndërsa krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022 ky zë ka rezultuar 3.9 për qind më i lartë ose rreth 16.03 miliardë lekë më shumë. Në *terma vjetorë*, shpenzimet e përgjithshme për periudhën 9-mujore të vitit 2023 u realizuan në masën 61 për qind të planit vjetor.

Shpenzimet korente, për periudhën 9-mujore të vitit 2023, rezultuan në rreth 379.5 miliardë lekë ose 98 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë ky zë ka rezultuar 10.6 për qind më i lartë ose rreth 36.4 miliardë lekë më shumë. Në *terma vjetorë*, shpenzimet korente për periudhën 9-mujore të vitit 2023 janë realizuar në masën 69.4 për qind të planit vjetor.

Zërat kryesorë që ndikuan në nivelin e realizimit të shpenzimeve korente kundrejt planit 9-mujor janë përkatësisht:

- Shpenzimet për subvencione: 127.8 për qind të planit të periudhës dhe 70.3 për qind të planit vjetor.
- Shpenzimet e tjera sociale: 105.5 për qind të planit të periudhës dhe 72 për qind të planit vjetor.
- Shpenzimet e personelit: 102 për qind të planit të periudhës dhe 74.7 për qind të planit vjetor.

Shpenzimet e personelit, për periudhën 9-mujore të vitit 2023, përfaqësuan 19.1 për qind të totalit të shpenzimeve korente. Niveli i shpenzimeve faktike të personelit prej rreth 72.4 miliardë lekë, realizon nivelin e parashikuar për këtë zë në planin e periudhës 9-mujore, në masën 102 për qind. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, ky zë është 16.7 për qind më i lartë ose rreth 10.4 miliardë lekë më shumë. Në terma vjetorë, shpenzimet e personelit rezultojnë 74.7 për qind të planit vjetor.

- Shpenzimet për paga për periudhën 9-mujore të vitit 2023 u realizuan në masën rreth 61.7 miliardë lekë ose 104.1 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022 ky zë rezulton 16.5 për qind më i lartë ose rreth 8.8 miliardë lekë më shumë. Në terma vjetorë, shpenzimet për paga rezultojnë 77.1 për qind të planit vjetor.

- Shpenzimet për sigurime shoqërore rezultuan në masën rreth 10 miliardë lekë ose rreth 100.4 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, shpenzimet për sigurime shoqërore rezultojnë 14.9 për qind më të larta ose rreth 1.3 miliardë lekë më shumë. Në terma vjetorë, shpenzimet për sigurime shoqërore rezultojnë rreth 74.5 për qind të planit vjetor.

Shpenzimet për interesa, për periudhën 9-mujore të vitit 2023, kanë përfaqësuar 9.2 për qind të shpenzimeve korente. Niveli faktik i tyre prej rreth 34.8 miliardë lekë ka rezultuar në masën 89 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, ky zë ka rezultuar 16 për qind më i lartë ose rreth 4.8 miliardë lekë më shumë. Në terma vjetorë, shpenzimet për interesa rezultojnë 57 për qind të planit vjetor.

Shpenzimet operative dhe mirëmbajtje, për periudhën 9-mujore të vitit 2023, kanë shënuar një realizim në masën rreth 42.4 miliardë lekë ose 97.5 për qind të planit të periudhës. Niveli faktik i tyre ka rezultuar në masën 65.1 për qind të planit vjetor. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, ky zë ka rezultuar 10.2 për qind më i lartë, ose rreth 3.9 miliardë lekë më shumë.

Shpenzimet për subvencione, për periudhën 9-mujore të vitit 2023, arritën nivelin rreth 1.1 miliardë lekë, me një realizim në masën 127.8 për qind të planit të periudhës dhe 70.3 për qind të planit vjetor. Ndërkohë që, kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2022 shpenzimet për subvencione rezultojnë 27.7 për qind më të larta ose 244 milionë lekë më shumë.

Shpenzimet për fondet speciale për periudhën 9-mujore të vitit 2023 rezultuan në nivelin rreth 161.4 miliardë lekë, me një realizim prej 98.4 për qind kundrejt planit të periudhës ose 71.3 për qind të planit vjetor. Përkatësisht:

- Shpenzimet për sigurime shoqërore u realizuan në masën rreth 122.3 miliardë lekë, me një realizim në masën 102.5 për qind të planit të periudhës ose 75.7 për qind e planit vjetor.

- Shpenzimet për sigurime shëndetësore u realizuan në masën rreth 38 miliardë lekë, me një realizim në masën 98.1 për qind të planit të periudhës ose 69.8 për qind e planit vjetor.

- Shpenzimet për kompensimin e pronarëve u realizuan në masën rreth 1.02 miliardë lekë, me një realizim në masën 28 për qind të planit të periudhës ose rreth 22.7 për qind e planit vjetor.

Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2022, shpenzimet për sigurime shoqërore rezultuan rreth 8 miliardë lekë më të larta, shpenzimet për sigurime shëndetësore 978 milionë lekë më të larta dhe shpenzimet për kompensimin e pronarëve 203 milionë lekë më të ulëta.

Shpenzimet e tjera sociale, për periudhën 9-mujore të vitit 2023 rezultuan në nivelin rreth 21.6 miliardë lekë, me një realizim prej 105.5 për qind kundrejt planit të periudhës ose 72 për qind të planit vjetor. Përkatësisht:

- *Shpenzimet për papunësinë* për periudhën 9-mujore të vitit 2023 janë realizuar në masën 636 milionë lekë ose 94.1 për qind e planit të periudhës dhe 70.7 për qind e planit vjetor. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2022 shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një rritje në masën 15.1 për qind, ose 84 milionë lekë më shumë.

- *Shpenzimet për ndihmën ekonomike dhe pagesën e paafhtësisë (PAK)* për periudhën 9-mujore të vitit 2023 u realizuan në masën rreth 17.8 miliardë lekë duke rezultuar 100.7 për qind e planit të periudhës. Në raport me planin vjetor, ato janë realizuar në masën 68.4 për qind të tij. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2022 shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një rritje në masën 3.5 për qind ose 593 milionë lekë më shumë.

- *Shpenzimet për kompensimin e ish-të përndjekurve politikë*, për periudhën 9-mujore të vitit 2023 u realizuan në masën 842 milionë lekë duke rezultuar 146.7 për qind e planit të periudhës ose 84.2 për qind e planit vjetor. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2022 shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një rritje prej 47.7 për qind ose 272 milionë lekë më shumë.

- *Shpenzimet për bonusin e lindjeve* për periudhën 9-mujore të vitit 2023 u realizuan në masën 2.4 miliardë lekë duke rezultuar 149 për qind e planit të periudhës ose 109 për qind e planit vjetor me ndryshime. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2022 shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një rritje në masën 4.3 për qind ose 100 milionë lekë më shumë.

Shpenzimet për pushtetin vendor, për periudhën 9-mujore të vitit 2023, kanë arritur në masën rreth 45.7 miliardë lekë duke përbërë 12 për qind të shpenzimeve korrente. Këto shpenzime janë realizuar në masën 94.5 për qind të planit të periudhës ose 69.7 për qind të planit vjetor. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2022 ky nivel rezulton 18.8 për qind më i lartë ose rreth 7.2 miliardë lekë më shumë.

Shpenzimet kapitale, për periudhën 9-mujore të vitit 2023 kanë një realizim në masën rreth 46.4 miliardë lekë ose 71.2 për qind në raport me fondet e planifikuara për këtë periudhë. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, ky zë rezulton 9 për qind më i ulët ose rreth 4.6 miliardë lekë më pak. Konkretisht:

- Financimi i brendshëm për periudhën 9-mujore të vitit 2023 është realizuar në masën rreth 33 miliardë lekë ose 110.2 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, ky zë rezulton 31.4 për qind më i lartë ose rreth 7.9 miliardë lekë më shumë.

- Investimet nga të ardhurat e arsimit të lartë janë realizuar në masën 404 milionë lekë ose 68.2 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, ky zë rezulton 25 për qind më i ulët ose 134 milionë lekë më pak.

- Financimi i huaj ka shënuar një realizim prej rreth 7.9 miliardë lekë ose 26.8 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, ky zë rezulton 32 për qind më i ulët ose rreth 3.7 miliardë lekë më pak.

Në terma vjetorë, për periudhën 9-mujore të vitit 2023 është konstatuar një realizim i përgjithshëm i shpenzimeve kapitale në masën 37.4 për qind të planit vjetor. Konkretisht:

- Financimi i brendshëm është realizuar në masën 45.7 për qind të planit vjetor.

- Investimet nga të ardhurat e arsimit të lartë janë realizuar në masën 40.4 për qind të planit vjetor.

- Financimi i huaj është realizuar në masën 17.3 për qind të planit vjetor.

Fondi i rindërtimit për periudhën 9-mujore të vitit 2023 është realizuar në masën rreth 5 miliardë lekë, duke rezultuar 100 për qind e planit të periudhës dhe e planit vjetor 2023. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2022 ky nivel rezulton 63.4 për qind më i ulët ose rreth 8.7 miliardë lekë më pak.

Niveli i suficitit për periudhën 9-mujore të vitit 2023 rezultoi në rreth 51.4 miliardë lekë nga rreth 8.5 miliardë lekë suficit i planifikuar për këtë periudhë. Krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë, niveli i suficitit ka rezultuar rreth 35.1 miliardë lekë më shumë.

4.3. Planet buxhetore për vitin e dorëzimit të ERP-së

Programimi i të ardhurave të buxhetit për vitin 2024 mbështet objektivat e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për rritjen e të ardhurave, dhe kryesisht atyre që gjenerohen nga sistemi tatimor, me qëllim mbështetjen e shpenzimeve publike për arsimin, shëndetsinë, mbrojtjen sociale, rritjen e rrogave e pensioneve, investimeve në infrastrukturë, bujqësi, energji dhe drejtime të tjera të cilat gjenerojnë zhvillim dhe të ardhura. Njëkohësisht, programimi i drejtë i të ardhurave synon të mbështesë planifikimin e niveleve të duhura të deficitit buxhetor, atij primar, si dhe mbajtjen në kontroll dhe reduktimin gradual të borxhit publik.

Ky program bazohet në përmirësimin e politikave tatimore dhe administrimit fiskal, duke zgjeruar bazën e tatimit dhe minimizuar informalitetin në ekonominë e vendit. Programi i të ardhurave merr në konsideratë gjithashtu faktorët që mund të impaktojnë zhvillimet ekonomike në vitin 2024 përfshirë edhe risqet e mundshme që mund të shfaqen (inflacioni, kursi i këmbimit të monedhave dhe ndikimi I tyre mbi importet dhe eksportet, çmimet, investimet, energjia elektrike etj.). Në programimin e të ardhurave nga tatimet, doganat dhe kontributet e sigurimeve për vitin 2024, janë marrë në konsideratë faktorët kryesorë me ndikim në buxhet, përfshirë efektin e pritshëm të rritjes ekonomike dhe indeksit të çmimeve mbi këto të ardhura, politikat e reja fiskale si dhe efektet e përmirësimit të administrimit tatimor e doganor, përfshirë luftën ndaj informalitet, e shoqëruar kjo me përmirësime ligjore, me qëllim rritjen e nivelit të pajtimit vullnetar të tatimpaguesve me ligjin.

Parashikimi i të ardhurave sipas zërave për vitin 2024

Të ardhurat nga "TVSH-ja" parashikohet të jetë rreth 211.2 miliardë lekë, 11.2 miliardë lekë ose 5.6 % më shumë se pritshmëria për vitin 2023. Burimet e rritjes së TVSH-së në vitin 2024 përfshijnë:

- Rritjen e të ardhurave nga TVSH që gjeneron rritja ekonomike shtesë dhe indeksi i çmimeve;

- Fokusimi për rritjen e të ardhurave nga sektorë në ekspansion si turizmi, akomodimi dhe gjithë sektorët e tjerë të zinxhirit ekonomik që furnizojnë turizmin;

- Përmirësimin e administrimit të TVSH-së nga sistemi i fiskalizimit dhe konsolidimi i faturimit elektronik.

Të ardhurat nga "tatimi mbi fitimin" programohen të jenë +3 miliardë ose 6% më shumë krahasuar me të pritshmin e vitit 2023 (të zhveshur nga faktori *one-off*, taksa e veçantë mbi prodhuesit e energjisë elektrike). Parashikimi i tatimit mbi fitimin korporativ për vitin 2024, bazohet në:

- Deklarimin në mars të vitit 2024 të bilanceve financiare të vitit 2023, vit në të cilin, bazuar edhe në parametrat ekonomikë të identifikuar si rritja e qarkullimit, operatorët ekonomikë kanë realizuar të ardhura dhe fitime të larta, çka do reflektohet në pagesat e detyrimeve të tatimit mbi fitimin nga industri të tilla si turizmi, ndërtimi etj kanë pasur rritje dhe fluks të ardhurash.

- Forcimin e kontrollit të deklaratave, bazuar në kriteret e riskut.

- Efektet e paketës fiskale 2024.

Të ardhurat nga "akciza" programohen 63.6 miliardë lekë, + 4.6 miliardë lekë ose +7.8 % më shumë se i pritshmi i vitit 2023. Faktorët kryesorë në parashikimin e të ardhurave nga akciza lidhen me:

- rritja e nivelit të akcizave për shkak të indeksimit dhe zbatimit të skemës së rritjes për duhanet;
- rritjen e sasive të importit, prodhimit vendës dhe konsumit të mallrave të fortë si karburante, cigare, pije alkoolike, verë, birra etj., kjo edhe për shkak të rritjes shumë të madhe të fluksit të turistëve në vend;
- forcimin e luftës kundër informalitetit, nëpërmjet kontrollit rigoroz të subjekteve të akcizës;
- reduktimit të përjashtimeve dhe rimbursimeve nga kjo taksë;
- efekteve të paketës fiskale që parashikojnë rritjen e akcizës së cigareve sipas grafikut dhe indeksimin e akcizës së produkteve të tjera sipas metodologjisë në fuqi.

Të ardhurat nga "tatimi mbi të ardhurat personale" parashikohen 65.2 miliardë lekë, me rritje prej +9.2 miliardë lekë ose +16.4% më shumë se pritshmëritë për vitin 2023. Në parashikimin e të ardhurave nga tatimi mbi të ardhurat personale janë marrë në konsideratë:

- efektet e reformës së pagave në sektorin shtetëror, rritja e të cilave do të gjenerojë të ardhura shtesë nga tatimi mbi pagat;
- rritjen e numrit të punëmarrësve dhe pagës mesatare në sektorin privat, i cili për shkak të lëvizjeve është i detyruar të ndjekë ritmin e rritjes së pagave në sektorin shtetëror;
- rritjen e të ardhurave nga kategori të tjera si tatimi mbi dividendët, tatimi mbi qiradhënien, tatimi nga bizneset e shërbimeve profesionale etj.;
- rritjen e të ardhurave nga futja në skemën e taksimit të të ardhurave nga turizmi dhe akomodimi të subjekteve që nuk janë të regjistruara dhe deklaruara si njësi akomoduese.

Të ardhurat nga "taksa nacionale dhe të tjera" programohen në nivelin 44.3 miliardë lekë. Parashikimet për këtë taksë për vitin 2024 janë +8% ose + 3.3 miliardë lekë më shumë se i pritshmi 2023, efekte që pritet të vijnë nga rritja ekonomike në tërësi, taksat e reja të licencimit të lojërave të fatit, rritja e konsumit të karburanteve që gjeneron taksat e qarkullimit dhe karbonit etj.

Të ardhurat nga "taksa doganore" në vitin 2024 programohet 9 miliardë lekë, me rritje + 0.2 miliardë lekë ose 2.5% më shumë se i pritshmi për vitin 2023. Në programimin e të ardhurave janë marrë në konsideratë efektet e rritjes së importeve të tatueshme, si dhe disa efekte minimale nga lëvizja e tarifave doganore.

Të ardhurat gjithësej nga "kontributet e sigurimeve shoqërore e shëndetësore" janë programuar të jenë 156,7 miliardë lekë, rritje krahasuar me vitin 2023 për + 13.3 miliardë lekë, ose + 9.3%. Rritja e programuar e të ardhurave mbështetet në këta faktorë:

- rritjen ekonomike të projektuar me efekt në punësim dhe kontribute;
- efekteve nga rritja e pagave dhe kontributeve si rezultat i zbatimit të reformës së pagave në administratë;
- forcimit të kontrollit të punës në të zezë, nivelit të pagës të deklaruar dhe deviacionit të saj nga paga reale që përfitohet;

Parashikimi i shpenzimeve sipas zërave për vitin 2024

Totali i shpenzimeve publike për vitin 2024 programohet në nivelin 737.4 miliardë lekë ose 30.3% e PBB-së.

Shpenzimet e personelit për vitin 2024, reflektojnë koston aktuale të administratës publike, si dhe politikën e re të rritjes së pagave (nisur në 1 prill 2023). Fondi për vijimin e rritjes së pagave duke filluar nga 1 korrik 2024 është planifikuar në shumën 11 miliardë lekë dhe përfshin rritjen e pagës për punonjësit e sistemit shëndetësor, arsimorë, punonjësit me grada dhe nëpunësit e administratës publike. Shpenzimet totale për pagat në administratën publike janë planifikuar në masën 119.8 miliardë lekë ose 4.9% e PBB-së.

Shpenzimet për interesa parashikohen në nivelin 66.2 miliardë lekë ose 2.7% të PBB-së, duke përfshirë në të dhe një rezervë prej 5.3 miliardë lekë për të mitiguar risqet e mundshme nga luhajtjet e normave të interesit, kursit të këmbimit etj.

Shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes për qeverisjen qendrore për vitin 2024 (pa përfshirë shpenzimet që realizohen nga institucione publike, që kanë si burim financimi të ardhurat jashtë limitit), janë parashikuar në masën 63.45 miliardë lekë ose rreth 2.6% e PBB-së. Në këtë zë është programuar mbështetja me prioritet e politikave ekzistuese të qeverisjes qendrore si: skema e fermerëve, mirëmbajtja e rrugëve nacionale, mirëmbajtja e sistemeve të IT, skemat për mbështetjen e zhvillimit ekonomik dhe mbështetja për arsimin e sportin.

Shpenzimet e buxhetit vendor për vitin 2024, janë parashikuar në masën 71.25 miliardë lekë, me një rritje prej 10.4% më shumë se buxheti i vitit 2023. Këto shpenzime për vitin 2024, zënë 2.9% të PBB-së nga 2.3% që zinin në vitin 2013. Transferta e pakushtëzuar për vitin 2024, krahasuar me vitin 2023 është 2.5 miliardë lekë më shumë ose rreth 12% më e lartë dhe krahasuar me vitin 2015 (viti para reformës administrativo-territoriale), është 12.1 miliardë lekë më shumë ose rreth 92% më e lartë. Në transfertën e pakushtëzuar të parashikuar për vitin 2024, 24.3 miliardë lekë, do të shtohen edhe fondet prej 10.7 miliardë lekë transfertë e pakushtëzuar sektoriale për

funksionet e reja, si dhe 1.5 miliardë lekë transfertë sektoriale për rritjen e pagave. Në total, në vitin 2024, granti nga buxheti i shtetit për pushtetin vendor do të jetë në shumën 36.6 miliardë lekë.

Shpenzimet e fondeve speciale që përfshin shpenzimet totale për fondet e sigurimeve shoqërore, shëndetësore dhe kompensimin në vlerë të ish-pronarëve, janë planifikuar në vlerën prej 249 miliardë lekë ose 10.2% e PBB-së. Niveli i shpenzimeve për skemën e sigurimeve shoqërore për vitin 2024, parashikohet në masën 178 miliardë lekë ose 7.3% e PBB-së. Nga ky fond, për indeksimin e pensioneve është parashikuar niveli prej 4.1 miliardë lekë dhe 3.6 miliardë lekë për bonusin e fundvitit për pensionistët. Ndërsa, shpenzimet e skemës së sigurimeve të kujdesit shëndetësor për vitin 2024 janë parashikuar në masën 58 miliardë lekë ose 2.4% e PBB-së.

Së fundi, *shpenzimet për Fondin e Kompensimit në vlerë të Pronarëve*, parashikohen në total në masën 5 miliardë lekë ose 0.2% e PBB-së.

Shpenzime të tjera sociale, përfshin fondet për pagesën e papunësisë, aftësisë së kufizuar, ndihmës ekonomike, dëmshpërblimin e ish-të përndjekurve politikë dhe bonusin e lindjeve.

- Shpenzimet për pagesën e papunësisë parashikohen në nivelin 800 milionë lekë.
- Shpenzimet për pagesën e ndihmës ekonomike dhe aftësisë së kufizuar parashikohen në nivelin 26.25 miliardë lekë ose 1.1% e PBB-së.
- Për ish-të përndjekurit është parashikuar një fond prej 1.2 miliardë lekë ose 0.05% e PBB-së.
- Për bonusin e lindjeve është parashikuar një fond prej 2.2 miliardë lekë ose 0.1% e PBB-së.

Shpenzimet për subvencione janë parashikuar në masën 1.85 miliardë lekë duke u rritur krahasuar me një vit më parë. Këto shpenzime shkojnë për mbështetjen e sektorit të ujësjellës-kanalizimeve bazuar në performancën e tij, për nxitjen e punësimin, për të mbuluar një pjesë të shpenzimeve të veprimtarisë hekurudhore dhe veprimtarisë së shërbimeve qeveritare.

Niveli i fondit rezervë për vitin 2024, planifikohet në masën 2.5 miliardë lekë, dhe përdoret për raste të parashikuara.

Investimet publike për vitin 2024 janë planifikuar në masën 5.3% e PBB ose 129.4 miliardë lekë (duke përfshirë këtu dhe fondin e rindërtimit në shumën 7 miliardë lekë). Në planifikimin e investimeve për vitin 2024 janë mbajtur në konsideratë të gjitha detyrimet kontraktuale për projektet e investimeve me financim të huaj dhe të brendshëm dhe do të ketë përparësi financimi i projekteve në vazhdim.

4.4 Perspektiva buxhetore afatmesme

Metodologjia e programimit të të ardhurave është bazuar në modelet e njohura të projeksionit, dhe në analizën e detajuar të faktorëve që ndikojnë në secilën taksë, tatim apo kontribut. Modeli i përdorur bazohet në parashikimet makroekonomike për periudhën 2024–2026 e në vijim në lidhje me rritjen ekonomike nominale të projektuar, indeksin e çmimeve të parashikuar, lëvizjet e mundshme të kursit të këmbimit të monedhave, fluksin e pritshëm dhe analizën e importeve të grup produkteve kryesore, si dhe analizat e serive kohore për çdo taksë. Parashikimet e të ardhurave marrin në konsideratë gjithashtu edhe efektet e politikave fiskale që do të implementohen, si dhe efektet e projektuara për rritjen e të ardhurave bazuar në aktivitetet dhe operacionet që do zbatohen në kuadrin e përmirësimit të administrimit tatimor dhe doganor.

Në planifikimin e të ardhurave janë marrë në konsideratë sasitë dhe çmimet e mallrave kryesorë të importit dhe prodhimit vendës që gjenerojnë deri në 90% të vlerës së të ardhurave totale, si dhe tendenca e ecurisë së tyre të pritshme në vijim. Treguesit kryesorë për projektimin e të ardhurave përfshijnë:

- Rritjen ekonomike nominale të PBB-së, duke analizuar këtë efekt në mënyrë të integruar me faktorë të tjerë për çdo taksë në veçanti, të ndërlidhur me të dhënat historike dhe projeksionet e çmimeve në tregjeve ndërkombëtare. Rritja ekonomike e projektuar është kalkuluar që të impaktojë zërat e tatimeve, taksave dhe kontributeve, duke aplikuar koeficientin e elasticitetit si tregues i reflektimit të rritjes ekonomike mbi të ardhurat buxhetit;

- Indeksi i projektuar i çmimeve i cili është reflektuar në ata zëra tatimesh që kalkuloohen sipas metodës *add valorem*;

- Kursin e pritshëm të vlerësuar të këmbimit të dy monedhave kryesore: USD dhe EURO me lekun, me qëllim kalkulimin e bazës së llogaritjes së detyrimeve tatimore për mallrat e importit dhe eksportit;

- Çmimet në bursë të mallrave me peshe si karburantet, energjia, mineralet etj., të cilat kanë ndikim të ndjeshëm në të ardhurat e buxhetit;

- Vlerësimet mbi bazën e analizave të sasive të pritshme të importit dhe eksportit të mallrave.

Për vitet 2025 –2026, *shpenzimet e përgjithshme buxhetore* rezultojnë në rënie në përqindje ndaj PBB-së, pjesë kjo e politikës së nisur në kuadër të konsolidimit fiskal me objektiv madhor uljen e borxhit publik dhe ruajtjen e parametrave të tjerë makroekonomikë në nivele të qëndrueshme. Konkretisht, këto shpenzime rezultojnë në vitin 2025 në masën 29.8% e PBB-së dhe në vitin 2026 në masën 29.9% e PBB-së.

Shpenzimet e personelit ruajnë nivelin mesatar prej 4.9% të PBB dhe përgjatë 2025-2026 dhe nuk kanë të parashikuar politika të reja pagash. Në vitin 2026, parashikohet 3 miliardë lekë politikë e re selektive për rritjen e

pagave për sektorët prioritarë në masën 0.1% të PBB-së, si dhe indeksimi i pagave të administratës publike me inflacionin duke planifikuar një fond prej 0.2% të PBB-së për këtë qëllim.

Shpenzimet për interesa planifikohen të rriten me 0.1 pikë përqindje në vitin 2025 krahasuar me vitin 2024. Ndërsa më 2026, këto shpenzime rriten me 0.3 pikë përqindje krahasuar me 2025-n. Kjo rritje e shpenzimeve për interesa pritet si pasojë e rritjes së normave të interesit në tregun e jashtëm dhe atë vendës përgjatë viteve 2022 dhe 2023. Ndikimi në shpenzimet për interesa pritet të zgjasë edhe gjatë viteve në vijim për shkak të zëvendësimit të letrave me vlerë të maturimit me norma më të ulëta interesi, me letra me vlerë të emetuara ose kredi të disbursuara në mjedis me norma interesi të rritura. Në këtë drejtim Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka parashikuar një tendencë rënëse pothuajse graduale të rritjes së shpenzimeve për interesa ndaj PBB-së nga 0.4% në vitin 2023, në 0.3% (2024), 0.1% (2025), 0.2% (2026), 0.1% (2026) deri në 0% në vitin 2028.

Shpenzime operative dhe të mirëmbajtjes planifikohen të ulen në vitet 2025 në 2.6% të PBB krahasuar me 2.7% të PBB të planifikuar në vitin 2024. Kjo për shkak të heqjes së politikave one-off që parashikohen të realizohen në vitin 2024 nga ky zë.

Shpenzime për fondet sociale qëndrojnë në nivele të qëndrueshme me mesatarisht 10.2% e PBB për vitet 2025-2026 dhe nuk priten të realizohen politika të reja për këtë periudhë me impakt të lartë në buxhet.

Shpenzimet për buxhetin vendor ruajnë trendin dhe në vitin 2025-2026 duke kulmuar në 3% të PBB në vitin 2026.

Shpenzimet për investime për periudhën 2025-2026 rezultojnë në rënie me 4.8% të PBB krahasuar me 5.3% të PBB të planifikuar në vitin 2024, duke shpjeguar pjesërisht kështu dhe zërin kryesor ku është realizuar reduktimi i shpenzimeve në kuadër të objektivit të konsolidimit fiskal.

Në përfundim, për vitet 2025-2026, sikurse sqarohet dhe më sipër nuk kemi politika të reja të parashikuara për t'u financuar të cilat tejkalojnë 0.1% të PBB-së, por do të vijojmë me akomodimin e efekteve të politikave ekzistuese të ndërmarra deri tani. Politika e rritjes së pagave do t'i kushtojë buxhetit të shtetit në masën 39.1 miliardë lekë, efekt që materializohet i plotë duke filluar nga viti 2025 e në vijim.

- Nevojat afatmesme për financim të qeverisë qendrore

Në periudhën afatmesme, nevojat për financim të qeverisë qendrore do të realizohen duke përdorur si huamarrjen e brendshme ashtu edhe atë të jashtme. Burimet e brendshme të huamarrjes do të vazhdojnë të jenë kontribuesi kryesor për të mbajtur nën kontroll riskun e kursit të këmbimit (duke ulur në afat të mesëm raportin e borxhit në valutë/ borxhit total dhe duke ruajtur këtë tregues nën kufirin prej 50% të përcaktuar në Strategjinë Afatmesme të Menaxhimit të Borxhit). Pavarësisht pritshmërive pozitive në aktivitetin e institucioneve jofinanciare, huamarrja e brendshme do të vazhdojë të mbështetet më së shumti në sektorin bankar. Instrumentet afatshkurtra do të synohen kryesisht në masën e nevojshme për rifinancimin e titujve afatshkurtër ekzistues, ndërkohë që instrumentet afatgjata do të përdoren për sigurimin e financimit të ri përveçse për rifinancimin e titujve afatgjatë që maturohen. Në çdo rast plani i huamarrjes do të drejtohet edhe nga interesi i investitorëve ndaj llojit të instrumenteve. Struktura e huamarrjes së brendshme do të mbetet deri diku fleksibël për sa i përket përzgjedhjes së instrumenteve, në varësi të kushteve të tregut (niveli i kërkesës, normat e interesit etj.), në mënyrë që të sigurohet një raport i përshtatshëm midis kostos dhe risqeve.

Në periudhën afatmesme, burimet e jashtme të huamarrjes do të kontribuojnë në optimizimin e kostos së portofolit të borxhit, pasi një pjesë e konsiderueshme e kësaj huamarrjeje pritet të realizohet nëpërmjet kredive që do të merren nga kreditorët shumëpalësh dhe dypalësh, gjë që i ofron qeverisë kushte më të favorshme financiare sesa tregu. Huamarrja e jashtme nga burime dypalëshe dhe shumëpalëshe do të përdoret kryesisht për financimin e projekteve prioritare të qeverisë dhe reformave të ndërmarra nga qeveria. Gjithashtu, do të synohen burimet private të financimit nga tregjet ndërkombëtare të kapitalit, më së shumti për të menaxhuar risqet e rifinancimit në vitet e pikut të maturimeve, për të menaxhuar detyrimet e borxhit në valutë. Kjo do të mundsojë dhe mbajtjen e huamarrjes së brendshme brenda niveleve të pranueshme për të shmangur efektin *Crowding Out*, si dhe shmangien e presionit në normat e interesit që do të ndodhte në rastet e financimit në një nivel që do të ishte përtej kapaciteteve normale, të tregut të brendshëm.

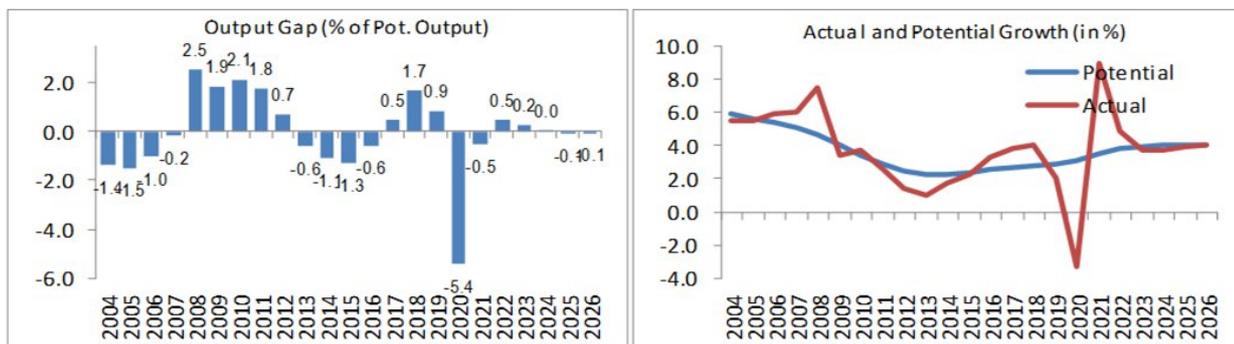
4.5 Bilanca strukturore (përbërësi ciklik i deficitit, masat e njëhershme dhe të përkohshme, pozicioni fiskal)

Vlerësimi i PBB-së potenciale dhe hendekut të prodhimit

Teknika e filtrimit HP u përdor për të vlerësuar një seri kohore të PBB-së potenciale. Filtrimi HP është aplikuar në rritjen ekonomike aktuale vjetore me çmime konstante, duke marrë parasysh vlerat më të përshtatshme të parametrin lambda në rastin e të dhënave vjetore, përkatësisht: $\lambda = 100$; $\lambda = 30$; $\lambda = 6.5$. Rritja e PBB-së potenciale u nxor më pas si një mesatare e serive të filtrimit HP bazuar në këta tre parametra të ndryshëm të lambda. Bazuar në rritjen potenciale të përfutur, u nxor më pas niveli i PBB-së potenciale dhe në përputhje me të u llogarit dhe niveli i output-it. Parashikimet më të fundit të MFE-së deri në vitin 2031 janë përdorur për t'u marrë me problemin e të dhënës së fundit që shfaq teknika e filtrimit HP.

Hendeku i prodhimit, e përcaktuar zyrtarisht si $G_t = \frac{GDP_{t,aktual} - GDP_{t,potencial}}{GDP_{t,potencial}}$ është paraqitur në anën e majtë të figurës së mëposhtme. Ndërsa rritja potenciale përkatëse kundrejt asaj aktuale paraqitet në anën e djathtë.

Grafik 4.5.1 Hendeku i prodhimit (majtas) dhe rritja aktuale dhe potenciale (djathtas)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomise (2023)

Rezultatet ekonometrike tregojnë se prodhimi aktual mbeti nën potencial gjatë periudhës 2003–2006, gati duke e mbyllur hendekun më 2007 përpara se të rritej në një nivel dukshëm pozitiv në vitin 2008. Zhvendosja pozitive në hendekun e prodhimit vazhdoi gjatë viteve 2009–2012, duke u zvogëluar gradualisht për shkak të rritjes aktuale më të ulët krahasuar me rritjen potenciale, e ndikuar nga efektet negative të krizës financiare globale.

Pavarësisht elasticitetit të Shqipërisë në absorbimin e ndikimit fillestar të krizës financiare globale më 2009, duke shmangur një recesion të rëndë të përjetuar nga shumë vende të tjera, vendi dëshmoi një dobësim të konsiderueshëm të rritjes aktuale ekonomike. Kjo rënie ishte e dukshme jo vetëm në krahasim me nivelet e para krizës, por edhe në lidhje me rritjen e mundshme të saj. Viti 2013 shënoi normën më të ulët të rritjes, që përkon me zhvendosjen e hendekut të prodhimit në territor negativ, një tendencë që vazhdoi deri në vitin 2016, duke arritur nivelin më të ulët në vitin 2015. Hendeku i prodhimit u kthye lehtësisht pozitiv në vitin 2017, pësoi një intensifikimi të theksuar më 2018, dhe mbeti i fuqishëm në vitin 2019, pavarësisht rritjes aktuale më të ulët, veçanërisht në tremujorin e fundit kur vendi u përball me ndikimin e tërmetit të nëntorit. Viti 2020 dëshmoi një pikë kthese të rëndësishme, e nxitur kryesisht nga pandemia COVID-19, e cila shkaktoi një recesion të mprehtë prej rreth -3.3 për qind. Kjo rënie reflektoi, deri diku, edhe ngadalësimin e dukshëm të rritjes aktuale të vërejtur në vitin 2019. Për rrjedhojë, hendeku i prodhimit arriti pikën më negative në dekada, duke regjistruar rreth -5.4 për qind të PBB-së potenciale.

Një tkurrje më pak e rëndë më 2020 sesa pritej fillimisht, e shoqëruar me rimëkëmbjen e fortë më 2021, e shënuar nga një rritje aktuale prej 8.9 për qind dhe rritje e qëndrueshme e fuqishme në 4.9 për qind për vitin 2022, veçanërisht në mes të një sezoni turistik mjaft pozitiv dhe pavarësisht sfidave që rrjedhin nga oferta globale dhe kushtet e goditjeve tregtare, kanë rezultuar në mbylljen thuajse të plotë të hendekut të prodhimit në vitin 2021. Hendeku mbeti vetëm pak në territor negativ dhe vlerësohet të jetë zhvendosur lehtë në territor pozitiv në vitin 2022.

Në vitin 2023, ndikimi kompensues i kushteve financiare dukshëm më të shtrënguara dhe efektet gjëryese të inflacionit në të ardhurat reale, të kundërbalancuar veçanërisht nga një sezon i fuqishëm turistik, rezultuan në një projeksion rritjeje dukshëm më të lartë se ai fillestar (3.5 për qind kundrejt 2.6 përqind). Ky projeksion bie pak më poshtë se rritja e mundshme përkatëse e vlerësuar prej 3.9 për qind, duke çuar në një prodhim që konvergjon në thelb me potencialin, duke shfaqur një hendek minimal pozitiv të prodhimit prej 0.4 për qind. Duke parë në periudhën afatmesme (2024–26) në këtë skenar bazë makroekonomik dhe fiskal, rritja e parashikuar përputhet ngushtë me rritjen e mundshme të vlerësuar prej rreth 4 për qind, duke rezultuar në një hendek të prodhimit praktikisht neutral për periudhën.

Vlerësimi i elasticitetit dhe ndjeshmërisë së buxhetit ndaj hendekut të prodhimit

Pasi u hoqën faktorët që kanë pasur ndikime vetëm në një periudhë të caktuar, u vlerësuan elasticitetet e të ardhurave dhe të shpenzimeve edhe me metodën e disagregimit (sipas qasjes së OECD-së 2005) dhe me metodën agregate (sipas qasjes së FMN-së 2010). Elasticiteti i përgjithshëm nga secila metodë ishte 1.029, dhe 1.445.¹¹

Të ardhurat totale u rregulluan për efektet e ciklit, duke aplikuar mbi to elasticitetin mesatar të përfituar nga të dyja qasjet, i cili është:

$$\varepsilon_{R,Y} = \text{mesatare} (1.029, 1.445) = 1.237$$

¹¹ Për shkak të mungesës së të dhënave dhe serive relativisht të shkurtra, në rastin e metodës së disagregimit disa prej elasticiteteve/koefficienteve të vlerësuar nuk ishin të rëndësishëm në nivelet konvencionale dhe u vendosën disa supozime.

Për sa u përket elasticiteteve të shpenzimeve, ato nuk ishin të ndryshme nga niveli zero. Analiza e regresionit na prodhoi elasticitete të shpenzimeve me shenjë negative, sipas të dyja metodave, por asnjëra prej tyre nuk ishte statistikisht e rëndësishme, duke na treguar se koeficienti i elasticitetit është i barabartë me zero:

$$\varepsilon_{G,Y} = 0$$

Si rezultat, shpenzimet totale nuk u rregulluan për efekte ciklike. Aplikimi direkt i formulës së ndjeshmërisë për bilancin e buxhetit ndaj hendekut të prodhimit (ose i ashtuquajtur elasticitet i pjesshëm) na dha vlerën e mëposhtme:

$$\sigma_B = r(\varepsilon_{R,Y} - 1) - g(\varepsilon_{G,Y} - 1) = 0.253(1.237 - 1) - 0.264(0 - 1) = 0.323$$

Ku $r = 0.253$ është norma mesatare e të ardhurave totale ndaj PBB-së (duke përjashtuar faktorët njëndikimësh) për 5 vitet e fundit (2018 – 2022); $g = 0.264$ është norma mesatare e shpenzimeve primare ndaj PBB-së (duke përjashtuar faktorët njëndikimësh) për të njëjtën periudhë. Parametri i vlerësuar i ndjeshmërisë së buxhetit (σ_B) na thotë se për çdo pikë përqindje negative (pozitive) të hendekut të prodhimit, bilanci i përgjithshëm fiskal primar do të përkeqësohet (përmirësohet) me 0.323 pikë përqindjeje të PBB-së potenciale.

Llogaritja e bilancit fiskal të rregulluar ciklikisht dhe vlerësimi i ndikimit të pritsbëm të politikës fiskale në ekonomi.

Bazuar te hendeku i vlerësuar i prodhimit (OG) dhe parametri i ndjeshmërisë së buxhetit (σ_B) komponenti ciklik i bilancit fiskal primar (CPB) në terma të PBB-së potenciale është llogaritur, si:

$$CBT_t = \sigma_B * OG_t$$

ku stabilizatorët automatikë (AS) janë përkufizuar si ndryshimi i CPB-së të dyja viteve rresht, pra:

$$AS_t = CPB_t - CPB_{t-1}$$

Bilanci primar i rregulluar ciklikisht (CAPB) llogaritet si diferencë mes bilancit primar fiskal aktual (PB) dhe komponentit të tij ciklik (CPB):

$$CAPB_t = PB_t - CPB_t$$

Bilanci i përgjithshëm i rregulluar ciklikisht (CAB) del pasi bilancit primar të rregulluar ciklikisht i hiqen shpenzimet për interesat (INT) te bilanci primar i rregulluar ciklikisht:

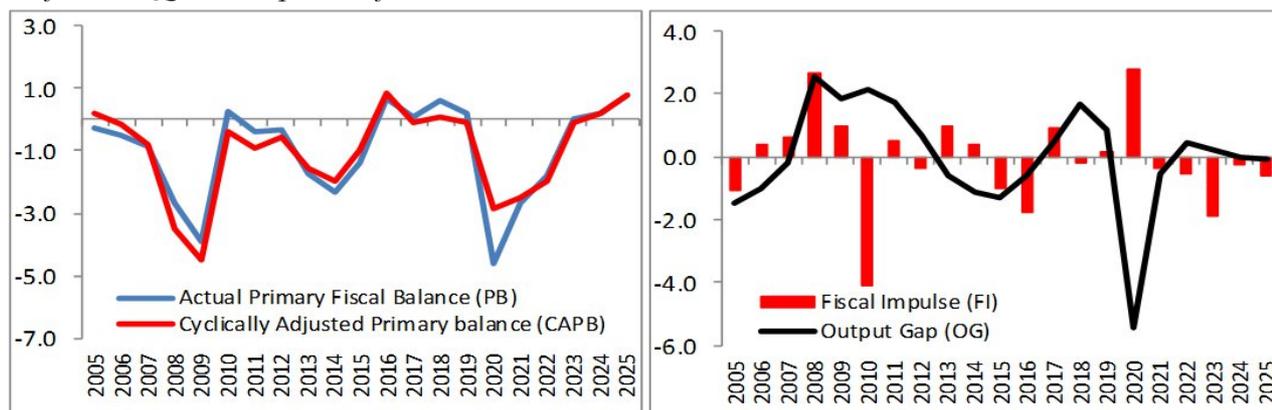
$$CAB_t = CAPB_t - INT_t$$

Impulsi fiskal (FI) në terma të PBB-së potenciale është ndryshimi i bilancit primar të rregulluar ciklikisht çdo vit, relativisht me vitin e kaluar:

$$FI_t = CAPB_{t-1} - CAPB_t$$

Për të vlerësuar qëndrimin e politikës fiskale, duke faktorizuar në drejtimin e impulsit fiskal (shtrëngim ose lehtësim) dhe hendekut të prodhimit (negativ ose pozitiv), ne kryejmë një vlerësim të drejtpërdrejtë nëse politika ka qenë prociklike, kundërciklike ose neutrale gjatë periudhave të caktuara. Analiza jonë shtrihet nga viti 2001 dhe përfshin horizontin kohor të ardhshëm trevjeçar të EPR-së aktuale, duke u shtrirë deri në vitin 2026. Qëndrimi fiskal vlerësohet për intervale katërvjeçare, duke marrë parasysh boshllëqet kumulative të prodhimit dhe impulsset fiskale. Rezultatet e detajuara empirike janë paraqitur në grafikun dhe tabelat vijuese.

Grafik 4.5.2 Qëndrimi i politikës fiskale

Tabelë 4.5.1 Qëndrimi i politikës fiskale

Year	Output Gap (OG)	Actual Overall Fiscal Balance (B)	Actual Primary Fiscal Balance (PB)	Cyclical Primary balance (CPB)	Cyclically Adjusted Primary balance (CAPB)	Interest Expenditures (INT)	Cyclically Adjusted Overall Balance (CAB)	Automatic Stabilizers (AS)	Fiscal Impulse (FI)	Fiscal stance relative to output gap, cumulative in 4-years intervals		
										OG	FI	Fiscal stance
1999	1.4	-9.6	-1.7	0.4	-2.2	7.9	-10.0	-	-			
2000	0.4	-8.0	-2.1	0.1	-2.2	5.9	-8.1	-0.3	0.1			
2001	1.5	-7.2	-3.0	0.5	-3.5	4.2	-7.6	0.3	1.2			
2002	-0.5	-6.2	-2.2	-0.2	-2.0	4.1	-6.1	-0.6	-1.5			
2003	-1.1	-5.0	-0.6	-0.3	-0.3	4.4	-4.7	-0.2	-1.7	-4	-4	Pro-cyclical, skewed toward fiscal consolidation
2004	-1.4	-5.2	-1.3	-0.4	-0.9	3.9	-4.7	-0.1	0.6			
2005	-1.5	-3.5	-0.3	-0.5	0.2	3.2	-3.0	0.0	-1.1			
2006	-1.0	-3.4	-0.5	-0.3	-0.2	2.9	-3.0	0.1	0.4			
2007	-0.2	-3.5	-0.9	-0.1	-0.8	2.7	-3.5	0.3	0.7	3	5	Pro-cyclical, skewed toward fiscal expansion
2008	2.5	-5.6	-2.7	0.8	-3.5	2.9	-6.4	0.9	2.7			
2009	1.9	-7.1	-3.9	0.6	-4.5	3.2	-7.7	-0.2	1.0			
2010	2.1	-3.1	0.3	0.7	-0.4	3.4	-3.8	0.1	-4.1			
2011	1.8	-3.5	-0.4	0.6	-0.9	3.2	-4.1	-0.1	0.5	4	-3	Counter-cyclical
2012	0.7	-3.4	-0.3	0.2	-0.5	3.1	-3.7	-0.4	-0.4			
2013	-0.6	-5.0	-1.7	-0.2	-1.6	3.2	-4.8	-0.4	1.0			
2014	-1.1	-5.2	-2.3	-0.4	-1.9	2.9	-4.8	-0.2	0.4			
2015	-1.3	-4.1	-1.4	-0.4	-0.9	2.7	-3.6	-0.1	-1.0	-2	-1	Pro-cyclical, skewed toward fiscal consolidation
2016	-0.6	-1.8	0.7	-0.2	0.8	2.5	-1.6	0.2	-1.8			
2017	0.5	-2.0	0.1	0.2	-0.1	2.1	-2.2	0.3	0.9			
2018	1.7	-1.6	0.6	0.5	0.1	2.2	-2.1	0.4	-0.2			
2019	0.9	-1.9	0.2	0.3	-0.1	2.1	-2.1	-0.3	0.2			
2020	-5.4	-6.7	-4.6	-1.8	-2.9	2.1	-4.9	-2.0	2.8	-3	2	Counter-cyclical
2021	-0.5	-4.6	-2.7	-0.2	-2.5	1.9	-4.4	1.6	-0.4			
2022	0.5	-3.7	-1.8	0.2	-2.0	1.9	-3.8	0.3	-0.5			
2023	0.2	-2.2	0.0	0.1	-0.1	2.2	-2.3	-0.1	-1.9	1	-3	Counter-cyclical
2024	0.0	-2.5	0.2	0.0	0.2	2.7	-2.5	-0.1	-0.3			
2025	-0.1	-2.1	0.8	0.0	0.8	2.8	-2.0	0.0	-0.6			
2026	-0.1	-2.1	0.9	0.0	1.0	3.1	-2.1	0.0	-0.1			

Tabelë 4.5.2 Politika fiskale në raport me ciklet ekonomike

Fiscal stance	Unit	Number of years	
		2000 - 2023	2024 - 2026
Cumulative output gap v.s. Cumulative fiscal impulse --> Overall fiscal stance			
Cumulative output gap	p.p. of GDP	-1	0
Cumulative fiscal impulse	p.p. of GDP	-2	-1
Overall fiscal stance		Pro-cyclical, skewed toward fiscal consolidation	Neutral

Kolona e fundit e tabelës 4.5.1 jep një vlerësim cilësor të qëndrimit fiskal gjatë intervaleve katërvjeçare. Ky vlerësim merr parasysh boshllëqet kumulative të prodhimit dhe impulset fiskale të vlerësuara përkatëse për çdo periudhë. Bazuar në këto matje dhe lidhjen e tyre, del në përfundimin nëse qëndrimi i politikës fiskale gjatë çdo intervali katërvjeçar ishte “kundërciklik”, “neutral” apo “prociklik”. Në rastet kur qëndrimi fiskal identifikohet si “prociklik”, shtohet një kualifikim dytësor, që tregon nëse ky prociklikalitet anonte më shumë drejt “konsolidimit fiskal” apo “zgjerimit fiskal”.

Për shembull, gjatë viteve 2002–2005, si hendeku kumulativ i prodhimit ashtu edhe impulset fiskale ishin negative (të dyja në -4 p.p.), duke e kategorizuar qëndrimin e politikës fiskale si “prociklike”. Për më tepër, duke qenë se impulset fiskale kumulative ishin tkurrëse (negative), ajo cilësohet më tej si “prociklike dhe e anuar drejt konsolidimit fiskal”. Po kështu, për periudhën 2014–2017, qëndrimi fiskal karakterizohet edhe si “prociklik dhe i prirur drejt konsolidimit fiskal”, duke pasqyruar situatën e viteve 2001–2004. Në të kundërt, gjatë viteve 2006–2009, politika fiskale ende identifikohet si “prociklike”, por me një kualifikim “të prirë drejt zgjerimit fiskal”. Ky dallim lind si nga hendeku kumulativ i prodhimit ashtu edhe nga impulsi fiskal që kanë shenja pozitive gjatë këtij intervali. Në të kundërt, intervalet 2010–2013, 2018–2021 dhe 2022–2025 kategorizohen si me një qëndrim “kundërciklik” të politikës fiskale, siç tregohet nga shenjat e kundërta të boshllëqeve të prodhimit kumulativ dhe impulset fiskale përkatëse për këto periudha.

Duke aplikuar një metodologji të qëndrueshme vlerësimi, Tabela 4.5.2 ofron një vlerësim që përfshin të gjithë periudhën nga viti 2000 deri në vitin 2023, ku të gjitha vlerësimet bazohen në statistikat aktuale ose pothuajse aktuale, duke përfshirë parashikimet për vitin 2023. Për më tepër, ajo mbulon horizontin e mundshëm afatmesëm të përshkruar në programin 2024–2026, duke u mbështetur në projeksionet përkatëse të variablave makroekonomikë dhe objektivat e politikës fiskale. Për periudhën e përgjithshme 2000–2023, qëndrimi fiskal karakterizohet si “prociklik dhe i prirur drejt konsolidimit fiskal”, duke reflektuar një hendek të prodhimit kumulativ të vlerësuar negativ prej -1 p.p. dhe një impuls fiskal kumulativ të vlerësuar negativ njëkohësisht prej -2 p.p. Në të kundërt, për periudhën e ardhshme afatmesme (2024–2026), me hendekun kumulativ të vlerësuar të prodhimit të mbyllur në zero, qëndrimi fiskal konsiderohet “neutral”, pavarësisht nga shenja (pozitive ose negative) ose madhësia e vlerësimit përkatës të impulseve fiskale kumulative.

4.6. Ecuria e borxhit të qeverisjes qendrore

Menaxhimi i borxhit të qeverisjes qendrore

Menaxhimi i borxhit të qeverisjes qendrore është përbërës me sfida të rëndësishme gjatë viteve të fundit për shkak të situatës së krijuar nga tërmeti i vitit 2019, përhapja e pandemisë COVID-19 dhe kriza e fundit e shkaktuar nga konflikti Rusi–Ukrainë. Megjithatë, portofoli i borxhit është mundësuar të menaxhohet me sukses gjatë kësaj periudhe në përputhje me objektivat makro-fiskalë, nevojat për financim të qeverisë dhe objektivat strategjikë afatmesëm të menaxhimit të borxhit.

Borxhit i qeverisjes qendrore

Në fund të muajit shtator 2023, borxhi i qeverisjes qendrore u vlerësua në nivelin 1,392.9 miliardë lekë e cila do të përbënte 60.3%¹² e PBB-së të pritshme për 2023, duke u ulur me 4.2 pp krahasuar me fundin e vitit 2022, dhe me 14.2 pp krahasuar me fundin e vitit 2021. Në terma nominalë, stoku i borxhit të qeverisjes qendrore është rritur me 14.5 miliardë lekë krahasuar me fundin e vitit 2022, nga ku 17.6 miliardë lekë korrespondojnë me rritje të borxhit të brendshëm dhe -3.1 miliardë lekë korrespondon me ulje të borxhit të jashtëm. Në vitet në vijim, raporti i borxhit ndaj PBB-së do të planifikohet më i ulët se niveli i parashikuar për vitin e kaluar, derisa niveli i borxhit të arrijë dhe të qëndrojë nën 45% të PBB-së, kjo në përputhje me parimin përkatës fiskal të përcaktuar në kuadrin ligjor.

Tabela 4.6.1: Stoku total i borxhit të qeverisë qendrore 2018–shtator 2023

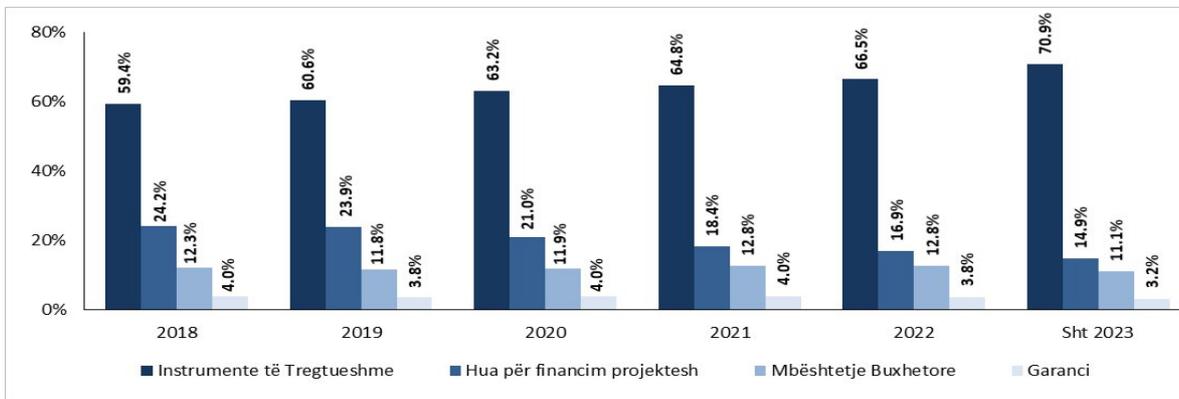
	2018	2019	2020	2021	2022	Sht 2023
Stoku Total (I+II)	1,106,568.8	1,112,044.2	1,224,038.2	1,382,624.9	1,378,421.5	1,392,884.0
I. Stoku i Borxhit të Brendshëm	580,310.3	597,290.0	644,087.8	702,255.5	732,653.9	750,252.3
Shtetëror	565,092.5	582,135.6	630,791.1	678,880.9	712,779.4	732,994.5
Garanci	15,217.8	15,154.4	13,296.7	23,374.7	19,874.5	17,257.7
II. Stoku i Borxhit të Jashtëm	526,258.5	514,754.2	579,950.4	680,369.3	645,767.6	642,631.8
Shtetëror	496,804.2	488,055.8	544,434.4	648,847.9	613,421.2	615,505.4
Garanci	29,454.3	26,698.4	35,516.0	31,521.4	32,346.4	27,126.4
PBB	1,636,731.3	1,691,903.4	1,647,431.1	1,856,172.3	2,138,339.2	2,311,672.8
Stoku Total/PBB	67.6%	65.7%	74.3%	74.5%	64.5%	60.3%
Stoku I Borxhit të Brendshëm/PBB	35.5%	35.3%	39.1%	37.8%	34.3%	32.5%
Stoku I Borxhit të Jashtëm/PBB	32.2%	30.4%	35.2%	36.7%	30.2%	27.8%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Për sa i përket përbërjes së portofolit të borxhit të qeverisë qendrore sipas instrumenteve, më shumë se 70% e peshës vazhdon të mbahet nga instrumentet e tregtueshëm (bono thesari, obligacione dhe eurobond). Pësha e instrumenteve të tregtueshme vlerësohet të jetë në rritje nga viti në vit kryesisht për shkak të emetimeve më të shpeshta në tregjet ndërkombëtare, por edhe për shkak të rritjes së huamarrjes në tregun e brendshëm për arsye të nevojave të larta për financim gjatë viteve të fundit duke filluar nga viti 2020.

Grafiku 4.6.1: Përbërja e borxhit të qeverisë qendrore (2018–shtator 2023)

¹² PBB e përdorur referuar Draft Kuadrin Makroekonomik dhe Fiskal datë 2.11.2023.

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Për sa i përket strukturës së maturimit, në portofolin e borxhit të brendshëm shtetëror, referuar të dhënave të nëntëmujorit të vitit 2023, peshën më të madhe e mbajnë titujt afatmesëm (2-5 vite). Në përputhje me objektivin strategjik për rritjen e jetëgjatësisë së portofolit të borxhit të brendshëm, pesha e titujve afatshkurtër është reduktuar me 1.5 pp ndërkohë që pesha e titujve me afat të gjatë maturimi (mbi 5 vite) ka shënuar rritje në krahasim me atë të fundit të vitit 2022 me rreth 1.9 pp. Ndërkohë borxhi i jashtëm përbëhet kryesisht nga kredi afatgjata, si dhe instrumente afatgjata (eurobond 5, 7 dhe 10-vjeçare të emetuara në tregjet ndërkombëtare).

Grafiku 4.6.2: Përbërja e borxhit të qeverisë (2018–shtator 2023)

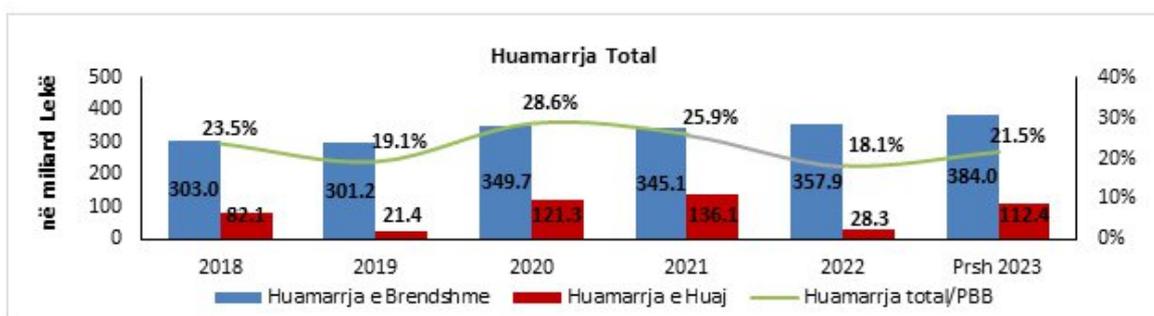
Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Nevojat për financim

Gjatë viteve të fundit, huamarrja është realizuar në përputhje me nevojat buxhetore dhe në përputhje me objektivat strategjikë për ruajtjen e stabilitetit të marrëdhënies ndërmjet raporteve të kostos dhe risqeve, krahas nevojave të rritura për financim.

Huamarrja gjatë periudhës janar–shtator 2023 u realizua në linjë me buxhetin e vitit 2023 si edhe në linjë me Planin e Huamarrjes së vitit 2023. Nëpërmjet huamarrjes u mundësua rifinancimi i borxhit ekzistues, si dhe financimi i deficitit. Huamarrja në terma bruto u realizua në vlerën 367.2 miliardë lekë, nga të cilat 81.6% (ose 299.7 miliardë lekë) u financuan nëpërmjet burimeve të brendshme dhe 18.4% (ose 67.5 miliardë lekë) nëpërmjet burimeve të huaja.

Grafiku 4.6.3: Financimi total 2018–2023

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Gjatë periudhës janar–shtator 2023, Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka emetuar në tregun e brendshëm tituj shtetërorë në vlerën 299.7 miliardë lekë, nga të cilat 183.7 miliardë lekë i përkasin titujve afatshkurtër dhe 116.1 miliardë lekë titujve afatgjatë. Huamarrja gjatë këtij nëntëmujori ka qenë në përputhje me Planin e Huamarrjes së vitit 2023. Financimi neto ka rezultuar në vlerën 22.2 miliardë lekë. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, huamarrja neto është rritur konsiderueshëm, pasi në vitin 2022 huamarrja reflektoi hezitimin e investitorëve për të investuar në obligacione shtetërore, për shkak të pasigurisë së ardhshme dhe pritshmërive për rritje të normave së interesit, ndikuar nga pasojat e konfliktit Rusi–Ukrainë.

Tabela 4.6.2: Huamarrja e brendshme (janar–shtator 2023)

Huamarrja e Brendshme	Janar-Shtator 2023		
	Emetime	Maturime	Financimi Neto
	(në miliardë Lekë)	(në miliardë Lekë)	(në miliardë Lekë)
Instrumenta Afatshkurtër	183.7	187.5	-3.9
B. Thesari	183.7	187.5	-3.9
Instrumenta Afatgjatë	116.1	90.0	26.1
Obligacione 2V	37.4	37.7	-0.3
Obligacione 3V	20.8	16.8	4.0
Obligacione 5V	29.4	27.2	2.3
Obligacione 7V	14.1	8.3	5.8
Obligacione 10V	10.0		10.0
Obligacione 15V	4.4		4.4
Financimi i Brendshëm Total	299.7	277.5	22.2

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Për sa i përket huamarrjes së huaj, në fund të muajit shtator 2023, huamarrja e jashtme bruto arriti në 67.5 mld lekë. Peshën kryesore në huamarrjen e huaj gjatë këtij nëntëmujori e mban Eurobondi. Në qershor 2023, Republika e Shqipërisë emetoi eurobondin e saj të gjashtë, në vlerën 600 milionë euro, me maturim pesëvjeçar, me kupon 5.9%, yield 6.125% dhe me një ofertë përfundimtare (final book) prej mbi 1.3 miliardë euro.

Tabela 4.6.3: Huamarrja e jashtme

Huamarrja e Huaj Bruto	sht.22		sht.23	
	Në miliardë	në %	Në miliardë	në%
	Lekë		Lekë	
Hua për Projekte Financimi	7.3	30.4%	4.37	6.5%
Mbështetje Buxhetore	16.8	69.6%	0.32	0.5%
Eurobond	0.0	0.0%	62.77	93.0%
Disbursimet Total	24.2	100.0%	67.5	100.0%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Kostoja dhe risqet

Për sa i përket raporteve të kostos dhe riskut, Ministria e Financave dhe Ekonomisë në kuadër të mirëmenaxhimit të borxhit ka vijuar përpjekjet në drejtim të reduktimit të ekspozimit ndaj risqeve duke mbajtur koston në nivelin më të ulët të mundshëm sipas kushteve aktuale të tregut. Në ndryshim nga viti 2022, ku për shkak të kushteve të shtrënguara të tregjeve treguesit e riskut nuk ecën në drejtim të objektivave strategjike, gjatë periudhës janar-shtator 2023, menaxhimi i risqeve të portofolit të borxhit ka mundur të evoluojë në drejtim të objektivave strategjike afatmesëm duke shfaqur përmirësim në të gjithë treguesit, krahasuar me fundin e vitit 2022.

Strategjia Afatmesme e Menaxhimit të Borxhit synon të përmirësojë më tej strukturën e borxhit (*kryesisht strukturën e portofolit të borxhit të brendshëm*), në drejtim të uljes së ekspozimit ndaj risqeve, si dhe mbajtjes së koston në nivelet më të ulëta të mundshme.

Në fund të muajit shtator 2023 treguesit e riskut të portofolit të borxhit të brendshëm kanë mundur të shënojnë përmirësim krahasuar me gjashtëmujorin e parë të vitit 2023 si edhe me fundin e vitit 2022. Jetëgjatësia e borxhit është rritur duke arritur në nivelin prej 832 ditë (2.31 vite) në fund të muajit shtator 2023 krahasuar me 814 ditë në fund të muajit qershor 2023 (2.26 vite) dhe 780 ditë në muajin dhjetor 2022 (2.17 vjet). Ndërkohë, pesha e borxhit që maturohet brenda një viti, ka shënuar përmirësim krahasuar me fundin e vitit 2022, gjithashtu ka shënuar përmirësim krahasuar dhe me gjashtëmujorin e parë të vitit 2023. Ky tregues është ulur nga 51.93% në fund të muajit mars 2023 në 50.9% në qershor 2023 dhe në 47.6% në fund të muajit shtator 2023, si edhe qëndron nën nivelin prej 47.9% që ishte në fund të vitit 2022. Ky tregues paraqitet në vlera të larta për shkak të vlerës së

lartë (rreth 42 mld lekë) të titujve referencë 3- dhe 5-vjeçare që do të maturohen në tremujorin e parë të vitit 2024. Për të zbutur këtë vlerë maturimi të konsiderueshme, janë përfshirë në planin e emetimeve në tregun e brendshëm përgjatë vitit 2023 edhe një numër transaksionesh blerje mbrapsht të titujve referencë në fjalë.

Për sa i përket riskut të normave të interesit, është rritur koha mesatare në rifiksimit nga 2.17 vite në dhjetor 2022 në 2.25 vite në muajin mars 2023, 2.27 vite në muajin qershor 2023 dhe 2.33 në muajin shtator 2023. Treguesit e riskut të portofolit të borxhit të brendshëm, pas një përqekësimi të përkohshëm si pasojë e kushteve të tregjeve në vitin 2022, janë duke u rikthyer drejt objektivit strategjik në periudhën afatshkurtër.

Tabela 4.6.4: Treguesit e riskut të borxhit të brendshëm shtetëror

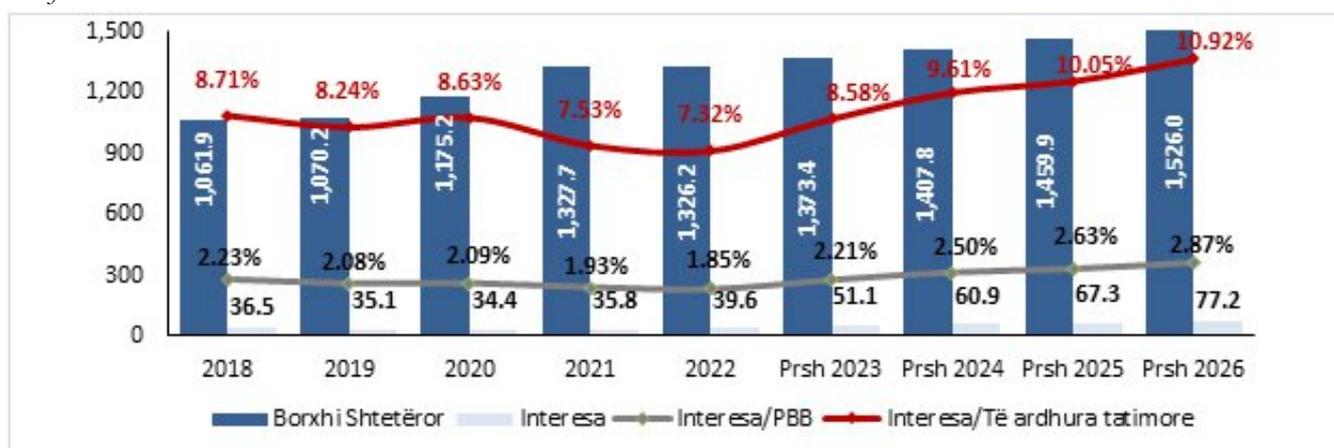
Risku		2018	2019	2020	2021	2022	sht.23	Objektivi Afatmesëm 2026
Risku i Rifinancimit	Borxhi që maturohet brenda 1 viti	49.40%	47.70%	44.80%	46.60%	47.90%	47.60%	Maks. 40%
	KMM	2.17	2.19	2.18	2.2	2.17	2.31	Min 25 Vite
Risku i Normave të Interesit	Borxhi që rifiksohet brenda 1 viti	54.30%	50.90%	46.70%	48.00%	49.00%	48.40%	Maks. 43%
	ATR	2.06	2.11	2.14	2.19	2.17	2.33	Min 25 Vite
Risku i Kursit të Këmbimit	Borxhi në valutë/Totali	47.70%	45.60%	47.40%	49.80%	46.80%	46.40%	Maks. 50%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Pavarësisht zhvillimeve pozitive në treguesit e riskut, duke pasur parasysh mjedisin e ri të normave të rritura të interesit në vitin 2022, të ndikuar nga Lufta Rusi–Ukrainë, hezitimi i investitorëve për të investuar në obligacionet e qeverisë dhe bazën e investitorëve që nuk është shumë e diversifikuar, borxhi i brendshëm mbetet i ekspozuar ndaj riskut të normës së interesit dhe riskut të rifinancimit. Në këtë drejtim, në periudhën afatmesme dhe afatgjatë, menaxhimi i borxhit do të vazhdojë të ndërmarrë aktivitete që synojnë zbutjen e mëtejshme të këtyre risqeve. Me synimin për stabilitet të mëtejshëm të portofolit të borxhit, strategjia e re e afatmesme e menaxhimit të borxhit, e përditësuar në vitin 2022, ka përcaktuar disa objektiva më ambiciozë krahasuar me strategjinë paraardhëse për sa i përket riskut të normës së interesit, riskut të rifinancimit dhe riskut të kursit të këmbimit, të cilat jepen në tabelën e mësipërme.

Kostoja mesatare për borxhin e brendshëm në fund të muajit shtator 2023 rezultoi në nivelin 4.62%, duke u rritur me 57 bp krahasuar me fundin e vitit 2022 ku u vlerësua në nivelin 4.05%. Rritja ka ardhur kryesisht si rezultat i rritjes së normave të interesit dhe për rrjedhojë zëvendësimit të titujve me norma interesi të ulëta që maturohen, me tituj me norma interesi më të larta. Gjithashtu në portofolin e borxhit të huaj, për shkak të rritjes së normave në tregjet ndërkombëtare, kostoja mesatare në vitin 2023 parashikohet të rezultojë në vlerën 3.4%, duke u rritur me 100bp krahasuar me fundin e vitit 2022 (2.4%).

Grafiku 4.6.4: Shërbimi i borxhit 2018–2026

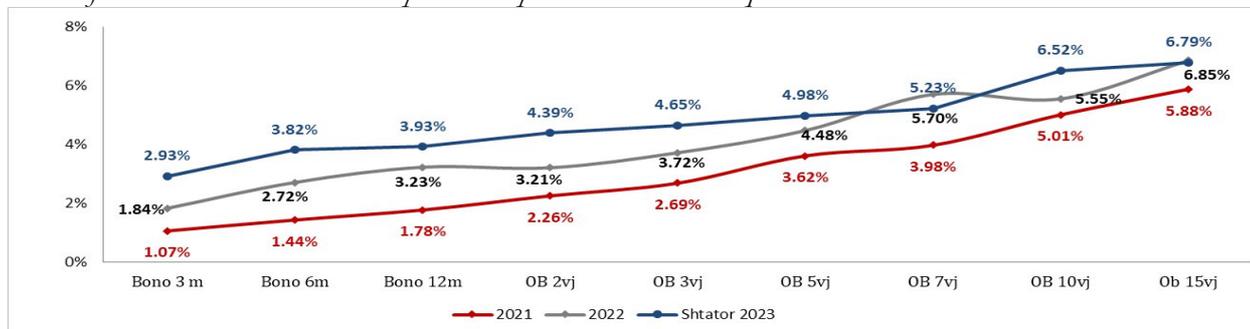
Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Duke marrë në konsideratë deklaratat dhe vendimet e fundit të Rezervës Federale dhe BQE, këto institucione mund të vijojnë ndjekjen e politikave monetare shtrënguese edhe për të paktën vitin 2023 dhe kjo mund të vijojë edhe në fillimin e vitit 2024, si rrjedhojë mund të pritët një rritje e mëtejshme e normave të interesit në tregun e huaj. Në këto kushte, kostot për njësi të borxhit të huaj dhe atij të brendshëm, pritët të shënojnë rritje të mëtejshme krahasuar me vitin 2023.

Zhvillimi i normave të interesit

Normat mesatare të ponderuara të instrumenteve të borxhit të brendshëm në shtator 2023 kanë shënuar rritje krahasuar me fundin e vitit 2022, pothuajse në të gjitha kategoritë e instrumenteve, e ndikuar kjo nga rritja e normave të interesit, kryesisht gjatë vitit 2022, dhe për rrjedhojë zëvendësimit të titujve me norma interesi më të ulëta të cilat maturohen, me tituj të emetuara në kushtet me norma interesi të rritura. Në muajin mars 2023 Banka e Shqipërisë mori vendimin të rrisë normën bazë të interesit dy herë gjatë vitit 2023, duke arritur në nivelin në nivelin 3.25% nga 2.75% që ishte në fund të vitit 2022.

Grafiku 4.6.5: Yield-i mesatar i ponderuar për letrat me vlerë të qeverisë

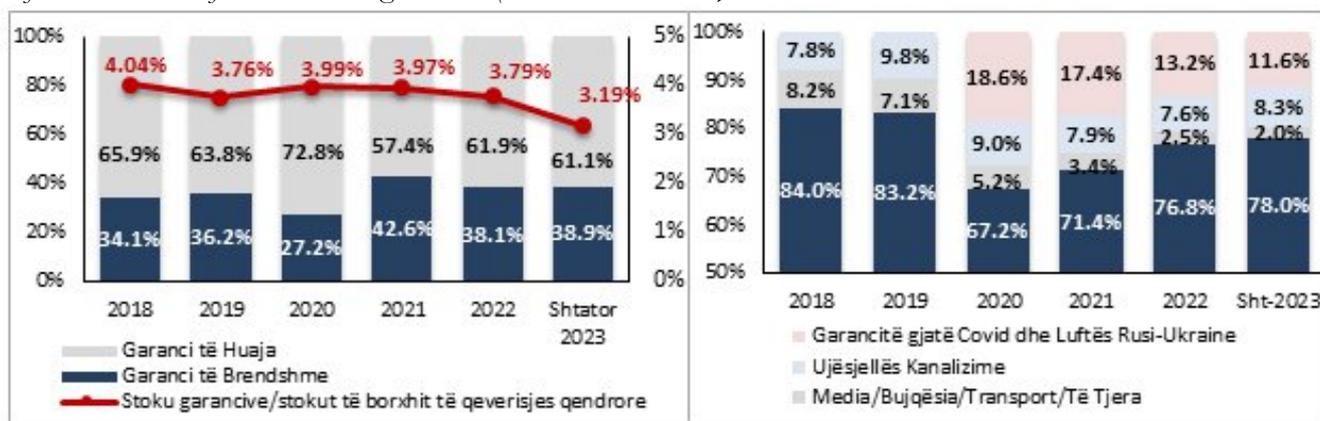

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2022

Detyrimet kontigjente

Në fund të muajit shtator 2023, portofoli i borxhit të garantuar vlerësohet në 44.4 miliardë lekë ose 416 milionë euro (1.9% e PBB-së), duke shënuar një rënie me 7.8 miliardë lekë krahasuar me fundin e vitit 2022. Garancitë në tregun e brendshëm zënë rreth 38.9% të stokut total të borxhit të garantuar ose 17.3 miliardë lekë, ndërsa garancitë e dhëna në favor të kreditorëve të huaj përfaqësojnë 61.1% të stokut të borxhit të garantuar ose 27.1 miliardë lekë.

Grafiku 4.6.6: Portofoli i borxhit të garantuar (2018–shtator 2023)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2023)

Nga totali i stokut të garancive, mbi 75% e totalit të garancive shtetërore i përket sektorit të energjisë, duke reflektuar politikat e qeverisë në drejtim të mbështetjes së sektorit të energjisë, sidomos gjatë krizës më të fundit me të cilën ky sektor u përball.

Në periudhën afatmesme, niveli i borxhit të garantuar është planifikuar të mbahet nën nivelin 5% të PBB-së. Për të reduktuar riskun që vjen nga detyrimet kontingjente që rrjedhin nga garancitë shtetërore, stoku i borxhit të garantuar përfshihet 100% në stokun e borxhit publik. Një rregull i tillë është përcaktuar në ligjin organik të buxhetit si një masë për të minimizuar rrezikun e aktiviteteve jashtë-buxhetore.

Për të kontrolluar/reduktuar riskun që vjen nga garancitë shtetërore dhe për të përfituar nga avantazhet e përdorimit të instrumentit të garancisë, kriteret e mëposhtme synohen të zbatohet për dhënien e garancive shtetërore në periudhën afatmesme:

- Garancitë qeveritare mund t'u lëshohen ndërmarrjeve shtetërore, të cilat kanë ndërmarrë një iniciativë reformuese me ndikim në forcimin e gjendjes së tyre financiare;
- Garancitë qeveritare mund të lëshohen për financimin e projekteve investuese;
- Garancitë qeveritare mund të lëshohen gjithashtu për të mbështetur masat që mund të merren në rast të një krize të sistemit financiar;

- Garancitë qeveritare mund të lëshohen për qëllimin e ristrukturimit të portofolit të garancive qeveritare duke zëvendësuar kreditë afatshkurtra përmes atyre afatgjata.

4.7 Analiza e ndjeshmërisë dhe krahasimi me programin e mëparshëm

Ky seksion paraqet ndikimet e pritshme në kuadrin fiskal, si dhe rregullimet e mundshme të politikave fiskale dhe ato buxhetore sipas secilit skenar. Kjo është në përputhje me të dy skenarët alternativë makroekonomikë të paraqitur në seksionin 3.3.

Në rastin e skenarit makroekonomik “pesimist”, i cili supozon një rritje ekonomike dukshëm më të ulët për çdo vit krahasuar me skenarin “bazë”, do të ishte e arsyeshme dhe e përshtatshme për të supozuar efikasitet më të ulët të mbledhjes së taksave për një numër të komponentëve kryesorë të taksave. Ndërsa, efektiviteti më i lartë i mbledhjes së taksave mund të pritet nëse do të ndodhë skenari makroekonomik “optimist”. Prandaj, për të llogaritur ndryshimet e mundshme në performancën e mbledhjes së të ardhurave nën secilin skenar alternativ, si dhe për të llogaritur “një efekt të përgjithshëm neto” të stabilizuesve automatikë, në rastin e skenarit pesimist ne afektojmë “raportin e të ardhurave totale ndaj PBB-së “me një të tretën e goditjeve përkatëse (në p.p) të prezantuara në “rritjen reale” për çdo vit dhe në mënyrë asimetrike e afektojmë këtë variabël me një të dhjetën në rastin e skenarit “optimist”.

Ndërsa në secilin skenar alternativ mbajmë të njëjtin supozim të normave efektive të interesit si në skenarin bazë (të përcaktuara si shpenzime interesi në vitin “t”, të pjesëtuar me stokun e borxhit në vitin “t-1”), ne llogaritim ndryshimet në nivelet e shpenzimeve të interesit, për shkak të huamarrjes më të lartë ose më të ulët sipas secilit skenar.

Kursi i supozuar nominal i këmbimit mbetet, gjithashtu, identik në të gjithë skenarët. Duhet të theksohet se materializuar në buxhetin e çdo viti ekziston, gjithashtu, një kontigjencë (ligjërish i detyrueshëm sipas përcaktimeve në LOB) me rreth 0.3 për qind të PBB-së që do të mbulonte çdo shpenzim më të lartë interesi, për shkak të ndonjë rritjeje në normat e interesit ose zhvlerësimit të kursit të këmbimit.

Pajtueshmëria me rregullat fiskale në LOB dhe, rrjedhimisht, politika fiskale e përgjithshme konsoliduese ruhet në çdo skenar makroekonomik. Sidoqoftë, objektivi sasior i deficitit fiskal vjetor ndryshon në secilin skenar, duke reflektuar kryesisht një përgjigje kundërciklike ndaj dinamikave të ndryshme të supozuara të ciklit ekonomik, sa herë që është e mundur në përputhje me rregullat fiskale. Më konkretisht, parashikohet një zbutje e objektivit të deficitit fiskal në rastin e skenarit “pesimist” dhe një konsolidim fiskal më i fortë në rastin e skenarit “optimist”.

Në skenarin “pesimist”, zbutja e politikës fiskale, krahasuar me skenarin “bazë”, do të materializohet deri në masën që të gjithë parametrat kryesorë të financave publike (p.sh. raporti i borxhit ndaj PBB-së, bilanci primar dhe bilanci aktual) do të mbeten në të njëjtën kohë, në përputhje me të gjitha rregullat përkatëse fiskale të përcaktuara në ligjin organik të buxhetit. Rregullimet (masat) e nevojshme të shpenzimeve për të siguruar pajtueshmërinë me rregullat fiskale sipas skenarit “pesimist” kryhet në “shpenzimet e kapitalit me financim të brendshëm”, si dhe në “shpenzimet operationale dhe të mirëmbajtjes”.

Më konkretisht, ulja mesatare vjetore e shpenzimeve kapitale gjatë viteve 2024–2026, sipas skenarit “pesimist” kundrejt “bazës” është 21.2 miliardë lekë ose 0.7 për qind e PBB-së mesatarisht për çdo vit. Nën skenarin “pesimist”, niveli mesatar vjetor i totalit të shpenzimeve kapitale gjatë 2024–2026 bie në 4.3 për qind të PBB-së nga 5.0 për qind e PBB-së së planifikuar në skenarin “bazë”. Shpenzimet operationale dhe të mirëmbajtjes gjatë viteve 2024–26 zvogëlohen me një mesatare prej 8.3 miliardë lekësh në vit krahasuar me skenarin bazë, ose mesatarisht me 0.2 për qind të PBB-së në vit.

Në skenarin “optimist” të gjithë zërat diskrecionalë të shpenzimeve në terma nominalë supozohen identikë si në skenarin “bazë” dhe të gjitha të ardhurat e papritura reflektohen si një bilanc i përgjithshëm fiskal më i lartë (d.m.th. deficit më i ulët) për çdo vit, krahasuar me skenarin “bazë”.

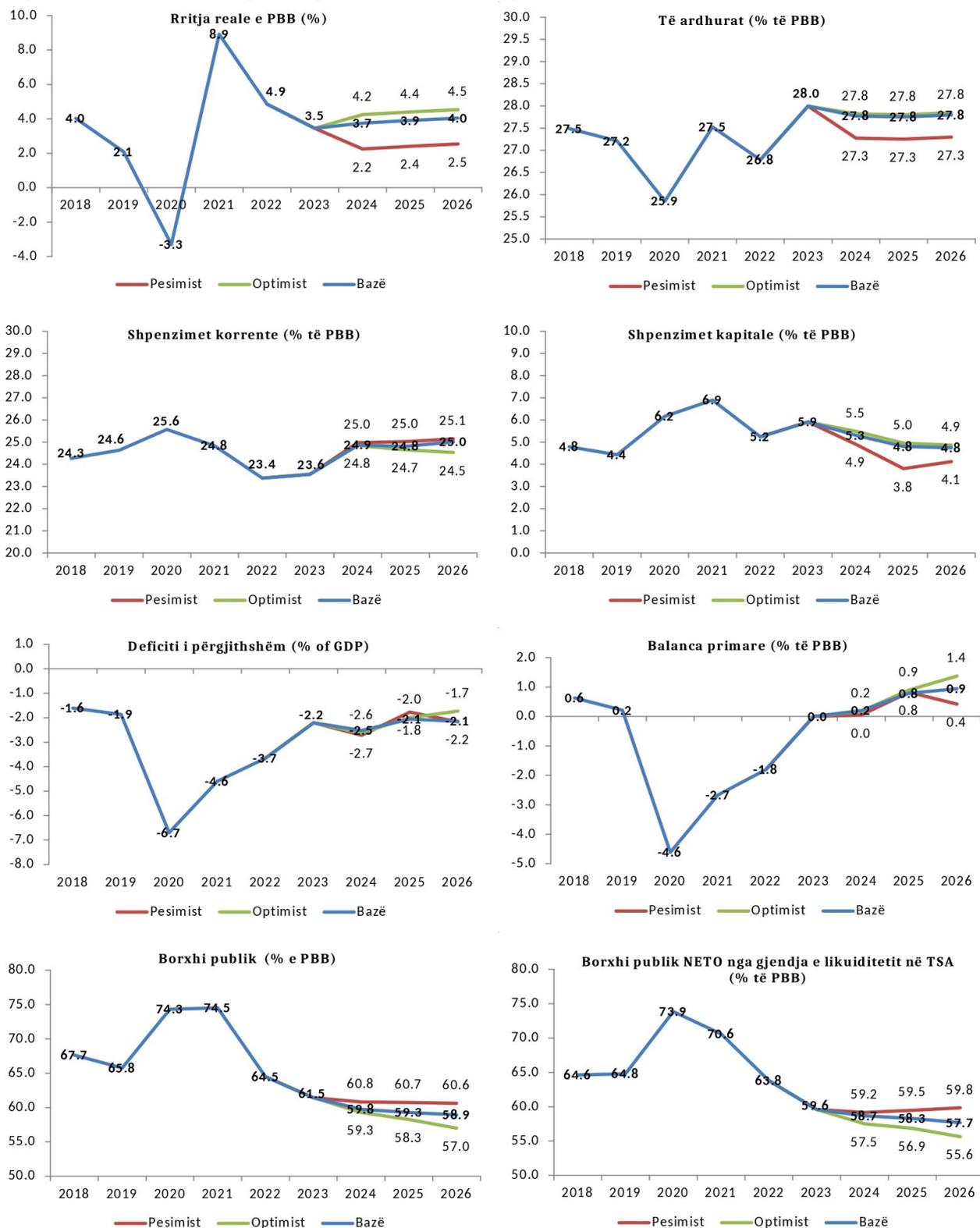
Në mënyrë që të shërbejë në mënyrë adekuate të gjitha nevojat e shërbimit të buxhetit dhe borxhit (d.m.th. nevojat e financimit) gjatë horizontit kohor prej pesë vjetësh (përfshirë 2026), tre zëra financimi, përkatësisht “huamarrja e brendshme neto”, “ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA” dhe “stoku i likuiditetit në TSA” janë optimizuar njëkohësisht në secilin skenar alternativ, më e rëndësishmja në atë “pesimist”. Ndërsa, huamarrja e huaj neto, si në huamarrjen tregtare, ashtu edhe në atë koncesionale, në të dy skenarët alternativë mbeten saktësisht të njëjtë si në skenarin “bazë”.

Një supozim i nënkuptuar në rastin e skenarit “pesimist” të paraqitur këtu është se, së pari, inflacioni do të mbetet në përputhje me objektivin e politikës monetare dhe inflacioni i pritur do të mbetet i mirë ancoruar dhe së dyti, qëndrimi i politikës monetare do të mbetet përgjithësisht lehtësues, por gjithsesi plotësisht brenda në kornizë konvencionaleve, pa ndonjë përdorim të paketës “jokonvencionale”. Ndërsa, vetëm në një skenar tjetër “shumë ekstrem pesimist”, që do të thotë vetëm në rast të një krize të rëndë ekonomike, e cila seriozisht do të rrezikonte stabilitetin makroekonomik dhe perspektivën afatgjatë, mund të supozohet se mund të përdoret çdo mundësi e disponueshme dhe e përshtatshme e instrumentit të veçantë “jokonvencional” i politikës monetare, vetëm si një mundësi e fundit dhe në një rast të tillë, me sa duket nën një koordinim dhe mbikëqyrje shumë të ngushtë të

institucioneve ndërkombëtare partnere. Në të njëjtën kohë, do të ishte mjaft e arsyeshme të supozohet se në një skenar të tillë “shumë ekstrem pesimist”, një gamë më e gjerë dhe më e thellë e rregullave/masave/reformave të financave publike mund dhe duhet të ndërmerren, dhe ndoshta të shtrihet në të gjithë sektorin publik dhe në mallrat/shërbimet publike.

Grafikët dhe tabelat vijuese paraqesin implikimet kryesore fiskale të skenarëve alternative.

Grafik 4.7.1 Dinamika e treguesve kryesorë në skenarë të ndryshëm

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Tabelë 4.7.1.A Të ardhurat dhe shpenzimet kryesore për secilin skenar (miliardë lekë)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
						Vler.	Para.	Para.	Para.
Të ardhurat totale									
Bazë	449.9	460.3	425.9	511.0	572.8	647.2	676.1	709.8	747.9
Pesimit							652.4	673.0	696.8
Optimist							680.6	718.0	760.1
Shpenzimet totale									
Baza nga e cila :	476.1	491.9	536.3	596.3	651.0	698.3	737.4	762.4	805.6
Shpenzimet korrente nga të cilat:	397.3	416.9	421.4	461.1	500.0	544.4	605.5	634.7	672.9
Operacionale & Mirëmbajtje	45.5	47.2	48.9	59.4	68.5	75.9	67.1	65.9	67.7
Interesat	36.5	35.1	34.4	35.8	39.6	51.1	66.2	72.7	83.0
Shpenzimet kapitale nga të cilat:	78.4	75.0	101.7	128.0	112.1	136.6	129.4	123.0	127.8
Financim i brendshëm	52.2	51.5	60.6	72.8	64.6	87.1	78.4	72.5	73.4
Financim i jashtëm	26.2	23.5	24.5	25.7	18.7	32.6	44.0	48.5	52.4
Fondi i rindërtimit			16.6	29.5	28.9	17.0	7.0	2.0	0.0
Pesimist nga e cila:							717.4	716.8	752.0
Shpenzimet korrente nga të cilat:					500.0	544.4	597.5	618.0	641.9
Operacionale & Mirëmbajtje					68.5	75.9	59.1	57.9	58.7
Interesat					39.6	51.1	66.2	64.0	65.9
Shpenzimet kapitale nga të cilat:					112.1	136.6	117.4	94.0	105.3
Financim i brendshëm					64.6	87.1	66.4	43.5	50.9
Financim i jashtëm					18.7	32.6	44.0	48.5	52.4
Fondi i rindërtimit					28.9	17.0	7.0	2.0	0.0
Optimist nga e cila :							744.7	769.6	807.4
Shpenzimet korrente nga të cilat:					500.0	544.4	607.8	636.8	669.7
Operacionale & Mirëmbajtje					68.5	75.9	67.1	65.9	67.7
Interesat					39.6	51.1	68.5	74.8	84.7
Shpenzimet kapitale nga të cilat:					112.1	136.6	134.4	128.0	132.8
Financim i brendshëm					64.6	87.1	83.4	77.5	78.4
Financim i jashtëm					18.7	32.6	44.0	48.5	52.4
Fondi i rindërtimit					28.9	17.0	7.0	2.0	0.0

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Tabelë 4.7.2A Parametrat kryesorë fiskalë dhe zërat e financimit për secilin skenar (miliardë lekë)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
						Vler.	Para.	Para.	Para.
Deficiti i përgjithshëm									
Bazë	-26.2	-31.5	-110.4	-85.3	-78.2	-51.1	-61.3	-52.6	-57.7
Pesimit							-65.0	-43.7	-55.2
Optimist							-64.1	-51.6	-47.3
Finacimi i deficitit të përgjithshëm									
Bazë nga e cila:	26.2	31.5	110.4	85.3	78.2	51.1	61.3	52.6	57.7
Huamarrja e brendshme neto	19.6	17.8	48.4	48.7	26.2	25.0	50.0	50.0	40.0
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA	-30.5	16.6	14.7	-72.7	41.5	-28.4	16.8	0.5	-8.3
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:	33.1	-9.4	60.9	104.0	-9.5	48.5	-15.5	2.1	26.1
Finacimi i projekteve	21.2	20.5	17.2	14.6	11.1	20.6	29.0	33.0	37.1
Eurobond	62.5	0.0	80.3	78.5	0.0	65.7	0.0	65.7	54.8
Mbështetje buxhetore	0.9	1.6	23.8	42.5	17.1	25.5	6.6	11.8	6.6
Ripagesat	-51.7	-29.8	-61.7	-33.2	-38.4	-63.9	-52.1	-109.5	-73.4
Flukse të tjera	4.1	6.5	-13.7	5.3	20.1	6.0	10.0	0.0	0.0
Pesimist nga e cila:							65.0	43.7	55.2
Huamarrja e brendshme neto							49.9	33.6	18.5
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA							20.6	8.0	10.7
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:							-15.5	2.1	26.1
Finacimi i projekteve							29.0	33.0	37.1
Eurobond							0.0	65.7	54.8
Mbështetje buxhetore							6.6	11.8	6.6
Ripagesat							-52.1	-109.5	-73.4
Flukse të tjera							10.0	0.0	0.0
Optimist nga e cila							64.1	51.6	47.3
Huamarrja e brendshme neto							45.8	42.0	22.5
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA							23.8	7.5	-1.3
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:							-15.5	2.1	26.1
Finacimi i projekteve							29.0	33.0	37.1
Eurobond							0.0	65.7	54.8
Mbështetje buxhetore							6.6	11.8	6.6
Ripagesat							-52.1	-109.5	-73.4
Flukse të tjera							10.0	0.0	0.0
Balanca primare									
Bazë	10.3	3.6	-76.0	-49.5	-38.6	0.1	4.9	20.1	25.2
Pesimit							1.2	20.3	10.7
Optimist							4.4	23.2	37.4
Balanca korrente									
Bazë	52.2	43.4	-8.7	42.7	33.9	85.6	68.1	70.4	70.1
Pesimit							52.4	50.2	50.1
Optimist							70.3	76.4	85.5
Borxhi publik									
Bazë	1,107.3	1,112.6	1,224.5	1,383.0	1,378.6	1,420.6	1,454.5	1,516.6	1,585.7
Pesimit							1,454.4	1,500.2	1,547.7
Optimist							1,450.3	1,504.4	1,556.0
Stoku i likuiditetit në llogarinë unike të thesarit (TSA)									
Bazë	49.4	16.2	7.8	72.6	14.5	42.9	26.1	25.6	33.9
Pesimit							39.0	31.0	20.3
Optimist							43.7	36.2	37.5
Borxhi publik NET nga gjendja e stokut të likuiditetit në TSA									
Bazë	1,057.8	1,096.5	1,216.7	1,310.3	1,364.1	1,377.7	1,428.4	1,491.0	1,551.8
Pesimit							1,415.5	1,469.2	1,527.4
Optimist							1,406.7	1,468.3	1,518.6

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

Tabelë 4.7.1B Të ardhurat dhe shpenzimet kryesore për secilin skenar (% e PBB-së)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
						Vler.	Para.	Para.	Para.
Të ardhurat totale									
Bazë	27.5	27.2	25.9	27.5	26.8	28.0	27.8	27.8	27.8
Pesimit						28.0	27.3	27.3	27.3
Optimist						28.0	27.8	27.8	27.8
Shpenzimet totale									
Bazë nga e cila:	29.1	29.1	32.6	32.1	30.4	30.2	30.3	29.8	29.9
Shpenzimet korrente nga të cilat:	24.3	24.6	25.6	24.8	23.4	23.6	24.9	24.8	25.0
Operacionale & Mirëmbajtje	2.8	2.8	3.0	3.2	3.2	3.3	2.8	2.6	2.5
Interesat	2.2	2.1	2.1	1.9	1.9	2.2	2.7	2.8	3.1
Shpenzimet kapitale nga të cilat:	4.8	4.4	6.2	6.9	5.2	5.9	5.3	4.8	4.8
Financim i brendshëm	3.2	3.0	3.7	3.9	3.0	3.8	3.2	2.8	2.7
Financim i jashtëm	1.6	1.4	1.5	1.4	0.9	1.4	1.8	1.9	1.9
Fondi i rindërtimit			1.0	1.6	1.4	0.7	0.3	0.1	0.0
Pesimist nga e cila:						30.2	30.0	29.0	29.5
Shpenzimet korrente nga të cilat:						23.6	25.0	25.0	25.1
Operacionale & Mirëmbajtje						3.3	2.5	2.3	2.3
Interesat						2.2	2.8	2.6	2.6
Shpenzimet kapitale nga të cilat:						5.9	4.9	3.8	4.1
Financim i brendshëm						3.8	2.8	1.8	2.0
Financim i jashtëm						1.4	1.8	2.0	2.1
Fondi i rindërtimit						0.7	0.3	0.1	0.0
Optimist nga e cila:						30.2	30.4	29.8	29.6
Shpenzimet korrente nga të cilat:						23.6	24.8	24.7	24.5
Operacionale & Mirëmbajtje						3.3	2.7	2.6	2.5
Interesat						2.2	2.8	2.9	3.1
Shpenzimet kapitale nga të cilat:						5.9	5.5	5.0	4.9
Financim i brendshëm						3.8	3.4	3.0	2.9
Financim i jashtëm						1.4	1.8	1.9	1.9
Fondi i rindërtimit						0.7	0.3	0.1	0.0

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2023)

Tabelë 4.7.2B Parametrat kryesorë fiskalë dhe zërat e financimit në secilin skenar (% e PBB-së)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
						Vler.	Para.	Para.	Para.
Deficiti i përgjithshëm									
Bazë	-1.6	-1.9	-6.7	-4.6	-3.7	-2.2	-2.5	-2.1	-2.1
Pesimit						-2.2	-2.7	-1.8	-2.2
Optimist						-2.2	-2.6	-2.0	-1.7
Finacimi i deficitit të përgjithshëm									
Bazë nga e cila:	1.6	1.9	6.7	4.6	3.7	2.2	2.5	2.1	2.1
Huamarrja e brendshme neto	1.2	1.1	2.9	2.6	1.2	1.1	2.1	2.0	1.5
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA	-1.9	1.0	0.9	-3.9	1.9	-1.2	0.7	0.0	-0.3
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:	2.0	-0.6	3.7	5.6	-0.4	2.1	-0.6	0.1	1.0
Financimi i projekteve	1.3	1.2	1.0	0.8	0.5	0.9	1.2	1.3	1.4
Eurobond	3.8	0.0	4.9	4.2	0.0	2.8	0.0	2.6	2.0
Mbështetje buxhetore	0.1	0.1	1.4	2.3	0.8	1.1	0.3	0.5	0.2
Ripagesat	-3.2	-1.8	-3.7	-1.8	-1.8	-2.8	-2.1	-4.3	-2.7
Flukse të tjera	0.2	0.4	-0.8	0.3	0.9	0.3	0.4	0.0	0.0
Pesimist nga e cila:						2.2	2.7	1.8	2.2
Huamarrja e brendshme neto						1.1	2.1	1.4	0.7
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA						-1.2	0.9	0.3	0.4
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:						2.1	-0.6	0.1	1.0
Financimi i projekteve						0.9	1.2	1.3	1.5
Eurobond						2.8	0.0	2.7	2.1
Mbështetje buxhetore						1.1	0.3	0.5	0.3
Ripagesat						-2.8	-2.2	-4.4	-2.9
Flukse të tjera						0.3	0.4	0.0	0.0
Optimist nga e cila						2.2	2.6	2.0	1.7
Huamarrja e brendshme neto						1.1	1.9	1.6	0.8
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA						-1.2	1.0	0.3	0.0
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:						2.1	-0.6	0.1	1.0
Financimi i projekteve						0.9	1.2	1.3	1.4
Eurobond						2.8	0.0	2.5	2.0
Mbështetje buxhetore						1.1	0.3	0.5	0.2
Ripagesat						-2.8	-2.1	-4.2	-2.7
Flukse të tjera						0.3	0.4	0.0	0.0
Balanca primare									
Bazë	0.6	0.2	-4.6	-2.7	-1.8	0.0	0.2	0.8	0.9
Pesimit						0.0	0.0	0.8	0.4
Optimist						0.0	0.2	0.9	1.4
Balanca korrente									
Bazë	3.2	2.6	-0.5	2.3	1.6	3.7	2.8	2.8	2.6
Pesimit						3.7	2.2	2.0	2.0
Optimist						3.7	2.9	3.0	3.1
Borxhi publik									
Bazë	67.7	65.8	74.3	74.5	64.5	61.5	59.8	59.3	58.9
Pesimit						61.5	60.8	60.7	60.6
Optimist						61.5	59.3	58.3	57.0
Stoku i likuiditetit në llogarinë unike të thesarit (TSA)									
Bazë	3.0	1.0	0.5	3.9	0.7	1.9	1.1	1.0	1.3
Pesimit						1.9	1.6	1.3	0.8
Optimist						1.9	1.8	1.4	1.4
Borxhi publik NET nga gjendja e stokut të likuiditetit në TSA									
Bazë	64.6	64.8	73.9	70.6	63.8	59.6	58.7	58.3	57.7
Pesimit						59.6	59.2	59.5	59.8
Optimist						59.6	57.5	56.9	55.6

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2023

4.8 Cilësia e financave publike

Cilësia e financave publike në Shqipëri ka qenë në proces reformimi duke filluar nga viti 2014, me miratimin e Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike (MFP) 2014–2020, ndjekur nga Strategjia e MFP 2019–2022. Përmirësimet e financave publike ndër vite dëshmojnë ecurinë e reformës gjatë këtyre viteve. Strategjia e rishikuar e MFP-së 2019–2022 adreson një sërë sfidash që vendi ynë duhet të trajtojë në rrugën e tij drejt Bashkimit Evropian. Strategjia e MFP-së synon të mbështesë një ekonomi më të zhvilluar, me shërbime më të mira për qytetarët; synon rritjen e përgjegjshmërisë, eficiencës dhe disiplinës fiskale në planifikimin dhe shpenzimin e fondeve publike. Me mbështetjen e kësaj Strategjie, qeveria shqiptare pret të përmirësojë buxhetimin me bazë gjinore dhe në këtë mënyrë të ndërmarrë një hap të prekshëm në rritjen e mundësive të barabarta mes meshkujve dhe femrave për zhvillimin e vendit tonë dhe për transformimin shoqëror. Strategjia i mundëson qeverisjes vendore të ofrojë shërbime më të mira dhe më transparente për qytetarët dhe u jep atyre mundësinë të kenë fjalën e tyre në planifikimin dhe shpenzimin e parave publike, përgjegjshmërinë, efikasitetin dhe disiplinën fiskale në planifikimin dhe shpenzimin e fondeve publike.

Strategjia e Menaxhimit të Financave Publike (MFP) 2019–2022 ka përfunduar në dhjetor të vitit 2022. Raporti vjetor i progresit të raportit të MFP-së ofron një vlerësim të kriterëve të pranueshmërisë së MFP-së për Bashkimin Evropian (BE) për të ofruar mbështetje buxhetore për Shqipërinë. Kriteri i pranueshmërisë së MFP-së kërkon ekzistencën e një programi të besueshëm dhe të përshtatshëm për të përmirësuar menaxhimin e financave publike si dhe progres të kënaqshëm në zbatimin e programit. Prandaj, për shkak të këtyre roleve të rëndësishme, MFE-ja po ndjek fazat e kalendarit për hartimin dhe miratimin e strategjisë së re të MFP-së. Ky dokument do të përcaktojë drejtimit dhe prioritetet për të garantuar një sistem financash publike që promovon transparencën, llogaridhënien, disiplinën fiskale dhe efikasitetin në menaxhimin dhe përdorimin e burimeve publike për ofrimin e shërbimeve të përmirësuara dhe zhvillimin ekonomik. Vazhdimi i reformave të MFP-së është thelbësor për të rritur efektivitetin e shpenzimeve buxhetore dhe për të krijuar një mjedis më produktiv për shpenzime në periudhën afatmesme dhe afatgjatë. Strategjia do të mbulojë periudhën 2023–2030, në linjë me Strategjinë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim Evropian (SKZHIE), ku kjo e fundit do të përafrohet me Agjendën e Zhvillimit të Qëndrueshëm 2030. Strategjia e MFP-së do të ketë planin e saj të veprimit, që mbulon një periudhë 3-vjeçare, duke përfshirë aktivitete afatshkurtra dhe produkte në kohë. Janë duke u ndjekur tri faza për përgatitjen e strategjisë së re të MFP-së si: Faza I - Hartimi, konsultimi dhe miratimi i dokumentit të “Menysë së sfidave”; faza II – Hartimi dhe kostimi i Strategjisë së Re të Menaxhimit të Financave Publike; faza III – Fillimi dhe miratimi i Strategjisë së re të Menaxhimit të Financave Publike.

Sa i përket fazës së parë, janë shqyrtuar raportet ndërkombëtare të vlerësimit, si dhe raportet e brendshme dhe janë identifikuar dobësitë dhe sfidat në fushën e financave publike. Janë mbajtur takime me të gjitha njësitë përkatëse të përfshira në MFP, në të cilat janë diskutuar gjetjet dhe prioritetet, të cilat janë paraqitur në dokumentin “Menyja e sfidave”. Dokumenti “Menyja e sfidave” u konsultua me të gjitha palët e interesuara, përfshirë partnerët për zhvillim dhe integrim dhe organizatat e shoqërisë civile, dhe u miratua në Komitetin Drejtues të MFP-së të mbajtur në korrik 2023.

Në lidhje me fazën e dytë, metodologjia për përgatitjen e Strategjisë së re të MFP-së është hartuar bazuar në metodologjinë IPSIS, metodologjinë SIGMA/OECD dhe praktikat më të mira (kombëtare dhe ndërkombëtare). Metodologjia u diskutua dhe u miratua në Komitetin Drejtues të mbajtur në korrik 2023. Gjithashtu, projekturdhri i Kryeministrit “Për ngritjen e grupit ndërinstitucional të punës për hartimin e Strategjisë Sektoriale për Menaxhimin e Financave Publike 2023–2030 dhe plani i veprimit” u nda dhe u konsultua me të gjithë aktorët e përfshirë dhe u miratua me urdhrin e Kryeministrit nr. 195, datë 8.11.2023. Lidhur me procesin e hartimit të dokumentit të MFP-së, MFE me mbështetjen e Asistencës Teknike po zhvillon takime të dedikuara me njësitë përgjegjëse për secilin komponent të MFP-së me qëllim të përcaktimit të vizionit për vitin 2030 dhe masave që do të përfshihen në Planin e Veprimit të MFP-së 2023–2026. Një draft version i parë i dokumentit të strategjisë MFP përfundoi të finalizohet brenda dhjetorit 2023.

Ndërsa, gjatë fazës së tretë, draft strategjia do të kalojë për konsultim dhe paketa e plotë do të dërgohet për miratim Këshillit të Ministrave. Strategjia e miratuar do të ndahet me të gjitha palët e interesuara dhe do të publikohet në faqen e internetit të MFE-së.

4.9 Qeverisja fiskale dhe kornizat buxhetore

Strategjia e MFP-së përshkruan ndryshimet e parashikuara në qeverisjen fiskale të vendit, domethënë në set masash, rregullash dhe institucionesh që mbështesin drejtimin e politikës fiskale dhe kush duhet të bëjë çfarë për të sjellë risi në proceset e menaxhimit të financave publike. Strategjia ofron rezultate specifike, të matshme, të arritshme, realiste, në kohë (SMART) për secilin nga objektivat specifike, të cilat janë të detajuara së bashku me ndërhyrjet (komponentët). Secili objektivi specifik përfshinte një përshkrim të progresit që nga viti 2014 së bashku me mësimet e nxjerra dhe prioritetet deri në vitin 2022. Ndërhyrjet kryesore ishin të lidhura drejtpërdrejtë me rezultatet si dhe janë identifikuar aktorët kyç për të garantuar linja të qarta të llogaridhënies. Gjithashtu, ishin të identifikuara qartë produktet për secilin komponent brenda objektivit specifik. Strategjia 2019-2022 ishte e riorganizuar në shtatë objektiva specifike:

- *Objektivi specifik 1: Kuadër fiskal i qëndrueshëm dhe i matur;*
- *Objektivi specifik 2: Planifikim i mirintegruar dhe efikas;*
- *Objektivi specifik 3: Mbledhja e të ardhurave;*
- *Objektivi specifik 4: Zbatim efikas i buxhetit;*
- *Objektivi specifik 5: Transparencë e financave publike;*
- *Objektivi specifik 6: Kontrolli i brendshëm efektiv;*
- *Objektivi specifik 7: Mbikëqyrje e jashtme efektive e financave publike.*

4.10 Qëndrueshmëria e financave publike

Zbatimi i reformës së MFP-së shërben si udhërrëfyes për Shqipërinë, për të ruajtur qëndrueshmërinë e financave publike. *Objektivi i përgjithshëm* i Strategjisë së reformës së MFP-së është të arrijë një buxhet më të balancuar dhe të qëndrueshëm me një raport të reduktuar të borxhit përmes menaxhimit financiar më të fortë dhe

proceseve të kontrollit dhe auditimit dhe ku ekzekutimi i buxhetit është i lidhur siç duhet me politikat e qeverisë. Ky dokument strategjik në fushën e menaxhimit të financave publike shërben si një udhërrëfyes në:

- reduktimin e borxhit publik;
- shlyerjen dhe parandalimin e detyrimeve të prapambetura;
- mobilizimin e vazhdueshëm të mbledhjes së të hyrave tatimore dhe doganore;
- përmirësimin e projekteve të investimeve publike, duke përfshirë Partneritetin Publik Privat dhe koncensionet;
- sigurimi i një lidhjeje më të mirë ndërmjet politikave strategjike dhe Programit Buxhetor Afatmesëm;
- një angazhim më i strukturuar dhe në kohë me qytetarët, organizatat e shoqërisë civile dhe akademinë në planifikimin, monitorimin dhe raportimin e buxhetit;
- rritja e përpjekjeve për të përmirësuar shkallën e zbatimit të rekomandimeve dhe gjetjeve të institucioneve supreme të auditit.

Ministria e Financave dhe Ekonomisë i ka dhënë një fokus të veçantë reformës së MFP-së: duke filluar me formulimin e Strategjisë së MFP-së, zbatimin e reformës ndër vite, monitorimin dhe raportimin dhe vlerësimin. MFE-ja ka krijuar një dialog vjetor për politikat e MFP-së të udhëhequr nga qeveria me të gjithë aktorët përkatës, duke përfshirë BE-në, Institucionet Financiare Ndërkombëtare kryesore dhe vendet partnere, si dhe organizatat e shoqërisë civile.

5. REFORMAT STRUKTURE PARËSORE MË 2024–2026

Kapitali njerëzor dhe politikat shoqërore

Analiza e pengesave kryesore

Punësimi dhe tregu i punës

Shqipëria ka vazhduar progresin e konsiderueshëm drejt garantimit që si burrat ashtu edhe gratë të kenë akses në mundësi të shtuara punësimi. Pas pandemisë, e cila ndikoi negativisht në tregun e punës, një trend pozitiv vërehet gjatë viteve 2022–2023 në të gjithë treguesit e tregut të punës. Shkalla e pjesëmarrjes në tregun e punës për popullsinë 15–64 vjeç në tremujorin e dytë 2023 është 75.8%. Krahasuar me tremujorin e dytë të vitit 2022, shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore është 3.0% më e lartë, ndërsa krahasuar me tremujorin paraardhës është rritur me 0.1%. Shkalla e punësimit për popullsinë 15–64 vjeç në tregun e punës në vitin 2022 është 65% me një rritje prej 4,4% krahasuar me vitin 2020. Ndërsa gjatë tremujorit të dytë 2023, shkalla e punësimit për popullsinë 15–64 vjeç është 67.4% me një rritje prej 2.7 p.p. krahasuar me tremujorin e dytë të vitit 2022. Shkalla e punësimit është përmirësuar ndjeshëm veçanërisht te gratë nga 53.8 në 2021 në 58.9% më 2022 dhe hendeku gjinor në punësim ka ardhur duke u ulur nga 14.4% më 2021 në 14.2% më 2022, megjithatë, hendeku gjinor në punësimi mbetet problematik.

Shkalla e papunësisë për popullsinë 15 vjeç e lart në tregun e punës në vitin 2022 është 10.9, që është 0.8 pikë përqindje më e ulët se në vitin 2020. Në tremujorin e dytë të vitit 2023, shkalla zyrtare e papunësisë në Shqipëri është 10.7% me një rënie prej 0.4 p.p. krahasuar me tremujorin e dytë të vitit 2022 dhe me 0,1 pikë përqindjeje krahasuar me tremujorin e parë 2023.

Niveli i punësimit dhe shkalla e pjesëmarrjes së të rinjve ka ardhur në rritje të vazhdueshme gjatë viteve të fundit. Shkalla e punësimit për të rinjtë 15–24 vjeç për vitin 2022 ishte 29.0 me një rritje prej 2.6 p.p. krahasuar me një vit më parë dhe përqindja e pjesëmarrjes 38.6 me një rritje prej 2.3 p.p. krahasuar me vitin 2021. Megjithatë të dyja shifrat mbeten të ulëta në krahasim me shkallën e punësimit dhe pjesëmarrjes së pjesës tjetër të popullsisë. Shkalla e papunësisë është në rënie të vazhdueshme, por ende mbetet në pjesën tjetër të popullsisë së rritur.

Për sa i përket përqindjes së të rinjve as në punësim, as në arsim apo trajnim (NEET) në vitin 2022 ishte 25.2 me një rënie prej 0.9 p.p. krahasuar me vitin 2021. Norma NEET ishte 5.2 p.p. më e lartë për gratë (27.8%) sesa për burrat (22.6%) më 2022. Një përqindje e lartë e të rinjve as në punësim, as në arsim dhe trajnim NEET është në Shqipëri dhe është pothuajse dyfishi i mesatares së BE-27.

Arsimi dhe shkathtësitë

Arsimi

Prioriteti kryesor i sistemit arsimor parauniversitar në Shqipëri është krijimi i kushteve dhe mundësive që nxënësit të ndërtojnë kompetenca, të zhvillohen në mënyrë të pavarur dhe gjithëpërfshirëse, për të përballuar me sukses sfidat e jetës dhe të tregut të punës. Politikat aktuale për arsimin parauniversitar në Shqipëri dhe Strategjia Kombëtare e Arsimit 2021–2026, në koherencë me politikat europiane, shpallin si fushë prioritare fuqizimin e nxënësve me aftësitë e nevojshme që sigurojnë përmbushjen e tyre si individë, përmbushjen e përgjegjësisë sociale dhe përgatitjen për tregun e punës.

Kurrikula e bazuar në kompetenca e zbatuar që nga viti 2014 në arsimin parauniversitar është e orientuar drejt së ardhmes dhe kompetencat kryesore mbi të cilat është ndërtuar u mundësojnë nxënësve të zhvillojnë aftësitë e të mësuarit gjatë gjithë jetës, duke përfshirë aftësitë e menaxhimit të karrierës.

Ministria e Arsimit dhe Sportit (MAS) duke u mbështetur në trendet botërore të arsimit sot, ka vendosur si prioritet integrimin e TIK-ut dhe digjitalizimin e arsimit në strategjinë e zhvillimit të arsimit parauniversitar.

Kompetenca digjitale nënkupton përdorimin kritik dhe efektiv të TIK-ut në punë, në kohën e lirë dhe në komunikim. Ai mbështetet në aftësitë bazë kompjuterike për të gjetur, prodhuar, krijuar, paraqitur dhe ndarë informacione, si dhe për të bashkëpunuar në rrjetet e informacionit në internet. Në kuadrin kurrikular të arsimit parauniversitar në Shqipëri, kompetenca digjitale është një kompetencë ndërsektoriale, e cila synohet të zhvillohet nga të gjitha lëndët përkatëse dhe jo vetëm nga lënda e Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikimit.

Një aspekt i rëndësishëm është zbatimi i rekomandimit të Këshillit të Evropës për të mësuarit për tranzicionin e gjelbër dhe zhvillimin e qëndrueshëm. Në këtë kuadër është hartuar dhe miratuar nga Ministri i Arsimit dhe Sportit dokumenti politik i standardeve mësimore “Arsimi për Zhvillim të Qëndrueshëm” nga klasa përgatitore 1 deri në klasën e 12-të. Gjithashtu, çështjet mjedisore dhe zhvillimi i qëndrueshëm përfshihen në kurrikulën e arsimit parauniversitar dhe në dokumentet kurrikulare, temat dhe modulet e akredituara nga komisioni i akreditimit për çështje si ndryshimet klimatike, zhvillimi i qëndrueshëm dhe edukimi mjedisor përfshihen në programet e trajnimit të mësuesve. Është përfshirë në Udhëzimin e vitit shkollor 2022–2023, “Edukimi mjedisor” dhe disa programe që aktualisht zbatohen me këtë fokus në institucionet arsimore parauniversitare.

Arsimi i lartë synon t’u sigurojë të diplomuarve aftësitë e nevojshme për të pasur sukses në tregun e punës duke zhvilluar kurrikulat që i përgjigjen kontekstit të ekonomive të sotme të globalizuara, të drejtuara nga inovacioni dhe të bazuara në aftësi.

Në përgjigje të kërkesave të tregut të punës, Ministria e Arsimit dhe Sportit ka parashikuar masa në Strategjinë Kombëtare të Arsimit 2021–2026.¹³, të tilla si:

- Rritja e cilësisë përmes riorganizimit të programeve të studimit, modernizimit të infrastrukturës akademike dhe aplikimit të standardeve të larta të vlerësimit institucional dhe programeve të studimit.¹⁴

- Lidhja më e mirë e arsimit të lartë me tregun e punës. Inkurajimi i IAL-ve për të pasuruar ofertën e programeve me karakter profesional që i përkasin nivelit 5 të Kornizës Shqiptare të Kualifikimeve do t’u mundësojë të rinjve të marrin një kualifikim të lartë në një kohë më të shkurtër si dhe një kalim më të shpejtë në tregun e punës. Një tjetër rezultat i përcaktuar në këtë kuadër është paketa e programit të inovacionit dhe ekselencës në prodhim dhe IT duke ofruar kualifikime në inovacion, dizajn marketingu, kërkim dhe zhvillim, përmes mbulimit 100% të kostos nga qeveria. Promovimi i programeve ndërdisiplinore dhe STEM duke zhvilluar/reformuar këto programe për të qenë në funksion të drejtpërdrejtë të nxitjes së zhvillimit ekonomik të vendit, pasi krijojnë specialistë që kërkohen nga punëdhënësit.

Gjithashtu, parashikohet një aktivitet në lidhje me “Promovimin e programeve ndërdisiplinore dhe STEM” që ka të bëjë me reformimin/zhvillimin e programeve ndërdisiplinore dhe programeve STEM, të cilat do të jenë në funksion të drejtpërdrejtë të nxitjes së zhvillimit ekonomik të vendit, sepse krijojnë specialistë të kërkuar nga punëdhënësit. Këto programe ndihmojnë të rinjtë të zhvillojnë aftësi transversale, si kompetencat digjitale, të menduarit kritik, zgjidhja e problemeve, aftësitë menaxhuese dhe sipërmarrëse.

Aftësimi dhe formimi profesional

Në sistemin e AFP-së, tashmë është zhvilluar një cikël politik koherent i proceseve të brendshme për zhvillimin dhe mirëmbajtjen e kualifikimeve profesionale, i cili mbështet rëndësinë e kualifikimeve në tregun e punës. Në këtë kuadër, standardet e profesionit, standardet e kualifikimit dhe kurrikulat e skeletit po zhvillohen tashmë në përputhje me një metodologji bashkëkohore e cila merr në konsideratë parimet dhe kriteret e Kornizës Shqiptare të Kualifikimeve dhe dokumentet e sipërpërmendura bazohen në kontributin aktiv të privatit. sektor. Rishikimi dhe përditësimi i Katalogut Kombëtar të Kualifikimeve është një proces dinamik që lidhet ngushtë me adresimin e nevojave të tregut të punës dhe të nevojave të shoqërisë në tërësi.

Digjitalizimi është bërë një element i rëndësishëm i tregut të punës dhe ofruesit e AFP-së po përshtaten për të përdorur avantazhet e tij për të ofruar mënyra të reja të të mësuarit/mësimdhënies moderne. Në bashkëpunim me donatorët (BE, GIZ-Gjermani, SDC-Zvicër, ADA-Austri, Italian Cooperation etj.) po punohet si në drejtim të pajisjes me infrastrukturën dhe logjistikën e nevojshme, por edhe në rritjen e kapaciteteve të burimeve njerëzore. në përdorimin e avantazheve të digjitalizimit në zhvillimin e procesit mësimor. Nevojat në këtë fushë janë të konsiderueshme dhe situata e COVID-2019 vuri në dukje se duhet investuar prioritet në këtë drejtim, si në drejtim të pajisjes me infrastrukturë dhe logjistikë, ashtu edhe në trajnime të vazhdueshme.

Nepërmjet buxhetit të shtetit janë bërë investime të konsiderueshme në infrastrukturën e ofruesve të AFP-së, si në aspektin e ndërtesave të reja moderne, ashtu edhe në laboratorët e praktikës profesionale. Tani pothuajse të gjitha shkollat kanë pajisje të përshtatshme për zhvillimin e mësimit praktik dhe teorik. Ndërkohë, po vazhdon

¹³Miratuar me vendimin nr. 621, datë 22.10.2021, të Këshillit të Ministrave.

¹⁴ Në këtë kuadër, në përputhje me nenin 86 të ligjit nr. 80/2015, VKM nr. 310, datë 11.05.2022 “Për specifikat dhe përmbajtjen e kodifikimit të programeve të studimit të ofruara nga institucionet e arsimit të lartë në RSH”, sipas të cilit programet e studimit do të grupohen në kode që identifikojnë fusha të ngjashme studimi në nivel kombëtar sipas Fushat ISCED. VKM nr. 824, datë 24.12.2021, “Për miratimin e kodit të cilësisë në arsimin e lartë”, sipas të cilit Kodi i Ri i Cilësisë është në përputhje me standardet evropiane të ESG.

puna për optimizimin e rrjetit të ofruesve të arsimit dhe formimit profesional për t'u pozicionuar në treg si një ofertë arsimore cilësore në përgjigje të nevojave të tregut të punës dhe shoqërisë në tërësi.

Problemet demografike dhe emigracioni kanë sjellë uljen e numrit të nxënësve që ndjekin arsimin në arsimin e përgjithshëm dhe atë profesional. Bursat janë dhënë prej disa vitesh për të rritur pjesëmarrjen e nxënësve nga zonat rurale, nga grupet vulnerabël dhe vajzat në shkollat profesionale për ato vajza që duan të studiojnë lëndë tradicionalisht jotipike për to.

Vitet e fundit janë ndërmarrë hapa të rëndësishëm në konsolidimin e kuadrit rregullator dhe institucional, në zhvillimin dhe zbatimin e mëtejshëm të Kuadrit Shqiptar të Kualifikimeve, i cili u referua me Kornizën Evropiane të Kualifikimeve (EQF).

Rezultati i përpjekjeve për të rritur cilësinë dhe rëndësinë e AFP-së në tregun e punës dhe për të rinjtë dhe të rriturit, ishte zhvillimi dhe zbatimi i kuadrit të sigurimit të cilësisë, i cili bazohet në ndërveprimin dhe krahasimin e rezultateve të vetëvlerësimit me vlerësimin e jashtëm. procese të tilla si: akreditimi, monitorimi dhe inspektimi. Miratimi dhe fillimi i zbatimit të procesit të akreditimit është një hap shumë i rëndësishëm për krijimin e një kulture cilësore në sistem. Megjithatë, kuadri i sigurimit të cilësisë dhe zhvillimit në AAP duhet të plotësohet nga dy funksione të rëndësishme, si inspektimi dhe monitorimi. Monitorimi i ofruesve publikë të AFP-së duhet të zhvillohet në përputhje me fushat e cilësisë, standardet dhe kriteret e vetëvlerësimit, akreditimit dhe inspektimit.

Një dimension shumë i rëndësishëm i sigurimit të cilësisë në AAP është kualifikimi fillestar dhe zhvillimi i vazhdueshëm profesional i mësuesve. Në këtë drejtim, programi për kualifikimin fillestar të mësuesve është institucionalizuar, ndërkohë që një sfidë komplekse mbetet zhvillimi i vazhdueshëm profesional, trajtimi i të cilit do të jetë vendimtar për suksesin e ofrimit të AAP-së, e cila i përgjigjet tregut dinamik të punës dhe përgatit të rinjtë dhe të rriturit për tranzicionin e dyfishtë.

Njohja e të mësuarit të mëparshëm joformal dhe joformal, si dhe përfshirja e kualifikimeve të përjetshme në KSHC mbeten ende të parregulluara në praktikë, megjithëse Korniza e Kualifikimeve mund të krijojë hapësirën për njohjen e tyre. Njohja e të mësuarit paraprak është një instrument i rëndësishëm për të nxitur përfshirjen e punonjësve, duke përmirësuar shanset e tyre për lëvizshmëri në tregun e punës.

Krahas përpjekjeve të sipërpërmendura, oferta private e AFP-së është një potencial i pashfrytëzuar, i cili duhet vënë në shërbim të objektivave të përgjithshëm të strategjisë së trajnimit.

Qëllimi kryesor dhe sfida më komplekse e sistemit të AFP-së mbetet përditësimi, zgjerimi dhe përshtatja e ofertës së AFP-së me nevojat e tregut të punës, për të reduktuar mospërputhjen e aftësive.

Zhvillimi i një sistemi të besueshëm dhe cilësor të AFP-së në vend është një proces i dyanshëm, që kërkon kohë jo vetëm për maturimin dhe përmirësimin e ofruesve të AFP-së, por edhe për maturimin dhe konsolidimin e sektorit privat. Bashkëpunimi me sektorin privat në fushën e ofrimit të AFP-së, ndonëse më i zhvilluari në sektorin e punësimit dhe aftësive, kryesisht falë bashkëpunimit në nivel zbatimi ndërmjet ofruesve dhe kompanive të AFP-së, për zhvillimin e praktikave profesionale në biznes. Njësitë e zhvillimit, të krijuara pranë çdo ofruesi të AFP-së, synojnë gjithashtu të lehtësojnë marrëdhëniet me sektorin privat, ndërkohë që janë krijuar dy komitete sektoriale. Pavarësisht këtyre përpjekjeve, angazhimi i sektorit privat është ende në fazat e hershme. Në terma afatgjatë, është e nevojshme të rritet besueshmëria dhe atraktiviteti i sistemit të AFP-së, ku modelet e suksesshme të kthimit të investimeve të ndjekjes së AFP-së do të japin një kontribut thelbësor.

Modelet e suksesshme mund të kenë një efekt pozitiv në rritjen e angazhimit të punëdhënësve në sistemin e AFP-së, si një instrument për të siguruar që kontributet e punëdhënësve të rrisin angazhimin në sistem dhe, nga ana tjetër, të sigurojnë që aftësitë e fituara të përputhen me nevojat e tyre.

Kujdesi shëndetësor

Strategjia kombëtare e shëndetësisë 2021–2030 pasqyron programin e qeverisë deri në vitin 2030 duke e vlerësuar shëndetin si pjesë e politikave ndërsektoriale dhe synon mbrojtjen dhe ruajtjen e shëndetit të qytetarëve, si dhe ofrimin e trajtimit efektiv për të gjitha problemet e hasura gjatë gjithë jetës. Gjatë viteve të fundit, janë bërë hapa përpara në rritjen e vazhdueshme të financimit publik për shëndetin dhe përmirësimin e cilësisë së shërbimit shëndetësor. Programet e mbrojtjes së shëndetit publik janë zgjeruar përmes vaksinimit të sigurt dhe efektiv kundër sëmundjeve ngjitëse dhe zbatimit të programeve të suksesshme të depistimit të bazuar në popullatë për sëmundjet jo të transmetueshme, duke synuar diagnostikimin e hershëm dhe trajtimin në kohë. Investimet në kujdesin parësor shëndetësor kanë përfshirë rehabilitimin e mbi 400 qendrave shëndetësore parësore deri në vitin 2025.

Për më tepër, qeveria ka investuar në modernizimin e rrjetit të spitaleve obstetrikogjinekologjike, duke filluar me punimet civile dhe pajisjet e reja mjekësore në 6 spitale dhe më pas me investime të mëdha edhe në 4 spitale pediatrike. Mbështetja për profesionistët shëndetësorë ishte dhe është ende prioritet në kuadër të krijimit të kushteve më të mira të punës, edukimi i vazhdueshëm dhe trajnimet specifike kryhen nga inxhinierët biomjekësorë në manualin e përdorimit të çdo pajisjeje të re mjekësore të instaluar.

Mbulimi Universal Shëndetësor mbetet qëllimi kryesor dhe drejton punën për forcimin e sistemit të integruar shëndetësor, për të forcuar gatishmërinë dhe reagimin ndaj emergjencave dhe përmirësimin e shëndetit digjital. Për të arritur këtë qëllim sfida jonë e vazhdueshme mbetet ndërtimi i politikave të qëndrueshme shëndetësore që kanë ndikim të drejtpërdrejtë në rritjen e mbulimit shëndetësor për qytetarët tanë, përmirësimin e shëndetit dhe mirëqenies së popullatës duke përmbushur të drejtat e tyre për shëndet të mirë. Kështu puna jonë është fokusuar në objektivat e mëposhtëm: përmirësimi i cilësisë së kujdesit shëndetësor duke siguruar akses të plotë për të gjithë banorët shqiptarë bazuar në një sistem financiar të qëndrueshëm, rritjen e numrit të viteve të jetës së shëndetshme të popullsisë shqiptare; modernizimi i infrastrukturës dhe rritja e sigurisë dhe cilësisë së kujdesit spitalor; përmirësimi i cilësisë dhe sigurisë së ilaçeve në përputhje me standardet e BE-së; zhvillojnë dhe integrojnë dhe koordinojnë më mirë qasjen ndaj kujdesit shëndetësor dhe rrisin transparencën dhe llogaridhënien dhe rivendosin besimin e publikut në sistemin e kujdesit shëndetësor.

Në fushën e barnave dhe shërbimeve farmaceutike Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale është në proceset përfundimtare ligjore për dërgimin për miratim në Këshillin e Ministrave të ligjit të rishikuar për Barnat dhe Shërbimet Farmaceutike, ndryshimet e reja në ligjin ekzistues që u miratua më 2014 synojnë një përafrim të mëtejshëm të aktit legjislativ ekzistues me direktivën e BE-së.

Gjithashtu, ministria ka përmblyllur draftin përfundimtar të ligjit të rishikuar për Drogat narkotike dhe substancat psikotrope sipas rekomandimeve të mbledhjes së 13-të të nënkomitetit të BE-së nënkaptullin 24 “Drejtësi, liri dhe siguri”. Ligji i rishikuar do të publikohet për konsultime dhe brenda këtij viti do të dërgohet për miratim edhe në Këshillin e Ministrave.

Nga viti 2013 fondet e dedikuara për rimbursimin e barnave nga lista janë rritur me 25%, duke garantuar jo vetëm një paketë të plotë barnash që ofrohet falas për të gjithë qytetarët me sëmundje kronike, por edhe ne kemi përfshirë në listë terapi inovative për të cilat 8 vite më parë qytetarët duhej të paguanin nga buxheti i tyre familjar.

Financimi i barnave për trajtimin e pacientëve me kancer është trefishuar dhe tashmë garantohet trajtimi 100% falas me barna për pacientët me kancer gjiri dhe kancer malinj të gjakut.

Gjithashtu, nga viti 2014, janë 600 mijë qytetarë të pasiguruar që marrin trajtim mjekësor në të gjitha nivelet e sistemit shëndetësor publik të mbuluar 100% nga buxheti i shtetit.

450 mijë pacientë kronikë marrin pa pagesë barin e parë alternativ nga Lista e Barnave të Rimbursimit.

Kontributet e shëndetësisë në vitin 2023 arrijnë në 17,077 miliardë lekë dhe projeksioni për tre vitet e ardhshme parashikon një rritje progresive vjetore të kontributeve shëndetësore mesatarisht 8%. Projeksioni është që në vitin 2024 kontributet në shëndetësi të jenë 20,153 miliardë lekë, në vitin 2025 kontributet në shëndetësi do të jenë 18,956 miliardë lekë dhe në vitin 2026 kontributet në shëndetësi do të jenë në masën 19,960 miliardë lekë ose një rritje prej 16,8% krahasuar me vitin 2023.

Nga viti 2013 qeveria ka trefishuar buxhetin e dedikuar për trajtimin e sëmundjes së kancerit. Në vitin 2013 buxheti për trajtimin e kancerit ishte 8.7 milionë euro dhe në vitin 2023 buxheti është 22.3 milionë euro.

Për më tepër që nga viti 2018, përveç procedurës së centralizuar të prokurimit të barnave, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale ka garantuar trajtimin e pacientëve me barna të patentuara për sëmundje të veçanta nëpërmjet instrumentit ligjor të Marrëveshjeve të hyrjes në menaxhim.

Për periudhën 2018 – 2023 Lista e Barnave të Rimbursimit është pasuruar me barna dhe alternativa të reja, duke garantuar trajtimin e një spektri më të gjerë të terapive grupore për pacientët që janë të diagnostikuar me kancer. Sot mund të mbulojmë 100% trajtimin e plotë me mjekimin e linjës së parë dhe të dytë për 43 diagnoza.

Në vitin 2022 u miratua Ligji për Barnat dhe shërbimet farmaceutike, i ndryshuar që solli ndryshime në lidhje me përfshirjen për herë të parë të konceptit të Marrëveshjeve të hyrjes në menaxhim me synimin për të ofruar një mundësi për të tërhequr kompanitë farmaceutike që zhvillojnë barna inovative duke balancuar koston. -efektiviteti dhe shtimi i konceptit të mbajtësit lokal të autorizimit të marketingut që do t'i japë një mundësi përfaqësimit ligjor të MAH ndërkombehtar për të qenë vetë ata si MAH duke siguruar cilësinë, efikasitetin e barnave të regjistruara në Republikën e Shqipërisë dhe duke ndikuar në uljen e çmimit. i barnave, kostot e regjistrimit dhe aksesit më i lartë i barnave në tregun lokal. Në të njëjtën kohë do të ketë ulje të kostove të prodhimit të barnave, sigurimin e cilësisë dhe çmimet më të favorshme duke rritur disponueshmërinë e barnave në tregun tonë dhe duke ulur uljen e kërkesës për barna.

Për herë të parë në vitin 2018 kemi përfshirë në skemën e rimbursimit edhe rimbursimin e pajisjeve mjekësore. Dhe që nga viti 2018 të gjithë fëmijët dhe të rinjtë deri në moshën 25 vjeç përfitojnë falas shiritat e diabetit. Në vitin 2022 vendosëm të rrisim grup-moshën e qytetarëve që do të përfitojnë nga skema e rimbursimit të shiritave të diabetit falas që do të zbatohet në vitin 2023 për çdo shtetas shqiptar + 65 vjeç.

Për vitin 2023 janë 51 483 pacientë nga të cilët 540 i përkasin grup-moshës 0–25 vjeç dhe 50 943 pacientë + 65 vjeç.

Në drejtim të përmirësimit të shëndetit të popullatës do të vazhdojmë financimin dhe shtimin e paketave shëndetësore me synim rritjen e aksesit në trajtime mjekësore dhe ofrimin e më shumë shërbimeve shëndetësore pranë vendbanimit, me fokus të veçantë grupet vulnerabël.

Për të ofruar shërbime të kujdesit shëndetësor për personat me aftësi të kufizuara, të moshuarit dhe pacientët me probleme të rënda të kujdesit shëndetësor po aplikojmë që nga viti 2021 në kujdesin parësor shëndetësor modelin e kujdesit bazë në shtëpi dhe në vitin 2023 në bashkëpunim me Projektin Health of All, financuar nga Zvicra. Agjencia dhe Operatori Kombëtar i Kujdesit Shëndetësor modeli zbatohet në gjithsej 59 qendra të kujdesit shëndetësor parësor.

Për më tepër, në vitin 2022 ne kemi futur shërbimet psikologjike dhe sociale në kuadër të kujdesit shëndetësor parësor përmes prezantimit të modelit të integruar social-shëndetësor. Deri në fund të vitit 2022 numri i psikologëve të punësuar në kujdesin parësor shëndetësor është 50. Në vitin 2023 me punësimin e 50 punonjësve socialë/psikologë, 17 fizioterapistë dhe 17 logopedistë në kujdesin parësor shëndetësor përmes një procesi transparent kemi krijuar 100 qendra të kujdesit shëndetësor parësor. që ofrojnë modelin e integruar të kujdesit social dhe shëndetësor.

Nga buxheti i shtetit mbulohen plotësisht mbi 85% e nevojave të popullsisë për trajtimin e diagnozave kardiovaskulare dhe veshkave dhe synohet rritja e mbulimit me 5% deri në fund të vitit 2024 duke zgjeruar paketat me paketat e dedikuara shëndetësore për. rehabilitimi, kujdesi paliativ dhe geriatrik.

Mbrojtja dhe përfshirja shoqërore

Shqipëria akordon deri tani 9.2 për qind të PBB-së për mbrojtjen sociale. Buxheti i mbrojtjes sociale është i fokusuar kryesisht te pagesat në para. Buxheti i mbrojtjes sociale në vitin 2023 është rritur me 5% krahasuar me vitin 2022.

Masat e përfitimit e skemës së ndihmës ekonomike, e cila është skema kryesore që ndihmon në zbutjen e varfërisë, janë rritur gjatë viteve 2021–2022, por nuk janë të mjaftueshme për të luftuar varfërinë. Nga kjo skemë përfitojnë mbi 224 mijë individë, ose 95% e aplikimeve, e cila mbulon 36% të individëve që jetojnë nën rrezikun e varfërisë.

Për të mbështetur riintegrimin social të përfituesve të ndihmës ekonomike, është krijuar mekanizmi i punësimit dhe riintegritit social, nëpërmjet shërbimeve sociale dhe të punësimit

Statusi i punësimit është i lidhur ngushtë me nivelet e të ardhurave të familjeve në Shqipëri, duke sugjeruar se punësimi është thelbësor për sigurimin e mirëqenies së një familjeje. Romët dhe egjiptianët vazhdojnë të përballen me sfida të lidhura me aftësitë në tregun e punës.

Shërbimet sociale mbeten ende të kufizuara dhe të shpërndara në mënyrë të pabarabartë në të gjithë vendin dhe qeveritë vendore kanë kapacitet të kufizuar për t'i ofruar ato. Për të trajtuar këto çështje dhe për të përmirësuar aksesin dhe disponueshmërinë e shërbimeve sociale, është krijuar mekanizmi i Fondit Social. Qeveria ka ndërmarrë hapa për të rritur financimin e shërbimeve sociale, duke mbështetur nivelin vendor për ngritjen e 54 shërbimeve të kujdesit social (39 shërbime sociale në nivel bashkie dhe 15 shërbime të specializuara në 7 qarqe), për më shumë se 26 mijë përfitues.

Zgjerimi i mbulimit të Fondit Social përtej vitit të tretë të krijimit të një shërbimi të ri social është thelbësor për të siguruar qëndrueshmërinë e shërbimeve të reja sociale. Megjithatë, bazuar në mësimet e nxjerra nga procesi i monitorimit, mekanizmi kërkon konsolidim dhe përmirësim të mëtejshëm për të siguruar qëndrueshmërinë e shërbimeve dhe barazinë në shpërndarje edhe në ato njësi të qeverisjes vendore që nuk kanë dhe/ose shpërndajnë burime të mjaftueshme financiare për të mbështetur dhe rritur disponueshmërinë e shërbimeve sociale, të cilat janë nën përgjegjësinë e tyre të drejtpërdrejtë.

Në kuadër të procesit të rishikimit të kuadrit ligjor të metodologjisë për vlerësimin dhe alokimin e Fondit Social Kombëtar, do t'i jepet përparësi rishikimit të kriterëve specifike, si: i) nevoja më e madhe për shërbime sociale; ii) shpërndarja gjeografike dhe demografike e shërbimeve, iii) gjendja sociale dhe ekonomike e bashkive; iv) aplikimin me projekte të përbashkëta që përfshin disa bashki kufitare, shoqëruar me një marrëveshje ndërmjet tyre.

Qeveria ka ndërmarrë zbatimin e planit të deinstitutionalizimit, si një proces i transformimit të institucioneve rezidenciale në tipologji të ndryshme shërbimesh krahas programeve të tjera të forcimit të familjes. Për të mbështetur këtë proces dhe për të rritur plotësimin e nevojave të grupeve vulnerabël, lind nevoja për një rritje të mëtejshme të buxhetit të Fondit Social.

Tabela e mëposhtme tregon progresin në programin e shërbimeve të kujdesit social

Viti	Nr. i institucioneve të përkujdesit social	Nr. i shërbimeve të përkujdesit social	Nr. i përfituesve	% e popullsisë që merr paketën bazë të shërbimeve të kujdesit social
2021	337	492	10,000	0.5%
2023	391	1,147	36,642	1.5%

Burimi: Harta e Shërbimeve Sociale në Shqipëri 2023

Ekziston nevoja për të rritur më tej fondet për mbrojtjen sociale dhe programin e kujdesit shëndetësor në mënyrë që të përmirësohet përfshirja sociale.

Reformat strukturore

RS #1: Arsimi dhe shkollësitë

Masa e reformës 1.1: Rritja e cilësisë dhe aksesit në AFP

1. Përshtetja e reformës

Strategjia Kombëtare e Punësimit dhe e Aftësive 2023–2030 është dokumenti kryesor i politikave që drejton zbatimin e veprimeve që lidhen me punësimin dhe zhvillimin e aftësive në vend. Strategjia është finalizuar dhe është në miratim nga Këshilli i Ministrave. Vizioni i këtij dokumenti është “Punë cilësore dhe aftësi gjatë gjithë jetës për të gjithë” dhe shtylla e AFP-së “Zhvillimi i aftësive dhe përputhja më e mirë e kërkesës me ofertën në tregun e punës për rritjen e punësimit”.

Objektivat e këtij dokumenti, janë:

- angazhimi sistematik i sektorit privat në zhvillimin e aftësive – AAP dhe punësimi;
- sigurimi i qeverisjes së bazuar në prova të tregut të punës dhe politikave të AFP-së;
- mbështetja dhe promovimi i të mësuarit cilësor dhe gjithëpërfshirës gjatë gjithë jetës për punësim të zgjeruar;
- transformimi digjital i AFP-së dhe punësimit dhe lidhja me ekonominë e gjelbër.

Masat kryesore:

- zhvillimi i sistemit përkatës, fleksibël, të depërtueshëm dhe të bazuar në fakte të AFP-së;
- forcimi i kornizës së sigurimit të cilësisë dhe zhvillimit në AAP;
- angazhimi sistematik dhe sistematik i sektorit privat në AAP;
- nxitja e mundësive gjithëpërfshirëse të të mësuarit gjatë gjithë jetës për të gjithë;
- njohja e mësimit të mëparshëm joformal dhe joformal;
- digjitalizimi i shërbimeve të punësimit dhe ofrimit të AFP-së;
- krijimi i sistemit të inteligjencës së aftësive që jep sinjale të rregullta mbi tregun e punës dhe zhvillimet e AFP-së.

Ofrimi i arsimit dhe trajnimit profesional cilësor për të rinjtë dhe të rriturit janë prioritetet e përgjithshme strategjike të AAP-së. Për këtë qëllim është hartuar dhe është duke u zbatuar nga ministria një plan për optimizimin e ofruesve publikë të arsimit dhe formimit profesional. Gjithashtu në këtë drejtim janë bërë disa ndryshime ligjore.

Përvoja pozitive e bashkëpunimit me komunitetin e biznesit duhet të shtrihet në të gjitha fushat e ofruara nga shkollat profesionale dhe të mos kufizohen në fusha hotelerie-turizëm, shërbime automjetesh etj.

a) Aktivitete të parashikuara më 2024

a) Këshilli Kombëtar i AFP-së, tashmë i institucionalizuar, vijon normalisht aktivitetin. Do të vijojë krijimi i Komiteteve Sektoriale sipas fushave.

b) Promovimi i AFP-së përmes ditëve të hapura, panairove dhe olimpiadave.

c) Zhvillimi i kompetencave të 200 mësuesve të AFP-së dhe stafit mbështetës, si dhe trajnerëve të mësuesve.

d) Bazuar në planin e optimizimit të ofruesve publikë të AFP-së, është vendosur qendra e parë multifunksionale.

b) Aktivitete të parashikuara më 2025

a) Vazhdimi i zbatimit të “Strategjisë së Punësimit dhe Aftësive 2023-2030”, bazuar në Planin e Veprimit.

b) Zhvillimi i kompetencave të 150 mësuesve të AFP-së dhe stafit mbështetës, si dhe trajnerëve të mësuesve.

c) Vazhdimi i punës nga NAVETQ për akreditimin e ofruesve publik/privat të arsimit profesional.

d) Njëpërmjet ofruesve të akredituar publik dhe privat të AFP-së, fillimi i procesit të njohjes së mësimit të mëparshëm.

c) Aktivitete të parashikuara më 2026

a) Vazhdimi i zbatimit të “Strategjisë së Punësimit dhe Aftësive 2023-2030”, bazuar në Planin e Veprimit.

b) Zhvillimi i kompetencave të 150 mësuesve të AFP-së dhe stafit mbështetës, si dhe trajnerëve të mësuesve.

c) Vazhdimi i punës nga NAVETQ për akreditimin e ofruesve publik/privat të arsimit profesional.

2. Treguesit e rezultateve

<i>Treguesi</i>	<i>Bazë (2018)</i>	<i>I ndërmjetëm (2024)</i>	<i>Synimi (2026)</i>
% e nxënësve që mbarojnë shkollat AFP dhe gjejnë punë	0	58%	60%
% e të regjistruarve në AAP në raport me totalin e të regjistruarve në arsimin e mesëm	19%	20%	21%
% e nxënësve femra që ndjekin shkollat e arsimit të lartë	17%	20%	22%

3. Ndikimi i pritsbëm në konkurrueshmëri

Reforma synon të pajisë të rinjtë por edhe të rriturit me trajnimet, aftësitë dhe kualifikimet e nevojshme për të konkurruar në tregun e punës dhe për të rritur mundësitë e tyre të punësimit. Një fuqi punëtore e kualifikuar është një parakusht për tërheqjen e investimeve të bazuara në teknologji, zhvillimin e mëtejshëm të sektorëve shqiptarë me avantazhe krahasuese dhe/ose mundësi dhe pika të forta dhe një faktor i rëndësishëm që stimulon flukset hyrëse të IHD-ve.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostot për zbatimin e masave të AFP-së janë të përfshira në Programin Buxhetor Afatmesëm. Kostoja totale e masës së AFP-së për tre vjet është 90 milionë euro ose 9.5 miliardë lekë (30.1 milionë euro për vitin 2024; 29.9 milionë euro për vitin 2025 dhe 30 milionë euro për vitin 2026).

Gjithashtu në fushën e arsimit dhe formimit profesional ka shumë projekte të financuara nga donatorë, të cilat kontribuojnë në forcimin dhe reformimin e sistemit. Përmendim fonde nga BE-ja, Gjermania, Zvicra, Italia, Austria etj.

5. Ndikimi i pritsbëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesin në kujdesin shëndetësor

Reforma synon të sigurojë arsim cilësor gjithëpërfshirës dhe të barabartë dhe të promovojë mundësitë e të mësuarit gjatë gjithë jetës për të gjithë. Gjithashtu, rifokusi synon zhvillimin e aftësive, veçanërisht në lidhje me aksesin në aftësitë profesionale për punësim, punën e denjë dhe sipërmarrjen, eliminimin e pabarazisë gjinore dhe sigurimin e aksesit për shtresat vulnerabël.

6. Ndikimi i pritsbëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Masa e reformës nuk pritet të ketë ndikim në mjedis. Ato shihen me ekonomi të gjelbër.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziqet	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi zbutës i planifikuar
Disponueshmëri e pamjaftueshme për trajnime/praktikë në punë në treg	I ulët	Fushata sensibilizuese për bizneset për njohjen dhe zbatimin e rregullores së të nxënësve në vendin e punës.
Niveli joadekuat i koordinimit me bizneset për mbështetje më të mirë në AFP	I mesëm	Forcimi i rolit të njësisë së zhvillimit të ofruesve dhe shoqatave të biznesit duke rritur kapacitetet e koordinatorëve të biznesit
Mungesa e pajisjeve të teknologjisë së lartë	I mesëm	Identifikimi, planifikimi i nevojave dhe kostove për pajisjen e ofruesve të AFP-së për digjitalizim dhe fokus dhe investime për rritjen e teknologjisë.

Masa e reformës 1.2: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale të mësuesve

1. Përshkrimi i reformës

Sfida më e madhe në zhvillimin e kompetencave për mësuesit është nevoja për kompetenca specifike digjitale që u mundësojnë atyre të përdorin teknologjinë për të mbështetur, përmirësuar dhe transformuar procesin e mësimdhënies, si dhe për përgjegjësi të tjera në shkollë.

Në nivel evropian, këto kompetenca janë të përfshira në një kornizë kompetencash për mësuesit (European Framework for Digital Teacher Competence, DigComEdu). UNESCO-ja ka zhvilluar gjithashtu Kornizën e Kompetencave të TIK-ut për Mësuesit (ICT CFT, versioni 3), si një dokument për të udhëhequr zhvillimin e mësuesve në përdorimin e TIK-ut.

Gjatë vitit akademik 2022-2023, për herë të parë lënda TIK u zhvillua në klasën e parë në 100 shkolla pilot, në kuadër të projektit pilot “Element IT”, i cili tashmë ka përfunduar në bashkëpunim të ngushtë me MAS-in, ministrin e Shtetit për të rinjtë dhe Fëmijët, Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit (AKSHI) dhe Fondi Shqiptaro-Amerikan i Zhvillimit (AADF). Për të ndihmuar mësuesit dhe nxënësit, grupet ndër-institucionale të punës kanë punuar së bashku për të siguruar materiale plotësuese, të tilla si Manuali i Mësuesit, për të ndihmuar mësuesit të zhvillojnë aftësitë e tyre për të mësuar kurrikulën e TIK-ut të klasës së parë dhe Fletoren e Punës së nxënësit për të zhvilluar nxënësit, mësuesit dhe prindërit për të lehtësuar procesin e mësimdhënies dhe mësimnxënies në lëndën e TIK-ut. Rreth 100 mësues po trajnohen gjithashtu për kurrikulën e re të TIK-ut, platformën CodeMonkey që ofron burime arsimore për nxënësit të klasave dhe niveleve të ndryshme të përvijës, përdorimin e laboratorëve të TIK dhe SMIP për zbatimin e këtij projekti.

Monitorimi i projektit Element IT është organizuar në 100 shkolla pilot për zbatimin e lëndës TIK në klasën e parë dhe rezultatet nga raporti tregojnë se lënda është shumë tërheqëse dhe mësimi përmes lojës konsiderohet nga mësuesit dhe prindërit si një metodologji shumë e efikase për krijimin e klimës së duhur për të mësuar TIK në klasën e parë.

200 SmartLabs të tjerë do të ndërtohen për vitin e ardhshëm shkollor, në kuadër të programit “GovTech” me bashkëpunimin e Bankës Botërore, ratifikuar me ligjin nr. 45, datë 22.6.2023, “Për ratifikimin e marrëveshjes së huas ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe Bankës Ndërkombëtare për Rindërtim dhe Zhvillim për

“Përmirësimin e aksesit të barabartë në shërbimet publike të standardit të lartë nëpërmjet operacionit GovTech” (hyrë në fuqi më 19.7.2023).

MAS-i ka planifikuar hartimin dhe zbatimin e programeve të TIK-ut për të tretin vit pas viti duke filluar nga klasa I më 2022, klasa II më 2023 dhe klasa III më 2024.

Përmirësimi i infrastrukturës digjitale, zhvillimi i vazhdueshëm profesional i mësuesve dhe drejtorëve të shkollave, mirëmbajtja e pajisjeve etj., vazhdojnë të mbeten prioritete për të ardhmen.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

a. Hartimi dhe miratimi i programit të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e parë dhe të dytë, dhe hartimi i materialit mbështetës për mësuesit dhe nxënësit për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij për klasën e tretë.

b. Trajnimi i rreth 600 mësuesve dhe 200 drejtorëve të shkollave për standardet e mësuesve për përdorimin e TIK-ut në sistemin arsimor parauniversitar nëpërmjet rrjeteve profesionale.

c. Investim në rritjen e numrit të pajisjeve digjitale në shkolla

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

a. Hartimi dhe miratimi i programit të Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e parë, të dytë dhe të tretë, për vitin akademik 2025–2026.

b. 216 SmartLabs do të jenë plotësisht funksionale deri në vitin 2025 dhe do të kërkohet asistencë teknike për aplikimin e zgjidhjeve teknike të përshtatshme për shkollat kolektive, duke vënë në dukje përvoja të ngjashme në arenën ndërkombëtare.

c. Është në negociata shtrirja e lëndës së TIK në rreth 627 shkolla të tjera përmes Kornizës së Investimeve të Ballkanit Perëndimor (WBIF) së bashku me Bankën për Zhvillim të Këshillit të Evropës (CEB)

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Lidhur me SmartLabs, do zhvillohet një plan zëvendësimi me kosto për të siguruar qëndrueshmërinë e Smartlabs përtej kohëzgjatjes së Programit GovTech dhe ElementIT. Përfshirja e planit të zëvendësimit me kosto në TIK-un e përhershëm trevjeçar në Strategjinë Kombëtare të Arsimit

2. Treguesit e rezultateve

Treguesi	Bazë (2023)	I ndërmjetëm (2025)	Synimi (2026)
Numri i drejtorëve të shkollave që marrin pjesë në trajnimin fillestar	300		
Numri i mësuesve të TIK-ut që marrin pjesë në trajnimin fillestar	200		
Numri i mësuesve të klasave që marrin pjesë në trajnimin fillestar	400	400	
Numri i oficerëve të arsimit digjital që marrin pjesë në trajnimin fillestar	51		

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Teknologjia e informacionit dhe komunikimit (TIK), e cila përfshin kompjuterë, tablet, telefona inteligjentë, tavolina ndërvepruese dhe aksesore të tjerë, mund të ketë një ndikim pozitiv në përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies, rritjen e motivimit dhe përmirësimin e performancës së studentëve, duke siguruar që të gjithë studentët të jenë në gjendje të përvetësojnë nivel i mirë i kompetencës digjitale për të përmbushur kërkesat e njohurive të shoqërive të shekullit të 21-të dhe për t'i mundësuar këtij brezi studentësh, në planin afatgjatë, të përgatiten më mirë për tregun e punës: qoftë si punonjës apo si krijues pune.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostot për zbatimin e kësaj mase janë përfshirë në Programin Buxhetor Afatmesëm të Ministrisë së Arsimit dhe Sportit (MAS). Kostoja totale e masës për tre vjet është 13 milionë euro, 8.8 milionë euro për vitin 2024; 2.4 milionë euro për vitin 2025; dhe 1.8 milionë euro për vitin 2026.

5. Ndikimi i pritshëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesit në kujdesin shëndetësor
Masa konsiderohet neutrale gjinore. Barazia gjinore do të respektohet gjatë gjithë zbatimit të masës.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Masa nuk pritet të ketë ndikim në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziqet	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi zbutës i planifikuar
Mungesa e mësuesve të trajnuar me profilin përkatës TIK për arsimin fillor (për klasën e parë, të dytë, të tretë, të katërt, të pestë).	E ulët	Më shumë studentë të TIK-ut që diplomohen në profilin e mësimdhënies. Bashkëpunimi me institucionet e arsimit të lartë. Plan veprimi për trajnimin e mësuesve TIK.
Vështirësi buxhetore në pajisjen e të gjitha shkollave me akses në internet.	E mesme	Bashkëpunimi me AKSHI-n dhe pushtetin vendor përgjegjës për administrimin e shkollës.

RS #2: Aksesi në mbrojtjen sociale dhe kujdesin shëndetësor, dhe rritja e punësueshmërisë për grupet vulnerabël
Masa e reformës 2.1: Përmirësimi i aksesueshmërisë në programet sociale dhe kujdesin shëndetësor

1. Përshkrimi i reformës

Qëllimi i përgjithshëm i kësaj mase është të zgjerojë mbulimin, gjithëpërfshirjen, efektivitetin dhe targetimin më të mirë të njerëzve në nevojë përmes punësimit, shërbimeve sociale dhe kujdesit shëndetësor. Vëmendje e veçantë do t'i kushtohet: i) zhvillimit të modelit të ri të shërbimeve sociale të integruara; ii) vazhdimin të zbatimit të planit kombëtar të veprimit për deinstitutionalizimin; iii) finalizimi dhe zbatimi i kuadrit ligjor të metodologjisë në lidhje me vlerësimin dhe alokimin e Fondit Social Kombëtar; iv) rritja e punësueshmërisë së grupeve vulnerabël, veçanërisht nga skema e ndihmës ekonomike; v) forcimi i kapaciteteve të pushtetit vendor në referimin dhe menaxhimin e rastit nëpërmjet sistemit elektronik dhe në procedurat e prokurimit për shërbimet e kujdesit social.

Strategjia e re Kombëtare e Mbrojtjes Sociale 2024–2030 do të trajtojë sistemin reagues ndaj situatave të emergjencës, në mënyrë që të përgjigjet më mirë ndaj emergjencave të ndryshme.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

a. Krijimi i një mekanizmi për indeksimin vjetor të përfitimeve të “Ndihmës ekonomike”.

b. Ngritja e 12 shërbimeve të reja sociale të integruara me bazë komunitare, në partneritet me OJQ-të, me fokus në shërbimet e specializuara dhe të asistencës në shtëpi në kuadër të Fondit Social.

c. Zgjerimi i procesit të deinstitutionalizimit të qendrave të zhvillimit publik për fëmijët me aftësi të kufizuara.

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

a. Vlerësimi i skemës së ndihmës ekonomike për kategoritë e veçanta dhe përmirësimi mbi këtë bazë i kritereve dhe asistencës në para për to.

b. Zhvillimi i kornizës së garancisë për fëmijë.

c. Ngritja e 10 shërbimeve të reja sociale të integruara me bazë komunitare, në partneritet me OJQ-të, duke u fokusuar në shërbimet e specializuara ambulatorë dhe të asistencës në shtëpi në kuadër të Fondit Social.

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Hartimi i opsioneve për shënjestrimin dhe fokusimin më të mirë të nevojave në kuadër të planit të veprimit për garantimin e fëmijëve.

b. Ngritja e 5 shërbimeve të reja sociale të integruara me bazë komunitare, në partneritet me OJQ-të, duke u fokusuar në mbështetjen e shërbimeve për familjet në kuadër të Fondit Social.

2. Treguesit e rezultateve

<i>Treguesi</i>	<i>Bazë (2021)</i>	<i>I ndërmjetëm (2023)</i>	<i>Synimi (2025)</i>
Numri i shërbimeve sociale për grupet e pafavorizuara të ofruara nëpërmjet njësisë të qeverisjes vendore duke përdorur burime nga fondi social	30	45 (kumulative)	55 (kumulative)
Përqindja e individëve përfitues të NE që kanë dalë nga skema dhe janë riintegruar	5,5%	10% (kumulative)	15% (kumulative)
% e popullsisë në rrezik të varfërisë dhe përjashtimit social	43,9%	43,2%	43%
% e qytetarëve që përfitojnë nga shërbimet e kujdesit shëndetësor publik	93%	95%	97%
Numri i qytetarëve që përfitojnë nga 12 paketat e kujdesit shëndetësor dhe 3 programet kombëtare të depistimit të financuara 100% nga buxheti i shtetit.	+5%	+5%	+5%

3. Ndikimi i pritsëm në konkurrueshmëri

Masa e reformës synon të përmirësojë punësueshmërinë, aftësitë dhe kualifikimet e punëkërkuësve të papunë; pra rritjen e cilësisë së fuqisë punëtore. Në periudhën afatmesme dhe afatgjatë, masa pritet të ndihmojë riintegrimin ekonomik dhe social të punëkërkuësve të papunë dhe të përfituesve të skemës së ndihmës ekonomike.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Buxheti i mbrojtjes sociale dhe përfshirjes për vitin 2024 është 291,516,739 EUR;

Buxheti i mbrojtjes sociale dhe përfshirjes për vitin 2025 është 296,344,525 EUR;

Buxheti i mbrojtjes sociale dhe përfshirjes për vitin 2026 është 299,280,918 EUR;

Buxheti i shëndetësisë për vitin 2024 është 610 milionë euro ose 2,97% e PBB-së dhe 9,74% e Buxhetit të Shtetit;

Buxheti i shëndetësisë për vitin 2025 është 621 milionë euro ose 2,77% e PBB-së dhe 9,1% e Buxhetit të Shtetit;

Buxheti i shëndetësisë për vitin 2026 është 632 milionë euro ose 2,68% e PBB-së dhe 8,91% e Buxhetit të Shtetit.

5. Ndikimi i pritsëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Ulja e papunësisë dhe pasiviteti i lartë, veçanërisht në grupin e të rinjve dhe grave. Rritja e kënaqësisë së grave dhe vajzave të përfshira në programe aktive të tregut të punës. Promovimi i rritjes gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme ekonomike, punësim të plotë dhe produktiv dhe punë të denjë për të gjithë (SDG 8: Puna e denjë dhe rritja ekonomike dhe SDG 5: Barazia gjinore).

Përmirësimi i situatës social-ekonomike të kategorive në nevojë, ndikimi i drejtpërdrejtë në zbutjen e varfërisë duke rritur nivelin e përfitimit të ndihmës ekonomike. Rritja e aksesit në paketën bazë të shërbimeve sociale. Ndikimet priten të jenë kryesisht pozitive dhe do të rezultojnë në përmirësimin e përfshirjes socio-ekonomike të komuniteteve më të varfra dhe më vulnerable në Shqipëri duke ofruar asistencë sociale më të përshtatshme dhe më të përshtatshme, akses të përmirësuar në shërbimet sociale dhe mbështetje për punësim.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Masa është neutrale për sa i përket ndikimit mjedisor.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziqet	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi zbutës i planifikuar
Mungesa e bashkëpunimit ndërmjet aktorëve të ndryshëm të përfshirë në këtë proces është një nga vështirësitë e identifikuar në këtë sektor.	i ulët	Duke pasur monitorim, raportim dhe bashkëpunim të ngushtë ndërmjet aktorëve përkatës (organizata e punëdhënësve, OSHC-ja, pushteti vendor ministri të tjera etj.)
Rritja e besimit të qytetarëve në shërbimet e ofruara nga zyrat e punësimin dhe qendrat e formimit profesional.	i ulët	Publikime të programeve aktive, si dhe raste të suksesshme me të gjitha mjetet e mundshme elektronike dhe nëpërmjet medias
Mungesa e përmirësimit të cilësisë së ofrimit të shërbimeve sociale në nivel rajonal dhe vendor, për shkak të mungesës së kapaciteteve të kualifikuara lokale të stafit social.	i ulët	Monitorimi nga afër i aktiviteteve trajnuese dhe rritja e numrit të trajnerëve në dispozicion.
Vonesat në aktivitete specifike, veçanërisht në lidhje me rimodelimin e financimit të kujdesit shëndetësor	Mesatar	Një ekip që ka nisur punën për zhvillimin e një plani të detajuar.
Mungesa e vullnetit politik	I ulët	Një angazhim i niveleve më të larta të qeverisjes dhe përfshirja e të gjithë partnerëve të mundshëm në këtë sektor.

Masa e reformës 2.2: Përmirësimi i punësueshmërisë së punëkërkuësve të papunë më të rreziquar

1. Përshkrimi i reformës

Strategjia Kombëtare e Punësimin dhe Aftësive 2023-2030 (SHKP) miratuar nga Këshilli i Ministrave (VKM nr. 173/2023) dhe plani i saj i veprimit me vizionin “Punësim cilësor dhe mësim gjatë gjithë jetës për të gjithë” është në përputhje me “Kapitullin 19”. Punësimi dhe politika sociale, dhe rekomandimet e Komisionit Evropian për Punësimin dhe Politikën Sociale. Qëllimet e politikave të kësaj Strategjie, janë: (i) zhvillimi i aftësive dhe përshtatja më e mirë e kërkesës me ofertën në tregun e punës për më shumë punësim; (ii) mundësimi i punësimin të denjë për gratë dhe burrat nëpërmjet zbatimit të politikave gjithëpërfshirëse të tregut të punës. Plani i veprimit është përqendruar në mundësimin e punësimin të denjë nëpërmjet zbatimit të politikave gjithëpërfshirëse të tregut të punës dhe zhvillimit të aftësive dhe përputhje më të mirë të kërkesës me ofertën në tregun e punës për punësim më të lartë.

Programet e nxitjes së punësimin që mbështesin grupet më të cenueshme janë zbatuar në vazhdimësi. Programet përfshijnë trajnimin në vendin e punës, subvencionimin e pagave, programin e praktikës, programin e vetëpunësimin dhe punësimin në komunitet. Është hartuar një program i ri për riintegrimin e grupeve më vulnerable me mbështetjen e OJF-ve dhe është në konsultim me ministrinë e linjës. Një program i ri për praktikën që do të zbatohet në kuadër të garancisë për rininë.

Plani Kombëtar i Zbatimit të Garancisë Rinore është miratuar nga Këshilli i Ministrave. Faza pilot është parashikuar dhe do të kryhet në vitet 2023–2024. Pilotimi i skemës së Garancisë Rinore do të bëhet në tri qarqe, konkretisht: Tiranë, Shkodër Vlorë. Ndërkohë, Agjencia Kombëtare e Punësimin dhe Aftësive, me mbështetjen e projektit EU-IPA për Përfshirjen Sociale, ka trajnuar stafin e zyrave të punësimin për pilotimin. Për fazën pilot, tashmë janë në dispozicion fondet nga Buxheti i Shtetit. Ndërkohë, MFE-ja dhe AKPA-ja kanë ndërmarrë një sërë masash për fillimin e pilotimit. Është miratuar baza ligjore ku përfshihet garancia rinore. AKPA-ja ka hartuar planin pilot të garancisë rinore 2023–2024 dhe u krijua dhe u plotësua faqja e internetit “Garancia rinore” së bashku me programin statistikor që është hartuar për monitorimin e fazës së pilotimit

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

a. Përmirësimi i cilësisë dhe efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës, nëpërmjet rritjes së performancës së stafit.

b. Pilotimi i skemës së garancisë për rininë.

c. Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit që synojnë mbështetjen e grupeve më vulnerabël dhe aktivizimin e punëkërkuësve të regjistruar të papunë.

d. Vlerësimi i ndikimit të programeve të nxitjes së punësimit.

e. Zhvillimi dhe publikimi i informacionit dhe analiza cilësore të tregut të punës dhe përmirësimi i marrëdhënieve me publikun.

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

a. Përmirësimi i cilësisë dhe efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës, nëpërmjet rritjes së performancës së stafit.

b. Përhapja e skemës së garancisë për rininë.

c. Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit që synojnë mbështetjen e grupeve më vulnerabël dhe aktivizimin e punëkërkuësve të regjistruar të papunë.

d. Rishikimi i programeve të nxitjes së punësimit bazuar në vlerësimin e ndikimit.

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Përmirësimi i cilësisë dhe efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës, nëpërmjet rritjes së performancës së stafit.

b. Zbatimi i skemës së garancisë për rininë.

c. Zbatimi i programeve të rishikuara të nxitjes së punësimit që synojnë mbështetjen e grupeve më të rrezikuara dhe aktivizimin e punëkërkuësve të papunë të regjistruar.

d. Publikimi i informacionit dhe analiza cilësore e tregut të punës dhe përmirësimi i marrëdhënieve me publikun.

2. Treguesit e rezultateve

<i>Treguesi</i>	<i>Bazë (2022)</i>	<i>I ndërmjetëm (2024)</i>	<i>Synimi (2026)</i>
Shkalla e punësimit (%) të fuqisë punëtore [15-64]	65%	66%	67%
Shkalla e papunësisë së të rinjve (%) të fuqisë punëtore [15-24]	24.9	24%	23%
Shkalla e punësimit (%) e individëve vulnerabël nga totali i të punësuarve nga Programet e Nxitjes së Punësimit	Viti bazë 2022	Viti bazë 2024 +1pp	Viti bazë 2026 +2 pp
Të rinj jo në punësim, arsim ose trajnim (norma NEET) (grup-mosha 15-29 vjeç)	25.2%	24%	22%

3. Ndikimi i pritsbëm në konkurrueshmëri

Masa e reformës synon të përmirësojë punësueshmërinë, aftësitë dhe kualifikimet e punëkërkuësve të papunë; pra rritjen e cilësisë së fuqisë punëtore. Në periudhën afatmesme dhe afatgjatë, masa pritet të ndihmojë në tërheqjen e investimeve të huaja direkte pasi fuqia punëtore e kualifikuar i përket faktorit më të rëndësishëm të vendndodhjes.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

5. Ndikimi i pritsbëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesimi në kujdesin shëndetësor

Ulja e papunësisë dhe pasiviteti i lartë, veçanërisht në grupin e të rinjve dhe grave. Rritja e kënaqësisë së grave dhe vajzave të përfshira në programe aktive të tregut të punës. Promovoni rritje ekonomike të qëndrueshme, gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme, punësim të plotë dhe produktiv dhe punë të denjë për të gjithë (SDG 8 Puna e Denjë dhe Rritja Ekonomike dhe SDG #5: Barazia gjinore).

6. Ndikimi i pritsbëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Masa është neutrale për sa i përket ndikimit mjedisor.

7. Rreziqet e mundshme

<i>Rreziqet</i>	<i>Probabiliteti (i ulët, i lartë)</i>	<i>Veprimi zbutës i planifikuar</i>
Mungesa e bashkëpunimit ndërmjet aktorëve të ndryshëm të përfshirë në këtë proces është një nga vështirësitë e identifikuara në këtë sektor.	I ulët	Duke pasur monitorim, raportim dhe bashkëpunim të ngushtë ndërmjet aktorëve përkatës (organizata e punëdhënësve, OSHC, pushteti vendor ministri të tjera etj.)
Rritja e besimit të qytetarëve në shërbimet e ofruara nga zyrat e punësimit qendrat e VT.	I ulët	Publikime të programeve aktive, si dhe raste të suksesshme me të gjitha mjetet e mundshme elektronike dhe nëpërmjet medias
Mungesa e përmirësimit të cilësisë së shërbimeve në nivel rajonal dhe lokal, për shkak të trajnimit të pamjaftueshëm	I ulët	Monitorimi nga afër i aktiviteteve trajnuese dhe rritja e numrit të trajnerëve në dispozicion.

Qëndrueshmëria dhe elasticiteti

Analiza e pengesave kryesore

Energjia

Shqipëria ka ndërmarrë hapa drejt eficiencës së energjisë dhe veprimit klimatik me prezantimin e objektivave të saj të eficiencës së energjisë për vitin 2030 dhe politikave dhe masave shoqëruese, të përshkruara në Planin Kombëtar të Energjisë dhe Klimës (NECP) 2020–2030, megjithatë ai është në rishikim për të harmonizuar me synimet e reja të vitit 2030 në fuqi. Duke qenë e ndjeshme ndaj kushteve hidrologjike dhe e pamjaftueshme për të plotësuar nevojat e saj për furnizim me energji, Shqipëria është një importues neto i energjisë elektrike. Varësia nga importet e energjisë përbën 20–30% të kërkesës për energji dhe garantimi i sigurisë së furnizimit me energji elektrike është një sfidë. Sistemi duhet të mbështetet në prodhimin vendës dhe të jetë i përballueshëm për konsumatorët duke krijuar ndikim në uljen e varfërisë.

Spektori i eficiencës së energjisë në Shqipëri rregullohet nga dy ligje të rëndësishme, ligji “Për eficiencën e energjisë” dhe ligji “Për performancën e energjisë në ndërtesa” dhe aktet nënligjore përkatëse. Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë ka miratuar akte të reja nënligjore për zbatimin e ligjit për eficiencën e energjisë. Është bërë progres duke mbuluar aspekte të tilla si planet lokale të veprimit për efikasitetin e energjisë, monitorimi dhe verifikimi dhe kërkesat e ndërtimit dhe sistemi i raportimit. Aktet e mëtejshme nënligjore që trajtojnë fushat kyçe si detyrimet e eficiencës së energjisë dhe kriteret për prokurimin publik janë në vazhdim dhe mbeten prioritet.

Sfida kryesore do të jetë zbatimi i tyre për përmirësimin e efikasitetit dhe uljen e konsumit final të energjisë në ndërtesa, në industri, shërbime dhe aktivitete të tjera të pushtetit qendror dhe njësisë vendore me fokus në sistemet e furnizimit me ujë, trajtimin e ujërave të zeza, ndriçimin publik, transportin publik etj., përmes:

- hartimit të akteve nënligjore që mungojnë;
- zbatimit të akteve të reja nënligjore të miratuara;
- kërkesat politike dhe masa shtesë për të mbështetur këta objektiva;
- investimeve në ngritjen e kapaciteteve;
- aktiviteteve ndërgjegjësuere për EE-në përmes etiketimit të produkteve të lidhura me energjinë, shampanjës informative etj.;
- mbështetjes financiare.

Prioritet mbeten investimet në eficiencë energjetike të cilat janë në vazhdimësi me mbështetje të vazhdueshme nga buxheti i shtetit dhe ndihma financiare e huaj. Edhe pse buxheti i shtetit ka rritur kontributin në këtë fushë për periudhën 2022–2025, mungesa e instrumenteve financiare për zbatimin e masave në eficiencën e energjisë është për t'u trajtuar.

Objektivi i arritjes së një pjese prej 54,4 % të energjisë së rinovueshme në konsumin bruto të energjisë finale, siç përshkruhet në Planin Kombëtar të Energjisë dhe Klimës (NECP) të miratuar, është përfshirë në ligjin e ndryshuar për burimet e rinovueshme. Objektivi i përgjithshëm i energjisë së rinovueshme për vitin 2030 ndahet në objektiva sektoriale për energjinë elektrike (178.1%). Pas miratimit të ligjit të ri për BRE, skemat ekzistuese “Feed-in Tariff” (FiT) janë kaluar në “Feed-in-Premium” (tarifa FiP), e cila konsiston në shndërrimin e FiT në kontratë për diferencë (ankandet), si një skemë nxitëse për BRE, sipas rekomandimeve. Projekt-VKM-ja “Për modelin e kontratës për diferencën, kushtet dhe procedurat” do të ndryshojë modelin e funksionimit të tregut të BRE. Për sa i përket skemës aktive të vetëkonsumit, Shqipëria vendosi matjet neto, duke u mundësuar konsumatorëve të zotërojnë instalime të energjisë së rinovueshme me një kapacitet maksimal prej 500 kW. Shqipëria ka përfshirë tashmë ndryshimet në ligjin për energjitë e rinovueshme, i cili përshkruan një kalim në faturimin neto për energjitë e rinovueshme të vetëkonsumuara, i planifikuar të fillojë më 1 janar 2024. Mungon legjislacioni dytësor mbështetës.

Energjia në Shqipëri prodhohet 100% nga burimet e rinovueshme (99% nga HEC-et dhe 1% nga FV), duke llogaritur një nga pjesët më të larta të energjisë së rinovueshme në përzierjen e energjisë midis vendeve në botë. Pjesa e kryebashkiakut të totalit të prodhimit vendës neto gjenerohet nga impiantet në pronësi të shoqërisë publike KESH dhe pjesa tjetër gjenerohet nga impiante gjenerimi të pavarura dhe prioritare. Numri i prodhuesve të pavarur të energjisë elektrike po rritet çdo vit, duke rritur kështu rëndësinë e këtyre prodhuesve në treg, që është një hap i rëndësishëm për liberalizimin e tregut të energjisë elektrike në vendin tonë. Shpërndarja e burimeve diellore dhe të erës do të përmirësojë sigurinë energjetike të Shqipërisë dhe do të zvogëlojë cenueshmërinë e saj ndaj ndikimeve të ndryshimeve klimatike. Shqipëria ka transpozuar tashmë plotësisht rregullat e tregut të energjisë elektrike që rrjedhin nga Paketa e Tretë e Energjisë e BE-së dhe ka arritur një progres të mirë në zbatimin praktik të tyre nëpërmjet zhvillimeve legjislative, reformave sektoriale dhe hapjes graduale të tregut të energjisë elektrike. Hapja graduale e tregut të energjisë elektrike e planifikuar nga KM-ja pritet të rezultojë në hapjen e plotë të tregut në vitin 2024. Ndërsa ndërlidhja e energjisë me vendet fqinje dhe ngritja e një tregu të integruar rajonal të energjisë, do të forcojë sigurinë e furnizimit dhe do të krijojë mundësi për zhvillimin e energjisë së gjelbër dhe tregtare.

Transformimi digjital

Infrastruktura digjitale dhe *broadband* janë thelbësore për të gjitha zhvillimet e tjera në integrimin digjital dhe ndikojnë në të gjithë sektorët e ekonomisë. Infrastruktura digjitale është një parakusht për zhvillimet e ekonomisë digjitale në industrinë inovative, e-qeverisjen, e-shëndetësinë, ofrimin e shërbimeve të ndërveprueshme, ofrimin

e shërbimeve ndërkufitare etj. Siç u demonstrua gjatë krizës pandemike të COVID-19, ndërlidhja digjitale ishte një domosdoshmëri jetike për qytetarët dhe bizneset. Numri i përgjithshëm i abonentëve *broadband* fiks në vitin 2022 ishte 582,110 me një rritje prej 5% krahasuar me një vit më parë. Rreth 87% e abonentëve kanë akses *broadband* internet deri në 10 Mbit, 39% e tyre kanë akses në internet nga 30 deri në 100 Mbit, ndërsa 12% e tyre kanë akses në internet nga 100 Mbps deri në 1 Gbps.

Megjithatë, lidhur me zhvillimin e *broadband*, në veçanti të rrjeteve fikse, mbetet ndarja digjitale midis zonave urbane dhe rurale, si dhe nevoja për investime në zhvillimin e infrastrukturës *broadband*, veçanërisht në zonat rurale dhe të largëta. Arsyet kryesore për ndarjen digjitale janë mungesa e infrastrukturës dhe e kapaciteteve institucionale, por gjithashtu përballeshmëria ekonomike, për të dyja llojet e aksesëve, si për *broadband*-in fiks, ashtu edhe atë mobile, në veçanti në zonat rurale dhe në ato me pak të ardhura. Siç është vlerësuar në Studimin e Fizibilitetit, zhvillimi i rrjeteve *broadband* kërkon investime të mëdha sidomos për të mbuluar zonat e bardha. Investimet me të mëdha në sektorin e telekomunikacionit, përfshirë infrastrukturën *broadband*, vijnë nga sektori privat.

Në lidhje me investimin e rrjetit, pjesa më e madhe e operatorëve lokalë investojnë në qytete dhe zona turistike, në rrjetet me fibrë, kurse operatorët kombëtarë investojnë kryesisht në qendrat e qyteteve. Ka një mungesë investimi në zonat rurale si shkak i mungesës ose përfitimeve të ulëta nga investimet. Zhvillimi i infrastrukturës digjitale dhe *broadband* kërkon investime të mëdha dhe krijimin e sinergjisë ndërmjet të gjitha projekteve të infrastrukturës dhe projekteve që lidhen me digjitalizimin në nivel qendror dhe lokal.

Tranzicioni i gjelbër

Shqipëria, edhe pse një vend i vogël me një kontribut të ulët emetimi, është e vendosur të marrë përsipër pjesën e saj të përgjegjësisë në këtë proces dhe ka ndërmarrë veprime për të mbështetur rritjen e gjelbër dhe rigjallërimin e viteve të fundit.

Ministria e Turizmit dhe Mjedisit ka ndërmarrë hapa shumë të rëndësishëm drejt dokumenteve të politikave duke miratuar një Strategji Kombëtare, një ligj dhe plane veprimi për ndryshimet klimatike.

Për të mbështetur objektivat e Marrëveshjes së Gjelbër të Bashkimit Evropian, Shqipëria nënshkroi dy Deklarata në Samitin e Sofjes në nëntor 2020: vendet e Ballkanit Perëndimor në Agjendën e Gjelbër, si dhe krijimin e një Tregu të Përbashkët Rajonal, që synojnë ta bëjnë ekonominë të qëndrueshme dhe neutral ndaj klimës deri në vitin 2050, nëpërmjet një sërë iniciativash dhe reformash gjithëpërfshirëse politike dhe financiare.

Duke njohur potencialet e ekonomisë së gjelbër në Shqipëri, qeveria dhe të gjithë aktorët duhet të sinergjizohen dhe të strategjikohen drejt heqjes së barrierave për zbatimin efektiv të një ekonomie të gjelbër. Disa nga këto barrierat përfshijnë mungesën e ndërgjegjësimit, pamjaftueshmërinë e të dhënave, koordinimin e dobët ndërmjet aktorëve të ekonomisë së gjelbër si dhe boshllëqet e kapaciteteve njerëzore dhe institucionale.

Mungesa e njohurive mbi mundësitë e ekonomisë së gjelbër si dhe mungesa e aftësive mund të paraqesin disa sfida jo vetëm për formulimin e politikave, por edhe për miratimin ndërsektorial të konceptit.

Në Shqipëri, ndërgjegjësimi për ekonominë e gjelbër është përgjithësisht i dobët. Kjo reflektohet gjithashtu në boshllëqe të mëdha në kapacitetin njerëzor dhe institucional në zbatimin e konceptit të ekonomisë së gjelbër.

Vullneti politik midis palëve të interesuara për të zbatuar politikën sipas procedurave të ekonomisë së gjelbër është ende shumë i ulët. Arsyet kryesore për këtë janë kufizimet në buxhet dhe si rrjedhojë nuk shohim progres në zbatimin e politikave mjedisore dhe të ekonomisë së gjelbër. Për të siguruar zbatimin e duhur të programeve të ekonomisë së gjelbër, është thelbësore që institucionet publike duhet të forcohen për të hequr barrierat institucionale, për të mbrojtur mjedisin dhe për të harmonizuar objektivat socio-ekonomikë.

Shqipëria do të përcaktojë udhëzime specifike për të ndihmuar qytetarët e saj për të zbatuar paketën e politikave klimatike dhe për të siguruar një tranzicion të drejtë drejt neutralitetit klimatik, duke trajtuar në mënyrë gjithëpërfshirëse aspektet përkatëse të punësimit dhe sociale që lidhen me tranzicionin. Vëmendje e veçantë do të përqendrohet në adresimin e nevojave të njerëzve dhe familjeve që varen shumë nga gazrat F dhe mund të preken më shumë nga tranzicioni i gjelbër. Nëpërmjet gjithë këtij procesi qeveria do të shfrytëzojë në mënyrë optimale financimin publik dhe privat dhe do të punojë në bashkëpunim të ngushtë me partnerët dhe donatorët.

Transporti

Numri i automobilave në Shqipëri po rritet nga viti në vit, duke çuar në nivele më të larta të ndotjes së ajrit; ndërkohë që ekspozimi i ekonomisë ndaj numrit të makinave elektrike është ende i ulët në bllokime trafiku. Zgjerimi i sistemit hekurudhor, modernizimi i transportit urban dhe nxitja e elektrifikimit të transportit rrugor është ndër zgjidhjet për ta bërë transportin, përfshirë transportin e mallrave të rrezikshme, më të qëndrueshëm, më të gjelbër, më të zgjuar dhe të përballeshëm.

Vëllimet e ulëta hekurudhore, në segmente të caktuara rrjedhin veçanërisht në lidhjet që mungojnë me portet dhe aeroportet.

Cilësia e transportit urban është numri i ulët i stacioneve të karikimit elektronik për veturat elektrike, mungon ndarja e makinave dhe bashkimi elektronik i makinave me stacionet e terminalit multimodal me hekurudhë, me vetura dhe mënyra të tjera.

Mungesa e kartave inteligjente është për licencat e drejtuesve të trenave dhe certifikatat plotësuese, si në *acquis*. Mungesa e shkollave të trajnimit të licencuara për përcjellës të trenave janë në trenat operative, përfshirë TDG.

Gryka e ngushtë është në aspektet e ndërveprueshmërisë dhe legjislacionit kombëtar për sistemet e menaxhimit të trafikut.

Tregu i transportit ka vlerësuar analizën e efekteve socio-ekonomike, nëpërmjet organizimit të programeve, prokurimeve të hapura dhe planifikimit të zhvillimit të biznesit.

Reformat strukturore

RS #3: Energjia e rinovueshme dhe tranzicioni i gjelbër

Masa e reformës 3.1: Promovimi i energjisë së rinovueshme dhe reduktimi i gjurmës së karbonit

1. Përshkrimi i reformës

Nëse vendet e Ballkanit Perëndimor do të ndjekin të njëjtin trend si vendet e BE-së, duke çuar në uljen e ndotjes së ajrit, përmirësimin e shëndetit të njerëzve dhe uljen e kostove shëndetësore, dekarbonizimi është hapi më i rëndësishëm përpara.

Si një vend që ka hapur procesin e negociatave, Shqipëria po transponon legjislacionin e BE-së, rregulloret për të kontrolluar më fort gazrat serrë të fluorinuar (gazet F) dhe substancat që shkatërrojnë ozonin (ODS). Miratimi i këtyre rregulloreve do të përfaqësonte një hap të rëndësishëm drejt kufizimit të rritjes së temperaturës globale në përputhje me Marrëveshjen e Parisit. Miratimi i ligjit nr. 2/2023 “Për gazrat serrë të fluorizuar” do të kontribuojë gjithashtu në uljen e emetimeve me të paktën 55% deri në vitin 2030 dhe bërjen e Shqipërisë neutrale ndaj klimës deri në vitin 2050.

Gazrat F dhe ODS janë gazra serë shumë të fuqishëm, të prodhuar nga njeriu, që kontribuojnë në ngrohjen globale kur lëshohen në atmosferë, shpesh disa mijëra herë më të fortë se dyoksidi i karbonit (CO₂). ODS dëmton shtresën e ozonit që mbron Tokën nga rrezatimi i rrezikshëm ultravjollcë nga dielli. Të dy llojet e grupeve të substancave kanë ose përdoren për të pasur aplikime praktike në jetën e përditshme, për shembull në ftohje, klimatizim, izolim, mbrojtje nga zjarri, linja elektrike dhe si shtytës aerosol. Qëllimi i kësaj reforme është të kufizojë ndjeshëm përdorimin dhe emetimet e këtyre gazeve, rregulloret e propozuara sot do të ulin edhe më tej emetimet dhe do të ofrojnë stimuj për të përdorur alternativa miqësore me klimën.

Miratimi i ligjit nr. 2/2023 “Për gazrat serrë të fluorizuar” dhe zbatimi i tij do të rregullojë çështjet e mëposhtme: 1. Bllokimi i tregut; 2. Konfuzion në mbikëqyrjen e tregut; 3. Standarde të dobëta dhe të pamjaftueshme të sigurisë dhe cilësisë; 4. Mungesa e informacionit.

Për më tepër, ndërhyrja është e nevojshme për ngritjen e skemës së licencimit për sipërmarrësit që operojnë në treg me gaze të fluoruara ose pajisje që përmbajnë gaze serrë të fluorizuar, si dhe për të përmirësuar raportimin, kontrollin e rrjedhjeve, etiketimin, certifikimin e kompanive dhe kërkesat për regjistrimin e personelit për pajisje që përmbajnë gazra F në pesë sektorë industrialë: (a) mbrojtjen nga zjarri; (b) pajisjet e lëvizshme ftohëse (MAC); (c) pajisjet e tensionit të lartë (HV); dhe (d) zgjidhjet për pastrimin; (e) pajisjet e palëvizshme ftohëse dhe kondicionerët.

Masa është në përputhje me kuadrin strategjik të Strategjisë Kombëtare të Energjisë (2018–2030), Planit Kombëtar të Energjisë dhe Klimës (2020–2030) dhe vizionit të qeverisë për zhvillimin e sektorit të energjisë duke rritur sigurinë energjetike, duke rritur kapacitetet prodhuese përmes diversifikimit, masave për eficiencën e energjisë dhe rritjes së kapacitetit të transmetimit të energjisë, në mënyrë të qëndrueshme dhe miqësore me mjedisin.

Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës 2020–2030 miratoi, ndër të tjera, objektivat dhe masat e Shqipërisë për përdorimin e burimeve të rinovueshme të energjisë, eficiencën e energjisë dhe dekarbonizimin deri në vitin 2030.

Në fushën e eficiencës së energjisë, MIE ka miratuar akte të reja nënligjore për zbatimin e ligjit për eficiencën e Energjisë, dhe akte të tjera nënligjore që trajtojnë fusha kyçe si skemat e detyrueshme të eficiencës së energjisë dhe kriteret për prokurim publik janë në përgatitje e sipër. Miratimi i këtyre masave mbetet prioritet.

Miratimi i ligjit “Për etiketimin e produkteve me ndikim në energji” brenda vitit 2024, do të përcaktojë detyrimet e tregtarëve dhe furnitorëve për të informuar përdoruesit fundorë për konsumin e energjisë të produkteve që ata vendosin në treg, është një tjetër prioritet. Ligji përcakton kuadrin ligjor për arritjen e objektivave kombëtarë për eficiencën e energjisë, informimin e konsumatorit fundor dhe monitorimin e tregut të produkteve të lidhura me energjinë dhe zbatimi i tij do të bëjë prokurimet publike të gjelbra më efektive për këtë kategori produktesh.

Investimet në eficiencën e energjisë janë në vijimësi nëpërmjet investimeve të buxhetit të shtetit dhe projekteve të ndihmës financiare të huaj. Stimuj nga pushteti vendor për investime individuale në masat e EE në sektorin rezidencial dhe nëpërmjet finalizimit të disa studimeve të fizibilitetit që janë në proces nga Agjencia e Eficiencës së Energjisë. Ndërkohë, disa projekte janë në proces zbatimi (rindërtim dhe ndërtim) të cilat po ndiqen nga Agjencia për Eficiencë të Energjisë. Projekti i Programit të Rehabilitimit të Konvikteve të Universitetit të Tiranës sipas Parimit të Eficiencës së Energjisë financuar nga KfW-ja ka nisur në vitin 2020 dhe do të finalizohet brenda vitit 2026. Projekti fokusohet në zbatimin e masave të eficiencës me qëllim përmirësimin e eficiencës së energjisë.

dhe kushtet e rehatisë së studentëve, duke përfshirë zbatimin e standardeve dhe kërkesave minimale për komponentët ndihmës të ndërtimit.

Përgatitja e akteve nënligjore në zbatim të ligjit të ri për BRE që do të rregullojë tregun e energjisë së rinovueshme në Shqipëri mbetet një sfidë edhe pse kapacitetet e reja gjeneruese janë investime private.

Projektet e përzgjedhura përmes procedurave konkurruese përcaktojnë një çmim fiks të blerjes së energjisë për 15 vjet, bazuar në kontratën e nënshkruar, e cila do të jetë një Kontratë për Diferencë (CFD) dhe mund të ekzekutohet në një treg të liberalizuar të energjisë elektrike.

Investimet në fushën e burimeve të rinovueshme të energjisë janë në vazhdimësi përmes iniciativave private dhe proceseve konkurruese. Disa nga aktivitetet afatgjata të vazhdueshme lidhur me këtë masë janë: Impianti Fotovoltaik i Karavastasë, Impianti Fotovoltaik i Spitalles, Ankandi i Erës në det, Hidrocentrali i Skavicës.

Linjat e interkonjeksionit

Të gjitha projektet në vazhdim në lidhje me linjat e interkonjeksionit janë të rëndësishme për të garantuar sigurinë dhe përballueshmërinë e energjisë siç parashikohet përmes agjendës së Lidhshmërisë Evropiane dhe për të krijuar mundësi për zhvillimin dhe tregtimin e energjisë së gjelbër.

- Linja e interkonjeksionit 400 kV Elbasan (Shqipëri) – Manastir (Maqedonia e Veriut)

- Linja e interkonjeksionit 400 kV Shqipëri (Fieri) – Greqi (Arachtos).

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

a. Miratimi i akteve nënligjore të parapara me figjin për gazrat F.

b. Krijimi i skemës së certifikimit për personat fizikë që punojnë me gazra F ose pajisje që funksionet mbështeten në gazrat F.

c. Miratimi i kuadrit ligjor për EE, BRE dhe transpozimi i direktivës së Energjisë Elektrike.

d. Programi i Rehabilitimit të Konvikteve të Universitetit të Tiranës sipas Parimit të Eficiencës së Energjisë.

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

a. Miratimi i akteve nënligjore të parapara me ligjin për gazrat F.

b. Krijimi i Regjistrimit Elektronik në Agjencinë Kombëtare të Mjedisit.

c. Funksionimi/Zbatimi i skemës së certifikimit për personat fizikë që punojnë me gazra F ose pajisje funksionet e të cilëve mbështeten në gazrat F.

d. Vazhdimi i skemës së licencimit për sipërmarrjet e gazit F.

e. Miratimi i kuadrit ligjor për EE dhe BRE.

f. Programi i Rehabilitimit të Konvikteve të Universitetit të Tiranës sipas Parimit të Eficiencës së Energjisë.

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Zbatimi i vendimit të Këshillit të Ministrave për miratimin e ndarjes së kuotave vjetore të importit të hidrofluorokarbureve dhe/ose pajisjeve të parambushura me hidrofluorokarbure, si dhe kritereve për ndarjen e kuotave.

b. Fushata ndërgjegjësuese për pajisje me efikasitet energjetik.

c. Miratimi i kuadrit ligjor për EE dhe BRE.

d. Programi i Rehabilitimit të Konvikteve të Universitetit të Tiranës sipas Parimit të Eficiencës së Energjisë.

2. Treguesit e rezultateve

Treguesi	Bazë	I ndërmjetëm	Synimi
Numri i licencave të lëshuara për sipërmarrjet e gazit F	0 (2020)	50% (2024)	100% (2025)
Plani i veprimit për ndarjen e kuotave të F-gazeve Faza Poshtë	N/A (2019)	Ulja e emetimeve të HFC me 30% krahasuar me të dhënat e vitit 2019 (2030)	Ulja e emetimeve të HFC me 40% krahasuar me të dhënat e vitit 2019 (2050)
(Përcaktimi i kuotave do të vendoset me sekretariatit e Protokollit të Montrealit)	1.5%	10%	20%
% e energjisë elektrike të prodhuar nga impiantet diellore PV dhe turbinat me erë	55%	65%	70%

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Bizneset e prekura janë kryesisht sektorët e instalimeve dhe shërbimeve të industrisë. Rikuperimi i gazeve të fluorizuar në këtë industri është tashmë një praktikë standarde dhe për rrjedhojë, parashikimi për rikuperimet nuk pritet të ketë ndonjë efekt të rëndësishëm në konkurrencën në tregjet e ekzaminuara.

Diversifikimi i burimeve të energjisë (të rinovueshmet) kanë një ndikim të drejtpërdrejtë pozitiv në rritjen e konkurrencës si dhe në rritjen e prodhimit vendës të energjisë në tregun shqiptar. Ankandet në projektet e erës dhe diellit kanë rritur më tej konkurrencën midis operatorëve.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Qeveria së bashku me komunitetin e donatorëve do të shikojnë mundësitë e financimit të aktiviteteve, të cilat në këtë fazë rezultojnë me boshllëqe financiare.

Investimet në fushën e burimeve të rinovueshme të energjisë janë në vazhdimësi përmes iniciativave private dhe proceseve konkurruese. Nuk ka asnjë ndikim të drejtpërdrejtë në buxhetin e shtetit, por investimet në rrjetin e shpërndarjes/transmetimit dhe prodhimin e energjisë janë të përcaktuara në programet e zhvillimit të kompanive (KESH, OST dhe OSHEE).

Investimet në eficientë të energjisë janë në vazhdimësi me mbështetje të vazhdueshme nga buxheti i shtetit dhe ndihma financiare e huaj. Edhe pse buxheti i shtetit ka rritur kontributin në këtë fushë për periudhën 2022-2026, këto investime mbeten modeste. Referuar PBA 2024, në Programin “Mbështetje për energjinë” janë parashikuar disa projekte që do të menaxhohen nga Agjencia për Eficiencë të Energjisë.

5. Ndikimi i pritshëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesin në kujdesin shëndetësor

Ndikimet direkte: Miratimi i akteve nënligjore do të përmirësojë sigurinë në punë për punonjësit e këtyre bizneseve dhe ambienteve ku ruhen pajisjet që përmbajnë gazra të fluorizuar. Edhe cilësia e produkteve të importuara pritet të përmirësohet. Ligji parashikon kërkesat dhe standardet e reja që operatorët ekonomikë duhet të ndjekin, si: etiketimi, trajnimi, certifikimi, licencimi.

Ndikimet indirekte: Përfitimet për personat e trajnuar: plotësimi i kërkesave për t'u trajnuar dhe operimi në treg sipas standardeve do të sjellë përfitime ekonomike, pasi operatorët/personat e certifikuar do të kenë akses më të lehtë për t'u punësuar në tregun e Bashkimit Evropian, pasi ata do të harmonizon sistemin me atë të BE-së, duke siguruar të njëjtat standarde si tregu i përbashkët evropian, së bashku me një mbrojtje më të lartë për konsumatorët nëpërmjet respektimit të kërkesave thelbësore të sigurisë.

Përfitimet ekonomike si rezultat i hapjes së tregut do të gjenerojnë rritje të punësimit.

Kjo masë reformuese kontribuon në punësimin e vendeve të punës dhe konkurrencën dhe do të ndihmojë në uljen e kostos së energjisë për konsumatorët duke siguruar furnizim të besueshëm me energji me nivele të arsyeshme çmimesh dhe si rrjedhim stimulon mjedisin e përgjithshëm të biznesit dhe e bën sektorin më tërheqës për investitorët. Është një masë reforme neutrale ndaj gjinisë. Sektori i burimeve të rinovueshme do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë social dhe ekonomik duke kontribuar në përmirësimin e mundësive të punësimit në drejtim të zhvillimit të projektit, ndërtimit, instalimit, funksionimit dhe mirëmbajtjes, transportit dhe logjistikës, shërbimeve financiare, ligjore dhe këshilluese.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Në aspektin mjedisor, ekonomia e gjelbër do të rezultojë në ndikime të larta pozitive mjedisore si emetimi më i ulët i dioksidit të karbonit, rritja e diversitetit biologjik, restaurimi i ekosistemit.

Zbatimi i ligjit për gazrat F do të çojë në zvogëlimin e emetimeve të gazrave të fluorizuar përmes masave të frenimit dhe rikuperimit, krijimit të kushteve për përdorime specifike të aplikimit dhe kontrollit të rrjedhjeve gjatë përdorimit të gazrave të fluorizuar. Përmirësimi i standardeve do të sjellë më pak aksidente me ndikim në mjedis, duke ulur nivelin e gazrave që dëmtojnë shtresën e ozonit. Rritja e sigurisë nëpërmjet identifikimit dhe kontrollit të operatorëve në treg do të ndikojë në një mjedis më të pastër. NDC i rishikuar parashikon një reduktim prej 20.9% në emetimet e CO2 deri në vitin 2030). Sipas KKD-së, në vitin 2030, gazet e fluorinuara (HFCs) parashikohen të përfaqësojnë rreth 16% të emetimeve nga sektori industrial, ndaj marrja e masave në këtë sektor është e rëndësishme për të parandaluar rritjen e kontributit të GS-ve të sektorit industrial.

Për sa i përket sektorit të energjisë, NECP, po merr parasysh përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike, duke hyrë në një epokë të re të procesit ndërkombëtar të politikës së energjisë dhe klimës.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi zbutës i planifikuar
Vonesa në hartimin e VKM-së dhe miratimin	I ulët	Rritja e ndërgjegjësimit për rëndësinë e ligjit.
Vonesat në aktivitetet e projektit	I mesëm	Monitorim i rregullt i realizimit të aktiviteteve.

Masa e reformës 3.2: Ndërhyrje strukturore inovative dhe inovacione teknologjike për energjinë përtëritëse dhe stacionet e pompave të kullimit

1. Përshkrimi i reformës

Ndërhyrjet inovative strukturore në sektorin e bujqësisë po fokusohen gjithnjë e më shumë në përfshirjen e teknologjive të energjisë së rinovueshme për të rritur efikasitetin dhe qëndrueshmërinë. Një shembull kryesor i kësaj është integrimi i paneleve diellore në sistemet e pompimit të ujitjes dhe kullimit. Duke shfrytëzuar energjinë diellore, këto sisteme mund të reduktojnë ndjeshëm varësinë nga gjeneratorët konvencionalë të energjisë elektrike ose me naftë, duke çuar në një ulje të emetimeve të gazeve serrë dhe kostove të funksionimit. Kjo teknologji e gjelbër jo vetëm që siguron një furnizim të besueshëm me energji, veçanërisht në zonat e largëta ku energjia elektrike e rrjetit mund të jetë e paqëndrueshme ose e padisponueshme, por gjithashtu promovon përdorimin e

energjisë së pastër. Për më tepër, miratimi i pompave me energji diellore për ujitje dhe kullim përputhet me përpjekjet globale për të luftuar ndryshimet klimatike duke kaluar drejt teknologjive me karbon të ulët. Pas instalimit të paneleve diellore dhe përfundimit të projektit, energjia diellore e mbledhur nga panelet diellore do të vazhdojë të përdoret në këto pompa ujitjeje dhe kullimi.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

a. Instalimi i SPV prej 500 kWp pranë stacioneve të pompimit të Divjakës për të ulur kostot e ujitjes.

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

a. Instalimi i SPV 500 kW në murin e digës në rrjedhën e poshtme të Mursit.

b. Projektimi dhe instalimi i sistemit SCADA (Supervisory Control and Data Acquisition) në 2 stacionet e pompimit të kullimit të modernizuar (Seman dhe Darzezë)

c. Instalimi i SPV në të 27 stacionet e pompimit të kullimit.

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Instalimi i sensorëve monitorues në 25 stacionet e mbetura të pompimit të kullimit për të matur në distancë nivelin e ujit, përdorimin e energjisë nga çdo pompë, orët e punës etj.

2. Treguesit e rezultateve

<i>Treguesi</i>	<i>Bazë (2023)</i>	<i>I ndërmjetëm (2024)</i>	<i>Synimi (2026)</i>
Konsumi total i energjisë i skemave të ujitjes dhe kullimit të mbuluar nga energjia e rinovueshme (përqindje)	0	15%	25%
Zonë e ofruar me shërbime të përmirësuara të ujitjes ose kullimit (ha)	0	6,500	12,300

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Instalimi i paneleve diellore në sistemet e pompimit të ujitjes dhe kullimit qëndron si një hap i madh transformues drejt rritjes së konkurrueshmërisë së zinxhirëve të vlerave prioritare agroushqimore. Duke kaluar në zgjidhjet me energji diellore, agrobizneset mund të ulin ndjeshëm kostot e tyre të energjisë, një komponent kryesor i shpenzimeve operacionale në prodhimin bujqësor. Ky reduktim i kostos jo vetëm që përmirëson marzhet e fitimit, por gjithashtu çon në çmime më konkurruese të produkteve agroushqimore. Për më tepër, adoptimi i energjisë diellore reflekton një investim në qëndrueshmëri, një atribut gjithnjë e më i vlerësuar në tregun global

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

4,323,000 Eur – financuar nga International Bank for Reconstruction and Development (IBRD), pjesë e Grupit të Bankës Botërore

5. Ndikimi i pritshëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesimi në kujdesin shëndetësor

Gjenerimi i punësimit: futja e paneleve diellore për sistemet e ujitjes dhe kullimit ka një efekt pozitiv në punësim. Në nivel ferme, ka nevojë për punë të kualifikuar për të instaluar dhe mirëmbajtur panelet diellore dhe sistemet e përditësuara të pompimit, duke krijuar vende pune që kërkojnë ekspertizë teknike. Jashtë fermës, industrinë e prodhimit, shpërndarjes dhe shërbimeve që lidhen me teknologjitë diellore gjithashtu përjetojnë rritje, duke kërkuar më shumë fuqi punëtore. Për më tepër, ndërsa operacionet bujqësore bëhen më efikase dhe zgjerohen për shkak të burimeve të besueshme të ujit, ka një kërkesë për punë shtesë në zinxhirin e vlerës së poshtme, i cili përfshin përpunimin, tregtimin dhe shitjen e produkteve bujqësore.

Rritja e të ardhurave: përfituesit e drejtpërdrejtë, kryesisht fermerët dhe pronarët e tokave që do të përfitojnë nga sistemet me energji diellore, shpesh shohin një rritje të konsiderueshme në të ardhurat e tyre. Kjo është për shkak të kostove më të ulëta operacionale nga reduktimi i faturave të energjisë dhe më pak kohë joproduktive për shkak të ndërprerjeve të energjisë.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Instalimi i paneleve diellore në pompat e ujitjes dhe kullimit pritet të ketë një ndikim të rëndësishëm pozitiv në mjedis dhe në adresimin e ndryshimeve klimatike. Së pari, miratimi i sistemeve me energji diellore në bujqësi do të çojë në një ulje të konsiderueshme të emetimeve neto të gazeve serë (GHG). Praktikrat tradicionale të ujitjes dhe bujqësisë shpesh mbështeten në lëndët djegëse fosile, të cilat janë kontribuesit kryesorë në emetimet e GS. Duke kaluar në energjinë diellore, fermat mund të zvogëlojnë në mënyrë drastike gjurmën e tyre të karbonit. Ky ndryshim përmirësohet më tej nga inkorporimi i Agricultures Smart-Climate (CSA) dhe teknologjive rezistente ndaj klimës, të cilat optimizojnë përdorimin e burimeve dhe reduktojnë ndikimet mjedisore. Për më tepër, përdorimi i paneleve diellore në ujitje çon në përmirësimin e menaxhimit të ujit bujqësor. Në afat të mesëm dhe afatgjatë, kjo përkthehet në përdorim më efikas të burimeve ujore, një faktor kritik në shumë rajone që përballen me mungesën e ujit dhe ndryshimet e shkaktuara nga klima në disponueshmërinë e ujit.

7. Rrezikët e mundshme

<i>Rreziku</i>	<i>Probabiliteti (i ulët, i lartë)</i>	<i>Veprimi zbutës i planifikuar</i>
Rreziku makroekonomik	I moderuar	Qeveria është fuqimisht e përkushtuar për zhvillimin e mëtejshëm të

		sektorit të bujqësisë
Rreziqet mjedisore	I moderuar	Parashikohet që këto rreziqe do të zbuten dhe menaxhohen kryesisht përmes dokumenteve të duhura të kujdesit të duhur që do të përgatiten përpara vlerësimit dhe duke shqyrtuar aktivitetet e lidhura me rrezik të lartë. Rreziqet mjedisore lidhen me punimet civile të shkallës së vogël dhe të mesme, të cilat ka të ngjarë të kenë një numër ndikimesh mjedisore të parashikueshme dhe lehtësisht të zbutura, të cilat me shumë gjasa do të jenë të moderuara në natyrë.

RS #4: Transformimi digjital dhe infrastruktura

Masa e reformës 4.1: Zhvillimi i infrastrukturës broadband për ekonominë digjitale

1. Përshkrimi i reformës

Zhvillimi i infrastrukturës broadband, është një nga çështjet më të rëndësishme për zhvillimin ekonomik dhe social. Infrastruktura digjitale dhe digjitalizimi janë pjesë e dokumenteve strategjike rajonale. Zhvillimi broadband është në përputhje me Agjendën Digjitale të BE-së, është pjesë e përparësive të Strategjisë SEE-2020 nën shtyllën e zhvillimit SMART dhe gjithashtu pjesë e MAP-REA e WB6. Për më tepër, infrastruktura digjitale, zhvillimi dhe shtrirja e infrastrukturës kombëtare broadband në gjashtë vendet e Ballkanit Perëndimor, është një nga shtyllat kryesore të Planit Ekonomik dhe të Investimeve për Ballkanin Perëndimor. Marrëveshja e Gjellbër Evropiane vlerëson se “teknologjitë digjitale janë një mundësi kritike për arritjen e qëllimeve të qëndrueshmërisë së Marrëveshjes së Gjellbër në shumë sektorë të ndryshëm”. Për më tepër, Plani i Ri i Rritjes për Ballkanin Perëndimor i miratuar nga Komisioni Evropian më 8 nëntor 2023, përfshin masa për të mbështetur vendosjen e lidhjes së sigurt ndërkombëtare dhe infrastrukturës së rrjetit 5G përmes projekteve të investimeve WBIF.

Zhvillimi i ekonomisë dhe shoqërisë digjitale është i lidhur ngushtë me ndërtimin e besimit nëpërmjet zhvillimit të rrjeteve të sigurta dhe elastike të telekomunikacionit në nivel kombëtar, duke përfshirë rrjetet 5G drejt transformimit digjital. Lidhja digjitale është e lidhur ngushtë me qëllimet e SDG-së, siç është objektivi 9 dhe në veçanti me objektivin 9.c për të rritur ndjeshëm aksesin në TIK dhe për t'u përpjekur për të ofruar akses universal dhe të përballueshëm në internet në vendet më pak të zhvilluara. TIK është gjithashtu e lidhur me SDG 17, objektivi 17.8, SDG 5, objektivi 5.b dhe SDG 4, objektivi 4.b.

Kuadri ligjor kryesor për telekomunikacionin dhe broadband-in synon të shtojë investimet, të përmirësojë depërtimin e broadband-it, të rrisë efikasitetin e infrastrukturës ekzistuese, përmes ndarjes së infrastrukturës, si dhe të nxisë konkurrencën.

Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë inicioi ndryshimet në rregulloren e lejeve të ndërtimit, për të lehtësuar procesin për lejet për rrjetet e komunikimit elektronik, në vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 408, datë 13.5.2015, “Për miratimin e rregullores së zhvillimit të territorit”, i ndryshuar. vendimi i ri, sollti rregullim më të lehtë për lejet e ndërtimit për antenat e vogla të rrjetit celular, si dhe për rrjetin e internetit. Ky akt nënligjor synon të lehtësojë procesin e dhënies së lejeve për vendosjen e rrjetit 5G. Rregullimi i lejeve të ndërtimit të rrjeteve 5G, është gjithashtu pjesë e reformave të politikave të përfshira në Udhërrëfyesin për uljen e çmimeve të roaming-ut ndërmjet BE-së dhe BP.

Projekti WBIF, WB23-ALB-DII-01, zhvillimi i ATLAS-it, studimi i parafizibilitetit, filloi në shkurt 2022, dhe ka përfunduar në dhjetor 2022. Qëllimi i këtij projekti është të zhvillojë atlasin broadband, duke përfshirë informacionin për përdoruesin fundor, si dhe të sigurojë metodologjinë për krijimin e katër llojeve të hartave:

- harta e infrastrukturës broadband;
- harta e shërbimeve;
- harta e kërkesës për internet;
- harta e investimeve dhe financimit broadband.

Masat e reformave të propozuara në Shqipëri do të rrisin investimet, do të përmirësojnë depërtimin broadband, do të rrisin efikasitetin e infrastrukturës ekzistuese përmes ndarjes së infrastrukturës, si dhe do të shtojnë konkurrencën. Për më tepër, ekzistojnë disa përfitime sociale dhe mjedisore përmes:

- mbulimit më të mirë broadband, që do të thotë kohezion social dhe territorial;
- rritjes së sinergjisë nëpër sektorë, p.sh. rrjete inteligjente dhe sisteme inteligjente transporti;
- përmirësimit të mjedisit të biznesit përmes transparencës dhe procedurave të thjeshta për lejet e ndërtimit etj.

Zhvillimi i infrastrukturës broadband është duke ecur paralel me zhvillimin e rëndësishëm në e-qeverisje, e-shërbime, digjitalizim i sistemit TIK në administratën publike që është një element i rëndësishëm për ekosistemin TIK dhe ekonominë digjitale. Kjo pjesë e investimeve është e lidhur me anën e kërkesës së broadband-it.

Elementet kyçe për zbatimin e kësaj reformë gjatë viteve të ardhshme janë të fokusuar në drejtimet e mëposhtme:

- Përmirësimi i kuadrit ligjor dhe rregullator për infrastrukturën digjitale;
- Rritja e kapaciteteve për zhvillimin e broadband/infrastrukturës digjitale;

- Promovimi i investimeve/mbulimit me rrjete *broadband*.

Hartimi dhe implementimi i ligjit të ri të komunikimeve elektronike bazuar në Kodin Evropian të Komunikimeve Elektronike synojnë të rrisin dhe promovojnë vendosjen e rrjeteve me shpejtësi shumë të lartë.

Ngritja e zyrës kombëtare kompetente për *broadband*-in (BCO) do të rrisë kapacitetet institucionale në ministri në përputhje me iniciativat plotësuese të BE-së për të ndihmuar në arritjen e objektivave të shoqërisë Gigabit të BE-së. Zyra Kompetente *Broadband* duhet të krijohet që të shërbejë si një pikë e vetme kontakti në Shqipëri në nivel kombëtar dhe lokal.

Nisja e projekteve pilote për zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në zonat rurale dhe të largëta si dhe për mbulim më të mirë nëpërmjet Wi-Fi ose 5G për komunitetet *SMART* do të mbështesë Shqipërinë në zhvillimin e infrastrukturës digjitale dhe do të ndihmojë transformimin digjital.

Krijimi i sinergjive me projekte shërbimesh: ndjekja e rekomandimeve të studimit Autostrada Digjitale e Ballkanit. Inkurajimi i sinergjisë në projektet e shërbimeve si energjia, uji, gasi, transporti, do të jetë gjithashtu një mundësi për të ulur kostot për zhvillimin e infrastrukturës *Broadband*.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

- Ngritja e zyrës kombëtare kompetente për *broadband*-in BCO (MIE);
- Zhvillimi i rrjeteve 5G (2024–2026) (MIE/AKEP);
- Draftimi i akteve nënligjore për zbatimin e ligjit të ri për komunikimet elektronike;
- Pilotimi i zhvillimit *broadband* me fibër optike;
- WiFi4AL;
- Programi i BE-së “Evropa digjitale”

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

- Investime në zonat e bardha (MIE)
- Rritja, fuqizimi i kapaciteteve për të nxitur transformimin digjital dhe zhvillimin e infrastrukturës *broadband* nëpërmjet BCO (MIE, institucione të tjera të lidhura).

- Zhvillimi i rrjeteve 5G (2023–2025) (MIE/AKEP);
- Plani i komunikimit/promovimi i zbatimit të ligjit të ri të komunikimeve elektronike;
- Pilotimi i zhvillimit *broadband* me fibër optike;
- WiFi4AL;
- ATLAS;

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

- Investime në zonat e bardha (MIE);
- Zhvillimi i rrjeteve 5G (2023-2025) (MIE/AKEP);
- Pilotimi i zhvillimit *broadband* me fibër optike;
- WiFi4AL.

2. Treguesit e rezultateve

Treguesi	Bazë (2020)	I ndërmjetëm (2025)	Synimi (2030)
Rritje e penetrimit të <i>broadband</i> -it fiks, duke përfshirë zonat rurale	58%	70%	90%
Shpejtësia mesatare e internetit në shkolla publike dhe struktura shëndetësore	6-12 Mbps	20 Mbps	100Mbps
Rritja e lidhjes <i>broadband</i> për NVM	79.8%	90%	95%

3. Ndikimi i pritsbëm në konkurrueshmëri

Reforma e propozuar parashikon rritjen e investimeve në vend, përmirësimin e penetrimit *broadband*, rritjen e efciensës së infrastrukturës ekzistuese nëpërmjet ndarjes së infrastrukturës, si dhe të rritjen e konkurrueshmërisë. Zhvillimi i zonave të largëta dhe rurale nëpërmjet përdorimit të TIK për bizneset dhe fermerët, si dhe aksesit që vjen si rezultat i njohurive të metodave teknologjike, si pjesë e kësaj reforme, pritet të përmirësojë konkurrueshmërinë në këto fusha.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit¹⁵

Në PBA 2024–2026 për programin buxhetor “Mbështetje për rrjetet e komunikacionit” aktualisht është miratuar financimi i huaj dhe pritet të miratohen fondet e kërkuara nga buxheti i shtetit.

2024

- EUR 840.336 Buxhet Shteti
- EUR 168.067 Financim i huaj

2025

¹⁵ 1 euro = 119 lek

- EUR 840.336 Buxhet Shteti
  - EUR 168.067 Financim i huaj
- 2026
- EUR 840.336 Buxhet Shteti
  - EUR 168.067 Financim i huaj

5. *Ndikimi i pritsëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesit në kujdesin shëndetësor*
Zhvillimi i broadband-it pritet të rrisë numrin e punësimeve, të krijojë mundësi për të adresuar çështjet gjinore në TIK dhe të krijojë më shumë mundësi për punë në internet për femrat. Investimet në infrastrukturën broadband do të përmirësojnë produktivitetin e përgjithshëm pasi efektet relative në Vlerën e Shtuar Bruto tejkalojnë efektet në punësim. Duke shtuar përfitime të reja ekonomike dhe vende të lira pune, investimet në infrastrukturën broadband nuk sjellin vetëm përfitime ekonomike, por gjithashtu promovojnë një stabilitet më të madh politik dhe cilësi më të lartë të shërbimeve publike. Reforma krijon mundësi për të trajtuar çështjen gjinore në TIK përmes rritjes së mundësive për gratë, si punonjëse online nga shtëpia në zona të largëta/rurale.

6. *Ndikimi i pritsëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike*

Masa e reformës pritet të ketë ndikim në mjedis. Nëpërmjet ndarjes së infrastrukturës dhe koordinimit të punës civile në vendosjen e infrastrukturës broadband, duke shkuar drejt digjitales, reduktohet ndotja e ajrit dhe ndikimi në mjedis. Teknologjitë digjitale të tilla si inteligjenca artificiale, 5G, *cloud computing* dhe *Internet of things* mund të përshpejtojnë dhe maksimizojnë ndikimin e politikave për t'u marrë me ndryshimet klimatike dhe për të mbrojtur mjedisin. Digjitalizimi paraqet gjithashtu mundësi të reja për monitorimin në distancë të ndotjes së ajrit dhe ujit, ose për monitorimin dhe optimizimin e përdorimit të energjisë dhe burimeve natyrore.

7. *Rreziqet e mundshme*

<i>Rreziqet</i>	<i>Probabiliteti (i ulët, i lartë)</i>	<i>Veprimi zbutës i planifikuar</i>
Infrastruktura digjitale dhe infrastrukturat e tjera siç janë transporti dhe energjia duhet të koordinohen në mënyrë që të përfitojnë nga sinergia dhe investimet e përbashkëta	I ulët	Monitorimi, raportimi dhe bashkëpunim i ngushtë i vazhdueshëm midis palëve të interesuara.
Mungesa e fondeve për zbatimin e masës	Mesatar	Kërkimi i burimeve alternative të financimit ose përshtatja e fushës së masës me financimin e disponueshëm

Masa e reformës 4.2: Përmirësimi i aksesit në shërbimet elektronike, rritja e aftësive digjitale të përdoruesve dhe forcimi i GovTech

1. *Përshkrimi i reformës*

1. Përmirësimi i aksesit në shërbimet elektronike dhe përvojës së përdoruesit

Fokusi do të jetë riorganizimi i portalit e-Albania sipas modelit “life event” nëpërmjet një përqaasjeje novatore në organizimin e shërbimeve publike, duke përdorur konceptin “life event”. Kjo do të sjellë një ndryshim të dukshëm në portalin e-Albania, duke paraqitur edhe shërbime elektronike proaktive që do të ndihmojnë në përmirësimin e cilësisë, shpejtësisë dhe efikasitetit të ofrimit të shërbimeve publike.

Për më tepër, do të punohet për ri-inxhinierimin e portalit e-Albania duke ridizajnuar portalin dhe aplikacionin celular me një qasje “mobile by default”. Në një kohë kur gjithnjë e më shumë përdorues përdorin telefonat inteligjentë për të hyrë në portal, është e rëndësishme që dizajni dhe funksionaliteti të përshtaten për të ofruar përvojën më të mirë të përdoruesit. Gjithashtu, do të bëhen investime për të siguruar që edhe personat me aftësi të kufizuara të mund ta përdorin lehtësisht platformën, duke integruar standardet ndërkombëtare të aksesueshmërisë.

Sa u përket shërbimeve, shërbimet elektronike do të përmirësohen duke përdorur një arkitekturë të bazuar në mikrosërvice dhe Platforma Qeveritare e Ndërveprueshmërisë do të përmirësohet si në aspektin softuerik ashtu edhe në atë harduer. Kjo do të lejojë që shërbimet të zhvillohen shpejt dhe vazhdimisht, duke siguruar një përvojë të qëndrueshme për përdoruesit. Kjo do të shoqërohet me një mekanizëm të vazhdueshëm të përmirësimit të shërbimit, duke siguruar që çdo përmirësim i nevojshëm të bëhet me shpejtësi dhe pa ndërprerje të shërbimit.

2. Rritja e aftësive dhe përfshirja e përgjithshme digjitale

Theksi do të vihet në rritjen e aftësive digjitale të qytetarëve duke krijuar laboratorë TIK të njohur si “laboratorë inteligjentë”. Këta laboratorë do të ofrojnë një mjedis mbështetës për mësimdhënien dhe të mësuarit për të ndihmuar studentët të përmirësojnë njohuritë e tyre në fushën e teknologjisë.

Për më tepër, do të ketë një kanal të integruar për ndihmën e qytetarëve, duke përfshirë një asistent virtual të avancuar të ngjashëm me iOS “Siri” të Apple, i cili do të përdorë inteligjencën artificiale për të ofruar ndihmë të menjëhershme për shërbimet elektronike. Në rastet kur ndihma virtuale nuk është e mjaftueshme, do të ketë mundësi për t'u lidhur me sektorin e Ndihmës Qytetare për t'u ndihmuar nga një punonjës.

3. Forcimi i mundësuesve kryesorë të GovTech

Investimet dhe përmirësimet e propozuara do të sjellin shumë përfitime për përdoruesit e platformës e-Albania, duke përfshirë lehtësinë e përdorimit, përmirësimin e cilësisë së shërbimit dhe ndërveprimin më të mirë me teknologjitë e reja. Kjo do të kontribuojë gjithashtu në përmirësimin e mëtejshëm të infrastrukturës dhe shërbimeve digjitale të qeverisë.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

- a. Shërbimet elektronike të pranueshme në e-Albania të rigrupohen në ngjarjet e jetës në Nivelin 2 (AKSHI)
- b. 200 SmartLabs të bëra plotësisht funksionale nga AKSHI (AKSHI)

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

- a. E-Albania online është në fazën live me tri funksione prioritare dhe në përputhje me standardet e pranueshme të aksesueshmërisë (AKSHI)
- b. 5 institucione publikojnë grupe të dhënash në përputhje me standardet e të dhënave të hapura (OD) (AKSHI, Open Data)
- c. Pajisja e 5500 mësuesve të shkollave të mesme me laptop për të siguruar përdorimin e plotë të Sistemit SMIP (Sistemi i Menaxhimit të Informacionit Parauniversitar). (AKSHI)

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

- a.
- 2. *Treguesit e rezultateve*

Treguesi	Bazë (2022)	I ndërmjetëm (2023)	Synimi (2024)
Numri i grupeve të shërbimeve të bazuara në ngjarje të jetës të zbatuara në E-Albania. (Tekst)	Asnjë ngjarje jete në e-Albania.	Plani i vlerësimit dhe ri-dizajnit sipas planit të përfunduar për: (i) të gjitha shërbimet e pranueshme që do të zbatohen në Nivelin 2, duke përfshirë një klimë	Të gjitha shërbimet elektronike të pranueshme në ndërfaqen e-Albania u rigrupuan në LE të Nivelit 2.
Ndërveprueshmëri e forcuar (Tekst)	Kuadri shqiptar i ndërveprimit (2014) i pa përditësuar (2022)	Kuadri shqiptar i ndërveprimit (2014) i rishikuar për t'u përafëruar me EIF 2.0. (2024)	
Rritja e disponueshmërisë dhe përdorimit të të dhënave të hapura (Tekst)	20 institucione dhe 8 ministri publikojnë OD por jo sipas praktikës së mirë të OD. (2022)	1. Përfunduar Vlerësimi i Gatishmërisë së të Dhënave të Hapura (ODRA). 2. 5 institucione publikojnë grupe të dhënash në Portalin OD në përputhje me standardet e OD dhe Portalin OD të rregulluar në mënyrë të përsëritur bazuar në UX. (2025)	Pasurimi i vazhdueshëm i portalit të të dhënave të hapura me më shumë të dhëna të hapura (2026)

3. Ndikimi i pritsbëm në konkurrueshmëri

Investimet dhe përmirësimet e propozuara do të sjellin shumë përfitime për përdoruesit e platformës e-Albania, duke përfshirë lehtësinë e përdorimit, përmirësimin e cilësisë së shërbimit dhe ndërveprimin më të mirë me teknologjitë e reja. Kjo do të kontribuojë gjithashtu në përmirësimin e mëtejshëm të infrastrukturës dhe shërbimeve digjitale të qeverisë, për të rimarrë besimin e qytetarëve dhe për të nxitur inovacionin, konkurrencën dhe rritjen.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Të gjitha projektet e planifikuara do të financohen me kredi të huaj nga Banka Ndërkombëtare për Rindërtim dhe Zhvillim.

- Shërbimet elektronike të pranueshme në e-Albania të rigrupuara në ngjarjet e jetës në Nivelin 2 (1.8 milionë euro);
- E-Albania online është në fazën live me tri funksione prioritare dhe në përputhje me standardet e pranueshme të aksesueshmërisë (2.3 milionë euro);
- 200 SmartLabs të funksionalizuar plotësisht nga AKSHI (1.8 milionë euro);
- 60% e shërbimeve shumë të përdorura aplikojnë 8 standarde të shërbimit digjital (1.8 milionë euro);
- 5 institucione publikojnë grupe të dhënash në përputhje me standardet e Open Data (OD) (3.7 milionë euro).

5. Ndikimi i pritsbëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesit në kujdesin shëndetësor

Përmirësimi i cilësisë së jetës së qytetarëve pasi shërbimet e ofruara nga administrata publike do të jenë të disponueshme online, duke kursyer kohë duke ulur kohën e pritjes për përpunimin e dokumenteve. Kjo, gjithashtu, do të ulë korrupsionin pasi nuk do të ketë kontakte të drejtpërdrejta me nëpunësit civilë.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Ndikimet e zbatimit të këtyre projekteve në mjedis do të jenë pozitive. Ne mund të citojmë administrimin pa letra dhe mbështetjen për zbutjen e ndryshimeve klimatike nëpërmjet investimit në teknologjitë e kursimit të energjisë me kosto efektive, në përputhje me standardet ndërkombëtare.

7. Rrezikët e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi zbutës i planifikuar
Projektimi teknik i projektit ose programit		- Ndërtimi i aranzhimeve të forta zbatimi - Ofrimi i mbështetjes teknike përmes komponentit të financimit të projekteve investuese

Masa e reformës 4.3: Rehabilitimi i rrjetit hekurudhor shqiptar dhe ndërlidhja për një transport të qëndrueshëm

1. Përshkrimi i reformës

Masa është në vijim të Programit të reformave ekonomike të mëparshme (ERP), duke synuar përmirësimin dhe zgjatimin e linjës hekurudhore Durrës – Aeroporti Rinas– Tiranë. Procedurat e prokurimit të projektit, për Rehabilitimin e hekurudhës Durrës– Tiranë dhe ndërtimin e degëzimit të ri hekurudhor drejt Aeroportit Ndërkombëtar Nënë Tereza (Rinas), (kosto totale 90.45 milionë euro) përfunduan në vitin 2020 dhe më 3 shkurt 2021, u nënshkrua kontrata me kompaninë italiane. INC S.P.A. Projekti parashikohet të përfundojë në 30 muaj prej datës 1.10.2021, që ishte fillimi i punimeve civile. Afati i përfundimit është Prill 2024 dhe ka përfunduar 57% të punimeve civile, deri tani,

Krijimi i Sistemit të Planit të Administrimit të Aseteve (AMP) të menaxhimit të aktiveve/pasurive, sipas përgjegjësisë së korporatave Sha, synon transparencën në përmbushjen e kësaj mase. Krijimi i qendrës së kostos sipas ligjit të Kodit Hekurudhor, shoqërohet me zbutjen e rrezikut. Përditësimi i matricave të rrezikut dhe (ri)krijimi/përditësimi i gjurmëve të auditimit janë veprime që synojnë përmbushjen e këtij objekti dhe detyrash specifike. Rikrijimi i lidhjes kryhet me deklaratat e administratorëve të atyre infrastrukturave, si dhe administratorët e tjerë të lidhur me administruesin kryesor dhe shtojcat (neni 28) për deklaratën e IM-së kryesore të rrjetit (njoftim në kapitullin VI – Tarifimi), mbi tarifin. Pritet miratimi i skemës së tarifimit nga autoriteti kompetent dhe shpallja në deklaratën e rrjetit (2024) e menaxherit kryesor të infrastrukturës në vend.

Hartimi i kontratës së shërbimit publik dhe hartimi i kontratës shumëvjeçare me interes ekonomik të menaxherit të infrastrukturës me shtetin siguron realizimin e kësaj mase dhe me miratimin e planit të ri të mirëmbajtjes dhe rehabilitimit M&R sipas tarifës së qasjes në infrastrukturën hekurudhore dhe plani i administrimit të aseteve TAC/AMP, skema e re e tarifimit të aksesit për përdorim të infrastrukturës, në fazën e funksionimit pas ndërtimit të këtij projekti është finalizuar dhe testuar me sukses, sipas legjislationit në fuqi.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

a. Vazhdimi dhe finalizimi i punimeve rehabilituese në seksionin kryesor nga Vorë-Sukthi-Shkozet (Durrës) dhe seksioni 2 Vorë–Terminali i transportit publik Tiranë PTT.

b. Veprimtaritë e ndërtimit në periudhën e përgjegjësisë për defektet (HSH). Lidhja hekurudhore me aeroportin e Rinasit deri në 5 km për t'u përfunduar (kryqëzimi trekëndor hekurudhor).

c. Prokurimi i përgjithshëm për projektin Vorë–Hani i Hotit do të shpallet në bashkëpunim me promotorin MIE për të përditësuar planin e vlerësimit të ndikimit mjedisor dhe social VNMS sipas modifikimeve të bëra, me institucionet ndërkombëtare financiare IFI-të kryesore).

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

a. Dorëzimi dhe shqyrtimi i procedurës për ndërlidhjen në rrjetin e transportit, energjisë dhe digjitale në rrugëkalimin R2, në projektin prioritar strategjik, Vorë në Hani i Hotit, në kuadër të Planit ekonomik dhe investimeve të Ballkanit Perëndimor EIP.

b. Përfundimi i hapave për prokurimin e punëve, mallrave dhe shërbimeve në Vorë–Hani i Hotit.

c. Shtrirja treguese në një bulevard të ri të Tiranës dhe ndërtimi i lidhjes që mungon me Terminalin e transportit publik PTT.

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Mekanizmi i trajtimit të ankesave lidhur me projektin Vorë–Hani i Hotit në përputhje me donatorët.

b. Procedura e fituesve të projektit Vorë–Hani i Hotit në bashkëpunim me donatorët BERZH dhe BEI/EIB, i cili tashmë ka promovuar përditësimin e planit të Vlerësimit të ndikimit mjedisor dhe social VNMS-së, sipas modifikimeve të bëra.

c. Fillimi i punimeve civile dhe kushtet e referencës, ToR-të e asistencës teknike për Planin e zbatimit të projektit.

2. Treguesit e rezultateve

Treguesi	Bazë (2016)	I ndërmjetëm (2025)	Synimi (2047)
Milion pasagjerë/vit	0.75881	1.1741	1.25
Ton/vit	198,900	51,100	250,000
Emetimet e reduktuara të CO ₂ kundrejt makinave (ton/vit)	0	486	486
Makina km largohet nga rruga në vit	0	8,700,000	8,700,000
Kamion-km hequr nga rruga/ vit	0	138,000	138,000
Dendësia e rrjetit hekurudhor (metra linjë për km ² sipërfaqe)	7.79w	11.62w	49.0
Barazia Gjinore në konkurrencë / totali i stafit	110	150	300

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Mbi shtesat dhe ndryshimet për bashkëfinancimin e elektrifikimit të rrjetit, që synohet të arrihet, nëpërmjet programit operacional në kuadër të IPA III dhe nëpërmjet programimit të buxhetit afatmesëm, të miratuar nga qeveria shqiptare, reforma hekurudhore sjell stabilitet në kriteret ekonomike mbi ndikimet e pritshme në rritje për konkurrencën, në një bazë të drejtë, jodiskriminuese, dhe të shpallura në ERP.

Duhet të sigurohet modernizimi i kompanisë së re të mirëmbajtjes së mjeteve, si kusht i regjistrimit të mjeteve, për të shmangur faturat e fryra të riparimit të mjeteve jashtë vendit për shkak të parakushteve të regjimit RIV/AVV/GCU të pajisjes me numër Evropian dhe autorizim të mjetit, sjell disa operatorë.

Së fundi, vendosja e sistemeve të menaxhimit të cilësisë (QMS) dhe mbikëqyrja e sistemeve të administrimit të sigurisë hekurudhore (SMS), për operatorët e licencuar të transportit (sipërmarrjet hekurudhore), sipas ligjit, konsistojnë në veprimet që kryhen ose duhet të kryhen për përmbushjen e këtij objekti specifik, si subjekt i kontrollit të kuadrit të ri (autoriteti rregullator hekurudhor), i cili merr vendime, vendos kundërvajtje administrative dhe gjoha dhe njëkohësisht i shpall pasi merr vendim dhe i publikon ato.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Projekti ka marrë fondet e plota të elektrifikimit prej 20.5 milionë euro dhe për mbikëqyrjen e tij dhe i është shtuar projektit mbi koston ekzistuese prej 90.45 milionë euro. Kontrata përfshin punimet për rehabilitimin e linjës hekurudhore Tiranë–Durrës dhe ndërtimin e lidhjes së re hekurudhore, si dhe shërbime konsulence për mbikëqyrjen e punimeve, për të cilat proceset e tenderimit janë gjithashtu në vazhdim. Një kredi sovrane deri në 36.87 milionë euro për punimet civile (përfshirë rastet e paparashikuara) dhe shtesa për forcimin e kapaciteteve institucionale nëpërmjet një granti të BERZH prej 0.87 milionë euro. Një grant nga WBIF-EU prej 35,435 milionë euro që përbëhet nga 32,935 milionë euro për punët civile dhe 1,5 milionë euro për mbikëqyrjen dhe 1 milion euro për zbatimin dhe menaxhimin e projektit të VNMS-së dhe dokumentacioni i tenderit në shumën 1,215 milionë euro në total 36,65 milionë euro është dhënë tashmë. për këtë projekt të rëndësishëm. Përveç kësaj, shpronësimi i tokës (1 m EUR) dhe TVSH (15,06 m EUR) është pjesë e buxhetit të shtetit (mbi 16,06 m EUR). Numri i objekteve nga projekti është mbi 150 shtëpi dhe magazina të tjera në Kryqëzimin Teknik Trekëndor Hekurudhor të Brendshëm, i ndryshuar në PBA 2024 dhe vlera në rritje nga 1 në 3 m euro me përditësimin e planit të marrjes së tokës (LAP, 2021). Metodologjia e vlerësimit fillestar (LAP, 2019) është rishikuar dhe miratuar nga propozimi zyrtar i Agjencisë Kombëtare të Planifikimit Hapësinor (AKTP), nga ministri (MIE). Buxheti i PBA-së përfshin investime për portet e Durrësit dhe Vlorës dhe aeroportet e Vlorës dhe Sarandës. Linjat e reja hekurudhore Tiranë–Durrës dhe Tiranë–Rinas ishin tashmë të buxhetuara (1.7 miliardë lekë). Do të vijojë akti normativ (AK), bazuar në fuqinë ligjore për buxhetin vjetor për vitin e ardhshëm fiskal duke filluar nga viti 2024–2026.

5. Ndikimi i pritshëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesimi në kujdesin shëndetësor

Bashkëpunimi shkencor synon uljen e pabarazisë gjinore, rritjen e trajnimit dhe punësimit për të rinjtë, me asistencë teknike dhe akademike për të zbatuar praktikatat më të mira ndërkombëtare në drejtim, të:

- i. menaxhimi dhe kontrolli i projektit;
- ii. menaxhimi i kontratave në vazhdim;
- iii. menaxhimi i ITS (ERTMS);
- iv. sistemet e menaxhimit të sigurisë;
- v. menaxhimi financiar, në përputhje me rekomandimet e donatorëve ndërkombëtarë;
- vi. mbështetje teknike dhe analitike për planifikimin afatmesëm të buxhetit;

Promovimi/zgjerimi i përdorimit të AFMIS për të gjitha shoqëritë e reja pritëse brenda alokimit; Asistencë Teknike për Raportimin e Standardeve Ndërkombëtare të Raportimit Financiar (SNRF).

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Përshtatja dhe masa zbutëse për rritjen e ndikimeve të pritshme, lidhur me OZHQ-të për ndryshimet klimatike dhe kostot e infrastrukturës, në qendrat apo terminalët e pasagjerëve, transportin e mallrave të rrezikshme, me stimujt për vagonët e zhurmes nga administrimi në infrastrukturën hekurudhore, ndryshimi i tarifave të leasing-ut për asetet hekurudha, magazina dhe të tjera, dhe shtimi i marketingut dhe digjitalizimit të shërbimeve hekurudhore e-FTI.

TAIEX mbi mbrojtjen nga zjarri në transportin e mallrave të rrezikshme/TAIEX ETT IND/STUD 84111 - Vizitë studimore TAIEX për ndërtimin e kapaciteteve parandaluese nga zjarri në rast aksidentesh gjatë transportit të mallrave të rrezikshme EU TAIEX MOI, DPMZSH, MIE, HSH. Aktivitetet e trajnimit, me misionin e vizitës studimore kanë përfunduar deri më tani. Një mision ekspertësh në Shqipëri, kreu stërvitje dhe ushtrim në terren në HSH, 1 km larg.

Përmirësimi i masave të elasticitetit dhe përshtatjes klimatike në shtrirjen treguese të rrjeteve rrugore dhe hekurudhore TEN-T në Ballkanin Perëndimor/Vlerësimi i cenueshmërisë së asistencës teknike për përmirësimin e rezistencës ndaj klimës dhe masat e përshtatjes në shtrirjen treguese të rrjeteve rrugore dhe hekurudhave TEN-T në Ballkani Perëndimor është duke vazhduar me seminarin dhe raportin e parë, të dorëzuar në MIE dhe HSH, ARRSH, MB dhe ISHTI. Ndikimet e pritshme po ndikojnë në zonën e projektit për rehabilitimin e Durrës-PTT.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziqet	Probabiliteti (i ulët/lartë)	Veprimi zbutës i planifikuar
Shpronësimet në pritje	I lartë	Programimi i efekteve shtesë për shpronësimet me fondet e PBA-së, për ERP-në dhe programin e zhvillimit ekonomik e financiar (HSH) / projektin. Problemet e hasura në këtë projekt lidhen kryesisht me procesin e shpronësimit i cili është në proces finalizimi nga Agjencia Shqiptare e Shpronësimeve (ASHSH). Finalizimi i këtij procesi është Vendimi i Qeverisë Shqiptare (VKM) për shpronësimin, pritet të miratohet brenda shtatorit dhe nisja e punimeve të ndërtimit vijon në segmentin 4, linja e re hekurudhore që do të ndërtohet Domje në Rinas.
Vështirësitë që lidhen me fazat pas ndërtimit dhe fillimit të funksionimit hekurudhor	I lartë	1. Hartimi/nënshkrimi i kontratës së shërbimit publik; 2. Hartimi i kontratës shumëvjeçare me interes ekonomik të IM me shtetin (MIAC); dhe 3. Miratimi i planit të mirëmbajtjes M&R sipas TAC/AMP pranë IFI-ve dhe zbatimi

Konkurreshmëria

Analiza e pengesave kryesore

Kërkim, zhvillim dhe inovacion

Qeveria Shqiptare ka bërë përmirësime të dukshme në ndërtimin e infrastrukturës për të mbështetur MSME-të dhe kompanitë fillestare gjatë viteve të fundit. Kuadri ligjor lejon një sërë agjencish shtetërore, duke përfshirë krijimin e ardhshëm të agjencisë Start-up Albania për të mbështetur fillimin. - ngritjen dhe rritjen e ekosistemit të inovacionit dhe lehtësimin e rritjes së start-up-eve dhe sipërmarrjes.

Sfida me shërbimet mbështetëse mbetet në qëndrueshmërinë dhe profesionalizimin e tyre të organizatave private që i ofrojnë ato. Për më tepër, masat e kompanive për mbështetjen fillestare ofrojnë mbështetje horizontale dhe të fokusuar në fazën e ideimit. Kompanitë në fazat e mëvonshme, validimi dhe rritja, nuk mbështeten në mënyrë adekuate dhe u mungon njohuria vertikale e industrisë. Më e rëndësishmja, organizatave mbështetëse u mungon rrjeti i nevojshëm ndërkombëtar për t'u ofruar kompanive në faza më të pjekura, duke krijuar kështu një boshllëk në zhvillim si dhe mungesë të mbështetjes kritike nga mentorët ndërkombëtarë dhe strukturat financiare.

Gjatë periudhës së ardhshme trevjeçare, një akordim financiar prej 9.66 milionë euro nga buxheti i shtetit është caktuar për të mbështetur iniciativat e kërkimit dhe inovacionit. Ky financim i rëndësishëm nënvizon përkushtimin për të nxitur përparimet në njohuri dhe përparimin teknologjik.

Nevojiten më shumë përpjekje dhe rritje të bashkëpunimit me industrinë e TIK-ut për të mbyllur hendekun e talenteve dhe për të rritur numrin e të rinjve të diplomuar me aftësi sipërmarrëse dhe për ta parë sipërmarrjen si zgjedhje karriere.

Duhet të jepet më shumë mbështetje në zhvillimin profesional të inkubatorëve dhe shërbimet e dedikuara këshillimore për kompanitë në fazat e hershme, adoptimin e teknologjisë dhe transferimin e njohurive nga laboratorët universitar në vlerësimin e tregut dhe zhvillimin rajonal që synon industri specifike dhe premtuese.

Mjedis i biznesit dhe reduktimi i ekonomisë informale

Mjedisi i biznesit

Siç paraqitet në indeksin e politikave të OECD për SME-të 2022, Shqipëria përballet me disa nga dobësitë në fushën e konkurrencës. Kjo përfshin zhvillimin e masave të politikës për parandalimin e falimentimit, duke përfshirë një sistem të plotë të paralizimit të hershëm, pasi NVM-të priren të nënvlerësojnë rëndësinë e mbajtjes së një statusi të mirë financiar dhe shmangies së vendimeve të rrezikshme. Gjithashtu, vlerësimi rekomandon që duhet të sigurohet realizimi dhe monitorimi efektiv i masave të gjelbra nga të gjitha institucionet e përfshira, nëpërmjet një organi qeveritar të dedikuar koordinues, për të inkurajuar tranzicionin e gjelbërimit të SME-ve. Një fushë kyçe e përmirësimit është rritja e skemave të mbështetjes financiare për SME-të, ringjallja e mbështetjes financiare të ofruar nga AIDA për të lehtësuar më tej aksesin në financa për ato sipërmarrje që kanë më shumë nevojë për mbështetje. Shqipëria duhet të krijojë një mjedis të favorshëm biznesi për digjitalizimin e SME-ve dhe adoptimin e tregtisë elektronike.

Bazuar në gjetjet kryesore të Raportit të KE-së për Shqipërinë 2023, për kriteret ekonomike, Shqipëria ka një nivel mesatar dhe të mirë të përgatitjes për zhvillimin e një ekonomie tregu funksionale dhe ka bërë disa përparime në adresimin e rekomandimeve të vitit të kaluar. Shqipëria është në nivelin e përgatitjes për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut brenda BE-së dhe ka bërë disa përparime në reformat strukturore në tregun e energjisë, infrastrukturën e transportit, digjitalizimin e ekonomisë dhe rezultatet e arsimit, megjithëse mbeten hapësira të konsiderueshme me nivelet rajonale dhe evropiane.

Shqipëria ka arritur një nivel të moderuar përgatitjeje në shumë fusha që lidhen me konkurrencën dhe rritjen gjithëpërfshirëse, përkatesisht: taksat, politikat e sipërmarrjeve dhe industriale, politika sociale dhe punësimi, arsimit dhe kultura, bashkimi doganor. E njëjta gjë vlen edhe për transformimin digjital dhe median, ku vendi bëri përparim të mirë, duke përfshirë anëtarësimin në programin e Evropës Digjitalë në qershor 2023.

Një “këshill i ndërmarrjeve” i ri, i përbërë nga përfaqësues të sektorit publik dhe privat, është krijuar për të përmirësuar konsultimin me NVM-të.

Duke iu referuar mjedisit të biznesit, duke qenë se disa nga rekomandimet e Komisionit të vitit 2022 për Shqipërinë nuk u zbatuan plotësisht, rekomandimi i vitit të kaluar mbetet pjesërisht i vlefshëm dhe në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht të përshpejtojë diversifikimin e burimeve të rinovueshme të energjisë, të zhvillojë shërbime mbështetëse të biznesit për NVM-të e gjelbra. tranzicionit, digjitalizimi dhe tregtia elektronike, dhe mbështetja e bashkëpunimit midis biznesit dhe akademisë për inovacionin.

Shqipëria është mesatarisht e përgatitur në fushën e sipërmarrjes dhe politikës industriale. Është bërë njëfarë progresi në zbatimin e legjislacionit të fundit për ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme, për bizneset fillestare, si dhe në vazhdimin e programeve të mbështetjes së biznesit në përputhje me strategjinë e zhvillimit të biznesit dhe investimeve. Pavarësisht këtyre përmirësimeve dhe përpjekjeve të vazhdueshme të qeverisë për të trajtuar ekonominë informale dhe korrupsionin, rekomandimet në raportin e vitit 2022 u adresuan vetëm pjesërisht. Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet në veçanti: të adresojë më tej sfidat kryesore për mjedisin e biznesit duke ulur barrën rregullatore, duke rritur pjesëmarrjen e bizneseve në programet e financimit, duke reduktuar ekonominë informale dhe korrupsionin dhe duke rritur shërbimet e mbështetjes së biznesit; të përshpejtojë përafrimin e plotë të legjislacionit kombëtar me acquis të BE-së për pagesat e vonuara; miratimi i ligjit të unifikuar të investimeve dhe adresimi i sfidave ndaj konkurrencës dhe rritjes që u theksuan në rekomandimet e përbashkëta të programeve të reformës ekonomike 2023-2025.

Reduktimi i ekonomisë informale

Informaliteti është një nga pengesat kryesore për zhvillimin e qëndrueshëm të bizneseve formale dhe rrjedhimisht për ekonominë e vendit në përgjithësi. Faktorë të rëndësishëm që ndikojnë në mjedisin e biznesit lidhen me ndryshimet e shpeshta në legjislacion, shpeshherë të pakuptueshme për bizneset kryesisht të vogla, dhe tendencat në rritje të normave të interesit që e bëjnë kreditimin më të shtrenjtë. Ndërkohë, faktorë të tjerë që ndikojnë në një klimë të pafavorshme për biznesin janë: pasiguria e përgjithshme si pasojë e rritjes së çmimeve, rritja e kostos së blerjes së lëndëve të para (sektorët e prodhimit) dhe rritja e çmimeve të produkteve të tregtuara (sektorët e tregtisë).. Konkurrenca joformale penalizon bizneset që nuk varen nga këto burime. Përmirësimi i klimës së biznesit ka ndikim edhe në nxitjen e investimeve të huaja direkte. Procesi i fiskalizimit si një reformë madhore e ndërmarrë nga administrata tatimore ka mundur deklarimin dhe ndjekjen në kohë reale të transaksioneve të shitblerjeve të kryera nga popullsia e tatimpaguesve. Ky proces ka ndihmuar në uljen e informalitetit dhe rritjen e saktësisë së deklarimit nga subjektet që bëjnë deklaratimet reale financiare të aktivitetit të tyre ekonomik, por gjithsesi mbetet një sfidë, pasi disa biznese do të vazhdojnë me faturimet dhe nëndeklarimet informale, duke qëndruar sërish si pjesë e “ekonomia gri”. Të ardhurat nga TVSH-ja për periudhën janar - korrik 2023, krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2022, janë rritur me 20% falë administrimit të mirë fiskal dhe procesit të fiskalizimit.

Integrimi ekonomik

Duke bërë një analizë të shkurtër të tregtisë së mallrave vërehet rritje e eksporteve dhe importeve, në vitin 2022 krahasuar me një vit më parë. Në vitin 2022, në krahasim me një vit më parë, eksportet u rritën me 35,9 % dhe importet me 22,2 %. Në vitin 2022 përqindja e mbulimit është rritur në 51,2 %, nga 46,1 % që ishte në vitin 2021. Në 9-mujorin 2023, në krahasim me të njëjtën periudhë të një viti më parë, eksportet u ulën me 1,1 % dhe importet u rritën me 1,6 %. Në 9-mujorin 2023 përqindja e mbulimit është ulur në 51,3 %, nga 52,7 % që ishte në 9-mujorin 2022.

Tregtia e mallrave me vendet e BE-së: Tregtia me vendet e BE ka pasur rritje në vitin 2022, krahasuar me një vit më parë. Në vitin 2022 eksportet me këto vende zënë 73,4 % të të gjitha eksporteve shqiptare, duke u rritur me 38,0 % dhe importet nga këto vende zënë 51,6 % të të gjitha importeve shqiptare duke u rritur me 16,0 %, krahasuar me një vit më parë.

Pjesën më të madhe të eksporteve me vendet e BE e zënë Italia dhe Gjermania, ndërsa për importet e zënë Italia dhe Greqia. Në vitin 2022 eksportet drejt Italisë dhe Greqisë zunë respektivisht 58,9 % dhe 8,9 % të të gjitha eksporteve shqiptare në BE. Ndërsa importet nga Italia dhe Greqia zënë respektivisht 42,0 % dhe 15,2 % të të gjitha importeve shqiptare nga BE. Eksportet drejt Italisë për vitin 2022, krahasuar me një vit më parë, janë rritur me 39,1 % dhe importet me 9,0 %; ndërsa eksportet drejt Gjermanisë për të njëjtën periudhë, krahasuar me 2021, janë rritur me 63,3 % dhe importet nga Greqia janë rritur me 19,8 %. Tregtia me vendet e BE ka pasur ulje në 9-mujorin e vitit 2023, krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë. Në 9-mujorin e vitit 2023 eksportet me këto vende zënë 72,9 % të të gjitha eksporteve shqiptare, duke u ulur me 2,1 % dhe importet nga këto vende zënë 51,1 % të të gjitha importeve shqiptare duke u ulur me 0,3 %, krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë.

Pjesën më të madhe të eksporteve me vendet e BE e zënë Italia dhe Greqia, ndërsa për importet e zënë Italia dhe Gjermania. Në 9-mujorin e vitit 2023 eksportet drejt Italisë dhe Greqisë zunë respektivisht 59,5 % dhe 9,4 % të të gjitha eksporteve shqiptare në BE. Ndërsa importet nga Italia dhe Gjermania zënë respektivisht 43,6 % dhe 13,7 % të të gjitha importeve shqiptare nga BE. Eksportet drejt Italisë për 9-mujorin e vitit 2023, krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë, janë ulur me 2,2 % dhe importet u rritën me 4,3 %; ndërsa eksportet drejt Greqisë për të njëjtën periudhë, krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë, janë rritur me 27,0 % dhe importet nga Gjermania janë rritur 12,8 %.

Tregtia e mallrave me vendet e CEFTA: Tregtia me vendet e CEFTA-s në vitin 2022 është 1.295 mln € ose 17,3 % më shumë se një vit më parë. Eksportet në vendet e CEFTA janë rritur me 22,0 % në vitin 2022, në krahasim me një vit më parë, duke zënë 16,8 % të të gjitha eksporteve shqiptare dhe importet nga këto vende janë rritur me 12,4 % duke zënë 7,6 % të të gjitha importeve shqiptare. Peshën më të madhe të tregtisë me këto vende e kanë zënë Kosova me 35,3 % dhe Serbia me 29,7 % të volumit tregtar gjithsej. Tregtia me vendet e CEFTA-s në 9-mujorin e vitit 2023 është 938 mln € ose 1,4 % më pak se një vit më parë. Eksportet në vendet e CEFTA janë rritur me 14,3 % në 9-mujorin e vitit 2023, në krahasim me të njëjtën periudhë të një viti më parë, duke zënë 18,6 % të të gjitha eksporteve shqiptare dhe importet nga këto vende janë ulur me 18,2 % duke zënë 6,4 % të të gjitha importeve shqiptare.

Peshën më të madhe të tregtisë me këto vende e kanë zënë Kosova me 38,4 % dhe Serbia me 25,5 % të volumit tregtar gjithsej.

Në përgjithësi, me qëllim të rritjes së fluksit tregtar, fokusi kryesor në integrimin ekonomik është eliminimi gradual i barrierave jotarifore të cilat pengojnë tregtinë ndërmjet partnerëve tregtarë dhe paraqesin pengesa për biznesin dhe lehtësojnë tregtinë dhe procedurat në lidhje me tregtinë.

Mbështetja EU4Business për CEFTA-n për monitorimin dhe raportimin e masave jotarifore dhe mbështetje për zbatimin e Mekanizmit të Zgjidhjes së Mosmarrëveshjeve nën CEFTA” është nisur në Shqipëri, në korrik 2023. UNCH do të ofrojë asistencë teknike për: Protokollin Shtesë 7 të CEFTA-s për të krijuar një mekanizëm për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve; Baza e të Dhënave për Akses në Treg (MABD) brenda CEFTA-s; Ndërgjegjësimi i sektorit privat u fokusua në përmirësimin e dialogut privat-publik nëpërmjet zhvillimit të një strategjie për mekanizmin e monitorimit dhe raportimit të masave jotarifore nga sektori privat; Transparenca: Mbledhja e të dhënave për masat jotarifore (MTM). Me interes nga pala shqiptare është ngritja e një burimi të vetëm për legjislacionin e brendshëm lidhur me masat jotarifore, në formën e një platforme online. Bazuar në atë që u diskutua dhe nevojat e Shqipërisë, një propozim për një projekt mund të ishte identifikimi i legjislacionit për masat sanitare dhe fitosanitare - SPS dhe barrierat teknike në tregti - TBT, të mbledhura në një burim të vetëm informacioni. Projekti do të përmbajë tre hapa/faza: a) Identifikimi i legjislacionit dhe rregulloreve në fuqi, sipas Klasifikimit të OKB-së; b) kodifikimin e masave jotarifore; dhe c) Lidhja e legjislacionit/rregulloreve me produktin për të cilin zbatohet/ndikon. Produkti do të identifikohet bazuar në nivelin 6-shifror të Kodit HS.

Për sa i përket Marrëveshjes së OBT-së për Lehtësimin e Tregtisë, fokusi është tani në zbatimin e dy masave të rëndësishme: përpunimi para mbërritjes dhe një dritare NSW.

Funksionimi i deklaratës së parambërritjes kërkon zhvillime në sistemin e TI-së doganore. Në planin e punës në lidhje me zhvillimet e TI-së për periudhën 2022–2023, administrata doganore ka përfshirë zhvillimin e sistemit

të TI-së doganore për vënien në funksion të deklaratës së parambërritjes. Sipas administratës doganore, ky projekt për t'u zbatuar kërkon zhvillimin e sistemit të informacionit doganor. Drejtoria doganore është në bashkëpunim të ngushtë me Agjencinë Kombëtare për Shoqërinë e Informacionit me mbështetjen e UNCTA-s për të zhvilluar modulën përkatës të softuerit që mundëson pranimin, përpunimin dhe përzgjedhjen e rrezikut për qëllime sigurie dhe mbrojtjeje, bazuar në kriteret e përzgjedhjes.

Dritarja e vetme Kombëtare: Shqipëria ka vazhduar të punojë për krijimin e Dritares së Vetme Kombëtare.

Në shkurt 2023, u organizua takimi i parë i procesit të konsultimit publik me grupet e interesit të përfaqësuara nga shoqatat e biznesit që operojnë në vendin tonë ku u prezantua Sistemi teknik i NSW (një model i strukturës funksionale) dhe draftndryshimet ligjore (paraprake propozime ligjore) që përgatiten dhe i propozojnë nga PIU Doganat Shqiptare dhe gjithë Institucionet e tjera që janë pjesë/përfituese e sistemit të ri NSW. Këto përmirësime ligjore janë të nevojshme për shkak të direktivës së re ligjore të miratuar nga Bashkimi Evropian. Kompania fituese është përzgjedhur për aktivitetin WBTF-ALB-111AB-112AB – Projektimi i Sistemit, Specifikimet Teknike, Mbikëqyrja dhe Sigurimi i Cilësisë së Dritares së Vetëm Kombëtare.

Afatet e parashikuara për instalimin dhe funksionimin e plotë të sistemit NSW janë parashikuar 2 vjet nga nënshkrimi i kontratës me kompaninë fituese, e cila do të kryejë zbatimin, pra afërsisht dhjetor 2025 ose më tej, sipas afateve të tenderit.

Pika e përbashkët e kalimit kufitar në Qafë-Thanë/Kafasan (one-stop-shop) Pas hyrjes info force të marrëveshjes ndërmjet Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut për vendosjen e pikave të përbashkëta të kalimit kufitar Qafë-Thanë-Kafasan në vitin 2021, protokollin për bashkëpunimin ndërmjet administratave doganore u nënshkruan në nëntor 2022. Gjithashtu, në nëntor 2022 u nënshkrua kontrata me kompaninë e cila do të kryejë projektimin e PKK Qafë Thanë si dhe mbikëqyrjen e investimit. Puna ka nisur, funksionon që nga data 31 korrik 2023.

Përfundimi i punimeve parashikohet për vitin 2025, administratat doganore kanë rënë dakord si zgjidhje e ndërmjetme për hartimin e “Protokollit Zbatues për krijimin e kushteve infrastrukturore për vendosjen e kontrolleve të përbashkëta si një rregullim afatshkurtër (zgjidhje e përkohshme)”.

Shqipëria vazhdon të jetë aktive në zbatimin e Planit të Veprimit për krijimin e Tregut të Përbashkët Rajonal 2021-2024. Për vitin e ardhshëm, Shqipëria do të ketë kryetarën e nënkomitetit të CEFTA-s për Bujqësinë dhe SPS-në dhe do të luajë një rol aktiv për të çuar përpara masat që lidhen me bujqësinë dhe SPS nën CRM.

Të gjitha këto masa synojnë zvogëlimin e barrierave në tregtinë ndërmjet palëve të CEFTA-s, paraqesin mundësi të mëdha për biznesin tonë për të shtrirë tregun e tyre në rajon si dhe për të rritur përgatitjen tonë (si të biznesit ashtu edhe të administratës) për përmbushjen e standardeve të BE-së. Vlen të theksohet se disa masa të rëndësishme janë në pritje të finalizimit për shkak të çështjes politike.

Kosova, mbetet një partner i rëndësishëm tregtar për Shqipërinë. Gjatë vitit 2022, bazuar në një memorandum bashkëpunimi për ngritjen e një grupi të përbashkët pune për vlerësimin e mundësisë së bashkimit doganor ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës, grupi i përbashkët përkatës i punës u krijua në korrik 2023. Grupi i Përbashkët i Punës kreu një studim për këtë. Çështja që është dorëzuar në Zyrën e Kryeministrit të Kosovës dhe Shqipërisë në janar 2023. Gjatë vitit 2023 nuk ka pasur ndonjë zhvillim të ri lidhur me këtë masë.

Gjithashtu, siç është raportuar më parë për masat e Open Balkan, gjatë vitit 2023 nuk ka zhvillime të reja.

Gjatë vitit 2023, Komiteti Kombëtar i Lehtësimit të Tregtisë (KNTF) ka mbajtur dy takime, ku janë diskutuar çështje të ndryshme tregtare, si zbatimi i MSA-së, propozime nga MTL-të e reja të mundshme, çështje të OBT-së etj. Agjenda e KKTF-së, e mbajtur në korrik 2023, përfshinte raportin e Sekretariatit për monitorimin e Planit Kombëtar për koordinimin dhe lehtësimin e Politikës Tregtare 2021 – 2023. Sipas Raportit të Monitorimit. Nga 22 masa që përmban Plani, 16 prej tyre janë zbatuar, ndërsa 8 masa dhe nënmasa janë në proces dhe një masë është e përcaktuar. Do të fillojë puna për përgatitjen e Planit të Veprimit 2024–2027.

Ndër masat që janë zbatuar, vlen të përmendet miratimi i programit shqiptar për operatorët ekonomikë të autorizuar. Për sa i përket OAE-ve, programi shqiptar i OAE është vlerësuar pozitiv nga ekipi i CEFTA-s në qershor 2022. Ka pasur progres me zbatimin e programit shqiptar të operatorëve ekonomikë të autorizuar (OEA). Deri në tetor 2023 janë 11 autorizime të OAE-së të lëshuara nga administrata doganore. Përveç këtyre zhvillimeve pozitive, njohja e ndërsjellë e programeve të OAE nuk është bërë ende ndërmjet palëve të CEFTA-s për shkak të çështjes politike në miratimin e vendimit të CEFTA-s për njohjen e programeve të validuara të AEO.

Shqipëria ka ratifikuar Konventën Rajonale për Rregullat Preferenciale të Origjinës Pan-Euro-Mesdhetare (Konventa PEM) me ligjin nr. 1/2012, duke u bërë palë e kësaj Konvente. Gjatë viteve, Shqipëria ka rishikuar protokollin e rregullave të origjinës së MSA-së, MTL-në me Turqinë, MTL-në me vendet e EFTA-s dhe MTL-në me vendet e CEFTA-s, duke i lidhur ato me Konventën rajonale për rregullat e origjinës. Shqipëria zbaton rregullat kalimtare të origjinës nëpërmjet ndryshimeve të marrëveshjeve të tregtisë së lirë të MSA, CEFTA dhe EFTA. Vendimi i CEFTA-s për rregullat kalimtare të origjinës ka hyrë në fuqi dhe është në zbatim që nga 1 shkurti 2023. Rregullat e rishikuara të origjinës PEM u ranë dakord në nivel teknik nga të gjitha Palët Kontraktuese pjesëmarrëse

në takimin e datës 14 qershor 2023, ku Shqipëria u përfaqësua nga Drejtoria e Përgjithshme e Doganave. Në fakt, amendamentet e Konventës do të hyjnë në fuqi më 1 janar 2025, duke i lënë kohë Palëve Kontraktuese për të përfunduar procedurat e brendshme për miratim dhe hyrje në fuqi. Për këtë arsye, Shqipëria do të ndjekë procedurat e brendshme për ratifikimin e saj dhe do të bëjë të gjitha procedurat për ndryshimin e marrëveshjeve të tregtisë së lirë.

Bujqësia, industria dhe shërbimet

Bujqësia

Bujqësia në Shqipëri luan një rol të rëndësishëm në ekonomi, duke kontribuar rreth 20% në Prodhimin e Brendshëm Bruto (PBB) të vendit dhe gjithashtu punëson afërsisht 35% të fuqisë punëtore të vendit. Bujqësia luan një rol kritik edhe në tranzicionin e gjelbër, duke llogaritur 731 hektarë sipërfaqe të kultivuara organike dhe 2091 ton prodhim total për vitin 2022. Si përfundim, ndërsa tranzicioni i gjelbër në bujqësi është thelbësor për një të ardhme të qëndrueshme, ai është një proces kompleks i përballur me sfida të shumanshme. Adresimi i këtyre pengesave kërkon një përpjekje të koordinuar nga politikëbërësit, aktorët e industrisë, studiuesit dhe komuniteti bujqësor. Pengesat kryesore në bujqësi në lidhje me tranzicionin e gjelbër, janë:

1. Kufizimet e infrastrukturës. Qasja në energji: në shumë zona rurale, ka mungesë të aksesit në burime të besueshme të energjisë, duke e bërë sfiduese adoptimin e zgjidhjeve të energjisë së rinovueshme. Magazinimi dhe shpërndarja: Sistemet joefikase të ruajtjes dhe shpërndarjes mund të çojnë në humbje të konsiderueshme pas vjeljes, duke minuar përpjekjet për ta bërë bujqësinë më të qëndrueshme.

2. Sfidat Sociale dhe Demografike. Popullsia e fermerëve në plakje: Në shumë rajone, popullsia bujqësore po plakët dhe brezat e rinj po lëvizin në zonat urbane. Një popullsi në plakje mund të jetë më pak e prirur për të adoptuar teknologji ose praktika të reja. Çështjet e pronësisë së tokës: Në disa zona, pronësia e paqartë ose e drejta e tokës mund të jetë një pengesë për investimet afatgjata në bujqësi të qëndrueshme.

Globalizimi dhe Tregtia Dinamika e Tregut Global: Natyra globale e tregtisë bujqësore ndonjëherë mund t'i japë përparësi praktikave bujqësore në shkallë të gjerë dhe intensive mbi ato të qëndrueshme në shkallë më të vogël. Interesat konkurruese: Mund të ketë shkëmbime ndërmjet prodhimit të të korrave në para për tregjet globale dhe bujqësisë së qëndrueshme që i jep përparësi sigurisë ushqimore lokale dhe shëndetit mjedisor.

Industria

Ka disa pengesa që ndikojnë në ecurinë dhe zhvillimin e industrisë joushqimore në Shqipëri. Para së gjithash, asaj i mungon një strategji e cila përcakton prioritetet, objektivat dhe politikat që mundësojnë zhvillimin e saj harmonik dhe të qëndrueshëm. Vonesa në procedurat e privatizimit të ish-objekteve industriale, të cilat janë rrënuar dhe nuk paraqesin më asnjë interes për shtetin. Ka kufizime financiare për ruajtjen e aseteve në disa nga ish objektet industriale. Mungon kuadri ligjor për mbikëqyrjen e disa sektorëve. Mungon një bazë të dhënash për të gjithë industrinë joushqimore, për ndotësit e mundshëm si në llojin e aktivitetit, por edhe sasi të përkatëse që shkarkohen në një periudhë tremujore, vjetore, për të pasur një pasqyrë më reale të ajrit, ujit. dhe ndotja e tokës. Mungesa e Inspektoratit për mbikëqyrjen e tregut për produktet joushqimore, i cili duhet t'u garantojë qytetarëve që produktet e ofruara në treg janë të sigurta, ndikon drejtpërdrejt në humbjen e besimit të publikut tek organet e rendit dhe ka pasoja negative jo vetëm në cilësinë e jetës së konsumatorëve, por edhe në krijimin e një klime jo të favorshme për zhvillimin e konkurrencës së ndershme, rritjen e investimeve të huaja dhe zhvillimin e ekonomisë në tërësi.

Shërbimet

Turizmi

Pas periudhës së pas pandemisë ku viti 2021 shënoi një pikë kthese, rritja e flukseve turistike gjatë vitit 2022 ka qenë një tendencë e përjetuar nga çdo destinacion, duke përfshirë edhe fqinjët, si: Greqia, Mali i Zi, Kroacia, tendencë kjo e konfirmuar edhe në Shqipëri..

Viti 2022 ka qenë një vit i suksesshëm për sektorin e turizmit, duke tejkaluar vitin 2019, i cilësuar si viti më i mirë në historinë e turizmit në vend. Sipas të dhënave të publikuara nga Instituti Shqiptar i Statistikave (INSTAT), Shqipërinë kanë vizituar 3 895 150 turistë nga rajoni, ndërsa jashtë qarkut numri i turistëve është 3 648 667. Në total, numri i shtetasve të huaj që kanë hyrë në Shqipëri në vitin 2022 është 7,543,817, duke u rritur me +32,6 % krahasuar me 5,688,649 turistë të huaj në vitin 2021.

Sipas Këshillit Botëror të Udhëtimit dhe Turizmit, gjatë vitit 2022, sektori i turizmit regjistroi një kontribut total prej 3.9 miliardë dollarësh, duke zënë rreth 21.6% të PBB-së. Krahasuar me një vit më parë ka një ndryshim prej +26,2% nga viti 2021. Për sa i përket punësimit, kontributi total i udhëtimit dhe turizmit për vitin 2022 ishte 246700 vende pune ose 21,2% e punësimit total në Shqipëri me një ndryshim +9,1% krahasuar me të dhënat e vitit 2021. Gjithashtu, shifrat për shpenzimet e vizitorëve për vitin 2022 janë regjistruar në 3.1 miliardë dollarë për turistët ndërkombëtarë dhe 0.78 miliardë dollarë për ata vendës me një rritje përkatësisht +26.1% dhe +30.5% krahasuar me vitin 2021.

Në kushtet kur turizmi shqiptar po njeh tendenca pozitive në drejtim të zgjatjes së sezonit, zgjerimit të hartës turistike dhe zhvillimit të agroturizmit, turizmit natyror, turizmit kulturor si model zhvillimi të qëndrueshëm, diversifikimi i ofertës turistike me qëllim konsolidimin e mëtejshëm të saj. nëpërmjet shfrytëzimit dhe optimizimit të potencialeve të pashfrytëzuara turistike si turizmi detar shihet si një nga masat afatgjata për të mbështetur zhvillimin e sektorit të turizmit.

Aktivitetet detare të Shqipërisë janë mjaft të kufizuara, të fokusuara kryesisht në peshkim. Shqipërisë i mungojnë infrastruktura bazë, njerëzit dhe lehtësitë për t'i shërbyer qoftë edhe një numri modest anijesh argëtuese, e më pak një industri marinash të qëndrueshme. Rregullat dhe procedurat e vendit, shumë të pandryshuara nga epoka komuniste, dallohen për kompleksitetin dhe vështirësinë e tyre, duke e bërë vendin destinacionin më pak mikpritës në detin Mesdhe verior.

Turizmi detar, siç është vërtetuar edhe në vende të tjera të rajonit, si: Kroacia, Mali i Zi, Greqia dhe Italia, është një industri e madhe dhe Shqipëria i mungon këtij korridorit të vlefshëm mesdhetar për shkak të ekonomisë së saj të pakët të marinës. Pozicioni i favorshëm gjeografik i Shqipërisë, që lidh detin Adriatik me Jon dhe Detin Mesdhe Qendror, e bën atë një vend të rëndësishëm për zhvillimin e aktiviteteve detare.

Në këtë kuptim, “hartimi i kuadrit rregullator dhe institucional për zhvillimin e shërbimeve dhe mënyrës së funksionimit të Porteve Turistike dhe aktiviteteve në funksion të tyre”, si dhe “Zhvillimi i programit të turizmit bregdetar dhe detar dhe krijimi i produkteve të reja. “ janë ndër objektivat specifike të Strategjisë Kombëtare për Zhvillimin e Qëndrueshëm të Turizmit 2019–2023.

Reformat strukturore

RS #5: Hulumtimi dhe inovacioni, integrimi ekonomik dhe përmirësimi i shërbimeve

Masa e reformës 5.1: Thëllimi i integritit ekonomik

1. Përshkrimi i reformës

Zbatimi i Planit të Veprimit për CRM dhe i ri: siç u përshkrua më sipër, në nivel teknik është bërë një punë e rëndësishme në kuadër të CEFTA-s për realizimin e masave të parashikuara në Planin e Veprimit për MKK dhe zbatimin e AP5 dhe AP6. Edhe vitin e ardhshëm, 2024, do të vazhdojë puna për finalizimin e masave që janë në progres dhe fillimi i punës për masat e mbetura të parashikuara në këtë Plan Veprimi për vitin 2023 dhe 2024. Finalizimi i punës në nivel teknik varet nga mbledhja e marrëveshjes së Komitetit të Përbashkët për miratimin e tyre. Shqipëria ka qenë shumë aktive në zbatimin e Planit të Veprimit të CRM. Qasja që ka ndjekur Shqipëria ka qenë e angazhuar në mënyrë aktive dhe në kërkim të konsensusit. Shqipëria angazhohet sërish për zbatimin e Planit të Veprimit të CRM duke qenë vazhdimisht aktive dhe në kërkim të konsensusit mes palëve. Siç thuhet në komunikatën e KE-së për planin e ri të rritjes, datë 8 nëntor 2023, një pasardhës ambicioz i planit aktual të veprimit të Tregut të Përbashkët Rajonal duhet të zhvillohet përpara skadimit të atij aktual më 2024. Shqipëria do të jetë plotësisht aktive në hartimin e planit të ri të veprimit. Për momentin, fokusi kryesor do të jetë finalizimi i masave që janë në zbatim dhe masave të parashikuara për vitin 2023 dhe 2024 në Planin e Veprimit të CRM.

Barrierat jotarifore: Shqipëria ruan pak barriera jotarifore krahasuar me barrierat e tjera të CEFTA-s, bazuar në Raportin e GIZ-it mbi barrierat Jotarifore ndërmjet palëve të CEFTA-s. Krahas punës së vazhdueshme në nivel CEFTA, Shqipëria do të krijojë një platformë online për legjislacionin e brendshëm në lidhje me masat jotarifore, në bashkëpunim me UNCTAD, bazuar në standardin e UNCTAD. Me mbështetjen teknike të UNCTAD, Shqipëria do të krijojë një platformë online për legjislacionin vendës që lidhet me barrierat jotarifore sipas standardeve të UNCTAD.

Thjeshtimi i procedurave doganore do të jetë një tjetër reformë madhore në përputhje me angazhimet e marra në Marrëveshjen e Lehtësimit të Tregtisë të OBT-së, e fokusuar në parambërritje dhe një dritare të vetme.

NTFC: Në vitin 2024, NTFC do të vazhdojë me hartimin e planit të ri të veprimit tre-vjeçar bazuar në çështjet më të rëndësishme tregtare të identifikuara nga përfaqësuesit e biznesit.

One stop shop: Në fushën e tregtisë ndërkufitare janë në zbatim tri projekte madhore: projektimi dhe instalimi i një dritareje të vetme kombëtare; Sistemi i ri i Kompjuterizuar i Tranzitit – NCTS dhe Përmirësimi i Pikës së Kalimit Kufitar – Qafë-Thanë–Kjasafan. Deri në fund të vitit 2025, kur pritet të finalizohen këto projekte, do të kemi procedura tregtare plotësisht të digjitalizuara, procedura më të thjeshtuara si dhe koordinim dhe bashkëpunim më të mirë me rajonin dhe BE-në.

Rregullat e reja të origjinës: që rregullat e origjinës të Konventës së Rishikuar të PEM të jenë të zbatueshme, Palët Kontraktuese duhet të kenë në fuqi marrëveshje të tregtisë së lirë ndërmjet tyre dhe ato duhet të përmbajnë rregulla identike të origjinës. Për rrjedhojë, miratimi i Konventës së Rishikuar do të pasohet nga ndryshimet në shtojcat e “Përkufizimit të konceptit të “produkteve origjinuese” dhe “metodave të bashkëpunimit administrativ” të marrëveshjeve të tregtisë së lirë që Shqipëria ka me Bashkimin Evropian - MSA. Marrëveshja CEFTA - 2006, marrëveshja me shtetet EFTA dhe Marrëveshja me Turqinë. Amendamentet e Konventës do të hyjnë në fuqi më

1 janar 2025, duke i lënë kohë Palëve Kontraktuese për të përfunduar procedurat e brendshme për miratim dhe hyrje në fuqi.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

a. Zbatimi i Planit Rajonal të Veprimit për krijimin e CRM-së në bashkëpunim me Palët e CEFTA-s, duke finalizuar masat që janë në zbatim, masat e mbetura të parashikuara për vitin 2023 dhe masat e reja të parashikuara më 2024 në CRM.

b. Krijimi i një platforme online mbi legjislacionin vendës lidhur me masat jotarifore.

c. Hartimi dhe miratimi i Planit të Veprimit 2024–2026 të KKKT-së.

d. Miratimi i projektndryshimeve ligjore lidhur me hartimin e një dritareje të vetme kombëtare.

e. Sistemi i ri i Kompjuterizuar i Transitit – NCTS.

f. Zhvillimi i sistemit të TI-së doganore për të vënë në funksion deklaratën e parambërritjes.

g. Ndryshimet në shtojcat e “Përkufizimit të konceptit të “produkteve me origjinë” dhe “metodave të bashkëpunimit administrativ” të marrëveshjeve të tregtisë së lirë që Shqipëria ka me Bashkimin Evropian – MSA, Marrëveshja CEFTA – 2006, marrëveshja me shtetet EFTA. dhe Marrëveshja me Turqinë.

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

a. Zbatimi i Planit të ri Rajonal të Veprimit për krijimin e CRM në bashkëpunim me Palët e CEFTA-s.

b. Zbatimi i Planit të Veprimit 2024–2026 të KKKT-së.

c. Projektimi dhe instalimi i një dritareje të vetme kombëtare.

d. Sistemi i ri i Kompjuterizuar i Transitit – NCTS.

e. Zhvillimi i sistemit të TI-së doganore për të vënë në funksion deklaratën e parambërritjes.

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Zbatimi i Planit të ri Rajonal të Veprimit për krijimin e CRM në bashkëpunim me Palët e CEFTA-s.

b. Zbatimi i Planit të Veprimit 2024–2026 të KKKT-së.

c. Projektimi dhe instalimi i një dritareje të vetme kombëtare.

d. Sistemi i ri i Kompjuterizuar i Transitit – NCTS.

e. Zhvillimi i sistemit të TI-së doganore për të vënë në funksion deklaratën e parambërritjes.

2. Treguesit e rezultateve

Treguesi	Bazë	I ndërmjetëm	Synimi
Pjesa e eksporteve të mallrave shqiptare në BE	73.4%	74%	75%
Pjesa e eksporteve të mallrave shqiptare drejt palëve të CEFTA-s	16.8%	19%	22%
Koha e pritjes në pikën e kalimit kufitar për zhdoganimin e mallit	1.5 ore ¹⁶	1.2 ore	1 ore

3. Ndikimi i pritsëm në konkurrueshmëri

Orientimi i politikës sonë të tregtisë së jashtme me partnerët tregtarë bazohet në adresimin e problemeve dhe pengesave ekzistuese dhe të ardhshme me të cilat përballen bizneset tona tani dhe në rritjen e pjesëve të tregut duke hequr barrierat për tregtinë, harmonizimin e orarit të punës së agjencive kufitare me vendet fqinje etj. heqja e këtyre pengesave do të nxisë konkurrencën shqiptare në tregjet rajonale, të BE-së dhe të tjera. Ekziston një lidhje e qartë me përmirësimet në mjedisin e përgjithshëm të biznesit dhe përmirësimet sektoriale (industria, bujqësia, transporti/trajtimi i mallrave, digjitalizimi, tregtia elektronike...).

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostoja e aktiviteteve dhe burimi i financimit janë të detajuara në tabelën 10a dhe tabelën 10b të aneksit 1. Financimi i aktiviteteve në kuadër të Planit të Veprimit të Përbashkët Rajonal të Tregut është nga Komisioni Evropian. Masat e mësipërme në fushën e procedurave doganore do të kryhen nëpërmjet Projektit për Lehtësimin e Tregtisë në Ballkanin Perëndimor që mbështet Shqipërinë nëpërmjet zhvillimit të një dritare të vetme kombëtare dhe kalimit në një mjedis të tillë NSW. Kjo marrëveshje kredie me Bankën Botërore u miratua në qershor 2019 nga qeveria shqiptare dhe u ratifikua nga Kuvendi në shtator të po këtij viti.

5. Ndikimi i pritsëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesit në kujdesin shëndetësor

Hapja e mëtejshme e politikës tregtare shqiptare drejt rritjes së mundësive të bizneseve për të rritur peshën e tregut në tregjet tradicionale dhe potenciale, do të ndikojë pozitivisht në ekonomi në rritjen e PBB-së dhe krijimin e vendeve të punës.

6. Ndikimi i pritsëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Këto masa nuk kanë asnjë ndikim në mjedis.

7. Rrezikjet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i	Veprimi zbutës i planifikuar
---------	------------------	------------------------------

¹⁶ Sipas studimit “Regional Report on Non-Tariff Measures in CEFTA”.

	ulët, i lartë)	
Vonesë në miratimin e akteve ligjore Ndërgjegjësim i lartë për rëndësinë e masës	I lartë	Ndërgjegjësim i lartë për rëndësinë e masës

Masa e reformës 5.2: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale, financiare dhe njerëzore për kërkimin dhe inovacionin

1. Përshkrimi i reformës

Masa e reformës është në përputhje me objektivat afatmesëm të qeverisë për arritjen e vizionit të përcaktuar për arsimin; Agjenda 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm, dhe gjithashtu përshkruan vizionin e Strategjisë Kombëtare për Kërkimin, Shkencën dhe Inovacionin 2023–2030: “Deri në vitin 2030, Shqipëria do të ofrojë kërkime shkencore cilësore për një zhvillim të qëndrueshëm social-ekonomik që është gjithëpërfshirës dhe në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe evropiane, bazuar në njohuritë e reja shkencore dhe risitë në teknologji dhe inovacion”. Masa mbështet përmbushjen e kriterëve ekonomike për anëtarësim në BE, Parimet e Zonës Evropiane të Kërkimit (ERA) dhe standardet e Konsorciumit Evropian të Infrastrukturës Kërkimore (ERIC). Masa e parashikuar e reformës do të kontribuojë në zbatimin e udhëzimeve të politikave të rënë dakord në “Përfundimet e përbashkëta të dialogut ekonomik dhe financiar midis BE-së dhe Ballkanit Perëndimor dhe Turqisë”, 16 maj 2023.

Prioritetet e qeverisë shqiptare në fushën e kërkimit shkencor, janë:

a. Rritja e investimeve në kërkime, në përputhje me angazhimet e veta dhe prioritetet e reja të Zonës Evropiane të Kërkimit.

- Buxheti i vitit 2023 për programin “Kërkim shkencor” pati një rritje prej 38.2% ose 284.74 milionë lekë krahasuar me vitin 2022. Granti për punën kërkimore-shkencore dhe veprimtaritë krijuese është planifikuar të arrijë në 1 miliardë e 182 milionë lekë në vitin 2025;

- Objektivi është rritja graduale e buxhetit për kërkimin shkencor dhe inovacionin deri në vitin 2030 në 1% të PBB-së, duke përfshirë kontributin e të gjithë aktorëve (sektori i biznesit, arsimi i lartë privat, organizatat jofitimprurëse, ministritë dhe bashkitë e ndryshme) si dhe rritja. pjesëmarrjen e institucioneve tona në programet kuadër të BE-së, si Horizon Europe.

b. Plotësoni strategjinë e specializimit të zgjuar dhe miratoni ligjin e ri për kërkimin shkencor.

- Gjatë vitit 2023 përfundoi faza cilësore dhe sasiore për zhvillimin e Strategjisë së Specializimit të Zgjuar dhe po ashtu është finalizuar faza e dytë e Procesit të Zbulimit të Sipërmarrjes. Zyra e Zëvendëskryeminitrit tani është përgjegjëse për koordinimin e zhvillimit të strategjisë së specializimit inteligjent. Strategjia Shqiptare S3 parashikohet të finalizohet brenda semestrit të parë 2024;

- Me VKM nr. 542, datë 20.9.2023, “Për miratimin e Strategjisë Kombëtare të Kërkimit Shkencor, Teknologjisë dhe Inovacionit 2023–2030 dhe planit të veprimit për zbatimin e saj” është miratuar dokumenti i ri strategjik për shkencën, teknologjinë dhe inovacionin. dhe është gati për zbatim;

- Projektligji i ri për kërkimin shkencor është në konsultim publik dhe parashikohet të finalizohet brenda tremujorit të parë të vitit 2024.

c. Të prodhojë statistika dhe të dhëna të besueshme mbi shkencën dhe teknologjinë.

- Shqipëria u përfshi për të dytin vit radhazi në *tabelën evropiane të inovacionit* si një novator në zhvillim, duke u përballur megjithatë me një ulje të pikës së saj nga 41.7% më 2022 në 41.1% të mesatares së BE-së më 2023.

- Duhet të bëhen përpjekje të mëtejshme për të prodhuar të dhëna të besueshme mbi kërkimin dhe inovacionin. Informacioni për buxhetin e alokuar për kërkim dhe zhvillim (treguesi GERD) ende nuk është publikuar për shkak të cilësisë së dobët të të dhënave.

- INSTAT-i, gjatë vitit 2023, mblodhi të dhëna anketimi për veprimtarinë e kërkimit dhe zhvillimit shkencor 2020–2022 për katër sektorë: sipërmarrje private, institucione publike, institucione të arsimit të lartë dhe organizata jofitimprurëse.

- Për të prodhuar statistika cilësore për sektorët e institucioneve publike dhe institucioneve të arsimit të lartë, do të organizohen grupe pune ndërinstitucionale ku do të përcaktohet metodologjia dhe treguesit e detajuar sipas institucioneve përkatëse.

Një pjesë e masës është zhveshur nga viti paraprak, dhe aktivitetet e planifikuara në vitet e mëparshme janë zbatuar sipas planifikimit, ndërsa të tjerat janë planifikuar të përfundojnë në vitet në vijim, siç ishte paraparë në dokumentin e mëparshëm ERP dhe gjithashtu në Strategjia Kombëtare për Kërkimin Shkencor, Teknologjinë dhe Inovacionin 2023–2030.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

a. Rritja e mbështetjes financiare për kërkimin shkencor nëpërmjet dyfishimit të buxhetit për projektet kërkimore-shkencore të drejtuara nga AKKSHI.

b. Finalizimi dhe miratimi i Strategjisë së Specializimit Smart (S3) dhe kuadrit të ri ligjor për shkencën në Republikën e Shqipërisë.

c. Rritja e bashkëpunimit ndërmjet Institucioneve të Arsimit të Lartë, institucioneve qendrore dhe vendore, sektorit të biznesit dhe shoqërisë civile nëpërmjet zgjerimit të kërkimit dhe zhvillimit të projekteve të përbashkëta. (Modeli i heliksit të katërfishtë). NASRI është institucioni kryesor përgjegjës për koordinimin dhe zbatimin e procesit

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

a. Krijimi i një Struktura Kombëtare Koordinuese për Politikën e Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit nën përgjegjësinë e MAS-it.

b. Hartimi i treguesve të performancës në kërkimin shkencor me qëllim krahasimin në nivel evropian dhe ndërkombëtar. INSTAT-i është institucioni kryesor përgjegjës.

c. Plotësimi i bazës ligjore për transferimin ndërkombëtar të teknologjive dhe forcimi i kapaciteteve të IAL-ve për transferimin ndërkombëtar të teknologjisë. Drejtoria e Përgjithshme e Pronësisë Industriale (DPPI) është institucioni që do të udhëheqë këtë proces.

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Zhvillimi i infrastrukturave të reja që mundësojnë transferimin ndërkombëtar të teknologjive nën përgjegjësinë e MFE-së.

b. Hartimi i projekteve për krijimin e qendrave rajonale të teknologjisë dhe inovacionit me qëllim mbështetjen e zhvillimit teknologjik nën përgjegjësinë e MASH-it.

2. Treguesit e rezultateve

Treguesi	Bazë (2024)	I ndërmjetëm (2025)	Synimi (2026)
Numri i projekteve K&Zh dhe R&I financuar nga MAS-i nëpërmjet NASRI-së	140	155	170
Numri i projekteve të përbashkëta akademike inovative – biznes – të tjerë, në promovimin e modelit të katërfishtë heliks, financuar nga MAS-i nëpërmjet NASRI-së	20	25	30
Numri i projekteve ndërkombëtare (dy dhe shumëpalëshe) të financuara nga MAS-i nëpërmjet NASRI-së	20	30	45
% e fondit të kërkimit dhe inovacionit kundrejt PBB-së (GERD)	0,15%	0.2%	0.25%

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Rritja e financimit në kërkimin shkencor dhe inovacionin Shqipëria do të ofrojë kërkime shkencore cilësore për një zhvillim socio-ekonomik gjithëpërfshirës dhe të qëndrueshëm dhe në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe evropiane, bazuar në njohuritë e reja shkencore dhe inovative.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Buxheti i përgjithshëm i programit të kërkimit shkencor është parashikuar në projektbuxhetin afatmesëm të Ministrisë së Arsimit dhe Sportit dhe ministrive të linjës.

5. Ndikimi i pritshëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesit në kujdesin shëndetësor

Rritja e financimit të kërkimit shkencor, mbështetja e projekteve të përbashkëta inovative me biznesin dhe forcimi i ekosistemit të kërkimit shkencor dhe inovacionit do të çojë në rritjen e konkurrueshmërisë, një treg të formësuar të punës dhe rritjen e mundësive të punësimit. Ndikimi pozitiv në punësim do të reflektohet në krijimin e një qëndrueshmërie afatgjatë për personelin e kualifikuar. Reduktimi i barrierave që i mbajnë gratë, të rinjtë dhe vajzat larg tregut të punës, si dhe rritja e aksesit të grave, të rinjve dhe vajzave nga të gjitha grupet, në punë të denjë edhe në sektorët jotradicionalë të punësimit, (veçanërisht në shkencë, teknologjia, inxhinieria, matematika) është gjithashtu një nga ndikimet pozitive të politikës së kërkimit dhe inovacionit.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Aktualisht vlerësohet se masa nuk ka asnjë ndikim në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi zbutës i planifikuar
Mungesa e koordinimit ndërmjet institucioneve të ndryshme financuese në fushën e kërkimit dhe inovacionit	I ulët	Ngritja e Strukturës Kombëtare Koordinuese për Politikën e Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit do të rrisë nivelin e bashkëpunimit ndërmjet aktorëve përkatës (qeverisja vendore, ministrinë e tjera, Akademia e Shkencave, organizatat jofitimprurëse etj.).
Mungesa e interesit dhe niveli i ulët i bashkëpunimit biznes – akademik për projekte të përbashkëta inovative	I lartë	Nxitja dhe mbështetja e vazhdueshme e këtij bashkëpunimi nga institucionet përgjegjëse.
Niveli i ulët i përthithjes dhe përdorimit të fondeve nga IAL-të, për shkak të mungesës së kompetencës së stafit akademik në hartimin dhe	I mesëm	Trajnim i vazhdueshëm i stafit akademik në shkrim dhe menaxhim financiar të projekteve. Rritja e vazhdueshme e ndërgjegjësimit për fondet e disponueshme, aplikimet e

Masa e reformës 5.3: Forcimi i luftës kundër informalitetit

1. Përshkrimi i reformës

Forcimi i luftës ndaj informalitetit është një objektivi strategjik i Administratës Tatimore e cila ka përmirësuar aktivitetet në mënyrë periodike në arritjen e këtij objekti. Udhëheqja nga praktikat më të mira të menaxhimit të riskut, ndjekja e planeve sektoriale sipas metodologjive moderne të menaxhimit të riskut të përmbushjes, kryerja e verifikimeve dhe kontrolleve mbi baza analize moderne risku si dhe implementimi i një reforme madhore si fiskalizimi janë disa nga veprimet konkrete të ndërmarra nga Administrata Tatimore në kuadër të uljes së informalitetit. Këto veprime dhe masa të ndërmarra dhe që do ndërmerren nga Administrata Tatimore janë në sinkron me prioritet kryesorë të draft MTRS-së (Strategjia Afatmesme e të Ardhurave).

I. Zvogëlimi i hendekut të përmbushjes në lidhje me TVSH-në

Komiteti i Riskut u krijua për zbatimin e kësaj mase me efikasitet maksimal duke ekzaminuar në baza mujore fenomene të caktuara të rrezikut dhe duke identifikuar tatimpaguesit më të rrezikshëm përmes ndërthurjes së informacioneve dhe analizave të ndryshme. Fokusi ynë në të ardhmen do të mbetet te të ardhurat nga TVSH-ja, duke i dhënë prioritet sektorëve kyç si turizmi, si dhe rritja e regjistrimit për TVSH-në.

II. Reduktimi i punës së padeklaruar, nëndeklarimit dhe ulja e pagesave me para në dorë në ekonomi

Administrata tatimore ka pasur në fokus të saj informalitetin në tregun e punës përmes katër formave: mosregjistrimi i punonjësve, mosdeklarimi i saktë i pagave, mosdeklarimi i saktë i kohës së punës, mosdeklarimi i saktë i kategorisë së punësimit dhe profesionit.

Bazuar në urdhrin nr. 1 të Kryeministrit të udhëhequr nga Ministria e Financave, iniciativa e ndërmarrë nga njësia antiinformalitet vijon planet në koordinim me një sërë institucioneve shtetërore ku DPT ka një rol thelbësor.

Rezultatet fillestare nga krahasimi 6-mujor 2023 VS 2022 janë si më poshtë:

Përshkrimi	Ndryshimi 06/2022 VS 06/2023
# Tatimpagues që kanë dorëzuar listëpagesën	+1,884
# Individ të punësuar (ID unike)	+9,694
# Pozicione pune	+10,522
# Pozicione pune me pagë min	-71,473
# PAGA MESATARE (kontribute)	+9,090

III. Hetimi i pasurisë së pajustificuar

Trajtimi i individëve të pasur nuk është lënë jashtë vëmendjes nga Administrata Tatimore, ku krahas hartimit të planit të përputhshmërisë për vitin 2023, kanë nisur edhe analizat dhe kontrollet me informacione të bazuara në risk në bashkëpunim me palët e treta.

DPT-ja po ndërmerr një projekt pilot me Drejtorinë e Përgjithshme të Shërbimeve të Transportit Rrugor të Shqipërisë për të krahasuar individët që zotërojnë makina luksoze me deklarimin e tyre të të ardhurave personale, (DIVA) si fazë e parë e këtij projekti dhe në të ardhmen për të zgjeruar shkëmbimin e informacionit lidhur me asetet e tjera të tatimpaguesit. Ne do të konsiderojmë edhe individët subjekt sanksionesh në përputhje me marrëveshjet që vendi ynë ka me organizatat ndërkombëtare.

IV. Reduktimi i evazionit tatimor

Strukturat e terrenit janë angazhuar për verifikimin dhe identifikimin e tatimpaguesve në zbatim të Planeve Operacionale që miratohen nga Komiteti Operacional dhe Komiteti i Riskut në DPT. Objektivi kryesor i punës së tyre është parandalimi, ndërgjegjësimi, evidentimi dhe luftimi i paligjshmërisë në fushën e tatimeve dhe marrja e masave administrative përkatëse ndaj shkeljeve tatimore. Për vitin 2022, numri i verifikimeve në terren ishte 12754 dhe janë marrë 917 masa administrative për tatimpaguesit me shkelje të legjislacionit tatimor. Vlera e shkeljeve të konstatuara llogaritet 49 895 000 lekë (466 000 euro). Sa i përket hetimit tatimor do të fokusohet në subjektet e përpunimit aktiv që përpiqen të shmangin pagesën e kontributeve shoqërore dhe subjektet që përdorin skema mashtrimi TVSH-je.

V. Reduktimi i kostove të përmbushjes dhe rritja e sigurisë tatimore dhe besimit tek administrata tatimore

Nga marsi 2023 është mundësuar deklarimi automatik i librave të shitjes dhe blerjes nga Sistemi i Fiskalizimit drejt sistemit C@TS duke reduktuar në zero kohën dhe duke maksimizuar cilësinë dhe saktësinë e deklarimit për tatimpaguesit. Ne po punojmë për të arritur paraplotësimin automatik të deklaratës së TVSH-së, duke automatizuar 100% procesin e faturimit dhe deklarimit të TVSH-së dhe plotësimin paraprak të deklaratës së tatimit mbi të ardhurat personale, duke ecur përpara me përmbushjen bazuar në sistem. Për sa i përket procesit të rimbursimit, koha mesatare e rimbursimit është ulur nga 45 ditë më 2022 në 35 ditë aktualisht, duke synuar uljen e mëtejshme të saj.

VI. Përmirësimi i cilësisë së shërbimit të ofruar nga Administrata Tatimore (AT) nëpërmjet zhvillimit të kapaciteteve institucionale të administratës tatimore

Kjo nismë synon të rrisë më tej gatishmërinë, cilësinë, transparencën e shërbimit publik, uljen e kohës dhe kostove të proceseve administrative, mbrojtjen e të dhënave private bazuar në legjislacionin aktual. Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve ofron shërbime të shumta nëpërmjet portalit e-Albania, duke u mundësuar individëve dhe tatimpaguesve aksesin me efikasitet të shërbimeve të nevojshme, duke kursyer kohë, burime dhe shpenzime administrative. Kjo platformë online ofron 31 shërbime, duke përfshirë 14 për pagesat e tatimeve online. Zhvendosja në shërbimet online ka rritur dukshëm aplikacionet e shërbimit në rreth 3.2 milionë.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

a. Zbatimi i planeve vjetore sektoriale bazuar në planet sipas industrive, sektorëve, shpërndarjes gjeografike, llojit të tatimit dhe fenomeneve të bazuar në implemetimin dhe përmirësimin e moduleve (fiskalizimi dhe C@ts).

b. Fushata me qëllim regjistrimin në TVSH.

c. Analiza të përbashkëta me ndihmën e ekspertëve të Administratës Tatimore Suedeze për trajtimin e shmangies së tatimeve për tatimpaguesit e rinj të regjistruar.

d. Integrimi dhe përdorimi i të dhënave nga palët e treta të administratës tatimore, {autoritetet kombëtare utilitare (uji, energjia elektrike), regjistrimi i automjeteve, bashkitë etj.}

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

a. Hartimi i një qasjeje të integruar gjithëpërfshirëse në drejtim të mos deklarimit të pagave të punonjësve.

b. Deklarata e parambushur e TVSH-së dhe e tatimit mbi të ardhurat personale. (Plotësimi i deklaratave tatimore me informacion nga fiskalizimi.)

c. Zhvillimi i raporteve të BI-së për analizimin e të dhënave për TVSH-në dhe për qëllime të tatimeve të tjera.

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Ndërtimi i Regjistrimit të Pasurive të Tatimpaguesve (të luajtshme dhe të paluajtshme).

b. Marrja e masave dhe zhvillimi i aktiviteteve për uljen e pagesave me *cash* në ekonomi.

c. Arritja e përputhshmërisë me anë të projektimit nëpërmjet rregullave të sistemit dhe proceseve të automatizuara.

2. Treguesit e rezultateve

Treguesi	Bazë (2021)	I ndërmjetëm (2024)	Treguesi (2026)
Rritja e punës së deklaruar*	699.263 punonjës	+1%	+2%
Rritje e kontributeve të sigurimeve shëndetësore dhe shoqërore**17	984 ml euro	+5%	+7%
Parambushja e deklaratës së TVSH-së	0%	50%	100%

Shënime:

* Të dhënat e *baseline* janë të periudhës dhjetor 2021, pasi raportimet e listë pagesave janë mujore.

**Të dhënat e *baseline* janë të periudhës dhjetor 2021, pasi raportimet e listë pagesave janë mujore.

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Forcimi i luftës kundër informalitetit në ekonomi do të krijojë një klimë më të mirë të tatimit të drejtë dhe do të rrisë besimin e tatimpaguesve ndaj administratës tatimore. Gjithashtu do të reduktojë konkurrencën e pandershme ndërmjet bizneseve formale dhe atyre informale, do të rrisë të ardhurat dhe, në mënyrë indirekte, fondet e disponueshme për investime në infrastrukturë,

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Buxheti i Shtetit. Nuk ka kosto shtesë për Buxhetin e Shtetit.

5. Ndikimi i pritshëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesit në kujdesin shëndetësor

Kjo masë reforme kontribuon në konkurrencën dhe do të lejojë gjithashtu pakësimin e kostos së mbledhjes së të ardhurave. Duke rritur numrin e punonjësve të deklaruar dhe numrin e pagave të deklaruara në nivelin real të tyre, kjo do të kontribuojë indirekt në krijimin e vendeve të punës, taksimin e drejtë dhe sigurimin më të mirë shoqëror për punonjësit. Kjo masë reforme mund të ndikojë pozitivisht në barazinë gjinore, do të rrisë punësimin formal, do të rrisë të ardhurat dhe rrjedhimisht edhe fondet e disponueshme për investime në infrastrukturë dhe për mbulim shëndetësor, do të rrisë investimet e huaja direkte dhe do të përmirësojë konkurueshmërinë.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Nuk ka impakt të pritshëm në mjedis apo në ndryshime klimatike nga masa e propozuar e reformës.

¹⁷ Kursi I kembimit valuator: 1 euro = 108 lek

7. Rrezikët e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi zbutës i planifikuar
Vonesa në aktivitete	E ulët	Monitorim i rregullt i zbatimit të aktiviteteve
Pasiguria për të ardhmen mund të sjellin rritjen e sjelljes mos përmbushëse	E ulët	Përshtatja e planeve dhe veprimeve sipas situatës

RS #6: Përmirësimi i mjedisit të biznesit për SME-të dhe bizneset fillestare

Masa e reformës 6.1: Zhvillimi i një kuadri ligjor për të mbështetur bizneset e reja inovative

1. Përshkrimi i reformës

E ardhmja jonë si një komb sipërmarrës mbështetet në aftësinë tonë për të transformuar informacionin në njohuri dhe për të nxitur misionin afatgjatë kombëtar që do të transformojë ekonominë tonë gjatë dekadës së ardhshme. Në qendër të kësaj, ne duhet të vendosim talentin tonë, të ndërtojmë aftësitë tona dhe të fokusojmë burimet tona në transformimin e mënyrës se si krijojmë vlerë ekonomike për qytetarët tanë. Ne duhet të tregojmë leadership dhe modele funksionimi largpamës, për të ndihmuar individët, biznesin dhe sipërmarrësit të krijojnë vende pune cilësore dhe të ndërtojnë produkte dhe shërbime të vlefshme të përshtatshme për të ardhmen.

Masa - Strategjia Kombëtare për Zhvillimin e Ekosistemit Start-up

Kjo Strategji kërkon një ndryshim në modelin e krijimit të vlerës në Shqipëri, duke u fokusuar në sipërmarrjen inovative dhe rritjen e produktivitetit, për të forcuar rritjen e ekonomisë sonë dhe mirëqenien e njerëzve tanë. Brenda këtij kuadri, misioni i Strategjisë përshkruan një qëllim të qartë për të krijuar një model të ri ekonomik të bazuar në shtyllat e sipërmarrjes inovative.

Kjo Strategji identifikon tri leva mbi të cilat mund të përmirësohet gjendja ekonomike kombëtare. Së pari, duke u fokusuar në sipërmarrjen inovative, së dyti, aktivizimi dhe mbështetja e sipërmarrësve në industritë strategjike, të cilat mund të kenë efekte afatmesme në ekonomi dhe së fundi, ndërtoni instrumente financiare që mbështesin zhvillimin afatgjatë.

Strategjia Shqiptare e Sipërmarrjes është zhvilluar për të kthyer një vizion në realitet me synimin për t'u bërë një Komb i suksesshëm Sipërmarrës deri në vitin 2030, duke krijuar dhe udhëhequr një model të ri ekonomik të sipërmarrjes novatore që do të ketë efekte të qëndrueshme në objektivin tonë të përbashkët. Një komb që jo vetëm që do të stimulojë një rritje masive të këtij sektori ekonomik, por do të gjenerojë qarqe të virtutshme brenda sipërmarrjes, si dhe brenda sektorëve kryesorë ekonomikë të vendit. Nga ana tjetër, kjo do të rrisë produktivitetin ekonomik dhe do të gjenerojë punësim cilësor për sa më shumë njerëz që të jetë e mundur përmes stimulimit të rritjes inovative. Shkurtimisht, kjo Strategji hedh themelet për ndryshimin e krijimit të vlerave kombëtare të Shqipërisë siç e njohim ne sot.

Modeli inovativ i sipërmarrjes bazohet në tri shtylla:

1. Sipërmarrja inovative;
2. Sektorët strategjikë;
3. Zhvillimi gjithëpërfshirës.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

- a. Hap agjencinë Start-up Albania;
- b. Nisja e masave dhe aktiviteteve të zbatimit të Strategjisë së Sipërmarrjes në Shqipëri;
- c. Nisja e financimit kërkon kompani fillestare në fazat e hershme, të vlefshmërisë dhe rritjes bazuar në strategjinë;
- d. Ndërtoni dy programe inkubatorësh të certifikuar;
- e. Nisni programin e trajnimit të engjëjve të biznesit dhe trajnioni 10 engjëj biznesi;
- f. Rishikimi dhe përmirësimi i kuadrit ligjor për investimet e kapitalit në kompanitë fillestare;
- g. Projektimi i Programit të Koordinimit të Palëve të Interesit;
- h. Hartimi dhe nisja e masave për rritjen e numrit të nomadëve digjitalë me vlerë të lartë në Shqipëri;
- i. Krijoni një rrjet profesional mentorimi;
- j. Hapja e Fondit të Inovacionit;
- k. Krijoni një skemë nxitëse për fondet e QV dhe CVC që do të lançohen.

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

- a. Krijimi i 2 programeve të inkubatorëve të certifikuar në 2 qytete të tjera;
- b. Hapja e një qendre rajonale transformuese;
- c. Trajnioni 30 engjëj biznesi;
- d. Rritja e numrit të instrumenteve të financimit për kompanitë fillestare – kapitali sipërmarrës;
- e. Fillimi i thirrjeve për financim për kompanitë fillestare në fazat e hershme, të vlefshmërisë dhe rritjes;
- f. Filloni thirrjen për financimin e kompanive spin-off universitare;
- g. Nisja e programit për angazhimin e diasporës;

h. Zhvillimi i misioneve të shitjeve të huaja për kompanitë fillestare në rritje;

i. Zhvilloni platformë edukative virtuale në fazat e hershme për themeluesit;

j. Nisni dy projekte sandbox.

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Mbështetja e krijimit të dy fondeve private të kapitalit sipërmarrës;

b. Fillimi i thirrjeve për financim për kompanitë fillestare në fazat e hershme, të vlefshmërisë dhe rritjes;

c. Nisni thirrje për financim që synojnë gratë sipërmarrëse;

d. Nisni thirrjen për spinoff të universiteteve;

e. Mbështetja e krijimit të zyrave të transferimit të teknologjisë brenda universiteteve;

f. Krijoni një program elitar përsheptimi të fokusuar në industri të zgjedhura;

g. Krijoni programin Kombëtar Super Cluster.

2. Treguesit e rezultateve

Treguesi 2024	Baza	Indërmjetëm	Synimi
Hap agjencinë Start-up Albania	Agjencia ra dakord por nuk u krijua	Stafi i agjencisë	Agjencia është plotësisht funksionale
Nisja e masave dhe aktiviteteve të zbatimit të Strategjisë së Sipërmarrjes në Shqipëri	Ligji për start-up u miratua, por asnjë strategji qeverisëse për zhvillimin e ekosistemit	Strategjia e nisur	Strategjia u lançua dhe u miratuan 40 masa
Fillimi i thirrjeve për financim për kompanitë fillestare në fazat e hershme, të vlefshmërisë dhe rritjes	Asnjë mbështetje granti më 2023	100 start-up të financuar dhe 3 lehtësues	150 start-up të financuar dhe 3 lehtësues
Nisni thirrje për financim që synojnë gratë sipërmarrëse	Asnjë mbështetje granti më 2023	Financuar 30 start-ups	50 biznese fillestare të financuara
Ndërtoni dy programe inkubatorësh të certifikuar			
Nisni programin e trajnimit të engjëjve të biznesit dhe trajnioni 20 engjëj biznesi	Nuk ka infrastrukturë të certifikuar të inkubatorit, disa programe të disponueshme	Nis një program inkubator i certifikuar	Janë drekuar 2 programe inkubatore të certifikuara
Rishikimi dhe përmirësimi i kuadrit ligjor për investimet e kapitalit në kompanitë fillestare	Nisma e re	10 engjëj biznesi të trajnuar	Të trajnuar 30 engjëj biznesi
Programi i koordinimit të palëve të interesuara	Nisma e re	Rishikimi i kuadrit ligjor	Miratimi i rekomandimeve
Hartimi dhe nisja e masave për rritjen e numrit të nomadëve digjitalë në Shqipëri	Nisma e re	Koordinoni aktivitetet me aktorët kombëtarë	Koordinoni palët e interesuara kombëtare dhe ndërkombëtare dhe harmonizoni aktivitetet për të përmirësuar ekosistemin
Krijoni një rrjet profesional mentorimi	Masat e nomadëve digjitalë të miratuar brenda ligjit të startup-eve	Dizajnoni aktivitete të fokusuara në tërheqjen e nomadëve digjitalë	
Hapja e Fondit të Inovacionit	Rrjetet lokale të mentorëve kryesisht lokale me njëfarë ekspozimi të diasporës shqiptare	Zhvilloni një rrjet që përbëhet vetëm nga themeluesit shqiptarë	Zbatoni aktivitete dhe ndërtoni platformë për tërheqjen e nomadëve me vlerë të lartë
Treguesi 2025	Skema e granteve shtetërore	Zhvillimi i infrastrukturës për hapjen e fondit shtetëror	Zhvilloni një rrjet që përfshin themelues kombëtarë dhe ndërkombëtarë
Hapja e një qendre rajonale transformuese	Nisma e re	Modeli i biznesit i zhvilluar dhe financimi i siguruar	Nis fondin
Ndërtimi i qendrës së dytë rajonale të transformimit	Asnjë program jashtë Tiranës	Nisni programin e parë të inkubatorit	1 qendër e zhvilluar
Trajnioni 30 engjëj biznesi	Një qendër transformimi funksionale	Ndërtoni qendrën e dytë transformuese	Nisni programin e dytë të inkubatorit
Rritja e numrit të instrumenteve të financimit për	Programi i engjëjve	Të trajnuar 15 engjëj	Ndërtoni qendrën e

kompanitë fillestare - Kapitali sipërmarrës	të biznesit filloi më 2024	biznesi	dytë transformuese
Fillimi i thirrjeve për financim për kompanitë fillestare në fazat e hershme, të vlefshmërisë dhe rritjes	Kuadri ligjor në fuqi	Mbështetja e krijimit të fondit me asistencë teknike	Të trajnuar 30 engjëj biznesi
Nisni thirrje për financim që synojnë gratë sipërmarrëse	Thirrja e dytë filloi në 2024	100 start-up të financuar dhe 3 lehtësues	Nisja e skemës së bashkëinvestimit me fondin për kompanitë fillestare
Filloni thirrjen për financimin e kompanive spin-off universitare	Asnjë mbështetje granti më 2023	Financuar 30 start-ups	150 start-up të financuar dhe 3 lehtësues
Nisja e programit për angazhimin e diasporës	Pa mbështetje	Financoni 5 spinoff universitare	50 biznese fillestare të financuara
Zhvillimi i misioneve të shitjeve të huaja për kompanitë fillestare në rritje	Programet e angazhimit janë vendosur, por jo të synuara	Rritja e aktivitetit kapital të diasporës në start-up-et shqiptare	Financoni 10 spinoff universitare
Zhvilloni platformë edukative virtuale në fazat e hershme për themeluesit	Disa mbështetje u fokusuan në promovim	5 kompani të futura në tregje të përzgjedhura	20 biznese fillestare shqiptare të financuara nga instrumenti kapital i udhëhequr nga diaspora
Nisni 2 projekte sandbox	Ofrohen platforma informacioni të fragmentuara dhe shërbime këshillimore të pakualifikuara	Lançimi i platformës zyrtare përmes agjencisë Startup Albania	10 kompani të marra në tregje të përzgjedhura
Treguesi 2026	N/A	Nis 1 projekt sandbox	Nisni 2 programe virtuale të vetë-mësuar dhe mjetet e themeluesve në platformë
Hapja e Fondit të Fondeve	Baza bazë	Objekti i ndërmjetëm	Nis projektin e dytë të sandbox
Mbështetja e krijimit të dy fondeve private të kapitalit sipërmarrës	Fondi ekzistues shtetëror për skemën e granteve	Ndërtimi i infrastrukturës për funksionimin e fondeve	Synimi
Fillimi i thirrjeve për financim për kompanitë fillestare në fazat e hershme, të vlefshmërisë dhe rritjes	Korniza ligjore është shqyrtuar dhe miratuar	Mbështetje nëpërmjet asistencës teknike duke krijuar një fond shtesë	Fondi i nisjes
Nisni thirrje për financim që synojnë gratë sipërmarrëse	Thirrja e 3-të filloi më 2025	100 start-up të financuar dhe 3 lehtësues	Mbështetje nëpërmjet asistencës teknike duke krijuar një fond shtesë
Filloni thirrjen për financimin e kompanive spin-off universitare	Asnjë mbështetje granti më 2023	Financuar 30 start-ups	
Mbështetja e krijimit të zyrave të transferimit të teknologjisë brenda universiteteve	Pa mbështetje	Financoni 5 spinoff universitare	150 start-up të financuar dhe 3 lehtësues
Krijo një program elitar përshpejtimi të fokusuar në industri të zgjedhura	Disa programe të transferimit të teknologjisë	Krijimi i kornizës për zyrat e transferimit të teknologjisë për të operuar brenda/jashtë universiteteve	50 biznese fillestare të financuara
Krijo programin Kombëtar Super Cluster	Ekzistojnë programe parapërshpejtimi	Tërhiqni palët e interesuara për të ndërtuar një program përshpejtimi	Financoni 10 spinoff universitare
	Korniza e grupit është në vend	4 sektorë të identifikuar për t'u përfshirë në programet super-klastër	Krijimi i zyrës së parë të transferimit të teknologjisë

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Strategjia e sipërmarrjes në Shqipëri do të fokusohet në ofrimin e instrumenteve të reja për të ndihmuar kompanitë të rriten dhe të bëhen konkurrese në tregjet kombëtare, rajonale dhe botërore që në fillim.

Strategjia do të ndikojë pozitivisht:

- sipërmarrësit që punojnë në sektorë strategjikë;
- rritja e produktivitetit përmes rritjes së kualifikimit të këshillimit dhe mentorimit profesional;
- rritja e potencialit për t'u shkallëzuar shpejt përmes instrumenteve të shumta financuese si skema e granteve për fazat e hershme, engjëlli i biznesit dhe kapitali sipërmarrës për fazat e rritjes;
- rritja e cilësisë së produktit dhe shërbimit nga faza e projektimit;
- aktivizimi i universiteteve si qendra testimi për zhvillimin e teknologjisë së re;
- rritja e numrit të themeluesve me aftësitë e duhura për të krijuar kompani të qëndrueshme;
- tërheqja e talenteve të diasporës për të vendosur kompanitë e tyre në Shqipëri;
- menaxhimi më i mirë i programit dhe shtrirja e palëve të interesuara;
- ndërhyrje të fokusuara sektoriale dhe nënsektoriale për të ndikuar te sipërmarrësit.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostot e vlerësuara janë 20 milionë euro, 9,66 milionë të siguruara nga buxheti i shtetit, 3 milionë nga projektet kombëtare të financuara nga BE-ja, 5 milionë nga financimi i projekteve dhe 2,4 milionë nga angazhimi i kapitalit privat.

5. Ndikimi i pritshëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesit në kujdesin shëndetësor
Ndërhyrjet në eksistencën startup dhe iniciativa e re për akses në financa do të çojnë në rritjen e punësimit të rinjtë, gratë dhe segmente të tjera të shoqërisë. Mundësitë e punësimit të krijuara nga investimet e vazhdueshme dhe rritja e gjeneruar, do të krijojnë një cikël të virtutshëm punësimi cilësor në sektorë të ndryshëm të ekonomisë.

Rritja e mobilizimit të kapitalit në kombinim me rritjen e aksesit në financa për të gjithë qytetarët, do të ndihmojë në uljen e shkallës së varfërisë dhe do të krijojë mundësi për sipërmarrësit në të gjithë vendin.

Aktivitetet që synojnë gratë sipërmarrëse synojnë të rrisin jo vetëm pjesëmarrjen e grave në jetën ekonomike, por që ato të zgjedhin sipërmarrjen si zgjedhje të karrierës, duke punuar nga Shqipëria për të ndërtuar mallra dhe shërbime për tregjet ndërkombëtare.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Masat janë hartuar për të plotësuar qasjen strategjike të qeverisë së Shqipërisë dhe agjencive të tjera zbatuese për mbrojtjen e mjedisit. Sipërmarrësit do të nxiten të ndërtojnë produkte dhe shërbime që miratojnë SDG-të përkatëse për mjedisin dhe ndryshimet klimatike dhe të krijojnë produkte dhe shërbime që kanë mjedisin si prioritet.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziqet	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi zbutës i planifikuar
Vonesat në ngritjen e agjencisë	I mesëm	Agjencia fillestare duhet të formohet dhe të ketë personel të plotë deri në fund të vitit 2023.
Fondet buxhetore për aktivitetet nuk janë të thjeshta	I ulët	Krijimi i agjencisë
Krijimi i ulët i fillimit	I lartë	Numri i ulët i bizneseve fillestare cilësore për 2 vitet e para
Vonesat burokratike në përafrimin e palëve të interesuara	I lartë	Ministri për Sipërmarrjen dhe nivelet më të larta të qeverisë mbështesin zbatimin e strategjisë gjatë rrugës
Vonesat në lejet e ndërtimit	I lartë	Angazhohuni herët me komunat dhe agjencitë e tjera
Vonesat në përmirësimet e kuadrit ligjor	I lartë	Punoni me palët e interesuara për të nxitur ndryshimet legjislative

Masa e reformës 6.2: Përmirësimi i tregtisë elektronike, rritja e qasjes në financë dhe mekanizmi i konsultimeve, si dhe përmirësimi i internacionalizimit dhe promovimit të eksporteve

1. Përshtetja e reformës

Strategjia e Zhvillimit të Investimeve dhe Biznesit për periudhën 2021–2027 dhe Plani i Veprimit për zbatimin e Strategjisë në periudhën 2021–2023 është në fuqi dhe baza për hartimin e masave të tjera mbështetëse për biznesin dhe masave të tjera të investimeve. Miratimi i ligjit nr. 43/2022 të datës 21.4.2022 “Për zhvillimin e ndërmarrjeve mikro, të vogla dhe të mesme” mundëson zhvillimin e shërbimeve mbështetëse për biznesin për të krijuar një mjedis të biznesit për të përkrahur tranzicionin e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme drejt një mjedisi më të gjelbër, për të përshpejtuar më tej digjitalizimin e tyre dhe për të përmirësuar masat e mbështetjes për tregtinë elektronike. Themelimi i Këshillit Konsultativ për NDM-të bazuar në ligjin nr. 43/2022 “Për zhvillimin e ndërmarrjeve mikro, të vogla dhe të mesme”, do të zgjerojë gamën dhe cilësinë e shërbimeve të zhvillimit të biznesit dhe do të ndihmojë në përmirësimin e konkurrueshmërisë së NDM-ve.

Në periudhën e ardhshme, vëmendje e veçantë do t'i kushtohet zhvillimit të dokumenteve të politikave dhe formulimeve të rëndësishme strategjike, transformimit industrial, modeleve të suksesshme të bashkëpunimit të shumë helikseve, të qeverisjes qendrore dhe lokale dhe biznesit, si dhe universiteteve.

Gjithashtu, gjatë periudhës së ardhshme, vëmendje e veçantë do t'i kushtohet zhvillimit të shërbimeve mbështetëse (streshta, trajnime etj.). Zhvillimi i shërbimeve të zhvillimit të biznesit është fort në përputhje me kërkesën e bizneseve shqiptare që kërkojnë të forcojnë konkurrueshmërinë e tyre dhe të rrisin sasisë e eksporteve të produkteve dhe shërbimeve në tregjet e BE-së dhe Ballkanit Perëndimor. Prandaj, shërbimet e mbështetjes fokusohen veçanërisht në temën e digjitalizimit të proceseve të biznesit, zhvillimit ekonomik të gjelbër dhe internacionalizimit të veprimtarive të biznesit. Aktivitetet gjithashtu do të mbështesin zbatimin e Planit të Veprimit të BIDS-it, i cili parashikon zgjerimin e gamës së shërbimeve të zhvillimit të biznesit.

a. Aktivitete të parashikuara më 2024

a. Konsultimi dhe miratimi i Hartës së Politikave Kombëtare për Promovimin e Eksporteve dhe Internacionalizimin 2024–2027.

b. Konsultimi dhe miratimi i Planit të Veprimit për Tregtinë Elektronike 2024–2026 së bashku me planin e masave.

c. Zbatimi i Marrëveshjes Financiare për ndarjen e granteve për NDM-të nga ProSeed.

b. Aktivitete të parashikuara më 2025

a. Analiza e një sektori të caktuar ku Shqipëria ka avantazh në eksporte dhe hartimi i një udhëzuesi për këtë sektor.

b. Ndarja e masave sipas planit vjetor të Planit të Veprimit për Tregtinë Elektronike

c. Grante për NDM-të.

c. Aktivitete të parashikuara më 2026

a. Monitorimi i zbatimit të masave të hartës së eksporteve.

b. Monitorimi i zbatimit të masave të Planit të Veprimit për E-Commerce.

c. Zbatimi i skemave të granteve për NMVM-të.

2. Treguesit e rezultateve

<i>Treguesi</i>	<i>Bazë (2022)</i>	<i>I ndërmjetëm (2024)</i>	<i>Synimi (2026)</i>
Zbatimi i masave të planit të veprimit të tregtisë elektronike	4	1	3
Zbatimi i granteve të MSME-ve (nr. i MSME-ve përfituese nga grantet)	75	75	75

3. Ndikimi i pritsbëm në konkurrueshmëri

Ofrimi i masave mbështetëse për biznesin do të ngritë drejtpërdrejt nivelin e konkurrueshmërisë për bizneset që marrin pjesë në masë. Një ndikim i përgjithshëm në konkurrueshmërinë e NDM-ve mund të pritet nëse numri i shërbimeve rritet në përgjithësi, më shumë organizata kanë kapacitetin për t'i ofruar ato dhe qasja në këto shërbime bëhet më e lehtë. Masat e reformës do të intensifikojnë aktivitetet që përpiqen për zgjerimin sistematik të shërbimeve dhe përforcimin e kapaciteteve të ofruesve të tyre. Masat gjithashtu stimulojnë një mjedis që konsideron tendencat relevante si digjitalizimi, zhvillimi ekonomik i gjelbër dhe kështu ndihmon në konkurrueshmëri përmes rritjes së inovacionit.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostot e aktiviteteve janë kryesisht kosto administrative. Nëse ndonjë nga aktivitetet duhet të zbatohet me mbështetjen e dhuruesve, ato do të raportohen.

5. Ndikimi i pritsbëm në rezultatet shoqërore, siç janë punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesit në kujdesin shëndetësor

Hartimi i masave për avancimin e ndërmarrjeve të gjelbra dhe digjital do të rrisë drejtpërdrejt konkurrueshmërinë e ndërmarrjeve shqiptare, duke dhënë një kontribut në rritjen dhe punësimin, si dhe një rezistencë më të mirë ndaj sfidave të ekonomisë. Kjo do të lejojë kompanitë të paguajnë pagat më të mira dhe të investojnë në trajnimin e punonjësve të tyre. Për shkak të avantazheve për ekonominë në tërësi, të ardhurat tatimore do të rriten dhe më shumë fonde do të jenë në fund të fundit të disponueshme për të investuar në arsim, shëndetësi dhe projekte investimesh. Të gjitha këto aspekte nënvizojnë pse mbështetja e biznesit është kaq e rëndësishme për Shqipërinë si një vend ekonomik atraktiv. Gjithashtu, ofrimi i trajnimeve të nevojshme në temat në rritje do të krijojë mundësi për punësim shtesë nga njëra anë, ndërsa zhvillimi i kapaciteteve të punëdhënësve dhe punonjësve do të rezultojë në përmirësime të kushteve të punës. Reforma është veçanërisht e rëndësishme sepse do të ndihmojë në fuqizimin e ndërmarrjeve të grave duke lehtësuar kanale të komunikimit drejt njohurive dhe financimit, e cila është e rëndësishme për sipërmarrësit.

6. Ndikimi i pritsbëm në mjedis dhe ndryshimet klimatike

Masa nuk parashikohet të ketë ndikim në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Probabiliteti (i ulët, i lartë)	Veprimi zbutës i planifikuar
Vonesat në mbledhjen e të dhënave nga institucionet.	I ulët	Rritja e numrit të stafit për mbledhjen dhe monitorimin e të dhënave.

Përmbledhje e masave të reformave

RS 1: Edukimi dhe aftësitë

Masa e reformës 1.1: Rritja e cilësisë dhe aksesit në AFP

Masa e reformës 1.2: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale të mësuesve

RS 2: Aksesit në mbrojtjen sociale dhe kujdesin shëndetësor, dhe rritja e punësueshmërisë për grupet vulnerabel

Masa e reformës 2.1: Përmirësimi i aksesueshmërisë në programet sociale dhe kujdesin shëndetësor

Masa e reformës 2.2: Përmirësimi i punësueshmërisë së punëkërkuësve të papunë më të rrezikuar

RS 3: Energjia e rinovueshme dhe tranzicioni i gjelbër

Masa e reformës 3.1: Promovimi i energjisë së rinovueshme dhe reduktimi i gjurmës së karbonit

Masa e reformës 3.2: Ndërhyrje strukturore novatore dhe inovacione teknologjike për energjinë e rinovueshme në stacionet e pompimit të ujitjes dhe kullimit

RS 4: Transformimi digjital dhe infrastruktura

Masa e reformës 4.1: Zhvillimi i infrastrukturës broadband për ekonominë digjitale

Masa e reformës 4.2: Përmirësimi i aksesit në shërbimet elektronike, rritja e aftësive digjitale të përdoruesve dhe forcimi i GovTech

Masa e reformës 4.3: Rehabilitimi i rrjetit hekurudhor shqiptar dhe ndërlidhja për një transport të qëndrueshëm

RS 5: Huluntimi dhe inovacioni, integrimi ekonomik dhe përmirësimi i shërbimeve

Masa e reformës 5.1: Thellimi i integritimit ekonomik

Masa e reformës 5.2: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale, financiare dhe njerëzore për kërkimin dhe inovacionin

Masa e reformës 5.3: Forcimi i luftës kundër informalitetit

RS 6: Përmirësimi i klimës së biznesit për NVM-të dhe bizneset fillestare

Masa e reformës 6.1: Zhvillimi i një kuadri ligjor për të mbështetur bizneset e reja inovative

Masa e reformës 6.2: Rritja e tregtisë elektronike, rritja e aksesit në financa dhe mekanizmi i konsultimit dhe përmirësimi i ndërkombëtarizimit dhe promovimit të eksporteve

6. KOSTOJA DHE FINANCIMI I REFORMAVE STRUKTURE

Shpenzimet e pritshme në buxhetin e shtetit përfshijnë fonde për reformat kryesore strukturore për periudhën e ardhshme afatmesme. Shpenzimet buxhetore shpërndahen në të gjitha reformat strukturore të përfshira në Programin e Reformës Ekonomike 2024–2026. Detajet e implikimeve buxhetore të reformave gjenden në tabelat 10a dhe 10b të aneksit 1. Shpenzimet e parashikuara të buxhetit të Republikës së Shqipërisë përfshijnë edhe shpenzimet për reformat strukturore kyçe në periudhën përkatëse.

7. ÇËSHTJE INSTITUCIONALE DHE PËRFSHIRJA E AKTORËVE TË INTERESIT

Cikli i Programit të Reformës Ekonomike (ERP) 2024–2026 u lançua zyrtarisht nga Komisioni Evropian më 14 korrik 2023.

Hartimi dhe përgatitja e Programit të Reformës Ekonomike (ERP) 2024–2026 është koordinuar nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë me kontribute nga institucione të ndryshme, si: Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë; Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural; Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministria e Arsimit dhe Sportit, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit, Agjencia Kombëtare e Kërkimit Shkencor dhe Inovacionit, Drejtorja e Përgjithshme e Tatimeve, Banka e Shqipërisë dhe INSTAT-i.

Urdhri i Kryeministrit nr. 107, datë 6.8.2019 përcakton kuadrin e koordinimit të procesit të ERP-së në nivel kombëtar dhe cakton ministrin e Financave dhe Ekonomisë me funksionin e Koordinatorit Kombëtar të ERP-së. Gjithashtu, urdhri parashikon ngritjen e grupit ndërmintor të nivelit të lartë dhe sekretariatit teknik ndërinstitucional të ngarkuar me koordinimin e përgjithshëm nga fillimi deri në miratimin nga Këshilli i Ministrave. Koordinimi institucional është përmirësuar në disa mënyra. Synohet një shkallë më e lartë e pronësisë dhe përgjegjësisë institucionale për reformat e propozuara, kryesisht si rezultat i përcaktimit të detyrave, funksioneve dhe përgjegjësisë të çdo institucioni raportues, bazuar në përcaktimet e urdhrit.

SHTOJCA I

TABELAT QË PËRMBAJNË PROGRAMET E REFORMAVE EKONOMIKE DHE PËRDITËSIMET E TYRE

Tabela 1a: Perspektivat makroekonomike

Në përqindje, nëse nuk tregohet ndryshe	Kodi ESA	Viti 2022	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
		Niveli (mld EUR)	Shkalla e ndryshimit				
1. PBB reale me çmimet e tregut	B1*g	16.358	4.9	3.5	3.7	3.9	4.0
2. PBB aktuale me çmimet e tregut	B1*g	17.972	15.2	8.1	5.3	5.1	5.2
Përbërësit e PBB-së reale							
3. Shpenzimet e konsumit privat	P3	13	7.1	1.3	2.6	3.5	3.1
4. Shpenzimet qeveritare për konsum	P3	2	-4.7	3.9	9.0	2.6	5.6
5. Formimi i kapitalit fiks bruto	P51	4	6.5	7.6	2.6	2.8	4.9
6. Ndryshimet në inventarë dhe blerja neto e sendeve me vlerë (% e PBB-së)	P52+P53	0	2.3	0.5	0.5	0.4	0.4
7. Eksportet e mallrave dhe shërbimeve	P6	5	7.5	2.9	5.9	5.5	4.2
8. Importet e mallrave dhe shërbimeve	P7	8	13.1	1.9	4.0	3.7	3.3
Kontributi në rritjen reale të PBB-së							
9. Kërkesa e brendshme përfundimtare		18.6	6.5	3.2	3.5	3.6	4.0
10. Ndryshimi i inventareve dhe blerja neto e sendeve me vlerë	P52+P53	0.4	1.9	0.0	0.0	0.0	0.0
11. Bilanci i jashtëm i mallrave/shërbimeve	B11	-3	-3.5	0.2	0.3	0.3	0.1

Tabela 1b: Zhvillimet e çmimeve

Ndryshimet në përqindje, mesataret vjetore		Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
1. Deflatori i PBB-së	%, yoy	9.9	4.5	1.5	1.1	1.1
2. Deflator i konsumit privat	%, yoy	6.3	5.4	2.6	1.5	1.4
3. IHÇK	%, yoy	6.7	4.8	3.0	3.0	3.0
4. Ndryshimi i IÇK-së kombëtare	%, yoy	6.7	4.8	3.0	3.0	3.0
5. Deflatori i konsumit publik	%, yoy	3.4	0.1	0.1	0.1	0.1
6. Deflator investimesh	%, yoy	6.1	0.9	0.7	0.5	0.5
7. Deflator i çmimeve të eksportit (mallra dhe shërbime)	%, yoy	28.0	1.5	0.8	1.1	1.1
8. Deflator i çmimeve të importit (mallra dhe shërbime)	%, yoy	8.8	0.7	1.9	1.1	1.1

Tabela 1c: Zhvillimet në tregjet e punës

	Kodi ESA	Viti 2022	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
		Niveli	Niveli/Shkalla e ndryshimit				
1. Popullsia (mijëra)			2,793.6	2,785.8	2,777.1	2,767.3	2,756.3
2. Popullsia (shkalla e rritjes në %)			-1.3	-0.3	-0.3	-0.4	-0.4
3. Popullsia në moshë pune (persona) ¹⁸			1,898.8	1,890.8	1,882.0	1,872.6	1,862.5
4. Shkalla e pjesëmarrjes			73.2	74.7	75.1	75.4	75.7
5. Punësimi, personat ¹⁹			1,233.3	1,262.7	1,269.2	1,273.6	1,275.9
6. Punësimi, orët e punës ²⁰			:	:	:	:	:
7. Punësimi (shkalla e rritjes në %)			4.8	2.4	0.5	0.3	0.2
8. Punësimi në sektorin publik (persona)			184.7	184.7	184.7	184.7	184.7
9. Punësimi në sektorin publik (ritje në %)			0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

¹⁸ Grup-mosha 15-64 vjeç.

¹⁹ Popullsia e okupuar, koncepti i brendshëm përkufizimi i llogarive kombëtare.

²⁰ Përkufizimi i llogarive kombëtare.

10. Shkalla e papunësisë ²¹			11.3	10.6	10.2	9.8	9.5
11. Produktiviteti i punës, personat ²²		1578.2	0.0	1.0	3.2	3.5	3.8
12. Produktiviteti i punës, orët e punës ²³			:	:	:	:	:
13. Kompensimi i punonjësve	D1	:	:	:	:	:	:

Tabela 1d: Bilancet sektoriale

Percentages of GDP	Kodi ESA	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
1. Huadhënie/huamarrje neto kundrejt pjesës tjetër të botës nga të cilat:	B.9	-6.0	-4.7	-4.8	-4.5	-4.3
- Bilanci i mallrave dhe shërbimeve		-10.4	-9.1	-9.0	-8.3	-7.9
- Bilanci i të ardhurave primare dhe transfertave		4.3	3.9	3.8	3.4	3.3
- Llogaria e kapitalit		0.1	0.5	0.4	0.4	0.3
2. Kreditimi/huamarrja neto e sektorit privat	B.9/ EDP B.9	-2.5	-3.0	-2.7	-2.9	-2.5
3. Huadhënie/huamarrje neto e qeverisë së përgjithshme		-3.7	-2.2	-2.5	-2.1	-2.1
4. Mospërputhje statistikore		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Tabela 1e: PBB, investime dhe vlera e shtuar bruto

	Kodi ESA	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
PBB dhe investime						
Niveli i PBB-së me çmimet aktuale të tregut (në monedhën vendëse)	B1g	2,138.3	2,311.7	2,434.3	2,557.7	2,690.5
Raporti i investimeve (% e PBB-së)		23.9	24.0	23.5	23.1	23.2
Rritja e vlerës së shtuar bruto, ndryshime në përqindje me çmime konstante						
1. Bujqësia		0.1	-0.2	2.4	2.2	2.7
2. Industria (me përjashtim të ndërtimit)		5.5	-0.4	4.2	4.6	4.7
3. Ndërtimi		10.7	7.4	3.1	2.6	2.6
4. Shërbimet		6.1	5.5	4.3	4.6	4.7

Tabela 1f: Zhvillimet në sektorin e jashtëm

Në miliardë euro (përveç nëse tregohet ndryshe)	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
1. Bilanci i llogarisë korente (% e PBB-së)	-6.0	-4.7	-4.8	-4.5	-4.3
2. Eksporti i mallrave	1.9	2.0	2.2	2.3	2.4
3. Importi i mallrave	6.2	6.7	7.2	7.5	7.9
4. Bilanci tregtar	-4.3	-4.7	-5.0	-5.3	-5.5
5. Eksporti i shërbimeve	4.8	5.6	6.0	6.4	6.7
6. Importi i shërbimeve	2.4	2.8	2.9	3.1	3.2
7. Bilanci i shërbimit	2.4	2.8	3.0	3.3	3.5
8. Pagesat neto të interesit nga jashtë	-0.8	-0.8	-0.8	-0.9	-1.0
9. Të ardhura të tjera neto të faktorëve nga jashtë	0.4	0.3	0.4	0.4	0.4
10. Transferrat korente	1.1	1.4	1.4	1.4	1.5
11. Nga të cilat nga BE	:	:	:	:	:
12. Gjendja e llogarisë rrjedhëse	-1.1	-1.0	-1.1	-1.1	-1.1
13. Llogaria kapitale dhe financiare	0.9	1.6	1.6	1.6	1.6
14. Investimet e huaja direkte	1.2	1.3	1.4	1.4	1.5
15. Rezervat valutore	-0.1	0.8	0.7	0.7	0.7
16. Borxhi i jashtëm	:	:	:	:	:
17. Nga të cilat: publike	5.6	6.1	5.9	6.0	6.2
18. O/w: në valutë të huaj	:	:	:	:	:
19. O/w: pagesat e vonuara	:	:	:	:	:
20. Kursi i këmbimit kundrejt euros (fondi i vitit)	119.0	109.5	109.5	109.5	109.5
p.m. Kursi i këmbimit kundrejt euros (fondi i vitit)	-2.8	-7.9	0.0	0.0	0.0
21. Kursi i këmbimit kundrejt euros (mesatarja vjetore)	114.9	110.0	110.0	110.0	110.0
p.m. Kursi i këmbimit kundrejt euros (mesatarja vjetore)	-4.9	-4.3	0.0	0.0	0.0

²¹ Perkufizimi i harmonizuar, Eurostat, nivelet.

²² PBB reale për persona të punësuar.

²³ PBB reale për orë punuar.

22. Kursimet e huaja neto	1.1	1.0	1.1	1.1	1.1
(linjat 21-25: përqindjet e PBB-së)	2.8	3.4	3.5	3.6	3.9
23. Kursime private të brendshme	3.2	3.6	3.8	4.1	4.3
24. Investimet e brendshme private	0.5	0.7	0.7	0.7	0.7
25. Kursimi publik i brendshëm	1.1	1.4	1.4	1.3	1.4

Tabela 1g: Treguesit e qëndrueshmërisë

	Dimensioni	Viti	Viti	Viti	Viti	Viti
		2019	2020	2021	2022	2023
1. Gjendja e llogarisë rrjedhëse	% e PBB	-7.9	-8.7	-7.7	-6.0	-4.7
2. Pozicioni neto i investimeve ndërkombëtare	% e PBB	-48.5	-53.8	-51.2	-49.5	-44.0
3. Aksionet e tregut të eksportit	%, y-o-y	70.8	-78.9	325.7	24.4	:
4. Kursi real efektiv i këmbimit	%, y-o-y	-3.8	-2.5	-2.2	-1.7	-8.8
5. Kostot nominale të punës për njësi	%, y-o-y	:	:	:	:	:
6. Rrjedha e kredisë për sektorin privat	% e PBB	1.9	2.1	2.4	2.6	:
7. Borxhi i sektorit privat	% e PBB	55.7	61.9	58.1	52.3	49.0
8. Borxhi i Qeverisë së Përgjithshme	% e PBB	65.8	74.3	74.5	64.5	61.5

Tabela 2a: Perspektivat buxhetore të qeverisë së përgjithshme

	ESA kod	Viti 2022	Viti	Viti	Viti	Viti	Viti
		Niveli	2022	2023	2024	2025	2026
Niveli							
% e PBB							
Kreditimi neto (B9) sipas nënsektorëve							
1. Qeveria e përgjithshme	S13	-78.225	-3.7	-2.2	-2.5	-2.1	-2.1
2. Pushteti qendror	S1311	34.441	1.6	3.2	2.1	2.9	2.8
3. Qeverisja e shtetit	S1312	:	:	:	:	:	:
4. Pushteti vendor	S1313	-24.947	-1.2	-1.3	-1.5	-1.6	-1.5
5. Fondet e sigurimeve shoqërore	S1314	-87.719	-4.1	-4.0	-3.2	-3.4	-3.4
Qeverisja e përgjithshme (S13)							
6. Të ardhurat totale	TR	572.790	26.8	28.0	27.8	27.8	27.8
7. Shpenzimet totale ²⁴	TE	651.015	30.4	30.2	30.3	29.8	29.9
8. Huamarrje/huadhënie neto	EDP.B9	-78.225	-3.7	-2.2	-2.5	-2.1	-2.1
9. Shpenzimet e interesit	EDP.D41	39.624	1.9	2.2	2.7	2.8	3.1
10. Bilanci primar ²⁵		-38.601	-1.8	0.0	0.2	0.8	0.9
11. Masat e njëhershme dhe masa të tjera të përkohshme ²⁶		:	:	:	:	:	:
Përbërësit e të ardhurave							
12. Taksat totale (12 = 12a+12b+12c)		352.210	16.5	16.8	16.8	16.9	17.0
12a. Taksat në prodhim dhe import	D2	253.406	11.9	11.6	11.7	11.8	11.8
12b. Taksat aktuale mbi të ardhurat dhe pasurinë	D5	51.121	2.4	2.7	2.9	3.0	3.0
12c. Taksat mbi kapitalin	D91	47.683	2.2	2.6	2.2	2.1	2.2
13. Kontributet sociale	D61	121.906	5.7	6.2	6.4	6.5	6.5
14. Të ardhura nga pasuria	D4	0.0638	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
15. Të tjera (15 = 16-(12+13+14)) ²⁷		98.609	4.6	5.0	4.5	4.4	4.3
16 = 6. Të ardhurat totale	TR	572.790	26.8	28.0	27.8	27.8	27.8
p.m.: Barra tatimore (D2+D5+D61+D91-D995) ²⁸		474.117	22.2	23.0	23.2	23.4	23.5

Tabela 2a: (vazhdim)

	ESA code	Viti 2022	Viti	Viti	Viti	Viti	Viti
		Niveli	2022	2023	2024	2025	2026
Niveli							
% të PBB-së							
Komponentët e zgjedhur të shpenzimeve							
17. Konsumi kolektiv	P32	177.660	8.3	8.6	8.9	8.7	8.7
18. Totali i transfertave sociale	D62 + D63	246.821	11.5	11.0	11.5	11.5	11.4
18a. Transfertat sociale në natyrë	P31 = D63	:	:	:	:	:	:

²⁴ Rregulluar për rrjedhën tjetër të flukseve të lidhura me shkëmbimin, kështu që TR-TE = EDP.B9.

²⁵ Bilanci primar llogaritet si (EDP B.9, pika 8) plus (EDP D.41, pika 9).

²⁶ Një shenjë plus nënkupton masa të njëhershme për reduktimin e deficitit.

²⁷ P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (pervec D.91).

²⁸ Duke përfshirë ato të mbledhura nga BE-ja dhe duke përfshirë një rregullim për taksat dhe kontributet sociale të pambledhura (D995), nëse është e përshtatshme.

18b. Transfertat sociale përveç në natyrë	D62	246.821	11.5	11.0	11.5	11.5	11.4
19 = 9. Shpenzimet e interesit (përfshirë FISIM)	EDP.D41	39.624	1.9	2.2	2.7	2.8	3.1
20. Subvencionet	D3	1.6503	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
21. Formimi i kapitalit fiks bruto	P51	131.533	6.2	6.8	6.3	5.8	5.7
22. Të tjera (21 = 22-(16+17+18+19+20) ²⁹		53.728	2.5	1.5	0.8	0.9	0.9
23. Shpenzimet totale	TE ³⁰	651.015	30.4	30.2	30.3	29.8	29.9
p.m.kompensimi i punonjësve	D1	105.788	4.9	5.0	5.5	5.9	5.7

Tabela 2b: Perspektivat buxhetore të qeverisë së përgjithshme

	ESA code	Viti 2022	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
		Niveli	Miliardë Lek				
Kreditimi neto (B9) sipas nënsektorëve							
1. Qeveria e përgjithshme	S13		-78.2	-51.1	-61.3	-52.6	-57.7
2. Pushteti qendror	S1311		34.4	73.3	51.5	75.3	76.1
3. Qeverisja e shtetit	S1312		:	:	:	:	:
4. Pushteti vendor	S1313		-24.9	-31.0	-35.4	-40.7	-41.6
5. Fondet e sigurimeve shoqërore	S1314		-87.7	-93.4	-77.5	-87.2	-92.3
Qeveria e përgjithshme (S13)							
6. Të ardhurat totale	TR		572.8	647.2	676.1	709.8	747.9
7. Shpenzimet totale[1]	TE		651.0	698.3	737.4	762.4	805.6
8. Huamarrje/huadhënie neto	EDP.B9		-78.2	-51.1	-61.3	-52.6	-57.7
9. Shpenzimet e interesit	EDP.D41		39.6	51.1	66.2	72.7	83.0
10. Bilanci primar[2]			-38.6	0.1	4.9	20.1	25.2
11. Masat e njëhershme dhe masa të tjera të përkohshme [3]			:	:	:	:	:
Komponentët e zgjedhur të të ardhurave							
12. Taksat totale (12 = 12a+12b+12c)			352.2	388.3	408.4	432.2	457.0
12a. Taksat në prodhim dhe import	D2		253.4	267.8	283.8	301.3	317.5
12b. Taksat aktuale mbi të ardhurat dhe pasurinë	D5		51.1	61.5	70.9	76.0	81.6
12c. Taksat mbi kapitalin	D91		47.7	59.0	53.7	54.9	57.9
13. Kontributet sociale	D61		121.9	143.4	156.7	165.1	174.1
14. Të ardhura nga pasuria	D4		0.1	0.1	0.3	0.3	0.3
15. Të tjera (15 = 16-(12+13+14)) [4]			98.6	115.4	110.7	112.3	116.4
16 = 6. Të ardhurat totale	TR		572.8	647.2	676.1	709.8	747.9
p.m.: Barra tatimore (D2+D5+D61+D91-D995) [5]			474.1	531.7	565.1	597.2	631.2

Tabela 2b: (vazhdim)

	ESA kod	Viti 2022	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
		Niveli	Miliard lek				
Komponentët e zgjedhur të shpenzimeve							
17. Konsumi kolektiv	P32		177.7	198.5	216.5	222.5	235.2
18. Totali i transfertave sociale	D62 + D63		246.8	255.4	279.3	294.2	306.8
18a. Transfertat sociale në natyrë	P31 = D63		:	:	:	:	:
18b. Transfertat sociale përveç në natyrë	D62		246.8	255.4	279.3	294.2	306.8
19 = 9. Shpenzimet e interesit (përfshirë FISIM)	EDP.D41		39.6	51.1	66.2	72.7	83.0
20. Subvencionet	D3		1.7	1.6	1.9	1.9	1.9
21. Formimi i kapitalit fiks bruto	P51		131.5	158.0	152.9	147.8	154.2
22. Të tjera (22 = 23-(17+18+19+20+21)) [6]			53.7	33.7	20.6	23.4	24.5
23. Shpenzimet totale	TE ³¹		651.0	698.3	737.4	762.4	805.6
p.m.kompensimi i punonjësve	D1		105.8	116.4	134.0	151.6	154.2

Tabela 3: Shpenzimet e përgjithshme të qeverisë sipas funksionit

% e PBB	COFOG Code	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
1. Shërbimet e përgjithshme publike	1	4.4	5.1	5.1	4.8	4.7
2. Mbrojtja	2	0.7	1.1	1.4	1.4	1.5
3. Rendi dhe siguria publike	3	1.7	1.7	1.7	1.7	1.7

²⁹ D.29+D4 (përveç D.41) + D.5+D.7+D.9+P.52+P.53+K.2+D.8.

³⁰ Rregulluar për rrjedhën tjetër të flukseve të lidhura me shkëmbimin, kështu që TR-TE = EDP.B9.

³¹ Rregulluar për rrjedhën tjetër të flukseve të lidhura me shkëmbimin, kështu që TR-TE = EDP.B9.

4. Çështjet ekonomike	4	5.0	3.9	3.1	3.4	3.6
5. Mbrojtja e mjedisit	5	0.3	0.3	0.3	0.2	0.3
6. Strehimi dhe komoditetet komunitare	6	2.7	2.4	1.7	1.6	1.6
7. Shëndeti	7	3.0	2.9	3.0	3.0	3.1
8. Rekreacioni, kultura dhe feja	8	0.5	0.4	0.4	0.3	0.4
9. Arsimi	9	2.9	3.0	3.2	3.2	3.2
10. Mbrojtja sociale	10	9.3	8.9	9.8	9.6	9.6
11. Variabla të tjerë përkatës ^{*32}	11	0.0	0.5	0.6	0.5	0.4
Shpenzimet totale (pika 7 = 23 në tabelën 2)	TE	30.4	30.2	30.3	29.8	29.9

Tabela 4: Zhvillimet e borxhit të qeverisë së përgjithshme

% e PBB	ESA kod	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
1. Borxhi bruto [1]		64.5	61.5	59.8	59.3	58.9
2. Ndryshimi në raportin e borxhit bruto		-10.0	-3.0	-1.7	-0.5	-0.4
Kontributet në ndryshimin e borxhit bruto						
3. Bilanci primar [2]		1.8	0.0	-0.2	-0.8	-0.9
4. Shpenzimet e interesit[3]		1.9	2.2	2.7	2.8	3.1
5. Efekti real i rritjes		-3.1	-2.1	-2.2	-2.2	-2.3
6. Efekti i inflacionit		-6.4	-2.7	-0.9	-0.6	-0.6
7. Rregullimi i stokut-fluksit		-4.2	-0.5	-1.2	0.3	0.4
nga të cilat:						
- Dallimet midis parave të gatshme dhe akrualeve [4]		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- Akumulimi neto i aktiveve financiare [5]		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
nga të cilat:						
- Privatizimi vazhdon		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- Efektet e vlerësimit dhe të tjera [6]		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
p.m. norma e nënkuptuar e interesit për borxhin [7]		2.9	3.7	4.7	5.0	5.5
Variabla të tjerë përkatës						
8. Asetet financiare likuide [8]		0.7	1.9	1.1	1.0	1.3
9. Borxhi financiar neto (9 = 1 - 8)		63.8	59.6	58.7	58.3	57.7

Tabela 5: Zhvillimet ciklike

% e PBB	ESA Kod	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
1.Rritja reale e PBB-së (%o, vjetor)	B1g	4.9	3.5	3.7	3.9	4.0
2.Kreditimi neto i qeverisë së përgjithshme	EDP.B.9	-3.7	-2.2	-2.5	-2.1	-2.1
3.Shpenzimet e interesit	EDP.D.41	1.9	2.2	2.7	2.8	3.1
4. Masat e njëhershme dhe masa të tjera të përkohshme [1]		:	:	:	:	:
5. Rritja e mundshme e PBB-së (%o, vjetor)		3.8	3.9	4.0	4.0	4.0
Kontributet:						
- punë		:	:	:	:	:
- kapital		:	:	:	:	:
- produktiviteti total i faktorëve		:	:	:	:	:
6. Hendeku i prodhimit		0.5	0.4	0.0	-0.1	-0.1
7. Komponenti ciklik buxhetor		0.2	0.1	0.0	0.0	0.0
8. Bilanci i rregulluar ciklikisht (2-7)		-3.8	-2.3	-2.5	-2.0	-2.1
9. Bilanci primar i rregulluar ciklikisht (8+3)		-2.0	-0.1	0.2	0.8	1.0
10. Bilanci strukturor (8-4)		:	:	:	:	:

Tabela 6: Divergjencia nga programi i mëparshëm

	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
1. Rritja e PBB-së (%o, y-o-y)					
Programi i mëparshëm	3.7	2.6	3.8	3.9	:
Përditësimi më i fundit	4.9	3.5	3.7	3.9	4.0
Diferenca (pikë përqindjeje)	1.2	0.8	0.0	0.0	:
2. Kreditimi neto i qeverisë së përgjithshme (% e PBB-së)					
Programi i mëparshëm	-3.2	-2.6	-2.2	-2.2	:
Përditësimi më i fundit	-3.7	-2.2	-2.5	-2.1	-2.1
Diferenca	-0.5	0.3	-0.3	0.1	:
3. Borxhi bruto i qeverisë së përgjithshme (% e PBB-së)					

³² * Shpenzime të tjera- Fonde kontigjente ose rezervë

Programi i mëparshëm	68.8	67.5	66.3	65.3	:
Përditësimi më i fundit	64.5	61.5	59.8	59.3	58.9
Diferenca	-4.3	-6.1	-6.6	-6.0	:

Tabela 8: Supozimet bazë mbi mjedisin e jashtëm ekonomik

	Dimensioni	Viti 2022	Viti 2023	Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
Norma afatshkurtër e interesit	Mesatare vjetore	0.3	3.4	3.7	3.1	3.1
Norma e interesit afatgjatë	Mesatare vjetore	1.1	2.5	2.8	2.8	2.8
Kursi i këmbimit USD/EUR	Mesatare vjetore	1.05	1.08	1.06	1.06	1.06
Kursi nominal efektiv i këmbimit	Mesatare vjetore	-4.5	7.2	1.3	0	0
Kursi i këmbimit kundrejt euros	Mesatare vjetore	119.00	109.5	109.5	109.5	109.5
Rritja globale e PBB-së, duke përfshirë BE-në	Mesatare vjetore	3.3	3.5	3.2	3.5	3.5
Rritja e GDP-së së BE-së	Mesatare vjetore	3.4	0.6	1.3	1.7	1.7
Rritja e tregjeve të huaja përkatëse	Mesatare vjetore	:	:	:	:	:
Vëllimet botërore të importeve, duke përfshirë BE-në	Mesatare vjetore	4.3	1.2	3.4	3.7	3.7
Çmimet e naftës (Brent, USD/fuçi)	Mesatare vjetore	100.7	84.1	84.5	79.6	79.6

Tabela 9a: Treguesit socialë

	Burim i të dhënave	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Shanset e barabarta</i>						
1. Pjesëmarrja e të rriturve në mësim gjatë 12 muajve të fundit, moshë 25-64 vjeç	Anketa e fuqisë punëtore	0,9	0,8	0,7	0,8	0,7
2. Përqindja e larguesve të hershëm nga arsimit dhe trajnimi, moshë 18-24	Anketa e fuqisë punëtore	17,4	16,3	15,6	16,8	15,5
3. Pjesa e popullsisë me aftësi bazë të përgjithshme digjitale ose më lart, moshë 16-74 vjeç						
4. Të rinjtë as në punësim, as në arsim apo trajnim (norma NEET), moshë 15-29	Anketa e fuqisë punëtore	28,6	26,6	27,9	26,1	25,2
5. Hendeku gjinor në shkallën e punësimit, moshë 20-64 vjeç	Anketa e fuqisë punëtore	16,5	15,0	15,2	16,3	13,7
6. Raporti i pjesës së kuintilit të të ardhurave - S80/S20	SILC	7.0	6.4	5.9	5.7	
<i>Kushtet e punës</i>						
7. Shkalla e punësimit, moshë 20-64 vjeç	Anketa e fuqisë punëtore	65,6	67,1	66,3	66,3	70,4
8. Shkalla e papunësisë, moshë 15-74 vjeç	Anketa e fuqisë punëtore	12,3	11,5	11,7	11,5	10,9
9. Shkalla e papunësisë afatgjatë, moshë 15-74 vjeç	Anketa e fuqisë punëtore	8,3	7,3	7,0	7,2	7,0
10. Të ardhurat bruto të disponueshme të familjeve në terma realë, për frymë	SILC	4.692	4.992	5.114	4.969	
<i>Mbrojtja dhe përfshirja sociale</i>						
11. Shkalla e rrezikut nga varfëria ose përjashtimi social (AROPE)	SILC	49	46.2	43.4	43.9	
12. Shkalla e rrezikut nga varfëria ose përjashtimi social (AROPE) për fëmijët (0-17)	SILC	52.4	49.4	48.4	48.3	
13. Ndikimi i transfertave sociale (përveç pensioneve) në uljen e varfërisë	SILC	11.0	11.9	12.1	12.7	
14. Hendeku i punësimit të aftësisë së kufizuar, moshë 20-64 vjeç						
15. Shkalla e mbingarkesës së kostos së banesave	SILC	6	5.5	3.8	3.5	
16. Fëmijët e moshës më pak se 3 vjeç në kujdesin formal të fëmijëve						
17. Nevojat e vetëraportuara të paplotësuara për kujdes mjekësor	SILC	21.5	21.2	15.3	15.4	

Tabela 9b: Tregues të tjerë sociale

	Burimi i të dhënave	2018	2019	2020	2021	2022
Tregues të tjerë sociale dhe shëndetësore						
1. 1. Shpenzimet publike për mbrojtjen sociale në % të PBB-së	MFE, INSTAT	9.2	9.4	10.8	9.7	9.3
2. 2. Shpenzimet publike të kujdesit shëndetësor në % të PBB-së	MFE, INSTAT	2.99	3.03	3.13	3.42	2.98
3. 3. Pagesat nga xhepi i familjeve si % e shpenzimeve totale shëndetësore						
4. 4. Përqindja e popullsisë që nuk mbulohet nga sigurimet shëndetësore						
5. 5. Raporti i mjekëve për 1000 banorë						
6. 6. Raporti i infermierëve për 1000 banorë						
Mjedisi						
7. Të ardhurat totale nga taksat mjedisorë si pjesë e të ardhurave totale nga taksat dhe kontributet sociale	MFE/ INSTAT	12.2	12.53	11.71	12.22	N/A
8. Emetimet e gazeve serrë për frymë						
9. Gjenerimi i mbetjeve duke përjashtuar mbetjet kryesore minerale	Bashkitë, INSTAT	1,523.256	1,201.590	1,173.730	955.790	893.829
Ekonomia digjitale						
10. Përqindja e familjeve me akses broadband (të lëvizshme dhe fikse)	INSTAT	80.7 %	82.2 %	83.3 %	88.3 %	96.5%
11. Pjesa e popullsisë së përgjithshme që përdor internetin [NB: popullsia 16-74]	INSTAT	62.6 %	68.6 %	72.2 %	79.3 %	82.6%
Energjia						
12. Varësia nga importet e energjisë (%)	INSTAT (të dhënat administrative nga NANR-ja)	20.97	31.55	35.82	23.76	
13. Intensiteti i energjisë: Kilogram ekuivalent nafte (KGOE) për mijë euro	INSTAT (të dhënat administrative nga NANR-ja)	218.66	213.15	204.95	N/A	
14. Pjesa e burimeve të rinovueshme të energjisë (BRE) në konsumin final të energjisë (%)	INSTAT (të dhënat administrative nga NANR-ja)	36.57	38.04	45.01	41.39	
Transporti						
15. Dendësia e rrjetit hekurudhor (metra linjë për km ² sipërfaqe)	Llogaritjet e Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE) dhe INSTAT-in. Seria kohore 2019–2020, është rishikuar duke përdorur të dhënat më të fundit nga MIE.	11.6	8.2	7.1	7.1	7.1
16. Shkalla e motorizimit (makina pasagjerësh për	Të dhënat për vitin 2017-2018 janë siguruar	160.7	175.6	190.7	212.4	231.5

1000 banorë)	nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë. Nga viti 2019, të dhënat jepen nga Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimeve të Transportit Rrugor.					
Bujqësia						
17. Pjesa e vlerës së shtuar bruto (bujqësia, pylltaria dhe peshkimi)	INSTAT	21.1	21.0	21.9	21.1	21.3
18. Pjesa e punësimit (bujqësia, pylltaria dhe peshkimi)	Anketa e fuqisë punëtore	37,4	36,4	36,1	33,8	33,9
19. Sipërfaqja bujqësore e shfrytëzuar (% e sipërfaqes totale të tokës)	MBZHR, INSTAT	40.8	40.8	40.5	39.523	39.499
Industria (përveç ndërtimit)						
20. Pjesa e vlerës së shtuar bruto	INSTAT	14.1	13.8	12.8	12.9	13.4
21. Kontributi në punësim (% e punësimit total)	Anketa e fuqisë punëtore	12,8	13,1	13,5	13,8	14,3
Shërbime						
22. Pjesa e vlerës së shtuar bruto	INSTAT	54.6	55.4	55.1	55.0	54.2
23. Kontributi në punësim (% e punësimit total)	Anketa e fuqisë punëtore	42,9	43,5	45,7	46,9	44,2
Mjedisi i Biznesit						
24. Renditja në Indeksin e Konkurrueshmërisë Globale (Burimi: Forumi Ekonomik Botëror)						
25. Pjesa e vlerësuar e ekonomisë informale në PBB (si % e PBB-së) (Burimi: FMN)						
Kërkim, Zhvillim dhe Inovacion						
26. Intensiteti i R&D i PBB-së (shpenzimet për R&D si % e PBB-së)	N/A					
27. Shpenzimet për R&D – EUR për banor	N/A					
Tregtia						
28. Eksporti i mallrave dhe shërbimeve (si % e PBB-së)	INSTAT BSH	31.6	31.3	22.7	31.3	37.4
29. Importi i mallrave dhe shërbimeve (si % e PBB-së)	INSTAT BSH	45.2	45.0	37.2	44.7	47.8
30. Bilanci tregtar (si % e PBB-së)	INSTAT BSH	-13.7	-13.7	-14.5	-13.4	-10.4

Tabela 10a: Kostimi i masave të reformave strukturore (në euro)

Kapitali njerëzor dhe politikat sociale

SR #1

Kostimi i masës së reformës 1.1: Rritja e cilësisë dhe aksesit në AFP					
Viti	Pagat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transfertat	Shpenzime kapitale	Totali
2024					
2025					
2026					

Kostimi i masës së reformës 1.2: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale të mësuesve

Viti	Pagat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2024	-	1,451,992.2	-	7,353,720	8,805,712.2
2025	-	2,207,586.6	-	220 520	2,428,106.2
2026	-	1,793,172.2	-	-	1,793,172.2

SR #2

Kostimi i masës së reformës 2.1: Përmirësimi i aksesueshmërisë në programet sociale dhe kujdesin shëndetësor					
Viti	Pagat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2024	45,450.49	23,782.74	632,414.58	31,417.76	733,065.56
2025	42,646.75	23,330.07	647,603.46	31,417.76	744,998.03
2026	42,646.75	23,546.48	650,837.10	31,417.76	748,448.08

Kostimi i masës së reformës 2.2: Përmirësimi i punësueshmërisë së punëkërkuësve të papunë më të rrezikuar					
Viti	Pagat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2024					
2025					
2026					

Qëndrueshmëria dhe elasticiteti

SR #3

Kostimi i masës së reformës 3.1: Promovimi i energjisë së rinovueshme dhe reduktimi i gjurmës së karbonit					
Viti	Pagat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2024					
2025					
2026					

Kostimi i masës së reformës 3.2: Ndërrhyje strukturore novatore dhe inovacione teknologjike për energjinë e rinovueshme në stacionet e pompimit të ujitjes dhe kullimit					
Viti	Pagat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2024		600,000			600,000
2025		1,523,000			1,523,000
2026		2,200,000			2,200,000

SR #4

Kostimi i masës së reformës 4.1: Zhvillimi i infrastrukturës broadband për ekonominë digjitale					
Viti	Pagat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2024					
2025					
2026					

Kostimi i masës së reformës 4.2: Përmirësimi i aksesit në shërbimet elektronike, rritja e aftësive digjitale të përdoruesve dhe forcimi i GovTech					
Viti	Pagat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2024					3.6
2025					6
2026					1.8

Kostimi i masës së reformës 4.3: Rehabilitimi i rrjetit hekurudhor shqiptar dhe ndërlidhja për një transport të qëndrueshëm					
Viti	Pagat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2024		1.793.879,41	6.843.871,39	30.890.334,96	37.734.206,35
2025					
2026					

Konkurrueshmëria

			financave publike					
2024								3.6
2025								6
2026								1.8

Financimi i masës të reformës 4.3: Rehabilitimi i rrjetit hekurudhor shqiptar dhe ndërlidhja për një transport të qëndrueshëm

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendor	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projekti	TBD	Totali
2024		13.938.342,31		69.691.711,57				83.630.053,88
2025								
2026								

Konkurreshmëria

SR #5

Financimi i masës të reformës 5.1: Thellimi i integritit ekonomik

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendor	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projekti	TBD	Totali
2024								
2025								
2026								

Financimi i masës të reformës 5.2: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale, financiare dhe njerëzore për kërkimin dhe inovacionin

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendor	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projekti	TBD	Totali
2024	169,412	0	8,923,025		4,201,681	0	0	13,294,118
2025	169,412	0	9,343,193		4,201,681	0	0	13,714,286
2026	169,412	0	10,158,319		6,302,522	0	0	16,630,253

Financimi i masës të reformës 5.3: Forcimi i luftës kundër informalitetit

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendor	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projekti	TBD	Totali
2024								
2025								
2026								

SR #6

Financimi i masës të reformës 6.1: Zhvillimi i një kuadri ligjor për të mbështetur bizneset e reja inovative

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendor	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projekti	TBD	Totali
2024	3,000,000			400,000				3,400,000
2025	3,000,000			400,000				3,400,000
2026	3,000,000			400,000				3,400,000

Financimi i masës të reformës 6.2: Rritja e tregtisë elektronike, rritja e aksesit në financa dhe mekanizmi i konsultimit dhe përmirësimi i ndërkombëtarizimit dhe promovimit të eksporteve								
Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendor	Burime të tjera kombëtare të financave publike	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projekti	TBD	Totali
2024								
2025								
2026								

Tabela 11: Raportimi mbi zbatimin e masave të reformave strukturore të ERP 2023–2025³³

Masa e reformës 1: Rritja e cilësisë dhe aksesit në AFP		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	1. Rikonstruksioni i shkollave dhe punishteve, sipas parashikimit të bërë në Projektin e Buxhetit Afatmesëm dhe Planifikimin e Buxhetit 2023.	5
	2. Fillimi i zbatimit të “Strategjisë së Punësimit dhe Aftësive 2023-2030”, bazuar në Planin e Veprimit.	4
	3. Zhvillimi i kompetencave të 200 mësuesve të AFP-së dhe stafit mbështetës si dhe trajnerëve të mësuesve.	5
	4. Ngritja e dy komiteteve të tjera sektoriale	4
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	Nga buxheti i shtetit për vitin 2023 po përfundojnë rikonstruksionet e objekteve shkollore, shkollave dhe departamenteve të formimit profesional si më poshtë: - Shkolla e Hoteleri Turizmit Tirana - 39.6 milionë lekë - Shkolla “Nazmi Rushiti” Peshkopi – 145 milionë lekë - Shkolla IT “Herman Gmeiner”, Tiranë – 32.5 milionë lekë - Shkolla “Beqir Çela” Durrës – 129.6 milionë lekë	
	Me miratimin e Strategjisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive 2023-2030, Planit të Veprimit për zbatimin e saj si dhe Planit të Zbatimit të Garancisë Rinore 2023-2024, nëpërmjet VKM Nr.173, datë 24.03.2023, kjo Strategji tashmë ka filluar të bëhet zbatuar.	
	Gjatë periudhës janar-shtator 2023 janë trajnuar 92 mësues në kuadër të kualifikimit fillestar dhe kualifikimit të vazhdueshëm. Ndërkohë gjatë kësaj periudhe janë trajnuar 135 persona, të cilët janë koordinatorë të Njësisë të Zhvillimit në shkollat profesionale.	
	Krahas Komitetit Sektorial të TIK-ut, është krijuar edhe Komiteti Sektorial i Mikpritjes dhe Turizmit dhe duhet të punohet për përcaktimin e fushës përkatëse për krijimin e Komitetit Sektorial të ardhshëm.	

Masa e reformës 2: Përmirësimi i punësueshmërisë së punëkërkuësve të papunë më të rrezikuar		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit me fokus më të rrezikuarit;	
	Pilotoni Skemën e Garancive për Rininë që synon papunësinë e të rinjve veçanërisht NEET	
	Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit që synojnë mbështetjen e grupeve më vulnerabël dhe aktivizimin dhe numrin e punëkërkuësve të regjistruar të papunë që përfitojnë nga programet e nxitjes së punësimit synohet të arrijë në 7.2% të punëkërkuësve të papunë të regjistruar.	
	Zbatimi i marrëveshjeve të nënshkruara me komunat në zonat e pambuluara.	
	Përmirësimi i cilësisë dhe efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës nëpërmjet trajnimit të vazhdueshëm të stafit dhe matja e kënaqësisë së klientëve për shërbimet e punësimit.	
	Zhvillimi dhe publikimi i informacionit dhe analiza cilësore të tregut të punës dhe përmirësimi i marrëdhënieve me publikun.	
	Kryeni një vlerësim për të matur ndikimin e Promovimit të Punësimit të zbatuar.	
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak		

³³ 0=no implementation; 1=implementation is being prepared; 2=initial steps have been taken; 3=implementation ongoing with some initial results; 4=implementation is advanced; 5=full implementation

Masa e reformës 3: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale, financiare dhe njerëzore për kërkimin dhe inovacionin		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Hartimi i kuadrit strategjik dhe ligjor në fushën e shkencës, inovacionit dhe teknologjisë.	4
	Zhvillimi i një metodologjie të qartë për krijimin e fondeve për transferimin e Kërkimit, Inovacionit dhe Teknologjisë.	0
	Rritja dhe forcimi i kapaciteteve njerëzore dhe infrastrukturore të kërkimit shkencor dhe inovacionit përmes mbështetjes dhe financimit, duke promovuar modelin e heliksit të katërfishtë dhe parimin e shkencës së hapur.	5
	Prodhimi i statistikave dhe të dhënave të besueshme për shkencën dhe teknologjinë, duke përfshirë treguesin për shpenzimet e brendshme bruto për Kërkimin dhe Inovacionin (NASRI dhe Instituti i Statistikave).	1
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	- - Miratohet Strategjia Kombëtare për Kërkimin, Shkencën dhe Inovacionin 2023-2030 (në mbledhjen e datës 20 shtator 2023, Këshilli i Ministrave vendosi të miratojë “Strategjinë Kombëtare për Kërkimin, Shkencën dhe Inovacionin 2023-2030 dhe planin e veprimit për zbatimin e saj. VKM hyn në fuqi pas botimit në “Fletoren Zyrtare”).	
	- Strategjia e Specializimit Smart do të jetë një prioritet i Qeverisë së Shqipërisë dhe një instrument i rëndësishëm për drejtimin e investimeve të ardhshme në fushat prioritare dhe në zhvillimin e një shoqërie të bazuar në dije. Strategjia Shqiptare S3 parashikohet të finalizohet brenda semestrit të parë 2024. Duke pasur parasysh rëndësinë e këtij procesi për Qeverinë Shqiptare dhe faktin se mbulon një numër të gjerë sektorësh, nëpërmjet miratimit të Urdhrit Ekzekutiv nr. 17, datë 07.02.2023, S3. Procesi koordinohet nga Zëvendëskryeministri që drejton Komitetin Ndërmintor të S3 dhe asistohet nga Ekipi Kombëtar i S3. Të gjitha ngjarjet e parashikuara për fazën EDP (gjithsej 32, 29 ngjarje kombëtare dhe 3 punëtori dypalëshe rajonale me vendet fqinje, Kosovë, Mal të Zi, Maqedoninë e Veriut) janë përfunduar në korrik 2023. Diskutimet gjatë ngjarjeve u lehtësuan nga ekspertë kombëtarë të S3 që gjithashtu ndihmoi në mbledhjen e inputeve. Procesi i PZHQ-së është vlerësuar shumë nga aktorët e katërfishtë spirale dhe është parë si një hap shumë i rëndësishëm për bashkëpunimin ndërsektorial dhe rrjetëzimin me aktorët kryesorë në fushat prioritare të identifikuara. Bazuar në këtë përvojë, kjo qasje nga poshtë lart do të jetë metodologjia kryesore e konsultimit të palëve të interesuara për strategjitë dhe dokumentet më të rëndësishme të politikave në Shqipëri në të ardhmen. Një ngjarje përfundimtare e mbylles së EDP është parashikuar në shtator/tetor 2023 (data e TBD) ku parashikohet një prezantim për të gjitha palët e interesuara të përfshira të të gjitha gjetjeve të fazës PZHE dhe të hapave të ardhshëm që do të ndiqen deri në finalizimin e S3. Raporti i fazës së PZHE-së është duke u finalizuar dhe identifikimi i fushave prioritare përfundimtare bazuar në rezultatet e konsultimeve të PZH-së është në proces.	
	- Ligji i ri për Kërkimin Shkencor në Republikën e Shqipërisë (puna në vazhdim) parashikohet të finalizohet brenda fundit të vitit 2023.	
	Zhvillimi i një metodologjie të qartë për krijimin e fondeve për transferimin e Kërkimit, Inovacionit dhe Teknologjisë shtyhet për vitin 2025. Plotësimi i bazës së nevojshme ligjore për transferimin ndërkombëtar të teknologjive dhe forcimi i kapaciteteve të IAL-ve për transferimin ndërkombëtar të teknologjisë, në të reja Strategjia Kombëtare për Kërkimin, Shkencën dhe Inovacionin 2023-2030” parashikohet të fillojë në vitin 2025. Mendohet që deri në vitin 2025 të përfundojë procesi i ngritjes së qendrave në IAL-të publike.	

Masa e reformës 4: Rritja e mbulimit dhe përshtatshmërisë së mbrojtjes sociale dhe sigurimeve shëndetësore për të ulur përqindjen e popullsisë në rrezik të varfërisë		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Hartimi i Strategjisë së re të Mbrojtjes Sociale.	3
	Mbështetja e punësimit dhe riintegrimin social të përfituesve të NE.	5
	Mbështetja e personave me prejardhje të pafavorshme, veçanërisht përfituesve të ndihmës ekonomike dhe personave me aftësi të kufizuara për punësim në ndërmarrjet sociale.	2
	Vazhdimi i mbështetjes së shërbimeve sociale ekzistuese dhe ngritja e 10 shërbimeve të reja sociale të integruara me bazë komunitare, në partneritet me OJF-të, me fokus shërbimin e ndihmës në shtëpi në kuadër të Fondit Social.	5
	Transformimi i 2 (dy) institucioneve rezidenciale publike për fëmijë në kujdesin alternativ “Hub fëmijë dhe familje” në Korçë dhe Vlorë.	3
	Zgjerimi i zbatimit të skemës së vlerësimit bio-psikosocial për të mbështetur personat me aftësi të kufizuara me mbështetje të kombinuar në para dhe kujdes social në rajone të tjera.	5
Përshkrimi i zbatimit dhe	Është hartuar drafti i parë për zhvillimin e vizionit dhe objektivave dhe nënobjektivave kryesorë.	

shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	Dy ndërmarrje kanë dorëzuar aplikimin për financim, por projekti nuk është i plotë dhe u kërkohet të përditësojnë disa dokumente.	
	Është ndërmarrë një proces vlerësimi i institucioneve rezidenciale për të planifikuar procesin e transformimit (tranzicionit) në Korçë dhe Vlorë, duke synuar vlerësimin e saktë të komponentëve të mëposhtëm: situatën e fëmijëve të vendosur në këto institucione dhe planet përkatëse për gjetjen e të rejave. vendosja (një proces vlerësimi në vazhdim); Burimet njerëzore ekzistuese kualifikimet, kompetencat dhe vullneti i tyre për të pranuar ndryshimin; Infrastruktura ekzistuese e institucioneve; Shërbimet e ofruara për fëmijët në institucionet e shërbimeve të kujdesit publik; Shërbimet ekzistuese të bazuara në komunitet.	

Masa e reformës 5: Rritja e aksesit në kujdesin shëndetësor		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Financimi i shërbimeve të kujdesit shëndetësor (në të tria nivelet e sistemit shëndetësor primar, sekondar dhe terciar)	
	Rritja e kostos – efikasitetit të listës së barnave të rimbursimit	
	Miratimi i legjislacionit kombëtar të rishikuar për barnat dhe shërbimet farmaceutike.	
	Miratimi i legjislacionit kombëtar të rishikuar për drogat narkotike dhe substancat psikotrope	
	Vazhdimi i financimit të 12 paketave të kujdesit shëndetësor të ofruara në spitalet publike dhe private dhe rritja e numrit të përfituesve me 5% në bazë vjetore.	
	Vazhdimi i financimit të programeve të depistimit parandalues dhe rritja deri në 10% e numrit të përfituesve.	
	Zhvillimi dhe miratimi i mekanizmave ligjorë për politikën e dedikuara për profesionistët tanë të kujdesit shëndetësor parashikon praktikën e dyfishtë dhe klasifikimin e pagave sipas treguesve të performancës.	
	Miratimi i Programit Kombëtar Spitalor që synon transformimin e sistemit spitalor në Shqipëri me qëllim rimodelimin e ofrimit të shërbimeve spitalore, shpërndarjen e burimeve njerëzore dhe financiare sipas ndryshimit të strukturës demografike dhe epidemiologjike në 30 vitet e fundit.	
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak		

Masa e reformës 6: Forcimi i luftës kundër informalitetit		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	1. 1. Zbatimi i kriterëve të reja dhe të përmirësuara të rrezikut për identifikimin e tatimpaguesve që nuk janë në përputhje.	Disa rregulla të reja të rrezikut që janë pjesë e Modullit të Fiskalizimit janë certifikuar si funksionale. Janë shtuar kriteret e reja për identifikimin e tatimpaguesve në mospagim, të cilat miratohen nga Komisioni i Riskut.
	2. 2. Integrimi i plotë i sistemeve (C@ts dhe fiskalizimi) në mënyrë që puna kërkimore dhe analizuese e Administratës Tatimore të jetë më efikase.	Integrimi i sistemeve (C@ts dhe fiskalizimi) ku vlen të përmendet:
	3. 3. Zbatimi i një programi përputhshmërie për individët më të pasur. Është hartuar strategjia e pajtueshmërisë 3-vjeçare për individët më të pasur, e cila është miratuar me vendimin nr. 30. 02.06.2022.	Transferimi i librave të shitjeve dhe blerjeve të parambushura automatikisht nga Fiskalizimi të C@ts. Por ende po punohet për të plotësuar paraprakisht deklaratën e TVSH-së dhe deklaratën individuale të të ardhurave personale.
	4. 4. Zbatimi i planeve vjetore sektoriale bazuar në plane sipas industrive, sektorëve, shpërndarjes gjeografike, llojit të taksave dhe dukurive bazuar në zbatimin dhe përmirësimin e moduleve (Fiskalizimi dhe C@ts).	Shkëmbimi i informacionit nga C@ts të fiskalizimi (të dhënat e përgjithshme të regjistrimit të tatimpaguesve, numri i punonjësve, të dhënat e deklaratave të TVSH-së etj.)
	5. 5. Zbulimi i të ardhurave globale të padeklaruara nga tatimpaguesit dhe individët, nëpërmjet shkëmbimit automatik të informacionit për	

	<p>llogaritë financiare, sipas Standardit të Përbashkët të Raportimit të OECD. Ky informacion do të përdoret nga strukturat e Administratës Tatimore në zbatimin e detyrave të tyre dhe do të mund të përdoret në mënyrë më efikase pas trajnimeve që do të zhvillohen nga ekspertë të Administratës Tatimore Suedeze.</p>	
	<p>6. Integrimi dhe përdorimi i të dhënave nga palët e treta në Magazinën e të Dhënave të administratës tatimore, {autoritetet kombëtare të shërbimeve (uji, energjia elektrike), regjistrimi i automjeteve, bashkitë etj.} Duke pasur parasysh hendekun e TVSH-së si dhe mospërputhjet e të dhënave, mbledhja e të dhënave dhe mirëadministrimi i tyre, ndërtimi i një Data Warehouse (si një nga rekomandimet e FMN) me të dhëna të centralizuara, të menaxhuara nga vetëm një burim, bëhet një hap i madh përpara në lidhje me luftën kundër informalitetit.</p>	
	<p>7. Ndërtimi i Regjistrimit të Pasurive të Tatimpaguesve (të luajtshme dhe të paluajtshme), me qëllim vlerësimin real të pasurisë së tatimpaguesve, ndërtimin e një sistemi për verifikimin dhe gjurmimin e të ardhurave të tatimpaguesve, kontrollin e plotë të pagesave të kryera për tatimin në pronë. Ky proces do të kalojë në 3 faza: a. Krijimi i një Regjistri të Pasurive me atributet përkatëse; b. Shkëmbimi i të dhënave me web-service; c. Analiza e të dhënave me raportet e BI-së.</p>	
<p>Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse zbatimi është i pjesshëm apo jo</p>	<p>Sqarime për pikën 6: Aktualisht janë ndërmarrë hapat fillestarë për këtë aktivitet, pasi merren të dhëna nga sistemi i fiskalizimit, sistemi E-tax dhe informacioni për deklaratat doganore nga ASYCUDA nëpërmjet sistemit E-tax. Nuk është ende e mundur shkëmbimi automatik i të dhënave me palët e treta (DPTS, EPDSO, Bashkia Tiranë, Ujësjetësi etj.) pasi nuk ka qenë e mundur vendosja e shërbimeve në internet për shkëmbimin e informacionit. Informacioni merret manualisht nga këto institucione/palë të treta.</p> <p>Sqarime për pikën 7: Disa nga arsyet e zbatimit të pjesshëm të Regjistrimit të Pasurive të Tatimpaguesve janë:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mungesa e ueb shërbimeve nga palët e treta (Kadastër, DPRTS, Aviacioni Civil, Autoriteti Detar etj.); 2. Informacioni që merret manualisht është i pastrukturuar; 3. Bërja e ndryshimeve në sistemet e 	

	shkëmbimit të të dhënave sipas fushave të caktuara, për të analizuar të dhënat me raportet e BI-së.	
	Strategjia e Pajtueshmërisë Individuale është miratuar në prill 2022 dhe do të fillojë të zbatohet për të gjithë individët që deklarojnë DIVA dhe janë pjesë e Zyrës së Tatimpaguesve të Mëdhenj. Për individët që janë nën juridiksionin e drejtorive rajonale, në proces do të përfshihet inspektori i zyrës së auditimit.	
	Zbatimi i masave të pikës 2 ka avancuar dhe rezultatet pritet të analizohen. Për sa i përket pikës 3, që trajton evazionin fiskal, mashtrimin fiskal dhe informalitetin, duke përdorur monitorimin në kohë reale të transaksioneve financiare ndërmjet tatimpaguesve, sipas sistemit të ri të fiskalizimit të sapo implementuar, regjistrimi i tatimpaguesve në fiskalizim ka pothuajse përfunduar dhe përpunimi i të dhënave që është gjeneruar është në proces. Gjithashtu, për sa i përket zbatimit të planeve vjetore sektoriale bazuar në planet vjetore të pajtueshmërisë sipas metodologjisë së menaxhimit të riskut, procesi ka avancuar dhe pritet të analizohen rezultatet.	
	Stoku i TVSH-së në fund të muajit të 9-të 2022 është 0.	

Masa e reformës 7: Zhvillimi i një kuadri ligjor për të mbështetur bizneset e reja inovative		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Krijimi i agjencisë Start-up Albania	5
	Miratimi i ndryshimeve në ligjin “Për mbështetjen dhe zhvillimin e bizneseve të reja, startup-eve.	5
	Në bashkëpunim me AKSHI-në, punohet për gjenerimin e pasaportave automatike të start-up-it dhe lehtësuesit.	3
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	Qeveria ka miratuar vendimin për krijimin e Agjencisë Shqiptare të Start-up-eve, e cila do të luajë një rol qendror në mbështetjen e start-up-eve dhe ndërtimin e ekosistemit të inovacionit. Përgjegjësitë e tij do të variojnë nga menaxhimi i skemave të granteve shtetërore, ndërtimi i kapaciteteve të ekosistemit për t’u shërbyer bizneseve të reja dhe sipërmarrësve, harmonizimi i ndërhyrjeve të palëve të interesuara dhe zbatimi i masave strategjike që lidhen me zhvillimin e mjedisit të përgjithshëm të biznesit. Aktivitetet e krijimit të startup-eve. Agjencia do të shqyrtojë dhe propozojë përmirësime legislative në kuadrin e qeverisjes së ekosistemit dhe aktivitetet bashkëpunuese me ekosisteme fillestare më të pjekura nga pjesë të tjera të botës.	

Masa e reformës 8: Support measures to MSMEs		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	1. 1. Zhvillimi i strategjisë së eksportit (iniciativat kryesore, veprimet)	4
	- - Nisma për përmirësimin e zinxhirit të vlerës së bazuar në konkurrencë	0
	- - Vlerësime të rregullta të nevojave për trajnim	5
	- - Akses në financa	0
	- - Hartimi i skemave vjetore të granteve të buxhetit të shtetit për NVM-të	3
	- - Monitorimi i ecurisë së zbatimit të objektivave dhe masave të BIDS 2021-2027	4
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	MFE po punon për hartimin e Programit të Eksportit 2024-2027 me bashkëpunim dhe konsultim të fortë me palët e interesuara private dhe publike. MFE-ja ka finalizuar tashmë një projekt-program të eksportit dhe ka identifikuar sektorët kryesorë të mundshëm, pengesat dhe mundësitë për zhvillime të mëtejshme. Aktualisht MFE-ja po punon edhe për hartimin e ligjit “Për investimet në Republikën e Shqipërisë”, ku shqyrtohet edhe rishikimi i ligjit nr. 10303, datë 15.7.2010 “Për krijimin dhe mënyrën e organizimit dhe funksionimit të Agjencisë Shqiptare të Zhvillimit të Investimeve (AIDA)” që duhet të jetë Agjencia që do të zbatojë programin e eksporteve. Për këtë	

	qëllim finalizimi dhe miratimi përfundimtar i programit të eksportit duhet të bëhet pas miratimit të ligjit të investimeve.	
	Mungesa e mbështetjes nga donatorët	
	Gjatë vitit 2023, AIDA ka vlerësuar nevojat për trajnim nëpërmjet pyetësorëve. Pyetësori i parë u fokusua në nevojat e trajnimit të NMVM-ve shqiptare. Rezultatet e këtij pyetësori janë publikuar në faqen e internetit të AIDA-s dhe mund të ndihmojnë aktorët përkatës në hartimin dhe zbatimin e politikave të duhura. Gjithsej 116 subjekte plotësuan pyetësorin. Rezultatet tregojnë se nevoja më e madhe për trajnim është për shkrimin e projektit dhe menaxhimin e projektit, e ndjekur nga nevoja për menaxhim financiar dhe nevoja për trajnime për marketing. Raporti përfundimtar i gjetjeve kryesore të këtij pyetësori i është dërguar edhe Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë.	
	Pyetësori i dytë fokusohet në nevojat e grave sipërmarrëse shqiptare. Ky pyetësor mbetet i hapur për t'u plotësuar dhe rezultatet e tij pritet të publikohen në fund të vitit 2023.	
	Mbështetja me akses në financa për eksportet nuk është dhënë për shkak të miratimit të programit të eksportit që pritet të miratohet së shpejti dhe mungesës së buxhetit në ligjin e buxhetit të shtetit për vitin 2023.	
	Për shkak të kufizimeve të fondeve të buxhetit të shtetit, kjo masë parashikohet të trajtohet me mbështetjen e donatorëve. Një Marrëveshje Financiare hartohet dhe miratohet nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë dhe Projekti Proseed. Nëpërmjet Marrëveshjes Financiare, 450,052.70 euro do të menaxhohen nga Njësia për Implementimin e Projektit (PIU) ProSEED 2.0 në MEF për mbështetjen e granteve për bizneset. Grantet do të jepen për sipërmarrësit inovativë dhe startup-et ekzistuese me fokus në prezantimin e përmirësimeve të gjelbra, efikase të burimeve dhe digjitale. Nisma synon dhënien e deri në 75 grante për sipërmarrësit.	

Masa e reformës 9: Investimet Strategjike Publike		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Forcimi/zhvillimi i kapaciteteve në të gjithë qeverinë për të identifikuar, përgatitur dhe vlerësuar projektet e investimeve publike.	
	Zhvillimi i metodologjisë për alokimin/rishpërndarjen e fondeve buxhetore për investime strategjike.	
	Forcimi/zhvillimi i kapaciteteve nëpër institucionet qeveritare për të rritur thithjen e fondeve për investime strategjike.	
	Zbatimi i VKM-së së re Për procedurat e menaxhimit të investimeve publike.	
	Përmirësimi i procesit të përfshirjes së investimeve publike në ciklin e PBA-së.	
	Zhvillimi i metodologjisë për përgatitjen, miratimin, përditësimin, monitorimin dhe zbatimin e Gazsjellësit të Projektit të Vetëm Kombëtar (NSPP).	4
	Plotësimi i bazës së plotë të të dhënave të kontratave të monitoruara dhe ndjekja e procesit të monitorimit të kontratave koncesionare/PPP.	3
	Zhvillimi i metodologjisë në lidhje me vlerësimin e projekteve të reja koncesionare/PPP.	2
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak		
	Me miratimin e VKM Nr. 887, datë 27.12.2022, janë ndërmarrë të gjitha hapat e nevojshëm për miratimin e nënligjeve. Po ashtu, SKPAK është përgatitur, përditësuar dhe miratuar si pjesë integrale e “Dokumentit të Politikave Prioritare 2024–2026”. Edhe pse ekziston një metodologji, ende po bëhen përditësime për standardizimin dhe finalizimin e saj, në mënyrë që të pasqyrohen të gjitha problematikat që janë përballur gjatë ciklit të parë të zbatimit të SKPA-së. Metodologjia pritet të finalizohet në fund të vitit 2023.	
	Është krijuar një bazë e plotë e të dhënave dhe ndjekja e monitorimit të kontratave është në vazhdim	
	Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka nisur punën për ligjin e ri i cili do të zëvendësojë ligjin nr. 125/2013 “Për Koncesionet dhe Partneritetin Publik Privat PPP”. Zhvillimi i metodologjisë për vlerësimin e koncesionit të ri/PPP do të jetë pjesë e LIGJIT të ri.	

Masa e reformës 10: Forcimi i llogaridhënies menaxheriale në njësitë e qeverisjes së përgjithshme.		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	*Vënia në dispozicion e një kuadri rregullator të përmirësuar për zbatimin e procedurave për zhvillimin e një sistemi efektiv të llogaridhënies menaxheriale dhe lehtësimin e mekanizmave për qëllime të mirëmenaxhimit të fondeve publike.	3

	**Vlerësimi i vazhdueshëm i cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm me qëllim kryerjen e një analize të thelluar të funksionimit të elementeve të kontrollit të brendshëm, identifikimin e problemeve kryesore dhe dhënien e rekomandimeve konkrete për adresimin e tyre.	4
	***Dhënia e asistencës teknike për zbatimin në praktikë të mekanizmave bazë të llogaridhënies menaxheriale.	3
	****Ngritja e kapaciteteve për të informuar mbi konceptet dhe instrumentet kryesore të llogaridhënies menaxheriale dhe ndërgjegjësimin për përfitimet e zbatimit të saj.	5
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	*Manuali i MFC-së dhe udhëzimi për raportin vjetor dhe deklaratën për sistemin e kontrollit të brendshëm janë në fazën e hartimit. Manuali i MFK-së është konsultuar me projektin e financave vendore.	
	**Janë kryer 11 vlerësime cilësore nga 20, ndërsa finalizimi i tyre parashikohet brenda vitit 2023 sipas planit vjetor të miratuar.	
	***Vlerësimet e cilësisë për kontrollin e brendshëm janë kryer në disa institucione sipas planit vjetor. Gjatë vlerësimeve të cilësisë, stafi u informua për ndryshimet e reja ligjore në ligjin e MFK-së dhe u informua se si të përdorin instrumentet e nevojshme për zbatimin e sistemit të kontrollit të brendshëm dhe gjithashtu për llogaridhënien menaxheriale. Ky është një proces i vazhdueshëm për ofrimin e asistencës teknike për institucionet me nivel të ulët të zbatimit të sistemit të kontrollit të brendshëm.	
	**** Plotësisht i përfunduar	

Masa e reformës 11: Zhvillimi i infrastrukturës broadband për ekonominë digjitale		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Miratimi i ligjit të ri për komunikimet elektronike, në përputhje me Kodin e ri Evropian të Komunikimit Elektronik të miratuar nga BE në vitin 2018 – brenda TM4 -2023	4
	Zhvillimi i projektit broadband ATLAS	4
	Projekti pilot për zhvillimin e infrastrukturës broadband në veri dhe jug të Shqipërisë (zona rurale dhe të largëta/turistike në pjesën veriore dhe jugore të Shqipërisë (Shkodër, Kukës, Tropojë, Dibër/Vlorë, Gjirokastrë, Fier, Berat, Korçë)	1
	Lëshimi i brezit të frekuencës 700 MHz, Dividend digjital 2 (DD2) për zhvillimin e 5G (2023-2025)	3
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	Është përgatitur projektligji për komunikimin elektronik bazuar në Kodin e ri Evropian të Komunikimeve Elektronike. Projektligji u konsultua me një numër të madh të palëve të interesuara si dhe me shërbimet e KE-së. Më 7 korrik 2022, u zhvillua një seminar konsultativ në Tiranë për prezantimin e draftit të parë të vlerësimit të ndikimit rregullator (RIA). Tri tryeza të organizuara me institucione publike dhe aktorë të tregut. Drafti u rishikua në bazë të komenteve dhe sugjerimeve të marra. Ligji i ri pritet të miratohet brenda TM4 – 2023.	
	Zhvillimi i projektit broadband ATLAS ka filluar në shkurt 2022; më 3 korrik u mbajt një seminar në Tiranë me shumë aktorë. Gjatë këtij seminari, ekspertët e IPF9 bënë një prezantim të përvojës standarde të BE-së për atlasin e brezit të gjerë si dhe propozimet për zhvillimin e atlasit të brezit të gjerë të Shqipërisë. Projekti përfundoi në dhjetor 2022. Ai do të vazhdojë me zbatimin e rekomandimeve për zhvillimin e Atlasit të brezit të gjerë më 2023-2024;	
	Fillimisht u lançua si dy projekte të veçanta, ToR të miratuara, VNMS dhe TD; AT ka filluar në tetor 2021; më datë 31.12.2021 është dorëzuar “Raporti fillestar”, ku rekomandohet bashkimi i dy projekteve “Jugu dhe Veriu”, duke shqyrtuar vlerën totale të grantit si dhe shtrirjen e aktiviteteve të përfshira që do të kalonin me shkrim. procedurën e miratimit. GAFF u rishikua. Zbatimi është aktualisht në pritje, në pritje të miratimit nga WBIF.	
	Për sa i përket lëshimit të brezit të frekuencës 700 MHz, Dividend Digjital 2 (DD2), procesi është ende në vazhdim. Për momentin është miratuar plani i ri i frekuencave për lëshimin e DD2, strategjia e migracionit dhe vlerësimi i kostove për migracionin është përgatitur nga ekspertët e BE-së përmes projektit të asistencës teknike “Mbështetje Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë për zbatimin e Komunikimeve Elektronike të reja Evropiane. Kodi & Hapni Internetin”.	

Masa e reformës 12: Thellimi i integritimit ekonomik		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Bashkimi i mundshëm doganor me Kosovën.	
	Zbatimi i Planit Rajonal të Veprimit për krijimin e CRM-së në bashkëpunim me Palët e CEFTA-s, duke finalizuar masat si në Aneksin 1 që janë në zbatim dhe masat e reja të parashikuara për vitin 2023 në CRM.	
	Zbatimi i Planit të Veprimit 2021-2023 të KKKT-së.	
	Zbatimi i Iniciativës Ballkanike të Hapur.	

	Projektimi dhe instalimi i një dritareje të vetme kombëtare.	
	Sistemi i ri i Kompjuterizuar i Transitit – NCTS.	
	Përmirësimi i pikës së kalimit kufitar – Qafë Thanë-Kjasafan.	
	Zhvillimi i sistemit të TI-së doganore për të vënë në funksion deklaratën e parambërritjes.	
	Zbatimi i njohjes reciproke të protokolleve AEOS me Serbinë dhe Maqedoninë e Veriut.	
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak		

Masa e reformës 13: Reduktimi i ndotjes së mjedisit dhe promovimi i dekarbonizimit të industrive me intensitet energjie		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Miratimi i ligjit për gazrat F.	5
	Rritja e ndërgjegjësimit për nxitjen e fazës së uljes së gazeve F.	5
	Futja e skemës së licencimit për sipërmarrjet e gazit F.	5
	Përgatitja e planit të veprimit për ndarjen e kuotave të gazeve F, Faza Poshtë.	1
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	Ligji. nr. 2/2023 “për gazrat e fluorizuar” është miratuar nga parlamenti më 26.1.2023. Janë zhvilluar disa aktivitete sensibilizuese dhe konsultime me sipërmarrjet që importojnë gazra F ose pajisje që funksionojnë nga këto gaze. - Gjatë këtyre takimeve Ministria e Turizmit dhe Mjedisit paraqiti projektvendimin e Këshillit të Ministrave “Për miratimin e dokumentacionit të nevojshëm për pajisjen e sipërmarrjeve me licencë III.3”. Është në fazën fillestare projektvendimi i Këshillit të Ministrave për miratimin e ndarjes së kuotave vjetore të importit të hidrofluorokarbureve dhe/ose pajisjeve të parambushura me hidrofluorokarbure, si dhe kriteret për ndarjen e kuotave.	

Masa e reformës 14: Siguria e energjisë përmes promovimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe përmirësimeve të efikasitetit të energjisë		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Liberalizimi i tregut të energjisë elektrike (konsumatorët në tregun e lirë).	
	Siguria e furnizimit	
	Funksionimi i Bursës Shqiptare të Energjisë	
	Studim fizibiliteti për instalimin e Kullave të Karikimit për makinat elektrike në Republikën e Shqipërisë.	5
	Auditimi i projektit të zbatimit dhe zbatimi i masave për efikasitetin e energjisë në disa shkolla publike të qytetit të Dibrës.	4
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	Auditimi i projektit të zbatimit dhe zbatimi i masave për efikasitetin e energjisë në disa shkolla publike të qytetit të Dibrës ka vijuar. Në fakt, kontrata e prokurimit është nënshkruar dhe projekti do të përfundojë plotësisht deri në fund të vitit 2023. Nga 1 janari 2022, 7,358 konsumatorë të lidhur në 20/10/6 kV kanë hyrë në tregun e liberalizuar dhe kanë të drejtë të gjejnë furnitorët e tyre. Nëse nuk gjejnë një furnizues tjetër, bazuar në dispozitat e ligjit nr. 43/2015 “Për sektorin e energjisë elektrike”, të ndryshuar, do të vazhdojnë të furnizohen nga FSHU si furnitori i fundit për një periudhë dyvjeçare. - Linja e interkonjeksionit 400 kV Elbasan (Shqipëri) – Manastir (Republika e Maqedonisë së Veriut)	

Masa e reformës 15: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-TIA-Tiranë		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Aktivitetet e kryera për këtë projekt kryesor, gjatë periudhës raportuese janë punët e ndërtimit, gërmimi, çmontimi i trasesë ekzistuese, punimet e ndërtimit me ura, tombona, mure mbajtëse etj. duke përfshirë komponentët e hekurudhës (çakëll, traversa, shina, çelsat etj.) janë gjithashtu në proces.	4
	Rehabilitimi i punimeve do të kryhet në seksionin kryesor Vorë-Sukthi-Shkozë (Durrës) dhe seksioni 2 Vorë-Tiranë PTT dhe do të vazhdojë ndërtimi i linjës së re hekurudhore deri në Aeroportin Ndërkombëtar të Tiranës. Projekti parashikohet të përfundojë në 30 muaj nga fillimi i tij (01.10.2022), dorëzuar në fund të periudhës raportuese (HSH).	1
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	Njofimi i përgjithshëm i prokurimit sipas ToR-ve në përgatitje për projektin Vore-Hani i Hotit do të shpallet në bashkëpunim me donatorët (BERZH dhe EIB), të cilët tashmë kanë promovuar përditësimin e planit të VNMS-së sipas modifikimeve të	5

është i pjesshëm ose aspak	bëra.	
	- Rishikimi i metodologjisë së tarifave/tarifave dhe planit të menaxhimit të aseteve. Seminaret e HSH/MIE për TAC dhe programin e mirëmbajtjes së hekurudhave AMP u përfunduan sipas strategjisë M&R me planin AMP të miratuar. Standardet ndërkombëtare të raportimit financiar Sistemi IRFS/MIS për raportimin ndërkombëtar të sistemit financiar BDO, MIE/HSH Workshops dhe i certifikuar për pjesëmarrje.	5
	- Mundësi të barabarta në sektorin hekurudhor në Shqipëri dhe vlerësimi i nevojave për aftësi GADC, BERZH, MIE, HSH Workshops dhe vazhdimi i mbledhjes së të dhënave për barazinë gjinore, anketat e performancës.	5
	- Shpërndarja e mallrave elektronike në Ballkanin Perëndimor, zbatim i Rregullores (BE) 2020/1056 për informacionin elektronik për transportin e mallrave, MIE, HSH, ARA, ANALTIR, UICCAL etj do të jenë në fazën e funksionimit sipas planit zbatues dhe programet	4
	- Asistencë teknike për sektorin e strategjisë së transportit – HEKURUDH, Detar (IPA, EUIF Instrument), 2027 i BE-së IPA III MIE, HSH, DPD Statusi në vazhdim përmes Marrëveshjes IPA III Kontributi 1,900,000.00. Hekurudha 1,500,000.00. Kontributi Detar i BE-së 400,000.00. Bashkëfinancimi kombëtar 20%, do t'i japë një shtytë zbatimit të projektit me subjektin që rrjedh nga strategjia hekurudhore.	5
	- VKM nr. 301, datë 17.05.2023 “Për miratimin në parim të Mirëkuptimit të Nivelit të Lartë ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe Bashkimit Evropian për hartat treguese të rrjetit të transportit trans-evropian në Shqipëri, do të merret në konsideratë.	5
	- Zbatim i Planit 5-vjeçar të Veprimit për Forcimin e Kapaciteteve për Menaxhimin e Projekteve të Infrastrukturës Hekurudhore në Shqipëri mbështetet aktualisht nga Banka Evropiane e Investimeve (EIB), Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH) në Grupin e Bankës Botërore, WBIF, gjatë vitit 2023.	5
	- Aftësitë dhe trajnimet e shoqërisë civile dhe ngritja e kapaciteteve për hekurudhat HBMC, BERZH, HSH/MIE Workshope me komunitetin dhe organet lokale, dhe 4 universitetet, në finalizim janë AT të Projektit. Kjo synon të mbështesë tranzicionin e rajonit në një ekonomi digjitale dhe të sjellë përfitimet e transformimit digjital, si rritja më e shpejtë ekonomike, më shumë vende pune dhe shërbime më të mira të transportit hekurudhor.	4
	- Zhvillimi përmes planifikimit efikas dhe më të mirë të integruar dhe rishikimi i politikave strategjike synohet nëpërmjet programimit më të mirë të buxhetit afatmesëm, siç është programi buxhetor. Planifikimi dhe mbikëqyrja e investimeve publike që ndikojnë në aktivitetet hekurudhore, ka ndikimin e vlerësimit të menaxhimit të financave publike (MFP) në hekurudhat në Shqipëri, të mirëadministruara, të menaxhuara dhe të kontrollit të brendshëm përkatësisht.	5
	- Në qasjen e dyfishtë transformimi digjital dhe tranzicioni i gjelbër, asistencë teknike për përgatitjen e strategjisë së ITS për Shqipërinë (transporti hekurudhor dhe detar), MIE, HSH, ADP, DPD, STII, RID etj. The ITS 08 -Prezantimi i rezultateve për hekurudhat dhe detin 3 dhe 4 në MIE datë 16.06.2023 projekti i takimit tematik është në vazhdim, për t'u pajisur me ndikimet e pritshme në Zonën e Projektit Rehabilitimi Durrës-Tiranë-TIA.	5
	- Projekti Harmotrack (Harmonizimi i përshkrimit dhe vlerësimit të cilësisë së linjës hekurudhore)/ HARMOTRACK, MIE, DIH, HSH/MIE, UAMD Adhurimet vazhdojnë të punojnë paketat mirëmbajtjes së sistemit të menaxhimit të sigurisë, do të bëjnë monitorimin e Fazat e mirëmbajtjes së gjeometrisë së binarëve hekurudhor në fazën e funksionimit si në nenin 3 të ligjit për marrëveshjen e projektit.	4
	- Vlerësimi i tregut hekurudhor në Ballkanin Perëndimor për sa i përket kapaciteteve, politikave, nivelit ekonomik dhe teknik të zhvillimit të segmenteve të transportit të mallrave dhe udhëtarëve, mbledhja e të dhënave për monitorimin e tregut hekurudhor të Ballkanit Perëndimor sipas Rregullores (BE) 2015/1100 Komuniteti i Transportit, i përfaqësuar nga MIE, HSH konsistente në mbledhjen e të dhënave për transportin hekurudhor dhe GTZH u krye me pyetësorë për të marrë mendime/sugjerime nga palët e interesuara si agjencia zbatuese.	4
	Vendimi më i ri i Këshillit të Ministrave nr. 447, datë 26.7.2023 për miratimin e Dokumentit të Politikave Përparësore 2024–2026, me reforma afatmesme dhe afatgjata të qeverisë shqiptare dhe prioritete afatshkurtra/afatmesme, ndër të tjera, përfshirë:	4

Masa e reformës 16: Qeverisje dhe shërbime më të mira detare dhe detare		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Certifikimi i operatorëve të turizmit detar. (MTE)	
	Promovimi i sektorit të turizmit detar. (MTE)	
	Rritja e kapaciteteve të burimeve njerëzore. (MTE, GDM)	

Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak		

Masa e reformës 17: Mbështetja e zbatimit të reformës kurrikulare parauniversitare dhe trajnimit të mësuesve		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për vitin 2023	Trajnimi i 1000 mësuesve të klasës së dytë dhe monitorimi i vazhdimësisë së punës për zbatimin e programit të gjuhës angleze.	
	Përfundimi i procesit të harmonizimit të kurrikulave të trajnimit fillestar të mësuesve të IAL-ve bazuar në kërkesat e Ligjit për Arsimin e Lartë si dhe me kurrikulën e ofruar në arsimin parauniversitar.	
	Diskutimi dhe finalizimi i draftit të sistemit të karrierës së mësuesit bazuar në vlerësimin e performancës së mësuesit në shkollë.	
	Forcimi i kapaciteteve njerëzore në sektorët e kurrikulës në nivel të Zyrave Arsimore Vendore.	
	Trajnimi i 700 drejtuesve të rrjeteve profesionale të arsimit të mesëm të ulët mbi zhvillimin e arsimit të Arteve dhe Artizanatit udhëzues gjithashtu udhëzues për orientimin në karrierë në arsimin bazë.	
	Hartimi dhe miratimi i kornizës për vlerësimin e cilësisë së shërbimeve në arsimin parashkollor.	
	Hartimi i programit të ri dhe trajnimi i 100 mësuesve në zbatimin e programit TIK për klasën e parë dhe të dytë.	
	Zbatimi i TALIS 2024 për instrumentet e vrojtimit pilot.	
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	Aktualisht janë trajnuar 1444 mësues për zbatimin e programit të gjuhës angleze në klasat e para dhe të dyta, për zbatimin e arsimit të kombinuar në gjuhën angleze në klasat e para dhe të dyta, si dhe për teknika efektive të mësimin të gjuhës angleze. për fëmijët në klasat e para dhe të dyta.	5=zbatimi i plotë
	Ka përfunduar përgatitja e dokumenteve për procesin e harmonizimit të kurrikulave të trajnimit fillestar të mësuesve të IAL-ve bazuar në kërkesat e Ligjit për Arsimin e Lartë si dhe me kurrikulën e ofruar në arsimin parauniversitar. Tashmë është autonomia e universiteteve për të zbatuar këto dokumente	4=zbatimi është avancuar
	Jemi në fazën e përgatitjes së dokumentit për kriteret e vlerësimit të performancës së mësuesit	3=zbatimi në vazhdim e sipër me disa rezultate fillestare
	Zbatimi i Programit Kombëtar “Art, zeje, sport” në 200 shkollat e përfshira në program. Deri më tani janë trajnuar 250 koordinatorë nga njësitë arsimore dhe shkollat vendore. Trajnimi vazhdon	4=zbatimi është avancuar
	Hartimi dhe miratimi i kornizës për vlerësimin e cilësisë së shërbimeve në arsimin parashkollor. Është në proces drafti.	3=zbatimi në vazhdim e sipër me disa rezultate fillestare
	Hartimi i programit të ri dhe trajnimi i 100 mësuesve në zbatimin e programit TIK për klasën e parë dhe të dytë. Ajo është bërë.	5=zbatimi i plotë
	Zbatimi i TALIS 2024 për instrumentet e vrojtimit pilot. Bëhet sipas kërkesave të TALIS 2024	5=zbatimi i plotë

Masa e reformës 18: Gjithëpërfshirja dhe barazia në arsim		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Transformimi i shkollave speciale në qendra burimore.	
	Ofrimi i mësuesve ndihmës shtesë për nxënësit me aftësi të kufizuara dhe mësuesit që njohin gjuhën shqipe të shenjave për nxënësit që nuk dëgjojnë.	
	Trajnimi i 61 drejtues të rrjeteve profesionale të mësuesve ndihmës dhe mësues ndihmës.	
	Trajnimi i rrjeteve profesionale të punonjësve të shërbimit psikosocial.	
	Racionalizimi i rrjetit shkollor.	
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	MAS-i po punon për transformimin e shkollave/instituteve speciale në qendra burimore që mbështesin edukimin e fëmijëve me aftësi të kufizuara dhe integrimin e tyre social. Me miratimin e ndryshimeve të fundit në ligjin 69/2012 “Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë”, u vazhdua me ngritjen e grupit të punës për hartimin e akteve nënligjore për transformimin e arsimit të veçantë. shkollat në qendra burimore. Po punohet për finalizimin e aktit nënligjor për qendrat burimore.	3 = zbatimi në vazhdim e sipër me disa rezultate fillestare

	250 mësues të tjerë ndihmës për nxënësit me aftësi të kufizuara janë punësuar në shkollat e zakonshme gjatë vitit të kaluar. Kemi ende mungesë mësuesish ndihmës që dinë gjuhën e shenjave.	4=zbatimi është avancuar
	MAS-i në bashkëpunim me agjencinë e sigurimit të cilësisë në sistemin parauniversitar realizuan trajnimin e 61 drejtuesve të rrjeteve profesionale në qershor 2023.	5= zbatimi i plotë
	Për vitin akademik 2022-2023 shërbimi psikosocial në arsimin publik parauniversitar (klasat 1-12) kishte gjithsej 771 specialistë (508). psikologë+263 punonjës socialë).	5= zbatimi i plotë

Masa e reformës 19: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale të mësuesve		Faza e zbatimit të reformës
Aktivitetet e planifikuara për 2023	Hartimi dhe miratimi i programit të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e dytë.	
	Trajnimi i mësuesve të TIK-ut për zbatimin e programit në klasën e dytë.	
	Hartimi i materialit mbështetës për mësuesit për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij në vitin 2023 në klasën e dytë.	
	Hartimi i materialit mbështetës për nxënësit për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij në vitin 2023 në klasën e dytë.	
	Trajnimi i 1200 menaxherëve profesionistë të rrjetit me temë “Siguria e studentëve në internet”.	
	Trajnimi i 1200 drejtuesve të rrjeteve profesionale për zbatimin e standardeve profesionale të mësuesve si dhe për përdorimin e TIK-ut në procesin mësimor si pjesë e arsimit të kombinuar.	
	Investim në rritjen e numrit të pajisjeve digjitale në shkolla.	
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	Është miratuar programi i teknologjisë së informacionit dhe komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e dytë.	5=zbatimi i plotë
	Rreth 100 mësues të TIK-ut janë trajnuar për zbatimin e programit në klasën e dytë.	5=zbatimi i plotë
	Manuali mbështetës për mësuesit është hartuar për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij në vitin 2023 në klasën e dytë.	5=zbatimi i plotë
	Manuali për nxënësit po hartohet për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij në vitin 2023 në klasën e dytë.	5=zbatimi i plotë
	Manuali “Siguria e nxënësve në internet” po përgatit 341 mësues po trajnohen për edukimin mediatik dhe informativ në arsimin formal	3=zbatimi në vazhdim e sipër me disa rezultate fillestare
	570 drejtues të rrjeteve profesionale në arsimin e mesëm të lartë dhe 510 mësues në arsimin fillor po trajnohen për zbatimin e standardeve profesionale të mësuesve si dhe për përdorimin e TIK-ut në procesin mësimor si pjesë e arsimit të kombinuar.	4=zbatimi është avancuar
	Investim në rritjen e numrit të pajisjeve digjitale në shkolla.	MAS

SHTOJCA II

Masat e reformës ERP 2024–2026	Sfidat kryesore strukturore (Vlerësimi i Komisionit i ERP 2023-2025)	Udhëzimet e politikave ERP 2023	Paketa e Zgjerimit 2023	Objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm 2020-2030	Marrëveshja e Gjellbër Evropiane / Agjenda e Gjellbër për Ballkanin Perëndimor	Agjenda Digjitale Evropiane / Agjenda Digjitale e Ballkanit Perëndimor	Projektet IPA mbështesin këtë reformë
<i>Zhvillimi i infrastrukturës broadband për ekonominë digjitale</i>	N/A	N/A	Sipas raportit të fundit të Komisionit të BE-së (Raporti i Shqipërisë 2023) Shqipëria është përgatitur mesatarisht në fushën e transformimit digjital dhe medias, duke prioritetizuar si masat më të rëndësishme që duhen marrë: - të plotësojë shtrirjen e numrit të urgjencës 112 në të gjithë vendin; - miratojë legjislacionin përkatës për zbatimin e Kodit të ri Evropian të Komunikimeve Elektronike dhe miratimin e ligjit për sigurinë kibernetike për të siguruar përaftrim më të afërt me Direktivën e BE-së mbi masat për një nivel të lartë të përbashkët të sigurisë kibernetike në të gjithë Bashkimin (NIS II); të përmirësojë mbledhjen e të dhënave statistikore për performancën digjitale dhe konkurrencën digjitale.	Lidhja digjitale është e lidhur ngushtë me qëllimet e SDG, të tilla si Objektivi 9 (Industria, Inovacioni dhe Infrastruktura) dhe në veçanti me objektivin 9.c për të rritur ndjeshëm aksesin në teknologjitë e komunikimit të informacionit (TIK) dhe të përpiqet të sigurojë akses universal dhe të përballueshëm në internet në vendet me më pak zhvillim. Pa infrastrukturë digjitale në ditët e sotme, ne nuk jemi në gjendje të ofrojmë zgjidhje të shkallëzueshme për SDG. TIK-të janë gjithashtu të lidhura me SDG17, objektivi 17.8, me SDG 5, barazia gjinore, objektivi 5.b. rëndësia e aftësive të TIK-ut njihet edhe në SDG 4 (Arsimi cilësor, objektivi 4.b).	Infrastruktura digjitale, zhvillimi dhe shtrirja e infrastrukturës kombëtare me brez të gjerë në gjashtë vendet e Ballkanit Perëndimor është një nga pikat kryesore të Planit Ekonomik dhe të Investimeve për Ballkanin Perëndimor të miratuar nga Komisioni Evropian më 6 tetor 2020. Ky plan ka nënvizuar se nevoja për investime për rrjete broadband në Ballkanin Perëndimor është rreth 3.6 miliardë euro. Marrëveshja e Gjellbër Evropiane vlerëson se “teknologjitë digjitale janë një mundësi kritike për arritjen e qëllimeve të qëndrueshmërisë së Marrëveshjes së Gjellbër në shumë sektorë të ndryshëm”.	Objektivat për zhvillimin e brezit të gjerë janë në përputhje me Agjendën Digjitale të BE-së, pjesë e prioriteteve të Strategjisë SEE-2020 nën shyllën e rritjes inteligjente, gjithashtu pjesë e MAP-REA të WB6 të miratuar në Samitin e Triestes më 12 korrik 2017.	
Masa: Rehabilitimi i rrjetit hekurudhor shqiptar dhe ndërlidhja për një transport të qëndrueshëm	N/A	N/A	Nën perspektivën e zgjerimit dhe strategjinë e paketës WB6 konsiston në Lidhshmërinë në transport të fokusuar në zhvillimin e infrastrukturës për rrugë, hekurudha dhe IWW në përputhje me përmirësimin e prioriteteve të TEN-ve dhe gjelbërimitin e infrastrukturës hekurudhore kontribuojnë në zgjidhjet e lëvizshmërisë inteligjente në përputhje me agjendën e Gjellbër. Prioriteti është zbatimi përmes flamurëve (1, 2)	Projekti aplikon ITS me ERTMS “1” me nivelin e ardhshëm “2”, në ndërvprueshmërinë hekurudhore HSH. Faza e ndërtimit dhe funksionimit është nën TSI-të, me standarde evropiane dhe ndërkombëtare si në komitetin ndërkombëtar të unionit UIC, ku Shqipëria është anëtare e projektit që aplikon temën në tregun e transportit dhe SRG deri në vitin 2030, me hekurudhë. Projekti është përfshirë.	Marrëveshja e Gjellbër dhe Lëvizshmëria e zgjuar dhe e Qëndrueshme, prioriteti kryesor në këtë drejtim mbetet rivitalizimi i rrjetit hekurudhor. Strategjia Rajonale Hekurudhore dhe plani i saj i veprimit synojnë ta bëjnë hekurudhat një alternativë të besueshme dhe të qëndrueshme për transportin rrugor. Bruksel, 6.10.2020, SWD (2020) 223 final, Udhëzime për Zbatimin e Agjendës së Gjellbër për Ballkanin	Investimi në lidhjen me brez të gjerë: Infrastruktura e mirë digjitale është thelbësore për përhapjen e brezit të gjerë në Ballkanin Perëndimor. Sipas Kornizës së Investimeve të Ballkanit Perëndimor (WBIF), 30 milionë euro grante të BE-së janë vënë në dispozicion për vendosjen e infrastrukturës me brez të gjerë në rajon për të mobilizuar investimet strategjike dhe për të nxitur rritjen socio-ekonomike. Një paketë	6 AT-të e BE-së po mbështesin projektin në kuadër të zbatimit të acquis nga IPA III për krijimin dhe ndërtimin e kapaciteteve të autoriteteve dhe sistemeve të nevojshme hekurudhore. Një program vjetor pune në kuptim të nenit 110(2) të Financës Rregullore, masat e planeve të veprimit vjetor dhe shumëveçar në kuptim të nenit 8 të IPA III Rregullorja dhe neni 23 i Rregullores së Evropës

			dhe 3 të EIP-it, duke u fokusuar përkatësisht në lidhjen e veriut dhe jugut, lindjen dhe perëndimin dhe në lidhjen e rajoneve bregdetare. Sipas Brukselit, 12.10.2022, COM(2022) 528 final {SWD(2022) 338 final}	Sistemi i monitorimit të pistave dhe niveli ECTS "1", me rehabilitim të planifikuar me punën 30-mujore Ky investim strategjik përfiton gjithashtu nga financimi i BE-së në kuadër të planit ekonomik dhe investues evropian dhe intermodal nga porti i Durrësit-aeroporti i Rinasit dhe hekurudhat shqiptare.	Perëndimor. Duke shoqëruar Komunikim nga Komisioni për Parlamentin Evropian, Këshillin, Komitetin Ekonomik dhe Social Evropian dhe Komitetin e Rajoneve. Një plan ekonomik dhe investues për Ballkanin Perëndimor, {COM (2020) 641 final}. Projekti do të jetë operacional në një linjë hekurudhore të elektrizuar në lidhje me operacionet miqësore me mjedisin sipas VSM, VNM, LAP, VNMS dhe planit mjedisor social, shëndetit dhe sigurisë (ESAP). Objektet mjedisore janë domosdoshmëri për t'u realizuar në lidhje me COP për konventën e ndryshimeve klimatike dhe ndikimet janë studiuar dhe zbatuar sipas kësaj mase reforma për rehabilitimin e hekurudhave.	asistencë teknike e miratuar tashmë për Shqipërinë në kuadër të WBIF si një nga paketat e para të investimeve. Rritja e sigurisë kibernetike, besimi dhe digitalizimi i industrisë Agjenda digjitale për WB6 për mbështetjen e ndërtimit të kapaciteteve në besim dhe siguri, digitalizimin e industrisë në Ballkanin Perëndimor për të siguruar që të gjithë sektorët të përfitojnë nga risitë digjitale. Fuqizohet digitalizimi i lëvizshmërisë inteligjente dhe CCS Inteligjente për sinjalizimin në hekurudha dhe balanca gjinore.	Globale. Për më tepër, AT-ja e BE-së, dhe ndihma për rritjen e kapaciteteve hekurudhore për IM kryesore dhe zbatim
Masa: Zhvillimi i një kuadri ligjor për të mbështetur bizneset e reja inovative			Kapitulli 20 Ndërmarrja dhe Politika Industriale. Politika industriale e BE-së forcon konkurrencën, lehtëson ndryshimet strukturore dhe inkurajon një mjedis miqësor ndaj biznesit që stimulon ndërmarrjet e vogla dhe të mesme	Objektivi nr. 5, Barazia gjinore, Objektivi nr. 8) Puna e denjë dhe rritja ekonomike Objektivi nr. 9) Inovacioni dhe infrastruktura në industri Objektivi nr. 11: Qytete dhe komunitete të qëndrueshme, Objektivi nr. 12: Konsumi dhe prodhimi i përygjeshëm.	Masat adresojnë të gjitha qëllimet e Marrëveshjes së Cjëlbër pasi mbështet iniciativat përmes thirrjeve të saj të hapura që kanë ndikim në pikat e mëposhtme: (I) Veprimet klimatike, duke përfshirë dekarbonizimin, energjinë dhe lëvizshmërinë. (II) ekonomi rrethore, duke trajtuar mbetjet, riciklimin, prodhimin e qëndrueshëm dhe përdorimin eftikas të burimeve (III) biodiversiteti, me synim mbrojtjen dhe rivendosjen e pasurisë natyrore të rajonit (IV) luftimi i ndotjes së ajrit, ujit dhe tokës dhe (V) sistemeve të qëndrueshme të ushqimit.	Agjenda digjitale për Ballkanin Perëndimor synon të mbështesë tranzicionin e rajonit në një ekonomi digjitale dhe të sjellë përfitimet e transformimit digjital, të tilla si rritja më e shpejtë ekonomike, më shumë vende pune dhe shërbime më të mira, gjë që shkon në përputhje me misionin tëndor të vetë ligjit.	IPA III, 10,5 mln euro
Masa: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale të mësuesve	Sfida kyçe 3		Asnjë rekomandim	SDG 4 dhe SDG 9. c. Për SDG 9 në kuadër të arsimit, përmendim Agjendën Digjitale të Shqipërisë, miratuar me	Asnjë rekomandim	Masa e re reformuese e propozuar për 2022-2024 Masa e reformës 19: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale	Në lidhje me IPA-n nuk ka projekte të miratuara për digitalizimin. Për sa i përket propozimeve në kuadër të IPA III MAS

			<p>vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 370, datë 1.6.2022 “Për miratimin e strategjisë ndërsektoriale “Agjenda Digjitale e Shqipërisë” dhe Planit të Veprimit 2022 – 2026”.</p> <p>Në fushën e arsimit, synimi i kësaj agjende është edukimi digjital dhe aftësitë digjitale si dhe transformimi i të nxënit dhe mësimdhënies.</p> <p>Përshatja dhe integrimi i teknologjisë digjitale është një aset i vlefshëm në mbështetjen e të mësuarit dhe mësimdhënies dhe objektivi kryesor është zhvillimi i aftësive digjitale në të gjithë ekosistemin arsimor duke synuar krijimin e një kulture digjitale të të mësuarit.</p>		<p>“Rritja e shkrim-leximit, aftësive dhe përfshirjes digjitale; Epoka digjitale duhet të ketë të bëjë me fuqizimin dhe emancipimin, sfondi apo aftësitë nuk duhet të jenë pengesë për aksesin në këtë potencial.</p>	<p>është përfshirë në Programin Operativ të Digjitalizimit i cili aktualisht është në pritje të miratimit. Në kuadër të këtij OP MAS ka kërkuar asistencë në lidhje me emërimin me laptopë të mësuesve për t'u mundësuar përdorimin e sistemit SMIP.</p>
--	--	--	--	--	---	--